

พหุพันธรัฐปัญญา

ธนาคารกสิกรไทย
开泰银行 KASIKORNBANK

แบบสรุปรายงานการดำเนินงาน
โครงการ “การดำเนินงานเพื่อจัดประชุมและศึกษาดูงานโครงการพหุพันธรัฐปัญญา
วันที่ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง”

รหัสโครงการ RUG๕๘๔๐๐๐๓

โครงการศูนย์พี่เลี้ยงโครงการพหุพันธรัฐปัญญา
ศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
(จังหวัดลำปาง ลำพูน และแพร่)

โดย

อาจารย์ชุตติมา คำบุญชู และคณะ

สิงหาคม ๒๕๕๘

ได้รับงบประมาณสนับสนุนการศึกษาดูงานครั้งนี้จาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

แบบสรุปรายงานการดำเนินงาน
โครงการ “การดำเนินงานเพื่อจัดประชุมและศึกษาดูงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา
วันที่ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง”

คณะผู้วิจัย (มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

๑. นางชุตติมา	คำบุญชู	คณะครุศาสตร์
๒. นางประนอม	วงศ์หมื่นรัตน์	คณะครุศาสตร์
๓. นางสาวสุภาภรณ์	มาชัยวงศ์	คณะครุศาสตร์
๔. ผศ.ดร.พิมผกา	โพธิลังกา	คณะวิทยาศาสตร์

ได้รับงบประมาณสนับสนุนการศึกษาดูงานครั้งนี้จาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

ศูนย์พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา : ศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้รับอนุมัติทุนสนับสนุนการวิจัยตามสัญญารหัสโครงการเลขที่ RUG๕๕๔๐๐๐๓ เพื่อดำเนินการโครงการ “การดำเนินงานเพื่อจัดประชุมและศึกษาดูงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา วันที่ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง” โดยต้องดำเนินการจัดทำรายงานให้เรียบร้อยภายในเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

การดำเนินงานในครั้งนี้นำได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่างๆ อาทิ ศ. นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ดร.สุรัฐ ศิลปะอนันต์ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ รศ.ไพโรจน์ ศิริรัตน์ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ รศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ คณะผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. คณะผู้ทรงคุณวุฒิจากธนาคารกสิกรไทย คุณสมหมาย ปาจิฉัตต์ สื่อมวลชน คณะผู้บริหารจากเขตพื้นที่การศึกษาภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง และกัลยาณมิตรศูนย์พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาทั้ง ๘ ศูนย์โรงเรียนในโครงการฯ ของศูนย์พี่เลี้ยงฯ รวมไปถึงคณะผู้บริหาร ครู นักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วมรวมจำนวน ๕๑๘ คน การดำเนินงานจะไม่สามารถเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยหากไม่ได้รับความอนุเคราะห์งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และความเอื้ออาทรจากกัลยาณมิตรทุกเครือข่าย ขอขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง และขอแนะนำรายงานการดำเนินงานโครงการดำเนินงานประชุมและศึกษาดูงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา มาพร้อมนี้

ศูนย์พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
สิงหาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ความเป็นมาของการดำเนินงาน	๑
ผลการดำเนินงาน	๓
รายละเอียดเกี่ยวกับผู้สนใจร่วมกิจกรรมการประชุม	๓
รายละเอียดกิจกรรมและผลการดำเนินงานในช่วงเช้า ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	๓
ประเด็นที่ได้รับจากเสียงสะท้อนของครูและผู้บริหารสถานศึกษา	๑๐
ประเด็นเสียงสะท้อนจากนักเรียน	๑๔
ประเด็นเสียงสะท้อนจากนักศึกษา	๑๔
ประเด็นเสียงสะท้อนจากอาจารย์คณะครุศาสตร์	๑๕
ประเด็นเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิภาคธุรกิจ	๑๕
ประเด็นเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา	๑๕
รายละเอียดกิจกรรมและผลการดำเนินงานในช่วงบ่าย ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา	๑๙
ข้อเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่มย่อย และ Reflection ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา	๒๐
ข้อเรียนรู้จากการสะท้อนคิดของครูแกนนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา	๒๔
ตารางแสดงบันทึกการเรียนรู้ของครูแกนนำและผู้บริหารโรงเรียน	๒๙
บันทึกการเรียนรู้และความในใจบางส่วนของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาและครูตรีษุช	๖๙
พลังจากการร่วมเรียนรู้ กรณีศึกษาโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา	๗๘
เรื่องน่ายินดีและข้อเขียนแสดงพลังแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน...รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ	๗๘
การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑ : Transformative Learning ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา...	๘๐
...ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช	
ข้อเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่โดยสื่อมวลชน	๘๓

แบบสรุป

โครงการ “การดำเนินงานเพื่อจัดประชุมและศึกษาดูงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา วันที่ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง”

๑. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑.๑ หน่วยงานเจ้าของโครงการและกิจกรรม

นางชุตติมา คำบุญชู

๑.๒ หน่วยงานสนับสนุน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๒. ชื่อโครงการ/กิจกรรม

โครงการ “การดำเนินงานเพื่อจัดประชุมและศึกษาดูงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา
วันที่ ๑๔-๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง”

รหัสโครงการ RUG๕๘๔๐๐๐๓

ความเป็นมาของการดำเนินงานครั้งนี้

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเป็นโครงการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ บมจ. ธนาคารกสิกรไทย ร่วมกันสนับสนุนให้นักเรียนมัธยมเรียนรู้จากการทำโครงงานฐานวิจัย (Research-Based Learning) ในปีการศึกษา ๒๕๕๗ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาค้นพบการทำงานที่สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ได้โดดเด่น สมควรแก่การศึกษาเรียนรู้แก่ผู้สนใจปฏิรูปการศึกษา

หลังจากนักเรียนห้อง smart science (ห้องเรียนเก่ง) จำนวน ๒๙ คนเรียนรู้จากการดำเนินาในแปลงนาของปราชญ์ชาวบ้านที่สนับสนุนโครงการนี้ พวกเขามีแรงบันดาลใจที่จะทำนาเองทุกขั้นตอนในพื้นที่ของโรงเรียน ที่ต้องเตรียมพื้นที่ เพาะกล้า ดำนา และดูแลต้นข้าวเอง เป็นเหตุให้ประสบปัญหาที่ไม่คาดคิดมากมาย ได้เรียนรู้ความจริงที่ไม่สวยงามหรืออย่างที่ออกไปสนุกกับห้องนาชั่วคราวช่วยยาม การเรียนที่ต้องแข่งขันกันและแรงบีบบังคับจากระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิด นำไปสู่การแตกแยกทางพฤติกรรมและปฏิบัติ ที่ไม่ลงรอยกันในการทำงาน เกิดการต่อสู้ทางความคิดที่จะยอมแพ้หรือสู้ต่อไป แต่ในที่สุด ด้วยการจัดการของครูทำให้พวกเขาฝ่าฟันอุปสรรคไปพร้อมกับการ transform เป็นบุคคลใหม่จากการทำงานและสะท้อนคิดการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนทั้ง ๒๙ คนเติบโตทางความคิดและพัฒนาอุปนิสัยเข้าสู่บุคคลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ในขณะที่คุณครูทำวิจัยซ้อนบนการทำงานของนักเรียน จนสามารถนำเสนอและได้รับรางวัล Outstanding Oral Presentation จากผลงานวิจัยเรื่อง The Development of Analytical Thinking Skills through Research-based Project of Tenth Grade Students at Chaehomwittaya School, Lampang Province ในการประชุมวิชาการนานาชาติด้านนวัตกรรมการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยมหิดล

สิ่งที่นักเรียนปฏิบัติคือ Project-Based Learning ที่ต่างจากการทำโครงงานทั่วไป ที่โรงเรียนคุ้นเคยอยู่ เพราะเป็นโครงงานที่สร้างประสบการณ์จากการลงมือทำจริง ต้องเอาชนะอุปสรรคมากมาย ต้องคิดแก้ปัญหา มีการปะทะทางความคิดที่เข้มข้น และใช้กระบวนการสะท้อนคิดเพื่อเรียนรู้จากภายในตนเอง นักเรียนยังได้แบ่งกลุ่มทำวิจัย ๑๐ ประเด็น ที่เกี่ยวกับข้าวและนาควบคู่ไปด้วย ทั้งหมดนี้จึงเป็น learning by

doing ที่เกิดการปฏิบัติ บูรณาการสาระวิชามาทำความเข้าใจ และสร้างความรู้เอง (constructivism) สมควรแก่การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจปฏิรูปการศึกษา

สกว. จึงจัดโปรแกรมการเรียนรู้จากครูและนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญา โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ในครั้งนี้

๓. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

เพื่อนำคณะกรรมการกำกับทิศทางของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สื่อมวลชน พี่เลี้ยงโครงการ อาจารย์ และนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ครูแกนนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เดินทางไปยังโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษากระบวนการและเครื่องมือสำคัญจากการดำเนินงานโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาของครูและนักเรียน ในการสร้างทักษะใหม่แห่งศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งสมควรแก่การศึกษาเรียนรู้แก่ผู้สนใจปฏิรูปการศึกษาและนำข้อมูลที่น่าสนใจไปประเด็นต่างๆ เผยแพร่สู่สาธารณชน

๔. วัน/เวลาในการประชุม

วันอาทิตย์ที่ ๑๔ – วันจันทร์ที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

๕. สถานที่จัดประชุม

ห้องประชุมไอพาร์โรจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง

๖. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒๔๐ คน ประกอบด้วย

๑. กรรมการกำกับทิศทางโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และสื่อมวลชน จำนวน ๔๐ คน
๒. พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา จำนวน ๓๐ คน
๓. ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จำนวน ๔๐ คน
๔. ครูแกนนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา จำนวน ๑๐๐ คน

๗. กำหนดการประชุม

ในการประชุมครั้งนี้มีรายละเอียดตามกำหนดการดังนี้

วันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

ช่วงเช้า (ห้องประชุมไอพาร์โรจน์)

- ๐๘.๐๐-๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียน
- ๐๙.๒๐-๐๙.๓๐ น. พิธีเปิดงานและกล่าวต้อนรับ
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ สายธนู อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- ๐๙.๓๐-๑๐.๐๐ น. แนะนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ หัวหน้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา
- ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น. เรียนรู้กระบวนการทำ PBL จากการศึกษาที่ถอดจากเรื่องจริง
- ๑๐.๓๐-๑๑.๓๐ น. กิจกรรมการใช้คำถามขึ้นจอโดย PPT และพิธีกรใน floor เดินไม้และกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น

ช่วงบ่าย (โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

- ๑๑.๓๐ น. ออกเดินทางไปโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
- ๑๒.๓๐ น. อาหารกลางวัน
- ๑๓.๓๐-๑๓.๔๕ น. ต้อนรับโดยผู้อำนวยการโรงเรียน และแนะนำการจัดการโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา โดยครูและนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
- ๑๔.๐๐-๑๔.๒๐ น. ชมแปลงนาวิจัยของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
- ๑๔.๓๐-๑๕.๓๐ น. กระบวนการเรียนรู้จากการเสวนา ๖ กลุ่ม
- ๑๕.๓๐-๑๖.๓๐ น. Reflection จากผู้ทรงคุณวุฒิ
- ๑๗.๓๐ น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ
- ๑๙.๓๐ น. พักผ่อนตามอรัญาศัย ณ โรงแรมแกรนด์อเมซอน จังหวัดลำปาง

วันจันทร์ที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

ออกเดินทางจาก โรงแรมแกรนด์อเมซอน จังหวัดลำปาง ไปยังท่าอากาศยานลำปาง เพื่อเดินทางกลับจังหวัดกรุงเทพมหานคร

๘. ผลการดำเนินงาน

๘.๑ รายละเอียดเกี่ยวกับผู้สนใจร่วมกิจกรรมการประชุม มีผู้ร่วมกิจกรรม ดังนี้

- ๑) กรรมการกำกับทิศทางโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และสื่อมวลชน จำนวน ๔๐ คน
 - ๒) พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา จำนวน ๓๐ คน
 - ๓) ผู้บริหาร ครู และนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จำนวน ๔๐ คน
 - ๔) ครูแกนนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา จำนวน ๑๐๐ คน
 - ๕) ครู นักเรียน ผู้บริหาร ผู้สนใจอื่นๆ จากโรงเรียนอื่นๆ นอกเหนือจากโรงเรียนในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต ๑-๓ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓๕ จำนวน ๑๕๘ คน
 - ๖) นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวน ๑๕๐ คน
- รวมมีจำนวนผู้สนใจร่วมกิจกรรมครั้งนี้ จำนวน ๕๑๘ คน

๘.๒ รายละเอียดกิจกรรมและผลการดำเนินงานในช่วงเช้า ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๑) รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ สายธนู อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง กล่าวต้อนรับศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ รองศาสตราจารย์ไพโรจน์ ศิริรัตน์ ผู้ทรงคุณวุฒิของ สกว. บมจ.ธนาคารกสิกรไทย ศูนย์พี่เลี้ยงโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ผู้บริหาร ครู นักเรียน สื่อมวลชน และผู้มีเกียรติที่เข้าร่วมกิจกรรมการประชุม มีรายละเอียดของสาระสำคัญของคำกล่าวต้อนรับ ดังนี้

“วันนี้มีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสต้อนรับ ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ดร.สุธีระ ศิลปะอนันต์ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ รศ.ไพโรจน์ ศิริรัตน์ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ รศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ คณะผู้ทรงคุณวุฒิจาก สกว. คณะผู้ทรงคุณวุฒิจากธนาคารกสิกรไทย คุณสมหมาย ปาโรจฉัตต์ สื่อมวลชน คณะผู้บริหารจากเขตพื้นที่

การศึกษาภาคเหนือตอนบนและตอนล่าง ผู้ร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ตั้งแต่ศูนย์โรงเรียนในโครงการของ ศูนย์พี่เลี้ยง ระดับผู้บริหาร ตลอดจนสื่อมวลชนที่มาร่วมทำข่าวในวันนี้ กระผมยังได้รับข่าวเพิ่มเติมอีกว่า โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ซึ่งผู้เป็นหัวหน้าโครงการ คือ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ ได้รับรางวัลโครงการวิจัยดีเด่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีผู้มีเกียรติมาร่วมเรียนรู้ร่วมกันในวันนี้ของทุกภาคส่วน นะครับ โดยในกรณีศึกษาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาที่ค้นพบการทำงานสร้างทักษะได้อย่างโดดเด่น ควรแก่ การศึกษาเรียนรู้ ในวันนี้จึงเป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ ในโอกาสนี้กระผมในนามของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางขอต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านด้วยความยินดี ขอขอบคุณครับ”

๒) รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ แนะนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

“กรณีของการศึกษาที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาเป็นผลงานของคุณครูที่เชื่อว่า จะสร้างแรงบันดาลใจให้กับคุณครูอีกหลายท่านที่จะจัดการศึกษาเพื่อสร้างเยาวชนให้มีทักษะอย่างที่เราจะได้พบเห็นในวันนี้

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเป็นโครงการที่มีกำหนด ๕ ปี แต่เราจะทำเพียง ๔ รุ่น ด้วยข้อจำกัดของช่วงเวลาปิดและเปิดที่โครงการต้องวางแผนในการฝึกพี่เลี้ยงและสรุปปิดโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ได้ทักษะชีวิตขั้นสูงและทักษะชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ มีเป้าหมายทั้งหมด ๘๐ โรงเรียน ๘๐ ห้องเรียน โดยคาดว่าจะมีคุณครู ๓๐๐-๔๐๐ คน นักเรียนประมาณ ๓,๒๐๐ คนต่อปี เป็นงานที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กับ บมจ.ธนาคารกรุงไทย

ความเชื่อพื้นฐานของเรา ตอนที่เราฟอร์มตัวโครงการขึ้นมา มีความเชื่อว่า วิจัยคือกระบวนการพัฒนาปัญญาของผู้ทำ ดังนั้นนักเรียนควรเป็นผู้ทำวิจัย ไม่ใช่ครู ซึ่งเปลี่ยนไปจากกระบวนการที่คุ้นเคยที่ว่านักเรียนไม่ใช่ผู้ทำวิจัย นักเรียนเป็นผู้รองรับ ส่วนครูเป็นผู้ทำวิจัย ครูทำวิจัยแล้ว ครูมีทักษะหรือความสามารถเอามาสอนนักเรียน แต่เราไม่เชื่ออย่างนั้น เพราะเราพบว่าประเทศไทยให้คุณครูทำวิจัย นับเป็นล้านๆ ชิ้น โดยมีข้ออ้างในการทำวิจัยของคุณครูว่า เพื่อผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักเรียน แต่หลักฐานมันฟ้องว่า มันไม่ได้เป็นเช่นนั้นครับ

เราเชื่อว่า วิจัยคือกระบวนการพัฒนาปัญญาของผู้ทำและผู้ทำเท่านั้นที่ได้ ดังนั้นจะต้องเป็นเรื่องของนักเรียน ไม่ใช่คุณครู แต่คุณครูจะต้องมีความเข้าใจเรื่องวิจัย การวิจัยเพื่อพัฒนาปัญญาของมนุษย์จะต้องทำวิจัยให้ถึงการคิดสังเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นได้ขั้นสุดท้ายของพุทธิวิสัย แล้ววิจัยจะต้องทำด้วยหลักผลเกิดจากเหตุ ทำเอง คิดเอง ไม่ใช่แบบสอบถาม ไม่ใช่แบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

พวกเราก็ทำกันมานานพอสมควร จนคล่องมาแล้ว แต่ว่าที่ผ่านมาเราไม่ได้ทำวิจัยในลักษณะของหลักการผลเกิดจากเหตุ ซึ่งเป็นหลักการเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีที่แล้ว ที่นำไปสู่ปัญญาชั้นสูงสุดของมหาบุรุษ และเรายังไม่เข้าใจวิธีทำวิจัยแบบผลเกิดจากเหตุ วิจัยในระบบการศึกษาปัจจุบันยังเป็นการวิจัยแบบไปถามผู้อื่นในรูปแบบของแบบสอบถาม ในความคิดเห็นเรื่องการทำวิจัยแบบสอบถามนั้น ยังสามารถทำได้ แต่ต้องไปให้ถึงสังเคราะห์ ไม่เช่นนั้นเราไม่สามารถสร้างปัญญาให้ตัวเราเองได้ ถ้าเผื่อยังใช้วิธีถามผู้อื่นอยู่ ต้องสังเคราะห์จากคำถามมา ไม่ได้ปฏิเสธว่าใช้แบบสอบถามไม่ได้

การพัฒนาการศึกษาไทยจะต้องสอนคิดบางอย่าง การสอนต้องทำด้วยระบบ Coaching โดยมีพี่เลี้ยง โครงการเพาะพันธุ์ปัญญามีพี่เลี้ยงประมาณ ๓๐ คน อยู่ใน ๘ มหาวิทยาลัย ใช้การฝึกคิดเชิงเหตุและผล เหตุและผลนี่คือ cause effect ไม่ใช่ reason เรายังแยกไม่ออกระหว่าง reason กับ cause effect เราให้ reason โดยไม่ทราบ cause effect เป็นปัญหาที่ใหญ่มาก ต้องถอนพิษความสัมพันธ์และบรรยากาศห้องเรียนเชิงอำนาจ ในห้องเรียนเราใช้เครื่องมือที่เรียกว่า จิตตปัญญา เราพบเครื่องมือนี้แล้วเรากำลังพัฒนาเครื่องมือนี้ด้วยตัวเอง ในปีที่ ๓ ปีที่ ๔ เครื่องมือกับวิธีการทำงานของเรา เราใช้โครงการงานฐานวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่ากลัวมาก คำว่า โครงการงาน และคำว่า วิจัย สำหรับบุคลากรการศึกษา เรากล้าที่จะลองดู ต้องยอมรับว่าไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเราไม่เข้าใจคำว่า โครงการงาน แล้วเราไม่เข้าใจคำว่าวิจัย ในแต่ละห้องมีหัวข้อหลัก ห้องละ ๑ Theme เป็นเรื่องใกล้ตัวในชุมชนของเราเอง และแบ่งหัวข้อหลัก ออกเป็น ๑๐ โครงการงานย่อย ในเรื่องเดียวกันของหัวข้อหลัก แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ กลุ่มที่ ๒ เป็นเรื่องของสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กลุ่มที่ ๓ มนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กลุ่มของเด็กโฟกัสไปที่เรื่องในกลุ่มของตนเองสนใจ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่คุณครูหลายๆ คน ต่างกลุ่มสาระ มาเรียนรู้ร่วมกัน บูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่ เช่น วิชา IS วิชาโครงการ ให้มีเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันประมาณ ๓ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งการจัดเวลาเรียนรู้นี้ก็ทำได้ลำบากพอสมควร เป็นห้องเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นพื้นที่เฉพาะที่ครู ๔-๕ คน จะต้องมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มของนักเรียนใน ๓ กลุ่มหลักใหญ่ที่นักเรียนเลือกประเด็นโครงการที่กลุ่มของนักเรียนสนใจ ให้นักเรียนเรียนรู้ข้ามกันไปข้ามกันมา จัดให้มีกระบวนการ Reflection และมีเวทีที่สามารถนำเสนอได้ เป็นเวทีวิชาการสำหรับเครื่องมือและวิธีการทำงาน เราใช้พี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยประมาณ ๓๐ คน ทำหน้าที่เป็น “โค้ช” อย่างต่อเนื่อง เราจัด workshop ฝึกการคิดที่สอดคล้องกับการทำโครงการงานฐานวิจัย และพัฒนาจิตวิญญาณของคุณครู ปีละ ๒-๓ ครั้ง

สำหรับผลที่ได้รับ เราพบว่า ทุกคนที่อยู่ในกระบวนการ ทั้งครู ทั้งพี่เลี้ยง ทั้งนักเรียน มีความเครียด แต่เป็นที่น่ายินดีที่จบลงด้วยความสุข เช่น กรณีศึกษาที่เราจะได้เรียนรู้ร่วมกันในวันนี้ ที่เริ่มจากความเครียดของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา เราพบว่าเป็นโครงการที่คุณครูกลัวการเริ่ม แต่สุดท้ายก็จบด้วยการไม่ถอยหนีและขอขยายผล คุณครูที่อยู่กับเราจะไม่ถอยเลย มีแต่ขอตามมาดู มีแต่ขอให้ไปช่วยที่โรงเรียน ให้ขยายผลอีก เราพบว่าเป็นโครงการที่นักเรียนในตอนแรกเหมือนจะเกลียด แต่นักเรียนก็จะจบด้วยการร้องขอให้ทำต่อ ขอให้ตัวเองมีโอกาสทำต่อในปีหน้า”

๓) กิจกรรมชมคลิปแสดงการเปลี่ยนแปลงนักเรียน ของ ศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัย ศิลปากรสุพรรณาสำคัญของการเปลี่ยนแปลงดังนี้

สาระสำคัญที่ได้รับจากคลิป “โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เขาสอนอะไรกัน”

๑. การเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา

๑.๑ มีการเรียนรู้ที่จะคิดด้วยตนเอง ครูมีกระบวนการให้นักเรียนคิดเอง ทำเองให้ได้ด้วยตนเอง โดยครูสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนตระหนักในศักยภาพของตนเอง

๑.๒ มีเครือข่ายกัลยาณมิตรเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเพื่อนในชั้นเรียนและร่วมกับนักเรียนรุ่นพี่ที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้จากโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา นักเรียนมีที่ปรึกษาแนะนำจุดเริ่มต้น กระตุ้นให้เรียนรู้และคิดด้วยตนเอง

๑.๓ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่ได้ฝึกทักษะ ในเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในด้านต่างๆ ดังนี้

- ด้านความรับผิดชอบ
- ด้านการวางแผนในชีวิตและการเรียน รู้จักแบ่งเวลา
- ด้านการกล้าแสดงออก
- ด้านการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล
- ด้านการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น
- ด้านการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย เรียนรู้คุณค่าของผู้อื่น เรียนรู้ที่จะรับฟังผู้อื่น เรียนรู้ที่จะนำความคิดและเหตุผลหลายๆ ความคิด มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน สอนอะไรหลายๆ อย่าง เหมือนประชาธิปไตยอย่างหนึ่งคือ
- ด้านการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

๒. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านการพัฒนาตนเอง

๒.๑ จากคนที่ยึดเอาความรู้สึกความคิดเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง เปลี่ยนแปลงเป็น รับฟังเพื่อน มีเหตุผล พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล เหตุผล มากกว่าคิดตามความรู้สึก ความคิดของตนเองฝ่ายเดียว

๒.๒ จากคนที่เล่นเกม ใช้เวลากับเรื่องที่ไม่มีความสาระ เปลี่ยนแปลงเป็น ใช้เวลาว่างมาศึกษาค้นหาความรู้

๒.๓ จากคนที่ไม่เคยทำงาน หรือทำงานแค่ส่งๆ ให้ผ่านไปๆ เปลี่ยนแปลงเป็นคนที่มีความพยายาม ยอมเหนื่อยเพื่อทำให้งานออกมาดีที่สุดใน และมีการวางแผนในการทำงาน

๒.๔ จากคนที่มีความรู้สึกอ่อนไหว เปรราะบาง ถ้าล้มเหลวก็จะเลิกทำไปเลย มีความเกียจคร้าน ทำอะไรก็เล่นๆ เป็นเด็กๆ เปลี่ยนแปลงไปเป็นคนที่มีความเข้มแข็ง ยอมรับฟังผู้อื่น ไม่ท้อถอยแม้เมื่อพบกับอุปสรรค ความผิดหวัง ความผิดพลาดและมีความรับผิดชอบมากขึ้น

๒.๔ จากคนที่ชอบพูดไร้สาระ เพื่อเจ้อ ไม่พิจารณาหาข้อมูลความเป็นจริง เปลี่ยนแปลงเป็น คิดก่อนที่จะพูด มีความตระหนักว่าต้องหาข้อมูลมาก่อนๆ ที่พูด และมีความคิดเป็นระบบมากขึ้น

โดยสรุปในภาพรวม “กระบวนการคิดเติบโตขึ้น”

(หมายเหตุ) เนื้อหาที่ได้รับจากคลิปมีรายละเอียดดังนี้

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเขาสอนอะไรกัน ?

นักเรียนหญิง : คือ ครูเขาจะไม่สอนว่าให้เราทำแบบนี้ๆ คือ สอนแบบให้เราคิดเอง ต้องคิดเองต้องทำให้ได้เองค่ะ เมื่อก่อนนี้หนูพูดตรงๆ เลยค่ะ ว่าหนูถ้าไม่เข้าใจก็จะถามครูนะคะ ครูก็บอกว่า เธอเป็นเด็กเพาะพันธุ์ปัญญาเพราะฉะนั้น เธอต้องคิด แล้วก็คิด พอคิดแล้วมันออกมาได้นะคะ คือมันออกมาได้นะคะ โครงการนี้สอนเต็มๆ ให้หนูคือ สอนกระบวนการคิดให้หนูนะคะ ให้หนูคิดเอาเองนะคะ

นักเรียนหญิง : เวลามีปัญหา เวลาทำโครงการนะค่ะก็จะไปปรึกษา เราต้องการคำตอบเลย แต่ที่เขาจะแบบว่าจุดนี้นะ แล้วให้เราดำเนินการไปเองค่ะ บอกเราแค่จุดเริ่มต้นให้เรา แล้วให้เราค่อยๆ หา ค่อยๆ เดินไปหาจุดหมายที่เราต้องการคำตอบนั้นเองนะค่ะ

นักเรียนหญิง : สอนอะไรหลายอย่างค่ะ ไม่ได้แค่งานวิจัยอย่างเดียวค่ะ ในงานวิจัยจะสอดแทรกการที่เราได้เรียนรู้ การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นหรือว่าจะเป็นด้านความรับผิดชอบ ด้านการกล้าแสดงออก หรือว่าจะเป็น การคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลแบบ RPL มากยิ่งขึ้นนะค่ะ

นักเรียนชาย : ก็สอนอะไรหลายๆ อย่าง เหมือนประชาธิปไตยอย่างหนึ่งคือ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เคยมีครั้งหนึ่งเพื่อนเสนอความคิดเห็นมาว่าทำแบบนี้ๆ นะ แต่ เราจะใช้ความคิดของตัวเองเป็นใหญ่คิดว่าไม่ได้ต้องทำแบบนี้ จนสุดท้ายเรารู้ทุกอย่างว่า ความคิดทุกอย่างถ้าเรานำความคิดหลายๆ ความคิดมาประยุกต์ใช้รวมกัน มันจะได้อีกความคิดหนึ่งที่ perfect มากครับ

นักเรียนหญิง : สอนให้เราสร้างความรู้ขึ้นเอง คั้นคว้าความรู้และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำให้เรารู้จักการแบ่งเวลา

นักเรียนหญิง : ความสำเร็จมันไม่ได้อยู่แค่เราได้ผลงานนั้นขึ้นมา แต่ว่ามันเป็นความสำเร็จที่เราพัฒนาตัวเอง จากในตัวเรามากกว่าค่ะ

อะไรในตัวเราเปลี่ยนไปบ้าง ?

“ชอบเอาตัวเราเองเป็นที่ตั้งค่ะ”

นักเรียนหญิง : ค่ะ คือเมื่อก่อนจะชอบทะเลาะแล้วจะเอาตัวเองเป็นที่ตั้งตลอด ตอนนั้นก็ฟังเพื่อนบ้าง อะไรอย่างนั้นนะค่ะ เวลาจะพูดอะไรก็จะนึกถึงเหตุผล ความน่าเชื่อถือของเหตุผล ความน่าเชื่อถือของคำพูดที่เราพูดออกไปว่ามันมีความน่าเชื่อถือแค่ไหนอะไรประมาณนี้ค่ะ

“หนูไม่เคยทำงานเลยค่ะไม่สนใจเลย”

นักเรียนหญิง : คือ บอกตรงๆ เลยว่า หนูไม่เคยทำงานเลยนะ แบบไม่สนใจเลย แต่โครงการนี้เหมือนกับอยากทำให้มันเสร็จออกมาดีที่สุดนะค่ะ มาคิดได้อีกทีนี้แบบว่าเราทำมาได้ถึงขนาดนี้เลยหรือ ถ้าเราไปทำกับเรื่องเรียนนี้เราจะสอบได้ดีกว่านี้นะ อะไรอย่างนี้นะค่ะ

“หนูมั่นใจในความคิดตัวเองมากเกินไป”

นักเรียนหญิง : หนูว่าหนูมั่นใจในตัวเอง มั่นใจในความคิดว่าหนูนะเก่งสุดและถูกสุด หนูมั่นใจในความคิดของตัวเองมากเกินไปจนทำให้ผิดพลาดหรือทะเลาะกับเพื่อนในกลุ่ม จนทำให้บางครั้งงานไม่สำเร็จก็เสียเซลฟ์ไปบ้าง ความมั่นใจในตัวเองก็ลดลงเพราะว่าเหมือนบางคนความคิดหนูรู้สึกว่าคุณคิดบางคนดีกว่าหนู

“หนูชอบร้องไห้”

นักเรียนหญิง : หนูจะเป็นพวกที่แบบว่าชอบร้องไห้นะค่ะ พูดนิดพูดหน่อยก็ร้องนะค่ะ หนูแบบว่าโตแล้วนะ โตแล้วก็ต้องเปลี่ยนตัวเองได้แล้ว

“หนูเคยเป็นคนไม่กล้าแสดงออก”

นักเรียนหญิง : ก่อนที่เข้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาไม่เคยเป็นคนที่ไม่ค่อยกล้าแสดงออก แบบว่าเขินๆ อายๆ อะไรแบบนี้นะค่ะ แต่พอเข้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาแล้วต้องกล้าแสดงออกเพราะว่าตัวเองก็ต้องทำงานด้วยตัวเอง ต้องไปพรีเซนต์งานหน้าห้องให้เพื่อนๆ รู้ให้ครูรู้ว่า ที่เราทำงานสืบหน้าไปถึงไหนแล้ว แล้วได้อะไรมาบ้าง

“หนูชอบทำงานแค่ส่งๆ ให้อ่านๆ ไป”

นักเรียนหญิง : เมื่อก่อนนี้หนูเวลาทำงานนะค่ะ หนูจะเป็นคนที่ไม่วางแผน ทำๆ แล้วก็ส่งให้มันผ่านไป แต่พอหนูได้เข้ามาทำโครงการนี้แล้ว หนูรู้สึกว่าจะต้องวางแผนให้ดีขึ้น งานหนูออกมาจะได้ดี

“ถ้าล้มเหลวก็จะเลิกทำไปเลย”

นักเรียนหญิง : จากที่เคยเป็นคนท้อแท้ๆนะค่ะ ถ้าทำงานล้มเหลวนะค่ะ เราก็จะเลิกทำไปเลยนะค่ะ แต่พอได้มาเข้าร่วมโครงการนี้ พอเราล้มเหลวเราก็เริ่มทำใหม่ค่ะ ต้องสู้ค่ะ ถ้าเราล้มเหลวแล้วเราก็เลิกทำยังไงงานมันก็ไม่มีความที่จะสำเร็จได้แน่นอนนะค่ะ

“เมื่อก่อนหนูชอบพูดไร้สาระ”

นักเรียนหญิง : เมื่อก่อนหนูเป็นคนชอบพูดไร้สาระ เพื่อนๆ ก็จะรำคาญ แต่เดี๋ยวนี้ก็ต้องคิดก่อนนะค่ะ เราต้องหาข้อมูลมาก่อนๆ ที่เราจะไปพูดอะไรให้ใครฟังใช้ไหมนะค่ะ เราต้องมีข้อมูลเวลาเขาถามอะไรมาเราก็จะได้ตอบเขาได้นะค่ะ

“เคยเป็นคนเพื่อเจ๊อ”

นักเรียนชาย : คือจากที่คิดอะไรแล้วเพื่อเจ๊อ ตอนนั้นก็คิดเป็นระบบมากขึ้น ผมว่าผมคิดเป็นระบบมากขึ้น

“หนูเคยติดคอมฯ”

นักเรียนหญิง : เวลาเปิดคอมฯ ขึ้นมา ไม่เคยเลยที่จะหาความรู้ ส่วนใหญ่ก็ดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกมนะค่ะ พอมันมีโครงการนี้ขึ้นมาหนูก็เลย แทนที่เราจะเอาเวลาว่างที่เราปล่อยมันผ่านไป ด้วยการเล่นเกมดูหนังฟังเพลงนะ เอาเวลาตรงนั้นมาศึกษาค้นหาความรู้ เราก็จะได้ความรู้เพิ่มเติมมากขึ้น

“เคยผัดวันประกันพรุ่ง”

นักเรียนหญิง : สำหรับหนูคือแบบมีความรับผิดชอบมากขึ้นนะค่ะ เมื่อก่อนนี้เวลาทำงานหนูคือเวลาครูสั่งงานวันจันทร์แล้วส่งวันพุธหนูก็จะทำตอนเช้าวันพุธนะค่ะ พอเข้าร่วมโครงการนี้ เวลาที่ครูให้ทำโครงการ หนูก็แบบมีการหาข้อมูล เริ่มทำมากขึ้น สนใจในการทำมากขึ้นนะค่ะ

“เมื่อก่อนหนูขี้เกียจมากเลยนะค่ะ”

นักเรียนหญิง : เมื่อก่อนนี้อ่าง่ายๆ เลยนะค่ะ หนูเป็นคนขี้เกียจมากเลยนะค่ะ เวลาจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งก็แบบ แป็บหนึ่งนะ เดียวก่อนนะ แต่เดี๋ยวนี้หนูสามารถบอกได้ว่าไปทำกันเถอะ อะไรประมาณนี้นะค่ะ สามารถ speed ตัวเองให้เร็วขึ้นกว่าเดิมได้นะค่ะ

“เมื่อก่อนทำอะไรก็เล่นๆ เป็นเด็กๆ”

นักเรียนหญิง : จากเมื่อก่อนเราก็เล่นๆ เป็นเด็กๆ อะไรแบบนี้แหละ แต่เมื่อได้รับงานตรงนี้มาต้องรับผิดชอบความคิด เราเหมือนโตขึ้นไปอีกขั้นหนึ่งนะค่ะ หนูก็อธิบายไม่ถูก อธิบายไม่ได้เหมือนกัน อันนี้รู้สึกตัวเองนะค่ะ

“กระบวนการคิดเราโตขึ้น”

นักเรียนหญิง : โครงการนี้ไม่ได้มุ่งให้ประสบความสำเร็จนะ ถึงเราไม่ประสบความสำเร็จ แต่อย่างน้อยกระบวนการเรา กระบวนการคิดเราดีมาก ก็ได้ความพยายาม ความอดทน ทุกอย่างนะค่ะ

๔) กิจกรรมเรียนรู้กระบวนการทำ PBL จากการแสดงที่ถอดจากเรื่องจริงของ นักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง สรุปสาระสำคัญจากการแสดงละครเพลงได้ดังนี้

นักเรียนห้อง Smart Science (ห้องเรียนเก่ง) โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง จำนวน ๒๙ คน เรียนรู้จากการดำเนินาในแปลงนาของปราชญ์ชาวบ้านที่สนับสนุนโครงการนี้ พวกเขามีแรงบันดาลใจที่จะทำนาเองทุกขั้นตอนในพื้นที่ของโรงเรียน ที่ต้องเตรียมพื้นที่ เพาะกล้า ดำนา และดูแลต้นข้าวเอง เป็นเหตุให้ประสบปัญหาที่ไม่คาดคิดมากมาย ได้เรียนรู้ความจริงที่ไม่สวยงามอย่างที่ออกไปสนุกกับห้องนาข้าวครูช่วยยาม การเรียนที่ต้องแข่งขันกันและแรงบีบคั้นจากระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิด นำไปสู่การแตกแยกทางพฤติกรรมและปฏิบัติ ที่ไม่ลงรอยกันในการทำงาน เกิดการต่อสู้ทางความคิดที่จะยอมแพ้หรือสู้ต่อไป แต่ในที่สุด ด้วยการจัดการของครูทำให้พวกเขาฝ่าฟันอุปสรรคไปพร้อมกับการ transform เป็นบุคคลใหม่จากการทำงานและสะท้อนคิดการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนทั้ง ๒๙ คนเติบโตทางความคิดและพัฒนาอุปนิสัยเข้าสู่บุคคลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ นอกเหนือจากการเรียนรู้ทางวิชาการและการวิจัยเรื่องข้าว มีปรากฏคำพูดของนักเรียนและเนื้อเพลงที่นักเรียนร่วมกันขับร้องในช่วงปิดท้ายการแสดงดังนี้

“การเรียนโครงการทำให้เรามีความสุข เวลาที่เราได้เรียนรู้นอกห้องเรียน ได้ทำในสิ่งที่เราไม่เคยทำ พวกเธอคิดว่าเราไม่ได้อะไรเลยจริงๆ หรือ?”

“ก็ได้อยู่นะ เราคิดว่าเรามีระเบียบวินัยมากขึ้นกว่าเดิม”

“เราเองก็เหมือนกัน เรารู้สึกตัวเองฟังคนอื่นมากขึ้น และก็ช่างสังเกตมากขึ้นอีกด้วย”

“ถ้าเช่นนั้น ก็แสดงว่าสิ่งที่พวกเราทำ มันก็มีคุณค่าต่อพวกเรา จริงไหม? จั๊นพวกเราก็อย่าทะเลาะกันเลย มาช่วยกันใหม่อีกครั้งนะ”

“ไม่ใช่นักเรียนเท่านั้นนะคะที่ได้เรียนรู้ ครูเองก็ได้เรียนรู้อีกหลายอย่างจริงๆ ถ้าทุกคนยังไหว เราเริ่มทำโครงการของพวกเรากันต่อดีไหมคะ ใครคิดว่าย่อยากไปต่อ ยกมือขึ้น” (นักเรียนทุกคนยกมือขึ้นพร้อมกัน)

(นักเรียนร่วมกันขับร้องเพลง ความหมายของเนื้อเพลงบอกเล่าถึงการเรียนรู้ของนักเรียนที่ก้าวข้ามความยากลำบากและอุปสรรค...จนร่วมกันฟันฝ่าจากการได้รับบทเรียนชีวิตที่ยิ่งใหญ่ เนื้อเพลงมีรายละเอียดดังนี้)

เมื่อความคาดหวังของเรานั้นพังทลาย

เมื่อความเสียใจเกิดจากการพบความจริง

ทั้งที่เราได้ทุ่มเททั้งหมดทุกสิ่ง

ในใจที่ครั้งหนึ่งนั้นก็ยังมีแรง

กลับเหือดแห้งจนไม่เหลืออะไร

เมื่อฟางเส้นสุดท้ายกำลังจะขาดหายไป

ในเวลานั้น เรากำลังจะได้พบบทเรียนสำคัญแค่ไหน รู้ไหม

บทเรียนนี้ไม่มีสอน...ต้องผ่านพ้นความทุกข์ร้อนเท่านั้น...ถึงเข้าใจได้

จะต้องเสียใจกี่ครั้ง แต่ก็คุ้มเมื่อแลกกัน

เพราะว่าหาเรียนไม่ได้จากที่ไหน

บทเรียนที่ทำให้ใจของเรารับรู้...ว่าไม่มีอะไรคงอยู่เสมอไป

เป็นบทเรียนชีวิตที่แสนจะยิ่งใหญ่...เมื่อใจของเรานั้นยอมรับมัน

ความผิดหวัง...จึงจะเปลี่ยนเป็น...พลัง...ได้...เมื่อใจของเรานั้นยอมรับมัน

(ตัวแทนของนักเรียนกล่าวความรู้สึกจากใจที่เกิดจากการเรียนรู้แทนเพื่อนๆ ทุกคน มีรายละเอียด

ดังนี้)

“โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าขาดผู้สนับสนุนใจดี ขอขอบคุณโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ธนาคารกสิกรไทย ศูนย์พี่เลี้ยง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ขอขอบคุณ คุณครูของเรา คุณครูนอกห้องเรียนที่ทำให้เราได้เรียนรู้ เราไม่มีความรู้ในด้านนี้เลย และเราจะไม่ได้ลงมือทำไม่ได้ ถ้าหากไม่มีลุงบัน ทิว ที่ให้โอกาส สนับสนุน คุณลุงสับสนสละแปลงนาให้เรา ๓ แปลง และสละกล้าต้นเล็กๆ สละแม่แต่เมล็ดข้าว และที่สำคัญ...คุณครูคนหนึ่งที่คอยดูแลเราเสมอมา คุณครูที่ให้โอกาส ที่ทำให้เรารู้จักคำว่าเหนื่อย ท้อ ความผิดหวัง และที่สำคัญ คุณครูคนนี้สอนให้พวกเราก้าวเดินต่อไป ซึ่งพวกเราจะหยุดโครงการนี้หลายครั้งแล้ว เพราะว่าเราเจออุปสรรคมากมาย ทั้ง เราทะเลาะกัน ข้าวตาย ไม่ได้ข้าวบ้าง ที่ดินในแปลงสาธิตในโรงเรียนเป็นกรวด ซึ่งเพื่อนๆ ของเราได้ลงมือไถเอง และบ้างก็ได้แผลอะไรบ้าง...แต่เราได้ประสบการณ์ที่เราหาในห้องเรียนไม่ได้จริงๆ ครับ

ขอขอบคุณ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา...ขอขอบคุณครับ”

๕) กิจกรรมการใช้คำถามขึ้นจอโดย PPT และพิธีกรใน floor เดินไม้และกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นจากการมีส่วนร่วมของนักศึกษาและคณาจารย์คณะครุศาสตร์ ครูแกนนำและนักเรียนโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ครูและนักเรียนผู้สนใจ ผู้บริหารการศึกษา สื่อมวลชน และผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปสาระสำคัญที่ได้รับจากการแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการประชุมอย่างมีส่วนร่วมดังนี้

ประเด็นที่ได้รับจากเสียงสะท้อนของครูและผู้บริหารสถานศึกษา

- การเรียนรู้ของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาเป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากที่สุด ที่สำคัญที่สุดของการเรียนรู้คือการที่ได้ลงมือทำจริงๆ
- นักเรียนและครูได้รับแรงบันดาลใจจากการเรียนรู้ด้วยปัญญา ความพยายามเรียนรู้ต่อเนื่อง
- นักเรียนและครูเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้รับทั้งความรู้วิชาการ ทักษะชีวิต ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งในโรงเรียน และในชุมชนที่เป็นบริบทชีวิตจริง รวมทั้งความเห็นอกเห็นใจ มีคุณธรรมต่อผู้อื่น
- ห้องเรียนในการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ครูของนักเรียนมีทั้งครูในโรงเรียน และปราชญ์ชุมชน คุณพ่อคุณแม่ในชุมชนของนักเรียนก็เป็นครูของนักเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนเช่นกัน
- การที่เด็กและเยาวชนผู้เรียนรู้ได้เรียนรู้ด้วยการลงมือทำด้วยตนเองจริงๆ แล้ว จะเห็นปัญหาแล้วก็แก้ไขด้วยกระบวนการคิดของเด็กในที่สุดก็สามารถสร้างสรรค์ออกมาด้วยตนเองได้ และเป็นผลงานที่เรียกว่านวัตกรรมใหม่เด็กเรียนรู้ร่วมกันจากปัญหาและร่วมกันแก้ปัญหา

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“สวัสดิ์ค๊ะ รัชนก สุวรรณจักรค๊ะ จากโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปางนะคะ สิ่งแรกที่มองเห็นก็คือ แรงบันดาลใจมากจากปัญญานะคะ และที่สำคัญที่สุดคือการที่ได้ลงมือทำจริงๆ เพราะมันจะเห็นปัญหาแล้วก็แก้ไขด้วยผ่านกระบวนการคิดของเด็กนะคะ สุดท้ายมันก็สร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานที่จะเรียกว่านวัตกรรมใหม่ก็ได้้นะคะ ขอขอบคุณค๊ะ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

“การเรียนรู้ของแจ้ห่มนี่เป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง จากการที่ได้เห็นจากแจ้ห่มแล้วก็จะนำเอาไปปรับปรุงใช้ครับ คือ จะให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากที่สุด เพื่อที่จะเกิด RBL นะครับ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยมหิดล)

“การแสดงของเด็กนักเรียนบนเวทีนะคะ บอกเลยว่า วิ่งชนหัวใจคนเป็นครูอยู่หลายข้อดี ตั้งแต่เริ่มต้นเปิดตัวมาก็คือเด็กนักเรียนส่วนใหญ่เป็นอย่างดีนั้นค๊ะ เขาเรียนอยู่แล้วก็เหนื่อยแล้ว เจอ ๑๖-๑๗ วิชานะคะ หนึ่ง

สัปดาห์เจอ ๑๖-๑๗ วิชา ตารางนักเรียนเต็มแน่น เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ณะคะ และภาระเดิมของเขาซึ่งมีมาก ต้องรับภาระอื่นเข้ามาอีก เป็นแบบบนเวทีจริงๆ แต่อะไรที่ทำให้เขาเสียสละตรงนั้นแล้วมาร่วมมือกับโครงการนี้ ตรงนั้นได้ความรู้หนึ่งอย่างนะคะ ที่เราต้องสร้างกำลังใจให้นักเรียนของเราที่จะร่วมมือกันทำโครงการเพาะพันธุ์ ปัญญาให้สำเร็จ ข้อที่สองคือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น แน่นนอนว่าการทำงานมีปัญหาแน่นอน ปัญหาของเด็กที่ สะท้อนบนเวที รวมถึงการได้อ่านจากหนังสือฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ่มวิทยานะคะ บอกทุกคนเลยว่าเพิ่งได้อ่านเมื่อวานนี้และจบเมื่อคืนคะ ได้เห็นเลยว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองและทำให้กลุ่มท้อตลอดที่ทำโครงการนี้มา แต่มันก็สำเร็จนะคะ รู้สึกว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อเทียบกับนักเรียนที่แจ่มวิทยา เด็กถูกห้ามใช้ห้องในการทำ โครงการเพียงเพราะมันสกปรกจากการเรียนรู้ เด็กถูกห้ามใช้น้ำประปาในการสูบน้ำลงไปแปลงนาของเขา เพียงเพราะเขาทำน้ำประปาแตกต่างจากการทำงานแล้วกระทบคนที่เป็นครูในบ้านพักและรวมถึงค่าใช้จ่ายใน โรงเรียนด้วย แต่มีเด็กคนหนึ่งเมื่ออ่านจบเล่มแล้ว ลืมประโยคนั้นไม่ได้เลยคะ ว่า...คุณครูคะ หนูไม่อยากให้คุณครูร้องไห้เลย ทำไมละคะ แค่ห้องเรียนนั้นที่เราไม่ได้ใช้ไป แต่เรามีห้องเรียนของเร่อีกที่กว้างใหญ่มากมาย แค่น้ำประปาของโรงเรียนไม่ได้ใช้ แต่เรามีสระน้ำ ผู้ปกครองให้เครื่องสูบน้ำมา สูบน้ำเข้าแปลงนาเรา...เด็ก เล็กๆ ม.๔ คิดและสู้ได้ขนาดนั้น ดังนั้น คนที่เป็นครูของเขา คนที่ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เขา จะสู้ให้ยิ่งกว่า นะคะ ขอขอบคุณเวทีที่เด็กแจ่มวิทายามอบให้...เป็นแรงบันดาลใจที่จะกลับไปทำงานเพาะพันธุ์ปัญญาปีที่ ๓ ให้ โรงเรียน ประสบผลสำเร็จที่สุด และในปี นี้ รู้เลยว่า แจ่มวิทยามีคุณลุงสุบันที่เป็นปราชญ์ชุมชนเข้ามาช่วย เชมราชพิทยาคมจะนำปราชญ์ชุมชนเข้ามาช่วยในปีที่ ๓ นี้คะ ขอขอบคุณคะ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี)

“ผม นายสุบัน ที่ไว Smart Farmer ของโรงเรียนแจ่มวิทยาครับ จากการแสดงออกของนักเรียน โรงเรียนแจ่มวิทยา สะท้อนถึงความมุ่งมั่น ความพยายาม มุ่งเน้นเป้าหมายสุดยอดของชีวิตในการศึกษาขั้น ต่อไปครับ” (ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ครูนอกห้องเรียนของโรงเรียนแจ่มวิทยาผู้สร้างแรงบันดาลใจสำคัญท่าน หนึ่งให้แก่นักเรียนและครูโรงเรียนแจ่มวิทยา)

- จากผลที่สะท้อนจากการนำเสนอของนักเรียนโรงเรียนแจ่มวิทยาพบว่า เด็กที่ครูหรือผู้ใหญ่มองเห็น ว่า “ธรรมดา” แต่จากผลสะท้อนทำให้ได้เรียนรู้ว่า ที่จริงแล้วเขามีอะไรอยู่ในตัวมากกว่าที่มองเห็นเพียง ภายนอกที่ยังไม่ได้โอกาสการเรียนรู้ ทำงาน และแสดงออก

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“เมื่อก็ได้ดูของโรงเรียนแจ่มแล้วก็รู้สึกชื่นชมนะคะ สิ่งที่น่าสนใจนั่นมันเป็นเหมือนกับละครที่ทำให้เรา ได้เพลิดเพลินแล้วก็ได้เรียนรู้จากวิธีการที่นำเสนอคะ สิ่งที่จะมาร่วมประมวลในวันนี้คือ ตัวเองอยู่โรงเรียน รัตนราชบำรุง เป็นครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ คิดว่าทุกโครงการที่ สกว. จัดให้มักจะเป็นโครงการที่เป็น ประโยชน์และถ้าโรงเรียนรับไปทำแล้วปฏิบัติจริงๆ จะเกิดผลสะท้อนให้เห็นถึงเด็กที่เรามองว่าเขาธรรมดา แต่ จริงๆ แล้วเขามีอะไรอยู่ในตัวตั้งเยอะแยะ แต่ครูต้องมีหน้าที่ช่วยให้เขาตระหนักในศักยภาพของตนเอง และ สิ่งหนึ่งที่นำชื่นชมจากการเรียนรู้กรณีของโรงเรียนแจ่มวิทยานะคะ คือชุมชนให้ความร่วมมือ คิดว่าปัจจัยนี้ นะคะ น่าจะเป็นจุดแข็งจุดหนึ่งที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการทำนา แล้วก็ทางโรงเรียนของเรายังไม่ได้จัดการตรงนี้ เหมือนของโรงเรียนแจ่มวิทยา” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยศิลปากร)

- การเรียนรู้ของนักเรียนและครูที่ถ่ายทอดออกมานั้น สะท้อนให้รับรู้ได้ในเรื่องของจิตวิญญาณ ที่มา จากจิตตปัญญาศึกษา กิจกรรมที่เรียนรู้ร่วมกันแบบจิตตปัญญาศึกษามีความสำคัญมาก

- จิตตปัญญาศึกษาทำให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าในตัวเองและเห็นคุณค่าในผู้อื่น เด็กมองเห็นคุณค่าของ เพื่อน ของครู ของปราชญ์ชาวบ้าน

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“คะ ครูตุ้ม ครูอรุณวรรณ กลั่นกลิ้ง จากโรงเรียนท้ายหาด ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลางที่ค่อนข้างเล็ก มากๆ สำหรับตัวเองปัญหาอุปสรรคค่อนข้างเยอะ คล้ายๆ กับหลายๆ โรงเรียนคะ เพราะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ที่กลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มเด็กเลี้ยง เด็กมีปัญหาเกือบทั้งสิ้น พอเอ่ยถึงโครงการและต้องทำวิจัยนี้ ไม่ต้องพูดกันเลย คะ จากการที่ดูการแสดงผลเมื่อสักครู่ ตัวครูตุ้มอยากจะพูดถึงด้านจิตวิญญาณมากกว่านะคะ เพราะว่าเราเล่น กันเรื่องจิตตปัญญาศึกษานะคะ จิตตปัญญาศึกษาช่วยในการทำโครงการให้พัฒนาดีมากๆ จากการชมการแสดง ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของทั้งครูและนักเรียน และจากการเขียนไดอารี่เราพบว่าเด็กและครูต่างใคร่ครวญตนเอง แล้วก็พัฒนาด้านตนเองในการอยู่ร่วมกันจากปัญหาต่างๆ เด็กได้เห็นคุณค่าในตัวเองไม่ใช่แค่เพียงว่าเขาต้องเรียน หนังสือให้เก่งอย่างเดียว เด็กพบปัญหาเหมือนกัน เช่น กรณีไม่สามารถใช้น้ำได้ ตัวเองก็เผชิญปัญหานี้ คือ การ ไม่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องกิจกรรมที่ทำให้กับเด็กในโรงเรียน เข้าใจอย่างลึกซึ้งมากๆ นะคะ แล้วครูจะเจอ และได้รับภาระที่หนักมากๆ เด็กร่วมกันแก้ปัญหาหนักก็คือ เด็กได้พัฒนาและเติบโตทางด้านภายใน เพราะฉะนั้น อยากรจะพูดว่า เด็กเห็นคุณค่าในตัวเองและเห็นคุณค่าในผู้อื่น เห็นคุณค่าของเพื่อน ของครู ของปราชญ์ชาวบ้าน แน่นอนคะ กิจกรรมนี้นั้นสุดยอดจริงๆ คะ เพราะฉะนั้นขอพูดเรื่องจิตตปัญญาศึกษานี้สำคัญมากๆ คะ ขอขอบคุณ คะ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยมหิดล)

- การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ มีการเรียนรู้ในห้องเรียน ๓๐ % เรียนรู้นอกห้องเรียน ๓๐% โรงเรียน แจ่มวิทยาได้ทำเรื่องนี้นอกห้องเรียนแล้วประสบความสำเร็จ ถึงแม้จะมีอุปสรรคมีขวากหนาม และแนวทาง หนึ่งในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนและครูมีความเข้าใจ มีความรู้สึกร่วมกัน คือ จิตตปัญญาศึกษา และ โครงการฐานวิจัย จึงมองเห็นว่า ต้องมีเป้าหมายในการที่จะพัฒนาครูทั้งโรงเรียนในเรื่องของจิตตปัญญาศึกษา และโครงการฐานวิจัย ตามแนวทางของโครงการของเพาะพันธุ์ปัญญา

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ครับ เลี้ยงผู้บริหารจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องชื่นชมผู้กำกับการศึกษานะครับ กับคุณครูที่นั่งอยู่ ด้านหน้าตรงนี้ ถ้าเราจะสร้างหนังสือเรื่องหนึ่ง บทธรรมดาคนก็จะไม่ดู ณ ปัจจุบันนี้เราเล่นแต่บทธรรมดา อยู่ ในห้องแคบๆ ห้องสี่เหลี่ยม ซึ่งความประทับใจของเด็กหรือสิ่งที่หลงเหลือจากการเรียนรู้มีความหมาย อย่างผม เองนะครับ จะจำภาพที่ออกจากนอกห้องเรียนตลอด เข้าค่ายลูกเสือที่ลำป่า ลำป่าอยู่ที่พัทลุง ไปเจอเหตุการณ์ จริง ที่เราไปจุดปะทัด เราไปวิ่งไปหมอบตอนตีสอง แล้วเราไปอาเจียนกลางดึก นั่นคือประสบการณ์ แต่ ณ ตอนนี้ ก็คือโรงเรียนเล่นแต่อยู่ในห้องเรียน แต่จริงๆ แล้วในการเรียนรู้ในทศวรรษที่ ๒๑ เรียนรู้ในห้องเรียน ๓๐% เรียนรู้นอกห้องเรียน ๓๐% แต่น้อยโรงเรียนจะทำ ผมเป็นคนหนึ่งนะครับในสุราษฎร์ธานีที่ได้เข้าร่วม อบรมและพยายามทำสิ่งเหล่านี้มาตลอด โรงเรียนแจ่มได้ทำเรื่องนี้นอกห้องเรียนแล้วประสบความสำเร็จ มี อุปสรรคมีขวากหนาม แต่สุดท้ายฟ้าหลังฝนครึ้มย่อมสวยงามเสมอครับ พวกผมประกาศเลยครับพวกเราไม่ใช่ แค่ตัวแทน แต่เราจะทำ ทำเพื่อโรงเรียนครับ ทำทั้งโรงเรียน เรามีเป้าหมายในการที่จะพัฒนาครูทั้งโรงเรียนใน เรื่องของจิตตปัญญาศึกษา ในเรื่องของเพาะพันธุ์ปัญญา โครงการฐานวิจัยนะครับ เมื่อตอนที่ผมสอบ ผอ. มี คำถามถามผมว่า เมื่อผมมาที่โรงเรียนอนุบาลสุราษฎร์ธานีซึ่งมีความพร้อมแล้ว สิ่งแรกที่ผมจะทำคืออะไร ผม ตอบว่า ผมจะสร้างนักวิทยาศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับโรงเรียนแห่งนี้และให้เกิดขึ้นกับชาวสุราษฎร์ธานี จากการดู ละครที่นักเรียนนำเสนอในวันนี้ ผมขอชื่นชมกับผู้กำกับการศึกษานะครับ ขอขอบคุณมากๆ” (ตัวแทนผู้บริหาร โรงเรียน จากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี)

- การเขียนไดอารี่ของนักเรียนและครู สะท้อนให้เห็นถึงการบันทึกความรู้สึก ข้อมูล ความทรงจำที่ เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง แล้วอาจจะไม่เกิดขึ้นอีกในช่วงเวลาอื่น จึงมีความสำคัญและมีความหมายในการ บันทึกไดอารี่

- การเขียนไดอารี่ของนักเรียนและครู สะท้อนให้เห็นถึงการใคร่ครวญตนเอง แล้วก็พัฒนาตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมกันจากปัญหาต่างๆ จนสามารถมองเห็นคุณค่าในตนเอง ในตัวเพื่อน ในตัวครู และคุณลุงสุบัน (ปราชญ์ชุมชนเรื่องข้าว) คุณค่านั้นไม่ใช่เฉพาะเรื่องการเรียนรู้หนังสือให้เก่งเพียงอย่างเดียว

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“สวัสดิ์คะ ถ้าถามว่า ทำอย่างไรถึงทำให้เด็กอยากเขียน อันดับแรกเลยก็คือเริ่มเขียนก่อนเลยคะ อย่างที่นักเรียนบอกไปแล้วว่า บางเหตุการณ์มันผ่านไปแล้ว มันย้อนกลับมาไม่ได้คะ เมื่อวันนี้เกิดอะไรขึ้น มันเป็นความรู้สึกจริงๆ ค่ะ ถ้าเราบอกให้เด็กๆ เขียน เด็กๆ บางคนอาจจะไม่อยากจะเขียน ยังไม่เขียน เราใช้วิธีเขียนขึ้นมาก่อน และเมื่อนานๆ เข้า พอมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นมาสักอย่างหนึ่งที่เราจะเชื่อมโยงไปหาเด็กได้ คือ เขียนจดหมายหาเด็กคะ” (ครูตรีช เพชรแสงงาม ครูแกนนำโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง)

- การนำเสนอด้วยละครเพลงถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนทำให้ได้รับทั้งความเพลิดเพลิน และได้รับทั้งวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนและครู

- จากการที่ได้เห็นจากการแสดงของคณะนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา คุณครูที่ร่วมชมการแสดงได้เรียนรู้ และจะนำไปปรับปรุงใช้ต่อไปโดยจะได้ใช้แนวทางของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา พบว่าการเปิดใจกันทำให้มองเห็นความสุข และมีแรงบันดาลใจ มีพลัง ที่จะดำเนินงานต่อไปได้ โดยจะนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนแต่ละโรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างกัน

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“การเรียนรู้ของแจ้ห่มนี้เป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง จากการที่ได้เห็นจากแจ้ห่มแล้วก็จะนำไปปรับปรุงใช้ครับ คือ จะให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริงมากที่สุด เพื่อที่จะเกิด RBL นะครับ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยมหิดล)

“เมื่อที่ได้ดูของโรงเรียนแจ้ห่มแล้วก็รู้สึกชื่นชมนะคะ สิ่งที่น่าเสนอนี้มันเป็นเหมือนกับละครที่ทำให้เราได้เพลิดเพลินแล้วก็ได้เรียนรู้จากวิธีการที่น่าเสนอนะคะ” (ตัวแทนครูแกนนำจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยศิลปากร)

“คะคุณฐรรวาคะ เป็นผู้นำกลุ่มรุ่นที่ ๓ นะคะ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยคะ จากเมื่อกี้ที่เราเริ่มต้นด้วยความเครียดจบด้วยความสุข ตั้งแต่วันแรกที่เข้าร่วมโครงการ ต้องพานักเรียนทำโครงการ ๑๐ โครงการ ก็คิดว่าหนักใจนิดหน่อยเพราะเป็นครูวิทยาศาสตร์อยู่แล้วคะ แต่ก็เริ่มสงสัยว่า ทำไมชื้อ เพาะพันธุ์ปัญญา ทำไมต้องเพาะพันธุ์ปัญญา ทำไมไม่ใช่ชื่อโครงการวิทยาศาสตร์ไปเลย ก็เริ่มเรียนรู้จากแจ้ห่มวิทยา แต่สิ่งที่เจอใน บุญวาทย์วิทยาลัย ก็คือ เราเจอแรงต้านหลายอย่างนะคะ โดยเฉพาะลูกศิษย์เราเอง...หนูจะสอบเข้า ม.๔ ทำไมคุณครูต้องเอา ม.๓ ค่ะ แรงต้านจากท่านผู้ปกครอง เอาลูกผมมาทำ แล้วถ้าลูกผมสอบเข้า ม.๔ ไม่ได้ ใครรับผิดชอบครับ... ขอขอบคุณแจ้ห่มวิทยาอีกครั้งนะคะ ที่เป็นประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น เลยต้องกลับมาทบทวนดูว่า ทำอย่างไรดีละ ความรับผิดชอบอันใหญ่หลวง เด็ก ๔๖ คน ๔๖ ครอบครัว ที่เขาอาจจะผิดหวัง ถ้าลูกเขาสอบเข้า ม.๔ ไม่ได้ นะคะ นักเรียนก็ไม่ได้ร่วมด้วยนะคะ นักเรียนก็แอนต้อยเหมือนกันคะ ขอขอบคุณแจ้ห่มวิทยาอีกครั้งนะคะ ก็ได้ไปดูว่าครูตรีชเริ่มทำยังไง แล้วก็ได้ปรึกษาคุณครูรัชชนะคะ ซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์เลยได้ไปสร้าง Facebook ค่ะ สำหรับบุญวาทย์วิทยาลัยใช้ Facebook ค่ะ คุณครูก็เขียนเหมือนกันคะ เริ่มเขียนว่าคุณครูหนักใจอะไรบ้าง รวมทั้งห้องนี้ที่โรงเรียนก็มีโครงการสำหรับเด็กนะคะ คือเด็กเค้าต้องเรียนเป็นภาษาอังกฤษคะ และเพาะพันธุ์ปัญญาต้องพยายามทำให้เสร็จทันทีเด็กจะต้องสอบเข้าชั้น ม.๔ ค่ะ อันนี้คือความหนักใจของรุ่น๓ นะคะ **แต่วันนี้ทัศนคติได้เปลี่ยนนะคะ ครูกับเด็กจะเปิดความในใจต่อกันเราได้ใช้แนวทางของแจ้ห่มวิทยาคะ เราได้เปิดใจกัน ตอนนี้เริ่มเห็นความสุข มันจะจบลงอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามบริบทของแต่ละโรงเรียนยังคงไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นขอขอบคุณแจ้ห่มวิทยาที่เป็นแนวทางและ**

ประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น บุญวาทย์วิทยาลัยจะทำให้ดีที่สุดค่ะ ขอขอบคุณค่ะ (ตัวแทนครูแกนนำรุ่นที่ ๓ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง จากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

“ขออนุญาตสะท้อนการแสดงของเด็กนะคะ ที่เรามองจากการแสดงจุดเริ่มต้นที่เด็กแสดงให้เห็นภาพของสังคมก็เหมือนนะคะ ต้องขอชื่นชมคณะครูนะคะ ครูทุกท่านนะคะ ที่มีส่วนในการผลักดันตรงนี้นะครับ เพราะเราต้องมีการประสานกับครูในโรงเรียนบางส่วนที่จะยังไม่เห็นด้วย เพราะเด็กนักเรียนเป็นเด็กห้องเก่ง ครูบางท่านอาจจะต้องการไปสนอง need ของตนเอง และก็ต้องขอเรียนไปถึงผู้บริหารระดับสูงด้วยว่า มีโรงเรียนที่ต้องจัดกิจกรรมโครงการอื่นๆ อีกหลายรูปแบบ เช่น โรงเรียนสีเขียว โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมากมาย มีป้ายหน้าโรงเรียน แต่เพาะพันธุ์ปัญญาของเราไม่มีป้ายหน้าโรงเรียนนะคะ ผมมองดูแล้ว เป็นสิ่งที่เป็นามธรรม อยากรณีของครูตรีชเป็นกรสร้างเด็ก ไม่ใช่เพียงแค่รูปธรรมที่เป็นเอกสาร ผมขอชื่นชมตรงนี้นะครับ ในฐานะที่เป็นผู้บริหาร เมื่อได้คุยกับท่านผู้อำนวยการโรงเรียนแจ้ห่ม ท่านก็ให้การสนับสนุน ในช่วงแรกท่านก็ลำบากใจ มีหลายปัญหา หลายอุปสรรค แต่ก็สำเร็จได้ อยากรเป็นกำลังใจให้กับครูทุกท่านในโรงเรียนอื่นครับว่าสามารถทำได้แบบแจ้ห่มวิทยา ขอให้สู้ต่อไปครับ (ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียนจากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยพะเยา)

ประเด็นเสียงสะท้อนจากนักเรียน

- จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา มีความสอดคล้องกับประสบการณ์จริงที่กำลังประสบอยู่ คือ ตอนนี่กำลังประสบปัญหานี้ กำลังอยู่ในสภาวะความเครียด เหนื่อยมีทั้งงานโรงเรียน การบ้าน เรียนพิเศษ มีภาระต้องทำมากมาย จนบางครั้งท้อใจมาก แต่เมื่อมีโอกาสได้เรียนรู้จากนักเรียนรุ่นพี่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ทำให้เป็นแรงบันดาลใจในการทำโครงการฐานวิจัยต่อไป

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ตอนนี้นะคะกำลังประสบปัญหานี้ค่ะ กำลังอยู่ในสภาวะความเครียด เข้าใจเลยคะว่ามันเหนื่อยจริงๆ มีทั้งการโรงเรียน การบ้าน เรียนพิเศษ งานเยอะมาก บางทีมันทำให้อยากร้องไห้นะคะ แต่พอมาเห็นพวกพี่ๆ คือพวกพี่ๆ เขาเก่งมากจริงๆ การที่ทำงานอย่างนั้นคนเดียว โดยแค่มิคุณครูเป็นที่ปรึกษาไม่ได้ทำให้เหนื่อย มันทำให้เป็นแรงบันดาลใจในการทำโครงการนี้ค่ะ” (ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งเป็นนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญารุ่นที่ ๓ โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย จังหวัดลำปาง)

- การเขียนไดอารี่ของนักเรียน สะท้อนให้เห็นถึงการบันทึกความรู้สึก ข้อมูล ความทรงจำที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง แล้วอาจจะไม่เกิดขึ้นอีกในช่วงเวลาอื่น จึงมีความสำคัญและมีความหมายในการบันทึกไดอารี่

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“หนู นางสาวธัญชนก ลำต้า ค่ะ คิดว่าการเขียนมันจะ บอกถึงความรู้สึกต่างๆ ในการทำงาน ได้ผ่านเหตุการณ์มาค่ะ แล้วมันก็เป็นความทรงจำ หนูคิดว่าการเขียนน่าจะเป็นอะไรที่บอกเล่าทุกอย่างในใจ แล้วเป็นการเล่าความคิด เล่าความรู้สึกที่ดีมากๆ” (นักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

“สวัสดิ์ค๊ะ หนูชื่อ นางสาวเมษา มาเป็ง ค่ะ หนูเขียนตามความรู้สึกของตัวเองคะ เพราะว่ามันอาจจะไม่มีความรู้สึกแบบนั้นอีกคะ ณ ช่วงเวลานั้นหนูผ่านอะไรมา แล้วหนูก็จะเขียนไปเลยในวันนั้นคะแล้วก็ถ้าหนูเขียนแล้ว กลับมาอ่านมันอีกครั้งหนึ่งก็จะเข้าใจมากขึ้นคะ และแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากเขียน คือ เมื่อมีสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว มันย้อนกลับมาอีกไม่ได้คะ” (นักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

ประเด็นเสียงสะท้อนจากนักศึกษา

- สิ่งที่ได้มองเห็นและเรียนรู้ คือ ศักยภาพของนักเรียนซึ่งยังอยู่ในวัยเด็ก มีศักยภาพในการทำโครงการฐานวิจัย ได้รับความรู้จากการลงมือปฏิบัติเอง และจากการศึกษาด้วยตนเอง

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“สิ่งที่ได้ก็คือ เด็กๆ ได้เรียนรู้จากการทำโครงการ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง คักยภาพจากการทำโครงการ มีเด็กๆ ได้ความรู้จากการศึกษาด้วยตัวเองค่ะ” (ตัวแทนนักศึกษาชั้นปีที่ ๕ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

ประเด็นเสียงสะท้อนจากอาจารย์คณะครุศาสตร์

- คณะครุศาสตร์ควรมีบทบาทในฐานะพี่เลี้ยงฝึกนักเรียนเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษาที่ถูกต้อง
- การจัดการเรียนรู้ควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเรื่องใกล้ตัว และส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้และทักษะการคิดของผู้เรียน
- การจัดการเรียนรู้ต้องมีการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน
- การจัดการเรียนรู้ต้องเตรียมการสำหรับปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนและทุกๆ อย่าง เพื่อเตรียมแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคเหล่านั้น
- แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมีความสำคัญ การเรียนรู้จากชุมชนส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งนอกจากพื้นที่การเรียนรู้แล้วยังมีองค์ความรู้จากประสบการณ์ของคนในชุมชนที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจประสบการณ์ชีวิตจริงได้ดีขึ้น

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ในบทบาทของครู นักเรียนก็พูดไปแล้วนะคะ ผมขอพูดในบทบาทของพี่เลี้ยงแล้วกันนะคะ ทางครุศาสตร์น่าจะเป็พี่เลี้ยง และคอยดูแลโครงการ และฝึกนักเรียนเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษาจากสิ่งที่เห็นไปนะคะ เราพบว่าการจัดการเรียนรู้ น่าจะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเรื่องใกล้ตัวนะคะ ซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้และทักษะการคิดของผู้เรียน นั่นคือสิ่งสำคัญนะคะ อย่างที่สองนะคะ ต้องมีการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน และในทางเดียวกันต้องตั้งรับกับอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นมีความสมบูรณ์ครบรอบ เรื่องแหล่งเรียนรู้ชุมชนนี้ก็สำคัญนะคะ การเรียนรู้ชุมชนจะส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณค่านะคะ นอกจากพื้นที่การเรียนรู้แล้วยังมีองค์ความรู้จากประสบการณ์ของคนในชุมชนที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจประสบการณ์ชีวิตจริงได้ดีขึ้น และสุดท้ายนะคะ เห็นได้จากคำพูดของท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ เรื่อง จัดการให้ผู้เรียนรู้ได้รับผลสำเร็จจากการเรียนรู้นะคะ เป็นเหมือนจิตวิทยาการเรียนรู้ คือ เป็นการเสริมแรงให้ผู้เรียนต้องการจะเรียนรู้ต่อไป ขอขอบคุณมากครับ” (ตัวแทนอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

ประเด็นเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิภาคธุรกิจ

- ได้รับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติ มองเห็นแสงสว่างเห็นอนาคตของประเทศ ถ้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ โครงการนี้ก็จะเป็โครงการที่ทำให้เกิดพืชพันธุ์ที่เจริญงอกงามแล้วนำไปสู่ความเจริญของเศรษฐกิจของประเทศ

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“เรามองเห็นแสงสว่างเห็นอนาคตของประเทศนะคะ ถ้าโครงการนี้พัฒนาไปเรื่อยๆ เพาะพันธุ์ปัญญานี้ ก็จะเป็นอะไรที่ทำให้เกิด พืชพันธุ์ที่เจริญงอกงามแล้วนำไปสู่ความเจริญของเศรษฐกิจของประเทศด้วยนะคะ กลักรไทยก็จะสนับสนุนตลอดไปเลยคะ ขอขอบคุณค่ะ” (ผู้ทรงคุณวุฒิจาก บมจ.ธนาคารกสิกรไทย)

ประเด็นเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา

- สถานการณ์การศึกษาของไทยยังมีการเรียนการสอนแบบ Passive Learning ซึ่งทำให้มีการสร้างกรอบครอบตัวเองจากการเรียนรู้โลกอันกว้างใหญ่ และเป็นอุปสรรคของการศึกษาไทย เหมือนที่นักเรียน

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยากล่าวในการแสดงว่า “เดิมนั้นพวกเรา สร้างโยเป็นกรอบครอบตัวเองจากโลกอันกว้างใหญ่”

- การแสดงของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาสะท้อนให้เห็นทัศนคติหนึ่งที่ชัดเจนมาก คือได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบการเรียนการสอน เพื่อปรับเปลี่ยนให้มองเห็นถึงความสำเร็จ ความเป็นเลิศของลูกหลานเรา ว่ามีความเป็นไปได้จริง และมีประจักษ์พยานเห็นได้จริง

- โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา โดยการนำของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ์ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า RBL มีประสิทธิภาพจริง

- เด็กนักเรียนมีการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ครู ชุมชน ทำให้ได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานจากชีวิตจริงของตนเองและของชุมชน

- การเรียนรู้ของนักเรียนสามารถเรียนรู้ระหว่างเพื่อน กลุ่มเพื่อน และนักเรียนรุ่นพี่สู่นักเรียนรุ่นน้อง แบ่งปันประสบการณ์ให้กันและกันได้

- การเรียนรู้แบบที่ได้เรียนรู้จากนักเรียนและครูเพาะพันธุ์ปัญญาในวันนี้ ควรดำเนินงานให้มีความยั่งยืนและขยายครอบคลุมไปทั่วประเทศ ทุกพื้นที่

- ถึงแม้การศึกษาไทยนี้ มีปัญหามากมาย แล้วได้มองเห็นเด็กนี้แล้วก็สะท้อนว่า ต้องทำอะไรหลายอย่าง แต่สิ่งที่ยืนยันว่าท่ามกลางปัญหาที่มากมายนี้ สังคมไทย ชุมชนพื้นที่มีครูที่ดีมากมาย มีผู้สนับสนุนที่ดี จะมีวิธีการใดที่จะขยายจิตสำนึก จิตวิญญาณ และวิธีการ กระบวนการของครูดีๆ เช่นนี้ ไปสู่ครูท่านอื่นๆ และสร้างการเรียนรู้ให้มีการปฏิบัติจริงร่วมกันทั้งแผ่นดินไทย

- การสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนต้องทำให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เรียนรู้จากภายใน และเป็นการเรียนรู้ที่มีความสุข ครูต้องเข้าใจนักเรียนและเข้าใจความสัมพันธ์ของการเรียนรู้กับการพัฒนาสมองของผู้เรียน ซึ่งแนวทางของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาตอบสนองการเรียนรู้เช่นนี้

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ตัวผมเองในฐานะที่มีบทบาทหนึ่งในเรื่องของการปฏิรูปการศึกษา ในภาพของ กปฐ. เดิมผมมองเห็นว่าการแสดงนี้เปลี่ยนมุมมองและทัศนคติประการหนึ่งที่ชัดเจนมาก ก็คือว่า แจ้ห่มได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการเรียนการสอนจาก *Passive Learning* เป็น *Active Learning* เป็นสิ่งที่ทำได้เป็นการพิสูจน์แล้ว ขอเราปรบมือให้แจ้ห่มครับ ผมขอยืนยันกับท่านทั้งหลายว่า *Active Learning* ในประเทศเรา เพื่อความฉลาดปราดเปรื่องและความเป็นเลิศของลูกหลานเราแจ้ห่มได้เป็นประจักษ์พยาน ประการที่ ๑ เขาได้พิสูจน์ ประการที่ ๒ เราได้เห็นแล้วว่านอกจากมันเป็นไปได้แล้ว ต้องการให้ชัดเรามีประจักษ์พยานจริงๆ แล้วมีหลายแห่ง แต่วันนี้แจ้ห่มได้มาแสดงให้เห็น ก็ต้องขอบคุณแจ้ห่มวิทยาอีกครั้งหนึ่ง ประการที่ ๒ ที่ผมได้เรียนรู้ ในฐานะที่ผมสนใจเรื่องการศึกษาในภาพรวม ผมได้มองเห็นประสิทธิภาพของ RBL ที่ทางสกว. โดยการนำของอาจารย์สุธีระร่วมกับแจ้ห่มมาทำโครงการนี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่า RBL มีประสิทธิภาพจริง ผมประทับใจในการแสดงคือ มีเด็กคนหนึ่งเขาพูดว่าตัวเขาเองหรือพวกเพื่อนของเขาเหมือนดักแด้ คือ สร้างโยเป็นกรอบครอบตัวเองจากโลกอันกว้างใหญ่ไพศาล นี่คือนวัตกรรมอย่างหนึ่งของการศึกษาไทย เป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งของครอบครัวไทย เป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งของการศึกษาไทย เป็นนวัตกรรมอย่างหนึ่งของลูกหลานเราคือปิดจนกระทั่งไม่ยอมรับข้างนอก แต่สิ่งเหล่านี้ กรอบของดักแด้ ฉีกได้ ฟังได้ เอาออกได้ พาเด็กของเราออกสู่โลกกว้างได้โดยระบบของ RBL ที่เห็นชัดจากการแสดง ที่เริ่มต้นพรรคพวกซึกันเอง บอกกันเอง นำกันเอง ผลสมผสานกับที่คุณครูได้เข้ามาบอกมาแนะเพิ่มเติม และมีลูกสุนั เป็นผู้คอยช่วยเหลือให้ความคิดความอ่าน และคิद्यุทธวิธีในการทำอะไบางอย่างในสิ่งที่ลูกหลานกำลังเรียนกันอยู่ มันทำให้ ชีวิต จิตใจ ทัศนคติ รวมทั้งความรู้ทางเทคโนโลยีของเด็กๆ มันเริ่มใส มันเริ่มกระจ่าง และมองเห็นทาง ยิ่งเมื่อผลสมผสานกับเทคนิคของ

RBL ตรงนี้ผมขอเน้นเป็นพิเศษ ซึ่งผมมองเห็นว่า การที่เด็ก engagement การที่เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนด้วยตนเองด้วยการทำ และเขาไม่ได้ทำคนเดียว เขาทำกับเพื่อน ทำกับครู แล้วทำกับลุงสุบันด้วย มันจึงมีทั้งความรู้ ความมั่นใจ ความสนุกสนาน และแน่นอนมันมีอุปสรรคปัญหา แต่กระบวนการนี้มันทำให้เกิดความสนุกและทำให้เกิดการเรียนอย่างมีความสุข แจ่มใสดุจใจด้วยตัวเองแล้วว่า แรกๆ มีปัญหา แรกๆ เขาอาจจะทุกซ์ อาจจะเกลียดเนื่องด้วยมีปัญหา แต่พอถึงตอนสุดท้าย ขอทำต่ออีกก็ดีมาก ผมชอบตรงนี้ อันที่ ๒ ที่ผมมองเห็นจากตรงนี้ก็ถือว่า เทคนิคของ Collaboration ที่ RBL หยิบยื่นให้ โดยเทคนิคอันนี้ทำให้เด็กต้องทำงานร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ผมดีใจมากที่มีโอกาสมีส่วนร่วมในวันนี้ที่แจ่มใสดุจใจให้เราเห็นขอบคุณครับ (ดร.สุรัฐ ศิลปอนันต์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา)

“ก็เป็นข้อคิดเห็นของคนแก่คนหนึ่ง ที่ยังไม่ยอมแก่ เพราะถ้าแก่เมื่อไหร่สมองฝ่อ ดิฉันอยากจะเรียนท่านสุธีระนะคะ ว่าดิฉันไม่ขอเปลี่ยนมุมมองจากทัศนคติ เพราะสิ่งที่เห็นที่เรียนรู้นี้ มันยืนยันมุมมองของดิฉันที่มองว่า ถึงแม้การศึกษาไทยนี้ เราจะมองว่ามีปัญหามากมายนะคะ แล้วได้ฟังเสียงเด็กๆ แล้วก็สะท้อนว่า ต้องทำอะไรหลายอย่าง แต่ตัวหนึ่งที่ยืนยันว่าท่ามกลางปัญหาที่มากมายนี้เรามีครูดีเต็มแผ่นดิน เรามีผู้บริหารดีเต็มแผ่นดิน แล้วก็ผู้สนับสนุนดีๆ นะคะ แต่ความดีความงามพวกนี้ ขอโค้ดคำของคุณหญิงกษมา ที่ท่านเปรียบว่า เหมือนดอกไม้บาน ที่ต่างคนต่างบานอยู่กันคนละที่ สองที่ เมื่อไม่ได้รับปุ๋ย ลักวันก็จะเหี่ยวเฉาไป เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไรให้ดอกไม้ที่บานงดงามและเข้มแข็งเหล่านั้น ให้ได้มารวมกันเป็นช่อเห็นชัดแลงงดงาม ดิฉันคิดว่าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาประสบความสำเร็จ เพราะทุกท่านที่มาอยู่ในที่นี่ มาด้วยความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งวันนี้เป็นวันอาทิตย์ เป็นวันที่ต้องอยู่กับครอบครัว แต่ทำไมเรามาที่นี่ ส่วนหนึ่งคงคิดว่า เป็นหน้าที่เราที่ต้องทำอะไรเพื่อตอบแทนคุณแผ่นดิน เพราะฉะนั้นโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ไม่ใช่เพียงโรงเรียนแจ่มวิทยา โรงเรียนเดียวที่ประสบความสำเร็จ ดิฉันได้เรียนรู้ว่า ทุกโรงเรียนที่อยู่ในโครงการนี้ประสบความสำเร็จ ไม่มากนักน้อย แล้วแต่บริบทของตัวเอง เพราะครูดี ผู้บริหารดี อันนี้ก็ยืนยันมุมมองกับทัศนคติของตนเอง ที่นี้ประเด็นที่สอง ก็ยืนยันอีกนั่นแหละว่าดิฉันจะต้องเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติ แต่มันยืนยันว่า เราต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือตามหน้าที่ของเราทำให้การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ได้ผลทุกขีให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะลูกหลานเรา ทำให้การศึกษา การเรียนรู้มันสร้างความสุขไม่ใช่สร้างความทุกข์ เพราะเมื่อไหร่ที่เราหมดคุณค่า มันก็สร้างความทุกข์แล้วละ มันไม่สุขใจ สมองไม่เปิด ความรู้ทางสมองไม่เปิด เราเรียนรู้ไม่ได้ ครูดี ครูเก่ง สื่อดี แต่ตัวผู้เรียนรับไม่ได้ ถ้าเด็กหิวข้าวเช้า ไม่ได้กินข้าวเช้า เราแก้ได้ด้วยให้เด็กกินข้าวเช้า แต่ความทุกข์ลึกๆ ที่อยู่ในใจมันแก้ไม่ได้ด้วยการให้แต่มันแก้ได้ด้วยการที่ให้เขาเกิดด้วยตัวเขาเอง เหมือนที่มีผู้รับบอกว่า มันต้องระเบิดออกมาจากข้างใน เพราะฉะนั้น วันนี้สิ่งที่ได้เห็น คือทุกอย่างมันออกมาจากข้างในจิตใจของเด็ก เราถึงจะวัดได้ว่าเราประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้น ตรงนี้นะคะ ร่วมมือกันต่อเนื่อง ทำให้การศึกษาไทยกับการเรียนรู้ไทยสร้างความสุขให้เกิดขึ้น ไม่ใช่สุขนิยม แต่ดิฉันได้เรียนรู้ว่าสมองมันไม่เปิดแล้วจะไปเรียนรู้ได้อย่างไร เพราะฉะนั้นคุณครูจะต้องไปเรียนรู้เรื่องสมองและการเรียนรู้ จะได้เข้าใจเด็กได้มากขึ้น โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นนะคะ ขอบคุณค่ะ” (รศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา)

- การเรียนรู้จากภายในของนักเรียนและครูแต่ละคนด้วยการเขียนไดอารี่มีความสำคัญ เป็นการเขียนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของตนเอง เขียนจากใจจากความรู้สึกของตัวเองทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึก เหมือนที่นักเรียนได้กล่าวไว้ นักเรียนเขียนเองแล้วนำกลับมาอ่านใหม่ ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งมีความสำคัญมาก... “สะท้อน คือ การเรียนรู้” เพราะฉะนั้นครูต้องหาทางฝึกนักเรียนให้นักเรียนเขียนออกมาจากใจ เขียนมาจากสัมผัสจริง การเรียนรู้ที่ประเสริฐที่สุดคือการเรียนรู้จากการประพจน์จริงของตนเอง

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้มอบแนวคิดที่มีคุณค่าในเรื่องของการเขียนไดอารี่ไว้ในตอนท้ายของภาคเช้า ดังนี้

“เนื่องจากว่าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา RBL นักเรียนทำโครงการ โดยการเข้าไปทำกิจกรรมพัฒนาเอง เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการสัมผัสเยอะมากเลย โดยที่ตัวเองก็ไม่รู้ตัว การเขียนบันทึกเป็นการเขียนเพื่อการเรียนของตัวเอง แบบที่เรียกว่า ทำ Reflection สะท้อนคิด อาจารย์สุธีระมีคำคมว่า “สะท้อนคิด คือเรียนรู้” เพราะฉะนั้นการเขียนไดอารี่ มีคนทำวิจัยศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า เมื่อไหร่ก็ตามที่ไม่ได้คิด ไม่ได้เรียนรู้ ถึงแม้ว่าจะลงมือปฏิบัติ จะไม่เกิด Mastery Learning เพราะฉะนั้น การเขียนไดอารี่ เขียนจากใจจากความรู้สึกของตัวเองทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึก เหมือนที่นักเรียนบอกเองว่า เขาเขียนเพราะเขาประทับใจตัวเอง พอกลับมาอ่านใหม่ เกิดการเรียนรู้มากขึ้น ตรงนี้สำคัญมากนะ เขียนนี้ เขียนด้วยอารมณ์ด้วยความรู้สึกจากใจ วันหลังมาอ่าน มันได้ชัด แล้วเขากลับมาอ่านใหม่เขาเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นตรงนี้สำคัญมากนะ สำคัญมาก สิ่งที่ต้องระวังโดยเฉพาะเขียนบน facebook คือ เขียนอวดคนอื่น ไม่ได้เขียนจากใจ นั่นคือการหลอกตัวเองและหลอกคนอื่นครับ โดยเฉพาะหลอกตัวเอง เพราะฉะนั้นครูต้องหาทางส่งเสริมฝึกนักเรียน ลูกศิษย์ของเรา ให้เขาเขียนออกมาจากใจ เขียนมาจากสัมผัสจริง การเรียนรู้ที่ประเสริฐที่สุดคือการเรียนรู้จากสัมผัสจริง คือเราได้ปฏิบัติ แต่ถ้าปฏิบัติแล้ว ไม่ได้ Reflect เราจะเรียนรู้ไม่ลึก เรียนไม่จริง ขอขอบคุณมากครับ” (ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา)

รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ ได้กล่าวสรุปในช่วงสุดท้ายของกิจกรรมการเรียนรู้ในภาคเช้า ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดังนี้

“ได้อธิบายไปแล้วนะครับ ก่อนอื่นผมต้องขอขอบคุณคุณหมอมหาวิจารณ์มาก ความจริงเรื่องการเขียนไดอารี่นี้ผมได้รับข้อคิดมาตั้งแต่ปีแรก ตอนที่คุณหมอมหาวิจารณ์ได้กรุณาไปลงพื้นที่ที่ชุมชนหาญที่ศรีสะเกษ ผมได้นั่งคุยระหว่างทานอาหาร คุณหมอมหาวิจารณ์ได้ให้ข้อเสนอว่าต้องเขียน ให้เขียนไดอารี่ รู้สึกอย่างไร ทำอะไร ให้เขียน ความจริงผมก็เขียนผมเป็นคนชอบเขียนคล้ายๆ เขียนไดอารี่ ผมก็เลยพยายามขับเคลื่อนให้มีการเขียน แล้วหนังสือที่ปรากฏออกมาว่า สะท้อนคิดคือเรียน คือสิ่งที่นักเรียนพยายามจะเขียน แล้วผมจับมาเป็นประเด็นว่าเขาเรียนอะไรกันจากการเขียน การเขียนที่ต้องระมัดระวังก็คือการเขียนที่เป็นการเขียนอวดอย่างที่คุณหมอว่า รวมทั้งการแสดงตอนปลายปี สิ่งที่ผมระมัดระวังอย่างยิ่งขณะนี้คือเราไม่ได้ทำรายการชิงช้าสวรรค์นะ ผมจำได้ว่าตอนปีแรกที่เราประกาศให้รางวัลกับโรงเรียนที่ได้ที่ ๑ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสเด็ก ม.๑ ไม่ได้ทำงานอะไรดีเลิศในมุมมองของวิชาการอะไรเลย แต่ดีเลิศในระบบการคิดของเด็ก มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของเด็ก โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาพยายามอย่างยิ่งที่จะปฏิเสธเรื่องการแข่งขันเพื่อชิงรางวัล เราไม่เชื่อในระบบที่เชิดชูคนเก่งแต่เพียงคนเดียว โดยไม่ได้มองคนอื่นอีกเป็นจำนวนมาก อันนี้เป็นสิ่งที่เราระมัดระวัง และเราได้รับความกรุณาจากคุณหมอมหาวิจารณ์อีกครั้งหนึ่งในวันนี้ เป็นสิ่งที่ผมอยากให้ทุกๆ ท่าน ได้เก็บเอาไว้เป็นความรู้สึกภายในใจว่า ระบบการศึกษาเราจะไม่ทำเหมือนเดิม เราเป็นดั่งแสงสว่าง เราจะไม่ทำเหมือนเดิมคือ การมองไม่เห็นเด็กทั้งห้อง เราต้องเห็นเด็กทั้งห้อง เราต้องพยายามให้เห็นว่าเราสามารถยกระดับการศึกษาของชาติได้ ถ้าหากเราสามารถอธิบายได้ว่า โครงการของเราทำให้เด็กหลังห้องกลายมาเป็นเด็กหน้าห้อง คือ เด็กที่มีความประพฤติ มีลักษณะที่ไม่ได้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ไม่ได้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสร้างปัญญาของตนเองได้ด้วยตนเอง และคุณครูสามารถเปลี่ยนเขาให้เขาเป็นคนใฝ่เรียนรู้ แล้วสามารถคิด...สร้างปัญญาได้ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการของเรา คิดว่า...นี่คือความสำเร็จ...สิ่งที่แจ่มหน้าเสนอเราในวันนี้ เป็นรางวัลของการทำงานที่เราทำงานมาสองปี ซึ่งต้องขอบคุณแจ่มมากอย่างที่ท่าน ดร.สุธีระ ได้กล่าวมานั้น เป็นข้อพิสูจน์ได้อย่างหนึ่ง แต่ข้อพิสูจน์นี้ยังผ่านอุปสรรคเยอะมาก ระหว่างทางของอุปสรรคคือการเรียนรู้ ถ้าเผื่อเราไม่ท้อนะครับ ทุกๆ ท่านที่มาอยู่รวมกัน ณ ที่นี้ คงรู้ว่า กลับไปมันมีอุปสรรคเยอะมาก แต่นี่คือบทเรียนของเราที่เรารู้ว่าเราทำได้ ถ้าเผื่อเราอดทนกับมัน โดยมีเป้าหมายที่จะเห็น เป็นปณิธานของเรา ต้อง

พยายามทำไป ลักวันหนึ่งมันต้องสำเร็จ เหมือนที่ครูตริณชกล่าววว่า...ไม่มีอะไรที่ทำแล้วไม่ได้อะไร...ผมขอ
 ขอความตอวันนี้ ปรากฏอยู่ในบันทึกของครูตริณช ตอนที่สอนเด็ก ตอนที่เด็กท้อ ครูตริณชสอนเด็กว่า...ใน
 โลกนี้ไม่มีอะไรหรอกที่ทำแล้วไม่ได้อะไรสักอย่าง นี่คืคำที่คณครูจะต้งต้งเป็นปณธานไว้ในใจของตนเอง
 นะครับ”(รองศาสตราจารย์ ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ หัวหน้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา)

๘.๓รายละเอียดกิจกรรมและผลการดำเนินงานในช่วงบ่าย ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

๑) การกล่าวต้อนรับโดยผู้อำนวยการโรงเรียน และแนะนำการจัดการโครงการเพาะพันธุ์
 ปัญญาโดยครูและนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

๒) กิจกรรมลงพื้นที่ชมแปลงนาวิจัยของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา และชมนิทรรศการ
 ของนักเรียน

ชมแปลงสาธิตการปลูกข้าว
โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ชมนิทรรศการที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

๓) กระบวนการเรียนรู้จากการเสวนากลุ่มย่อยและ Reflection จากผู้ทรงคุณวุฒิ จากการร่วมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้จากการเสวนากลุ่มย่อย ๑๐ กลุ่มย่อย ได้รับ
ข้อเรียนรู้ดังนี้

- การเรียนรู้ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา คือ การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ ได้ลงมือ
ทำจริงด้วยตนเอง และเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและครู ทำให้เกิดพลังความรู้ลึกๆ ภายในตนเอง ทำให้เกิด
ความเข้าใจลึกซึ้ง เมื่อผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ มาได้ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ
มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“จากประสบการณ์ที่หนูได้เรียนรู้มา จะมอบให้กับทุกคนทั้งโลกนี้รู้ เปิดโอกาสให้คนที่ไม่ได้เรียนรู้เหมือนหนู ไม่ได้ประสบการณ์เหมือนหนู ทุกอย่าง ผ่านประสบการณ์ที่หนูได้ร้องไห้ ผ่านประสบการณ์ที่หนูได้รับ แม้ในเวลาที่จะเลาะกัน มันเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความรู้สึกข้างในลึกๆ หนูจะแบ่งปันความรู้ที่หนูได้เรียนรู้และได้ประสบการณ์มา และอีกอย่างที่หนูรู้สึกตื่นเต้นมากเลยคือ ในวันที่ที่ทุกคนถามหนูเกี่ยวกับที่หนูได้เรียนมา หนูสามารถตอบทุกคนได้หมดทุกๆ เรื่องที่เราได้ถามมา หนูรู้สึก ๑. หนูสามารถเป็นหน้าเป็นตาให้กับโรงเรียนได้ ๒. คือหนูได้แบ่งปันความรู้ให้กับคนหลายๆ คนได้ คนเพียงหนึ่งคนสามารถทำให้คนหลายๆ คนเข้าใจในเรื่องที่หนูทำได้ และสิ่งที่หนูทำ สิ่งที่หนูปฏิบัติมา หนูผ่านประสบการณ์มา หนูเคยร้องไห้ หนูเคยทะเลาะกับเพื่อน หนูเคยท้อมาก หนูผ่านประสบการณ์ทุกอย่างตอนนี้มันทำให้หนูรู้สึกว่าหนูเป็นคนดีคนหนึ่งเพราะหนูสามารถสร้างประสบการณ์ให้คนหลายๆ คน ทำให้เขาพัฒนาและต่อยอดของเขาได้ หนูขอพูดแค่นี้ค่ะ ขอขอบคุณค่ะ” (ตัวแทนนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

- การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจจากที่ได้ลงมือทำด้วยตนเองจริงๆ ทำให้สามารถตอบคำถามต่างได้อย่างมั่นใจด้วยตนเอง

- การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้นักเรียนสามารถตอบคำถามและแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลาย

- การเรียนรู้ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาช่วยแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองกับเพื่อนนักเรียน ครู ชุมชน และบุคคลอื่นๆ ได้และสร้างความภาคภูมิใจให้แก่กันนักเรียนผู้เรียนรู้

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ตื่นเต้นมากเลยคะ คือจากเมื่อกี้ที่เล่าให้ฟังนะคะ เราก็รู้สึกว่าเราได้ถ่ายทอด สิ่งที่ดีหรือว่าไม่ดี ก็แล้วแต่จะประมวลนะคะ บางอย่างหนูก็อาจจะพูดไปแบบโลๆ คือ ที่ผ่านมานูก็ได้เจอกับอุปสรรคๆ ที่ทำให้เราท้อ แต่แล้วมันจบแบบสวยงามเราก็รู้สึกแบบโลๆ รู้สึก happy ดีใจที่ทำให้ทุกคนมาฟังพวกหนูวันนี้ และรู้สึกดีใจที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนมีชื่อเสียงคะ ขอขอบคุณค่ะ” (ตัวแทนนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

- กิจกรรมเปิดใจ เป็นกิจกรรมสำคัญกิจกรรมหนึ่งในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองรวมทั้งช่วยให้สามารถแก้ไขอุปสรรคปัญหาต่างๆ ร่วมกัน จนผ่านพ้นอุปสรรคไปได้อย่างมีความสุขสามารถประสบการณ์จากการเรียนรู้เช่นนี้ไปใช้ในอนาคตได้

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ช่วงแรกที่เข้าร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ก็รู้สึกท้อคะ แล้วก็หลังจากที่ได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ หลายๆ อย่างนะคะ เช่น การเปิดใจคะ หนูชอบกิจกรรมนี้มาก เพราะว่าเป็นแบบบอกความรู้สึกที่ตัวเองมีคะ แล้วก็ปรับความเข้าใจกันกับเพื่อนๆ ค่ะ โครงการนี้ให้อะไรหนูกับเพื่อนๆ หลายอย่างคะ ประสบการณ์ชีวิต ทักษะการดำเนินชีวิต ความสามัคคี หนูขอบคุณโครงการเพาะพันธุ์ปัญญามากๆ เลยคะ” (ตัวแทนนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา)

- การเรียนรู้ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาซึ่งมีทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนได้รับทั้งความรู้ทางวิชาการในวิชาที่เรียน และนักเรียนเกิดทักษะชีวิต การเรียนรู้ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาให้ประสบการณ์ชีวิตทักษะการดำเนินชีวิต ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ของสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคีความรับผิดชอบ มีจิตอาสา สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รับผิดชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ผมอาจารย์ณัฐ ชาคำมูล นะครับ มาจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง วันนี้ก็รู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งครับที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ขอทำความนิตหนึ่งนะครับก่อนที่จะมาเป็นอาจารย์นี่ก็เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบนดอยมาก่อน ที่จังหวัดพิษณุโลก จากที่ผ่านมาก็ได้เห็นมุมมองที่ประทับใจสำหรับที่น้องๆ และคุณครูที่โรงเรียนแห่งนี้ได้สร้างประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่เกี่ยวกับการเรียนรู้ สิ่งที่มีมุมมองเห็นมากที่สุดคือการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งนี้ครับ หลังจากที่ดูน้องๆ ตอบคำถาม เขาสามารถแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายมาก ไม่ว่าจะถามประเด็นใดก็ตามเด็กเขาสามารถตอบได้ครับ นั่นคือเขาเรียนรู้อย่างแท้จริง ประเด็นต่อมาคือการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า น้องๆ สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างหลากหลายมาก เขาสามารถตอบได้อย่างหลากหลาย เมื่อถามคำถามน้องไปหนึ่งคน เขาสามารถตอบปัญหา ได้สามคน นั่นคือเขาสามารถแก้ปัญหาในชีวิตของเขาได้ เขารู้เป้าหมายชีวิตของเขาว่าต้องการอะไร ที่นี้ขอฝากคุณครูว่าถ้าครูจะไปจัดการเรียนรู้ ขอฝากว่า คุณครูไม่ได้สอนแค่ในห้องเรียน อีกประเด็นคือว่า นอกจากเรียนรู้ในห้องเรียนแล้ว สอนให้ลงมือทำได้ใหม่ ประมวลนี้ครับ และอีกประเด็นนอกจากนี้ก็คือ การสอนไม่ได้สอนเพียงแค่เนื้อหาให้จบเท่านั้น ถ้าเราไปออกแบบการเรียนรู้ไม่ใช่แค่จบในรายวิชาแล้วก็จบๆ ไป แต่ให้เกิดมีทักษะชีวิตด้วย และอีกประเด็นหนึ่งที่เราเห็นก็คือว่า คุณลักษณะของผู้เรียนเราต้องการให้เขาเป็นอย่างไร แก้ปัญหาได้ใช้ใหม่ ต้องการให้เขาอดทนใช้ใหม่ อยากให้เขาซื่อสัตย์ใช้ใหม่ ต้องการให้เขามีระเบียบวินัยใช้ใหม่ โครงการนี้สร้างได้ครับ” (ตัวแทนอาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

- กระบวนการเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญา กระบวนการเปิดใจทั้งกับครู กับเพื่อน แล้วก็กับการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีพลังทำให้นักเรียนและครูมีการเปลี่ยนแปลงในด้านพลังภายในและพลังการเรียนรู้ พลังการทำงาน มากที่สุด

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“เมื่อถามเด็กๆ ในกลุ่มย่อยว่า ในตัวกระบวนการของแพะพันธุ์ปัญญานี้ กระบวนการอะไรที่คิดว่ามีผลมากที่สุด เคื่อบอกว่าเป็นกระบวนการจิตตปัญญาค่ะ กระบวนการเปิดใจ ถามว่าเปิดใจอย่างไร บอกว่าเปิดใจหมดทุกอย่างทั้งกับครู กับเพื่อน แล้วก็กับการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เราหวังว่าวันหนึ่งการศึกษาจะเห็นความสำคัญของสิ่งนี้ พ่อแม่จะเห็นความสำคัญของสิ่งนี้มากกว่าเกรดและการสอบ การสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ อาจารย์มหาวิทยาลัยก็อยากได้เด็กปีหนึ่งแบบนี้ แต่ไม่ได้ ที่ได้มานั้นเป็นเด็กที่ไม่รับผิดชอบตัวเอง เด็กที่ไม่มุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ เด็กที่ทำงานกับคนอื่นไม่เป็น ไม่ฟังคน คุณสมบัติของเด็กที่เราอยากได้ แต่เวลาสอบ เรากลับไปวัดที่เกรด ะบบวัดมันยังไม่ถึง แต่วันนี้เราก้าวไปแล้ว

สิ่งที่ดิฉันคิดว่าเป็นโจทย์ในการทำงานที่แจ่มหะคะ ใน ๔ ปีนี้ อันที่เราได้แล้วก็คือเรื่อง การที่เขากล้าพูดกล้าสื่อสาร หลายคนสะท้อนเรื่องกล้าพูดกล้าสื่อสาร โจทย์ที่จะไปข้างหน้ามีอีก ๒ ตัว คือ การคิดวิเคราะห์ และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เราจะสร้างนวัตกรรมใหม่ คือเติมให้เขา ๒ ตัวนี้คือโจทย์ในการทำงาน อันนี้ก็เป็นความท้าทายที่จะเดินต่อไปในอนาคต เราจะยกระดับให้ก้าวไป เราจะมีอะไรที่จะทำ ความรู้ใหม่ๆ จะเข้าไปอยู่ตรงไหน ขอแสดงความชื่นชมกับทางโรงเรียนแจ่มหะคะ ตั้งแต่เด็กเรียนครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองเห็นนักเรียนบอกว่าผู้ปกครองนี้ตั้งคำถามเลยว่า ไปทำไม ไปอีกแล้ว จนมาถึงตอนนี้คือ เลิกถามแล้ว ก็คิดว่าตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เรามองเห็นอนาคต เห็นอนาคตทิศทางที่เราจะเดินไปข้างหน้าคะ (ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ผู้ทรงคุณวุฒิ, รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)

- การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรบุคคลเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญที่ต้องให้เกิดในทุกหน่วยงาน ทุกองค์กรในการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับต่อไป คือ การพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องการคิดวิเคราะห์ และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“ค่ะ ในองค์กรต่างๆ นะคะ พูดถึงการแข่งขันในอนาคตนี้ เราตามกันง่ายๆ เลยนะคะ ว่าวันหนึ่งธนาคารนี้ลดดอกเบี้ย วันเดียวกันเลยเข้าปรับขึ้นดอกเบี้ยก็ปรับได้ แต่มีอยู่อย่างหนึ่งที่แข่งกันไม่ได้ในเรื่องของการทำธุรกิจนะคะ ก็คือในเรื่องของศักยภาพของบุคลากรค่ะ เพราะฉะนั้นองค์กรธุรกิจต่างๆ นี้พยายามลดต้นทุนของการทำธุรกิจนะคะ แต่ไม่ใช่ลดค่าใช้จ่ายทุกอย่างนะคะ แต่สิ่งหนึ่งที่เราจะทำให้การแข่งขันได้ดี คือ การที่มีทรัพยากรที่มีศักยภาพ นั่นเป็นสิ่งที่ธนาคารหรือองค์กรต่างๆ นี้มองหาในตลาดแรงงาน เราจะมองหาคนที่มีศักยภาพในการที่จะเรียนรู้ เราถึงจะแข่งขันในธุรกิจของเราตัวเอง ในภูมิภาคของเราได้ นะคะ อันนี้เป็นสัญญาณที่ดีมากๆ เลยนะคะ ที่เราเริ่มต้นกันที่โรงเรียนแจ้ห่มที่นี้นะคะ แต่คาดว่าในอนาคตต่อไปนี้ จากหน่อกล้าเล็กๆ ในวันนี้ จะขยายเติบโตขึ้นไปทำให้ประเทศของเราได้มีบุคลากรที่มีศักยภาพ ธนาคารกสิกรไทยของเราก็สนับสนุนการศึกษาต่อเนื่องไปอย่างที่ท่านอาจารย์ลีลาภรณ์ได้เกริ่นไว้ในตอนต้นค่ะ ขอขอบคุณค่ะ(ผู้ทรงคุณวุฒิทางภาคธุรกิจ บมจ.ธนาคารกสิกรไทย)

- การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของครูโดยต้องเรียนรู้ร่วมกับนักเรียนทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน มีความสำคัญมากและจะทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ที่ดีและยั่งยืน

มีคำพูดที่สะท้อนประเด็นแนวคิดดังกล่าว ดังนี้

“สิ่งพิเศษสุดที่มนุษย์จะพึงให้กันได้คือ โอกาส เราเป็นครู เป็นพ่อแม่ เราอาจจะเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี ให้ลูกได้เยอะแยะ แต่อะไรก็ไม่เท่ากับให้โอกาสเขา เพราะฉะนั้นการที่ สกว. และผู้อุปถัมภ์ทั้งหลาย เช่น ธนาคารกสิกรไทย โรงเรียนแจ้ห่ม ได้จัดโครงการพิเศษนี้ขึ้นให้กับลูกศิษย์ลูกหา มันเป็นโอกาสพิเศษซึ่งติดตัวไปชั่วชีวิต อะไรก็ไม่สำคัญเท่ากับความรู้ที่ฝังใจในตนเอง กระบวนการอันนี้มันจะให้ทักษะมากมายหลายๆ อย่าง แต่รวมแล้วเขาจะเป็นคนที่กล้าแล้วจะกล้ายิ่งขึ้น ไม่กล้าก็จะเป็นคนกล้า และตัวนี้คือพาสปอร์ตชีวิตที่จะทำให้เขารุ่งโรจน์ตลอดชั่วชีวิตของเขา ขอขอบคุณมากครับ (ดร.สุรัฐ ศิลปะอนันต์ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา)

“เพื่อที่จะให้ยั่งยืนได้ คือ การเรียนรู้ของครู ความเชื่อของครูว่า ครูต้องเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนของลูกศิษย์ และนอกห้องเรียนของลูกศิษย์แบบนี้ด้วย และเรียนรู้กันเป็นที่ร่วมกัน” (ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา)

๔) การเรียนรู้จากบันทึกการเรียนรู้ของครูแกนนำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และผู้บริหาร โรงเรียนสรุปข้อเรียนรู้ได้ดังนี้

ข้อเรียนรู้ที่ครูแกนนำสะท้อนคิดในภาคเช้า

ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?

๑. ความคาดหวังต่อการศึกษาของประเทศ ที่ครูจะต้องปรับบทบาทการเป็นผู้สอน มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ ให้กำลังใจในการเรียนรู้ของเด็กใช้จิตตปัญญาศึกษา และหลักจิตวิทยาในการสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันใช้การถามคือสอน เพื่อให้เด็กเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

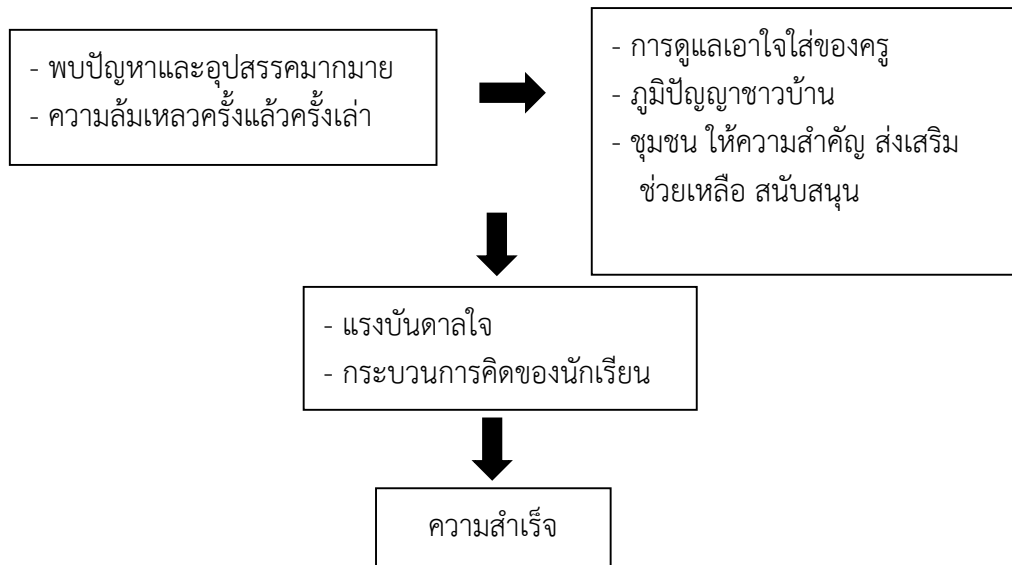
๒. การจัดการเรียนรู้โครงการฐานวิจัยวิจัยในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญานั้น ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๓. ความสำคัญของการเรียนการสอน RBL ตามแนวทางของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของครูและนักเรียน ดังที่ได้เห็นตัวอย่างจากโรงเรียนแจ่มวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งที่บอกกับวงการการศึกษาไทยว่าเราควรปฏิรูปการศึกษาไปในทิศทาง หรือรูปแบบใด การจัดการเรียนการสอนแบบ RBL นี้ ทำให้นักเรียนได้ความรู้ที่ฝังแน่น เรียนจากการปฏิบัติ จะเป็นความรู้ลึกที่ฝังอยู่ในตัวนักเรียนและครู

๔. การจัดการศึกษาที่มีการร่วมมือกับชุมชน และการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริง ทำจริง ในบริบทของชีวิตจริง ถึงแม้ว่าจะต้องผ่านการทำงานที่หนัก แบบที่เรียกว่า การลุยผ่าน และครูสามารถสร้างแรงจูงใจเพื่อให้งานผ่านไปได้อย่างสำเร็จ ท่ามกลางอุปสรรคต่างๆ อย่างเช่นกรณีศึกษาของโรงเรียนแจ่มวิทยา ทำให้นักเรียนรู้อะไรร่วมกันได้รับความรู้ทางวิชาการ การเรียนรู้ และทักษะในการดำรงชีวิต มีความสุขแม้เมื่อต้องเหนื่อย

หรือพบอุปสรรค และเป็นคนหนึ่งในสังคมที่มีคุณภาพ ดำรงตน ดำรงงาน เพื่อตนเองและส่วนรวมอย่างมีคุณธรรม

๕. การจดบันทึก การเขียนไดอารี่เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน เวลานั้นมาย้อนอ่านก็เป็นการศึกษาความคิดของตนเอง ตอนที่เขียนไดอารี่นั้นเป็นการบอกความรู้สึก ณ ขณะนั้น ถ้ามานึกย้อนภายหลังความรู้สึกจะไม่เหมือนเดิม

เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?

๑. ครูคือพี่เลี้ยง นอกจากนี้ครูยังแสดงบทบาทความเป็นครูมืออาชีพด้วยการจัดหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบันทึกไดอารี่ประจำวันของครูและนักเรียน โดยครูเป็นผู้เริ่มต้นก่อนและขอให้นักเรียนได้เขียนโต้ตอบและบันทึก ทำให้มีหลักฐานเรื่องกระบวนการเรียนรู้

๒. ครูแกนนำโรงเรียนแจ่มวิทยามีการจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ Learning by Doing มีการประสานงานกับครูทุกคน สอนตามสภาพจริง และมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งช่วยพัฒนาปัญญาให้นักเรียนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเองและเห็นคุณค่าของผู้อื่น นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ ผ่านกระบวนการคิดและแก้ปัญหาพร้อมกัน

๓. ครูคอยชี้แนะและมีแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกับนักเรียน ด้วยการเรียนรู้ไปกับนักเรียน เรียนรู้จากการแก้ปัญหาจากกระบวนการคิดของเด็กนักเรียน ทำให้ได้รับความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันในการออกแบบการแก้ปัญหาในการปลูกข้าว ถึงแม้ว่าในตอนเริ่มต้นของการเรียนรู้จะมีความเครียด แต่ในที่สุด ทุกคนก็มีความสุขร่วมกันในการเรียนรู้

๔. ครูออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยให้เด็กลงมือทำในเรื่องใกล้ตัว ครูคอยชี้แนะ พัฒนาทักษะการคิดโดยกระตุ้นให้ตั้งรับกับปัญหาและมีแหล่งเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ในชุมชน

๕. ครูสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนและครูเรียนรู้ร่วมกันจากการเขียนบันทึก ซึ่งการเขียนนี้เป็นหลักฐานสำคัญในการสะท้อนความคิด ความรู้สึก จากการได้ลงมือปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยให้เด็กที่ไม่ชอบพูดได้แสดงความคิดเห็นโดยการเขียน

๖. ครูจัดการเรียนการสอนเป็นแบบ Active Learning ที่เป็นประจักษ์พยานที่พิสูจน์แล้วว่าได้ผล เป็นการสอนแบบ Cooperative Learning และ Problem Solving Method เกิดความรู้ที่ระเบิดมาจากข้างใน ทั้งในการเรียนรู้ของนักเรียน ครู และชุมชน

๗. ครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน จัดการเรียนรู้ที่ “สร้างความสุขให้นักเรียน” “สร้างควมไว้วางใจ” “สร้างพื้นที่ปลอดภัย” เมื่อนักเรียนเกิดความทุกข์ ให้นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตนเองก่อน แล้วครูจึงแสดงบทบาทที่ร่วมแก้ไขความทุกข์กับนักเรียน ร่วมทุกข์ร่วมสุขไปด้วยกัน จนสามารถพบหนทางจัดการอุปสรรคปัญหา และมีความสุขในที่สุด

๘. ครูมีวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ อดทน สามัคคีกัน เพื่อให้ทำงานสำเร็จ ด้วยแนวคิดของจิตตปัญญาศึกษา อาทิ ครูแสดงให้เห็นด้วยการเขียนจดหมายระบายความรู้สึก และอุปสรรคในการทำงาน จนได้ใจนักเรียน ทำให้นักเรียนต้องการที่จะต่อสู้ไปพร้อมๆ กับครู

๙. ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สามารถนำชุมชนเข้าสู่วิทยาลัย สร้างการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน ครูผู้บริหาร และทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในคุณพ่อคุณแม่และชุมชนของตนเอง ชุมชนเองก็มีความตระหนักในคุณค่าการเรียนรู้ของนักเรียนและความพยายามที่จะทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่ยั่งยืน

๑๐. ครูตรีนุช เพชรแสนงาม ได้ให้การเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของครูที่ดีและเทคนิค ศิลปะของความเป็นครูในการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่แก่นักเรียน ดังนี้

- วิธีการของครูตรีนุช เริ่มแรกเลย คือ สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน โดยบอกนักเรียนว่า “ห้องเราได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา” วิธีการนี้เป็นการสร้างความสนใจ ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจ เพราะโดยธรรมชาติของเด็ก ต้องการการเป็นที่ยอมรับ
- ให้นักเรียนนำเสนอประเด็นและเลือกประเด็นหลัก
- จัดหาสนามเด็กเล่น พื้นที่ให้นักเรียน ผนวกกับได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่น มาช่วยนักเรียนทำกิจกรรม มีการจัดบันทึกการทำงาน โดยครูเป็นตัวอย่างในการจัดบันทึกการทำงาน
- เมื่อเกิดปัญหา ครูตรีนุชเป็นผู้ชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา แต่นักเรียนจะได้แก้ปัญหาโดยการคิดร่วมกัน
- คำพูดครูตรีนุชสร้างพลังด้านบวกให้กับผู้ร่วมเรียนรู้ทุกคน “ไม่มีอะไรที่ทำแล้วไม่ได้อะไร”

ข้อเรียนรู้ที่ครูแกนนำสะท้อนคิดในภาคบ่าย

ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง

๑. เมื่อได้ดูงานจริงในภาคบ่าย ทำให้ทราบว่า ประเด็นหนึ่งที่ปราชญ์ชาวบ้าน ทุ่มเท เสียสละ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่ย่อท้อต่อการทำงาน เนื่องจากปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้มีจิตอาสาที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้และเห็นคุณค่าของความรู้ที่ปราชญ์ชาวบ้านมอบให้ ทั้งยังเป็นสิ่งใหม่ที่นักเรียนเพิ่งสัมผัสได้ นักเรียนหลายคนจึงเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง ลดความเป็นอึดอัด และเสียสละมากขึ้น

๒. ความเสียสละ ความจริงใจของครูที่นักเรียนชื่นชมมากกว่า “เสียสละและช่วยเหลือนักเรียน” เป็นแบบอย่างด้านความมีมานะ และทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกซาบซึ้งใจ ก่อให้เกิดพลังผลักดันภายใน เกิดแรงบันดาลใจทำให้นักเรียนหลายคนสามารถลดทิว ความเห็นแก่ตัวของตน มีแรงของความพยายามที่ต้องการให้ทำงานสำเร็จไม่ย่อท้อต่อโครงการที่ทำ

๓. จากการลงไปพื้นที่ที่นักเรียนทำนา ได้มองเห็นความภาคภูมิใจของนักเรียน ความร่วมมือร่วมใจของคณะครู และชุมชน ทำให้โครงการนี้ตอบโจทย์ให้หลายๆ คนได้ว่า การเรียนรู้แบบ RBL ทำให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง ผมมีความชื่นชมนักเรียนทุกคนที่สามารถตอบคำถามของผู้เยี่ยมชมได้อย่างไหลลื่น แสดงให้เห็นว่านักเรียนทำจริง

๔. ได้เรียนรู้ว่า “จิตตปัญญาศึกษา” มีบทบาทมากในการเติมพลังให้กับนักเรียนและครูให้มีกำลังใจ กำลังใจในการแก้ปัญหาต่างๆ

๕. การแสดงออกของนักเรียนที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด คือ นักเรียนมีความกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง พวกเขาค้นพบตัวเองว่า กระบวนการทำงานเป็นทีมมีความสำคัญมากกว่าความสำเร็จในเนื้องาน การลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของตนเอง กระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าผลความสำเร็จของชิ้นงาน

มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?

๑. อุปสรรคที่ต้องเอาชนะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ที่ดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งชั้นเรียน ได้แก่ ๑) กระตุ้นให้นักเรียนคิดมากขึ้น ๒) นักเรียนเขียนบันทึกทุกวัน ๓) ครูต้องเข้าถึงใจนักเรียนให้ได้

๒. การทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง รวมไปถึงครูภายในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ เพราะยังมีคำถามจากผู้ปกครองบางท่านว่า ทำแล้วได้อะไร ทำแล้วรบกวนเวลานักเรียน เป็นภาระเพิ่มเติม เพราะทุกคนดูที่ผลงานจากตัวชิ้นงานหรือโครงการ ไม่ได้รับรู้ หรือสัมผัสกับความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนระหว่างทำโครงการ

๓. การแก้ปัญหาของครูในการช่วยเป็นโค้ชให้นักเรียนได้ทั่วถึงทั้งชั้นเรียน และสร้างความเข้าใจ ร่วมกันกับนักเรียนและครูท่านอื่นๆ ในโรงเรียน ในเรื่องของเป้าหมายการเรียนรู้และการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนสามารถเอาชนะใจตนเองที่เป็นอุปสรรคเพราะกรอบความคิดที่คิดว่า การเรียนรู้โครงการฐานวิจัยเป็นเรื่องยาก และใช้เวลานาน หากสามารถเอาชนะใจตนเองได้ อุปสรรคส่วนหนึ่งก็จะลดทอนไป และมีความเชื่อว่า จิตตปัญญาศึกษาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้

๔. ครูมีความกล้าหาญในการคิดนอกกรอบ มีความกล้าหาญในการปฏิบัติงานที่ทำหายและมีความกล้าในการเผชิญปัญหาและหาวิธีการในการแก้ปัญหา

ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร

๑. การฝึกให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ฝึกฝนในการหาข้อมูลมาตอบคำถามอย่างเป็นเหตุเป็นผล การฝึกคิดหาเหตุผล

๒. นำการเรียนรู้ที่ได้รับจากเรื่องเล่าผ่านละครเพลงในเวทีภาคเช้าและบริบทพื้นที่จริงในภาคบ่ายมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

๓. นำแนวทางการเรียนรู้ที่นักเรียนและคุณครูเรียนรู้ร่วมกันจากการทำจริง การปฏิบัติจริง และการร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคในบริบทของชีวิตจริง โดยมีเครือข่ายกัลยาณมิตรเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในส่วนของชุมชน ศูนย์พี่เลี้ยง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และครูแกนนำโรงเรียนอื่น นักเรียนมีสีหน้า แววตาที่มีความสุขมากที่ได้ต้อนรับคณะผู้มาศึกษาดูงานมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

๔. แนวทางที่จะนำไปปรับใช้ คือ จิตตปัญญาศึกษา และการเรียนรู้ด้วยการเปิดใจ ที่ครูโน้มน้าวโครงการทุกคนจะต้องนำไปใช้ให้เกิดผลจริง เพื่อให้ครูกับนักเรียนสามารถ connect กันได้เสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ รวมไปถึงการนำมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นระหว่างการทำโครงการ

๕. แนวทางในการให้นักเรียนเขียนไดอารี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำมาก่อน จากกรณีของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเขียนไดอารี่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากตนเอง จากเพื่อนนักเรียน และจากครู จากชุมชน

๖. แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้มองเห็นการเปลี่ยนแปลงของตนเองด้วยการสะท้อนคิด ด้วยการพูดคุยกันบ่อยๆ การอวดคลิปวีดีโอในแต่ละระยะของการเรียนรู้ ที่สะท้อนให้เห็นความรู้สึก ความคิด ความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเพียรพยายาม ความท้อเมื่อพบอุปสรรคปัญหา และภาพความทรงจำที่ร่วมกันแก้ไข ปัญหาอุปสรรคได้สำเร็จ เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างแรงบันดาลใจ

๖. แนวทางในการสร้างพลังจากภายในใจของนักเรียนและครู สร้างความหมาย คุณค่า และความสุข ทั้งของตนเองและบุคคลรอบข้าง ให้เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มีแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้และทำงาน ร่วมกันต่อไป ถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรค ความเหนื่อยยาก ความลำบากใดๆ ก็ตาม

๗. นำผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียนทุกด้านให้ผู้เกี่ยวข้องประจักษ์ ผู้บริหารโรงเรียนและภาคีเครือข่ายต่างๆ ก็จะทำให้การสนับสนุนขยายผล

บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๑. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ปัจจัยหนึ่งคือ การที่ครูและนักเรียนมีความรักความ ศรัทธาในสถาบันการศึกษา ทุกคนหันหน้าคุยกัน แสดงความจริงใจต่อกันอย่างกัลยาณมิตร มีชุมชนให้ความ ร่วมมืออย่างต่อเนื่องและมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของงาน และศรัทธาในการทำงานโครงการเพาะพันธุ์ ปัญญา

๒. จุดเด่นของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา คือ การบันทึกไดอารีการทำงานร่วมกันจนนักเรียนเกิดความผูกพัน รักกันและมุ่งมั่นให้งานสำเร็จ

๓. กรณีศึกษาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ การคิดที่เป็นระบบสำคัญ กว่าเนื้อหาการเรียนรู้

๔. ความสุขและความสำเร็จที่ทำให้นักเรียนและครูอยากเรียนรู้และทำงานต่อไป ถึงแม้ว่าจะมีความ เหนื่อย ความยาก อุปสรรค ปัญหาต่างๆ คือ การทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม ไม่มีงานของฉัน งานของ เธอ มีแต่งานของเรา มีการเปิดใจเพื่อเรียนรู้งานควบคู่กับความรู้สึกและบริบทชีวิตจริงของคน ทำให้พร้อม จะให้โอกาสการเรียนรู้แก่ทุกคน ทุกคนที่ร่วมในกระบวนการเรียนรู้มีความหมายและมีคุณค่า

๕. ครูแกนนำจากโรงเรียนต่างๆ มีความคิดว่า จะนำการเรียนรู้จากกรณีศึกษาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ไปปรับใช้กับการดำเนินงาน และโรงเรียนแต่ละโรงเรียนจะเปิดใจและช่วยเหลือกันและกัน โดยเรียนรู้จากกัน และกันตามบริบทจริงของแต่ละโรงเรียน (PLC) ทางเทคโนโลยีสารสนเทศและทางเวทีกลุ่มย่อยเมื่อมีโอกาส

ตารางแสดงบันทึกการเรียนรู้ของครูแกนนำและผู้บริหารโรงเรียน (มีต่อในตารางหน้า ๒๙)

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
๑	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์จริงจากการทำโครงการบนฐานวิจัย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียนหลายอย่าง ได้แก่ รู้จักวางแผน รู้จักแบ่งเวลา และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักการแก้ปัญหา รวมไปถึงเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ - เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตวิญญาณ เช่น เกิดความรับผิดชอบ ความเสียสละ มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดมิตรภาพระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนกับครูและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ - อย่าลืมนำความสำคัญแห่งการเรียนรู้ในชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อโครงการจะได้แก้ปัญหาให้กับชุมชน - อย่าลืมการเขียน diary เพราะนั่นเป็นการบอกเล่า 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูจะเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่ผู้บอกความรู้ คอยประคับประคอง ปลอดภัย ให้กำลังใจ เข้าใจ รับรู้ปัญหา และช่วยแก้ปัญหาที่เกินความสามารถของนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนได้ประสบการณ์จากการปลูกข้าวและการทำโครงการเกี่ยวกับข้าว ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการปลูกข้าว ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของผู้ปกครอง นักเรียนส่วนใหญ่ รับประทานอาหารลำบาก จะทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของข้าว และอาหาร และเห็นใจพ่อแม่ ผู้ปกครองมากขึ้น (นักเรียนคนหนึ่งบอกว่าหลังจากปลูกข้าว จะตัดอาหารแต่พอดีไม่เหลือทิ้งอีกเลย) - ปัญหา กระบวนการเรียน และความรู้ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ในการเรียนวิชาอื่นๆ ได้ - นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถแก้ปัญหาบางอย่างได้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก และภูมิใจที่ได้ทำงานร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการต้องเกี่ยวข้องกับชุมชน ช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนได้ ควรดึงปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม - ควรเขียนผังเหตุผลของประเด็นหลักก่อนที่จะแตกเป็นประเด็นย่อยเพื่อจะได้ไม่หลงทาง หรือเพื่อจะได้มีแนวทาง 	<ul style="list-style-type: none"> - ทศนคติของนักเรียน โรงเรียนขนาดเล็กนักเรียนอยากอยู่อย่างสบาย ไม่อยากคิด ไม่อยากทำ - ทศนคติของครู - บางคนจะเห็นว่าการใช้จิตตปัญญาศึกษาเป็นการตามใจนักเรียน ทำให้นักเรียนหลง ไม่มีระเบียบวินัย - บางคนไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ไม่อำนวยความสะดวกกรณีขอใช้ห้องโสตทัศนศึกษา - บางคนไม่รับรู้ ไม่ให้ความสำคัญ ไม่เชื่อว่าการทำโครงการบนฐานวิจัยจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ - บางคนคิดว่าโครงการฐานวิจัยเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ ไม่เกี่ยวกับสาระวิชาอื่นๆ - ทศนคติของผู้บริหาร ยังขาดการรับรู้ ไม่เอาใจใส่ ไม่ให้กำลังใจ (ซึ่งตรงนี้ครูต้องการมาก) - ความขาดแคลน 	-

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>ความรู้สึกนึกคิดและสะท้อนความรู้ที่ได้รับ และจะทำให้ได้ข้อมูล รับรู้ความรู้สึกของผู้ที่ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก โดยครูควรเขียนด้วยเพื่อเป็นตัวอย่าง ถ้านักเรียนยังไม่เขียนหรือเขียนไม่ได้ ครูอาจใช้วิธีเขียนจดหมายถึงนักเรียน เหมือนที่ครูตรีนุชได้ทำ</p>		<ul style="list-style-type: none"> - บางโครงการมีปัญหาต้องยกเลิก แต่ปัญหานั้นนำไปสู่โครงการใหม่ - ครูจะต้องเปิดใจและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับนักเรียน 		<ul style="list-style-type: none"> - วัสดุ อุปกรณ์ บางอย่าง - แหล่งข้อมูล บทความวิจัย วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 	
๒	<ul style="list-style-type: none"> - RBL เป็นการเรียนรู้ที่ฝึกตัว จากดักแด่เป็นผีเสื้อที่บินสู่โลกกว้างเรียนรู้ด้วยตนเอง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมฝ่าฟัน ร่วมกับเพื่อน ครู ปราชญ์ ชาวบ้าน พี่เลี้ยง จากการปฏิบัติทั้งในและนอกห้องเรียน อย่างมีความสุข (ประทับใจมากค่ะ) - ท่ามกลางปัญหามากมายเรามีคนดีทั่วแผ่นดิน เราช่วยกันทำหน้าที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียน จะปลดทุกข์ได้เพราะการศึกษากับการพัฒนา บ้านเราจะเบิกบานอย่างงดงาม 	<ul style="list-style-type: none"> - Coach เพื่อศิษย์ - พี่เลี้ยง - เพื่อน - ประธาน - แบ่งปัน - เปิดใจ - ใส่ใจ - ปฏิบัติ - สืบค้น - ฝ่าฟัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูจริง - นักเรียนจริง - ปฏิบัติจริง - จริงใจ - เหนื่อยใจ - อดทน - ฝ่าฟัน - มั่นใจ - ชื่นใจ - ภูมิใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของโรงเรียน - นักเรียน ครู ชุมชน และอื่นๆ ที่สามารถทำได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ตนเอง - ปัญหาที่ท้าทาย 	<ul style="list-style-type: none"> - มิตรภาพ ความใส่ใจ - ความเอื้ออาทร ความสุข - การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่ผ่านมา - กำลังใจ ความหวัง - การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<ul style="list-style-type: none"> - RBL สร้างโอกาสให้นักเรียนหลังห้องกลายเป็นนักเรียนหน้าห้อง การแสดงความสามารถท่ามกลางความแตกต่าง ความถนัด และความสนใจ - ความทุกข์แก้ไม่ได้ด้วยการให้ แต่แก้ได้ด้วยนักเรียนเกิดในตนเองอันจะนำมาซึ่งความสุข - การเขียน diary จากใจ เป็น Reflection ที่ประเสริฐที่สุดเป็นการเรียนรู้ที่ลึก - RBL ใช้จิตตปัญญาศึกษา และการลุยผ่านสู่การเรียนรู้ การสร้างทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ให้เกิดกับนักเรียน 					
๓	<ul style="list-style-type: none"> - การเขียน Diary เป็นการสะท้อนคิด (Reflection) ซึ่งการสะท้อนคิดแสดงถึงการเรียนรู้ แม้จะมีการปฏิบัติแต่ไม่มีการคิด ก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่า Mastery learning การปฏิบัติใดๆ ที่ไม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวก ดังนั้นครูต้องเข้าใจบริบทของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบของ RBL เพื่อที่จะกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความมุ่งมั่นของครูที่ใช้ความพยายามและความอดทน ทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น - การสนับสนุนของฝ่ายบริหารเป็นส่วนหนึ่งที่มี 	<ul style="list-style-type: none"> - สิ่งที่จะนำไปปรับใช้ คือ การเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน โดยใช้เทคนิคการเขียน Diary เป็นสื่อกลางของการสะท้อนคิด โดยฝึกให้นักเรียนถ่ายทอดความรู้สึก, สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้และ 	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการเรียนรู้แบบเดิมที่นักเรียนรอรับอย่างเดียว - ระบบการประเมินนักเรียนที่ไม่หลากหลาย และไม่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการเรียนรู้ควรเปลี่ยนจากบรรยากาศในห้องเรียนแบบเชิงอำนาจมาเป็นการเรียนรู้แบบที่ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก นักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>มีการสะท้อนคิด คือ การไม่เรียนรู้จริง แต่สิ่งที่ควรระวังในการสะท้อนคิดคือ อย่าเขียนเพื่อโอ้อวด ให้เขียนมาจากใจ ห้ามหลอกตัวเองและคนอื่น</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน ทั้งนี้ครูเองก็ต้องมีแรงบันดาลใจของตัวเองก่อน - ครูต้องเข้าใจเกี่ยวกับสมองและการเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ให้กับวัยรุ่น - ครูต้องมีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ระหว่างครูกับนักเรียน ผ่านการสะท้อนคิด 	<p>ความสำคัญ และทำให้งานประสบความสำเร็จ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งที่นักเรียนค้นพบไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ยุ่ยากและซับซ้อน แต่ความสำคัญคือ สิ่งที่ค้นพบนั้นเกิดจากการค้นพบของนักเรียนเอง ซึ่งอยู่ภายใต้เหตุและผล ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและสนุกกับการเรียนรู้ - ไม่ใช่เพียงผลสุดท้าย (ผลและสรุปผลการศึกษา) ของโครงการเท่านั้นที่มีความสำคัญ แต่กระบวนการ (ผังเหตุผล และวิธีการศึกษา) ได้มาของผลนั้นก็มีความสำคัญมากเช่นกัน 	<p>ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ ผ่านการเขียน โดยเริ่มจากครูทำเป็นตัวอย่าง นำไปสู่การกระตุ้นนักเรียนต่อไป เพราะการสะท้อนคิดคือสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้แบบยั่งยืนด้วย RBL</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม มากกว่าการสอนแบบบอกความรู้ - การถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้แบบ RBL และทำให้ทุกคนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการเรียนรู้แบบนี้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ในการเรียนรู้ของนักเรียนนั้น อาจเริ่มต้นด้วยความทุกข์ ความเครียด แต่สุดท้ายเมื่อทุกอย่างสำเร็จก็จะจบด้วยความสุข - จากละครเพลง “ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ่มวิทยา” ทำให้นักเรียนห้อง Smart science ซึ่งเป็นนักเรียนที่เก่งแต่ขาดทักษะชีวิต ช่วยกันปรับปรับคองในการทำงานเรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถเปลี่ยนแปลงตนเอง เรียนรู้จากการลงมือทำจนประสบความสำเร็จ สามารถเปลี่ยนแปลงเหมาะสมในโรงเรียนให้กลายเป็นพื้นที่น่าข้าว ที่นักเรียนใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ - RBL เป็นการเรียนรู้ จาก Passive learning มาเป็นแบบ Active learning - ประชาชนชาวบ้าน กับความรู้ทางวิชาการ สามารถเสริมกัน

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
						และเกิดองค์ความรู้ที่มีค่าให้กับนักเรียน - ทัศนศึกษาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา เป็นตัวอย่างและแรงบันดาลใจที่ดีให้กับโรงเรียนอื่นๆ ที่กำลังเริ่มต้นหรือกำลังประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ เป็นแนวทางที่ดีสำหรับโรงเรียนอื่นๆ ในการเตรียมตัวรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น
๔	- ได้เรียนรู้วิธีการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียน และควรให้นักเรียนทำเอง และควรจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เติบโตทางความคิดและเปลี่ยนแปลงตนเป็นบุคคลแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ถึงแม้โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอาจเริ่มต้นด้วยความเครียดแต่มันจะจบลงด้วยความสุข ให้คิดว่าไม่มีอะไรที่ทำแล้วไม่ได้อะไร และสิ่งที่สำคัญครูควรพิสูจน์ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง	- บทบาทการเป็นผู้ชี้แนะและแนะนำให้แก่ นักเรียน - บทบาทการเป็นผู้ให้กำลังใจแก่นักเรียน - บทบาทการจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนให้นักเรียนเกิดประสบการณ์จริง - บทบาทการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการคิด - บทบาทการเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	- นักเรียนได้ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง - นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพของผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนรู้ปัญหา ความยากลำบาก และสามารถชนะอุปสรรคมาได้ - ทักษะและกระบวนการเรียนและความรู้ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ในการเรียนวิชาอื่นๆ ได้	- ควรสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียน คอยเป็นโค้ชให้นักเรียน - จัดการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์จากการลงมือทำจริงให้แก่ นักเรียน - โครงการควรเกี่ยวข้องกับชุมชน ช่วยแก้ปัญหาให้ชุมชนได้ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สนับสนุนโครงการ - ผังเหตุผลควรเขียนประเด็นหลักก่อนที่จะแตกเป็น	- ทัศนคติของนักเรียน - การกระทบต่อการเรียนวิชาอื่น - การทำแล้วไม่ได้อะไร - ทัศนคติของครู - ความเข้าใจเรื่องการทำโครงการฐานวิจัย - ทัศนคติของผู้บริหาร ควรให้การสนับสนุนมากกว่านี้เช่น ด้านงบประมาณ สถานที่ - ความขาดแคลน - งบประมาณ	-

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	กระบวนการเรียนการสอนให้ เป็น Active Learning - นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การสะท้อนคิดจากนักเรียน ดังนั้นอย่าลืมการเขียน diary เพราะนั่นเป็นการบอกเล่าความรู้สึกนึกคิดและสะท้อนความรู้และต้องเขียนโดยทันทีเพราะความรู้สึกมันไม่สามารถย้อนไปได้ โดยครูควรเขียนด้วยเพื่อเป็นตัวอย่าง ถ้านักเรียนยังไม่เขียนหรือเขียนไม่ได้ ครูอาจใช้วิธีเขียนจดหมายถึงนักเรียนเหมือนที่ครูตรีนุชได้ทำ	- บทบาทการตั้งรับกับอุปสรรคและปัญหาต่างๆของนักเรียน	- นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง นักเรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก - การจัดการของครูต้องเปลี่ยนนักเรียนให้เติบโตทางความคิดและเป็นบุคคลแห่งศตวรรษที่ ๒๑	ประเด็นย่อย เพื่อจะได้มีแนวทาง	- แหล่งข้อมูล บทความวิจัย วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
๕	- ตัวอย่างการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแจ้งหม่ววิทยา ถือเป็นบทเรียนให้ครู ผู้เกี่ยวข้องในวงการศึกษามองเห็นทิศทางของการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยการที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดการ	- ครูที่เป็นจุดเปลี่ยนของนักเรียนในเรื่อง การสื่อสารด้วยรูปแบบใหม่ใกล้ตัวนักเรียน - เป็นตัวแทนสร้างความอดทน ครูต้องเข้มแข็ง - การใช้จิตตปัญญา ช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยได้	- พื้นที่นาที่ไม่มีสภาพของนาที่สมบูรณ์ แต่เด็กๆ มีความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จ - การเรียนรู้สิ่งใกล้ตัวที่ทุกคนมีพื้นฐานชีวิต แต่ขาดความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ - ความร่วมมือของทุกภาคส่วน - ครูต้องเป็นผู้ประสานงานที่ดี	- เป็นกรณีตัวอย่างให้นักเรียนได้เห็นทักษะการทำงานเป็นทีม - ปรับเรื่องของการเขียนไดอารี่ ของเด็ก และตนเอง - ทักษะการแก้ปัญหาจากการมองข้ามปัญหาของเด็กๆ (เรื่องของการสูบน้ำ)	- ภาระงานที่นักเรียนต้องทำ ต้องเรียน เวลาที่นักเรียนจะมีให้กับงาน - นิสยนักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูมาจากต่างครัวเรือน - โลกของเทคโนโลยีที่เป็นสิ่งล่อให้นักเรียนหลงใหล ใ้ไปกับอุปกรณ์สื่อสาร	- สิ่งที่ข้าพเจ้าได้รับรู้จากตัวนักเรียน จากการสังเกตคือ นักเรียนได้รับทักษะชีวิตอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ การลดอีโก้ (Ego) ในตัวเอง ซึ่งอันที่จริงแล้วมนุษย์ทุกคนมักจะยึดติดกับความคิดตัวเอง ยึดตัวเองเป็นที่ตั้ง แต่การทำงานกลุ่ม การทำจิตตปัญญาช่วยละลาย

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจาก การสะท้อนความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไร ของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไร จากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา อย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้อง เอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน
	<p>เรียนรู้ตนเอง สังคม เพื่อน และการทำงานซึ่งสิ่งที่เกิดกับนักเรียนแบบนี้จะหาไม่ได้ ถ้านักเรียนไม่ได้เข้าสู่กิจกรรมด้วยตนเอง ภาพที่เห็นจากนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาลัยเป็นภาพแห่งแรงบันดาลใจในการทำงานของครู ร่วมกับนักเรียน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็น การเรียนรู้กับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว มองเห็นความมุ่งมั่นในการทำงาน ความพยายาม ความอดทน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การวิจัยซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการของครูแต่เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สามารถวัดกระบวนการคิดของนักเรียน สมรรถนะการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร - การเขียน Diary ที่มีข้อดีใน การรทบทวนความจำ ครูควร 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูต้องทำตนให้เป็นคนที่นักเรียนไว้วางใจ พร้อมทั้งจะเปิดใจ เมื่อนักเรียนมีปัญหา - ต้องมีทักษะการใช้คำถาม เพื่อให้นักเรียนเกิด กระบวนการคิด - ต้องเป็นผู้คอยให้กำลังใจนักเรียนเมื่อประสบปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูต้องเข้มแข็ง อดทน และพยายาม และเป็นกำลังใจที่ดีกับนักเรียน - ครูต้องสร้างความไว้วางใจให้ เกิดในชั้นเรียน 	<p>แล้วให้นักเรียนฝึกหาทางออกด้วยตนเอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใช้หลักจิตวิทยาวัยรุ่นมาใช้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ของนักเรียนช่วงอายุ ๑๒-๑๕ ปี 	<p>ความรู้สึกเหล่านั้นได้ระดับหนึ่ง แต่ต้องมีการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ จึงจะสำเร็จผลได้จริง แต่ประเด็นคำถามที่ผู้สอบถามไม่ได้ยกแง่มุมนี้มาถามหรือแสดงให้นักเรียนที่ถูกสัมภาษณ์เข้าใจ ส่วน กระบวนการคิดวิเคราะห์นั้น ยังไม่สำเร็จผลนัก ดูจากการตอบคำถามของนักเรียน กระบวนการคิดวิเคราะห์ ควรเกิดจากตัวผู้เรียนเองมากกว่าที่จะมีคนสั่งหรือบอก ถ้านักเรียนสนใจปัญหาหรือประเด็นใด ถ้านักเรียนเป็นคนเริ่มต้นคิดหรือสนใจ กระบวนการคิด กระบวนการสังสรรค์ วิธีคิดของเธอจะเป็น การสืบหาคำตอบโดยอัตโนมัติ แล้วการคิดสังเคราะห์หรือการนำไปใช้จะตามมาเองตามความเข้าใจและประสบการณ์ของนักเรียน</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	ฝึกตนเอง และนำไปฝึกนักเรียน - การทำงานควรให้ผู้ใหญ่ได้รับรู้ เพื่อให้การสนับสนุนให้กำลังใจ ในเวลาที่พบเจอปัญหา จะได้ช่วยแก้ไข					
๖	- ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน - ได้เห็นมุมมองและแนวทางที่ประสบความสำเร็จจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ - การบูรณาการและความร่วมมือจากชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง	- ครูควรเป็นผู้ริเริ่มและลงมือปฏิบัติให้นักเรียนได้เห็นแนวทางในการปฏิบัติ - ครูควรเสริมสร้างกำลังใจให้กับนักเรียนเมื่อเกิดปัญหา - ครูควรส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง	- ได้เรียนรู้แนวคิด วิธีการและการพัฒนา การต่อยอดจากสิ่งใกล้ๆ ตัว - เมื่อลงมือปฏิบัติไม่มีสิ่งที่ยากเกินความสามารถ - งานจะสำเร็จได้ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจระหว่างครูและนักเรียน ความสามัคคีในหมู่คณะ	- มองปัญหาจากสิ่งรอบๆตัว - ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียนเพื่อเป็นการกระตุ้นทางด้านกระบวนการคิดและได้ลงมือปฏิบัติจริง - สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน	- ความกล้าในการคิดนอกกรอบ - ความท้าทายที่จะลงมือปฏิบัติ - ความกล้าในการเผชิญปัญหาและหาวิธีการในการแก้ปัญหา	- ได้แนวคิดในการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน - ครูต้องเป็นผู้ริเริ่ม และลงมือให้นักเรียนเห็นว่าสามารถทำได้จริง - ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากนักเรียนและครูในการดำเนินกิจกรรม - การเปิดใจเป็นวิธีการที่ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มหรือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างครูและนักเรียน
๗	-	-	- ได้เห็นความร่วมมือร่วมใจกันระหว่างครูในโครงการนักเรียนและการได้รับการสนับสนุนการทำงานจากฝ่าย	- ต้องสร้างกำลังใจในการทำงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน สร้างงานให้เห็นออกมาเป็นรูปธรรม สามารถ	- ต้องมีกำลังใจในการทำงานต่อไปแม้จะหายากเหลือเกิน จะทำให้ดีที่สุด ต้องอดทน	- จากการคุยกับนักเรียนแจ่มชัด เขาสามารถตอบคำถามได้จากการทำงานที่เขาได้ลงมือปฏิบัติงานบางข้อคำถามอาจ

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจาก การสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไร ของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไร จากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำ โครงการเฉพาะพันธุ์ปัญญา อย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้อง เอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน
			บริหาร ทำให้การทำงานไม่มี ข้อขัดข้องและได้พัฒนา กระบวนการได้อย่างต่อเนื่อง นักเรียนและครูในโครงการมี แรงจากกำลังใจในการทำงาน ทำให้งานประสบความสำเร็จ และได้ลงมือปฏิบัติร่วมกัน อย่างมีความสุข	มองเห็นได้ชัดเจน มีพื้นที่และ บริบทในการทำงานที่ชัดเจน ให้เขาได้มองเห็นภาพจริง ๆ ของการทำงาน ถ้ายังไม่มีใคร มองเห็นเราจะทำกันอย่างไร เสียบบๆ และส่งสารถึงกัน ระหว่างนักเรียนครูและ ผู้ปกครอง และการเกิดองค์ ความรู้ในตัวนักเรียนที่จะติด ตัวเขาไปตลอดจะเป็น ประโยชน์มากกว่าบุคคลที่ไม่ เล็งเห็นความสำคัญของการ ทำงานในรูปแบบของโครงการ	มุ่งมั่นเพื่อนักเรียนจะได้มี ประสบการณ์ตรง	ได้คำตอบไม่ชัดเจนเขา สามารถแก้ไขปัญหาได้ เด็ก กล้าที่จะแสดงออก กล้าที่จะ ให้ข้อมูลถึงแม้เขาอาจไม่ได้ ทำในประเด็นที่เขาได้ศึกษาแต่ ก็ให้คำตอบได้ใกล้เคียงและ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ประสบการณ์ทำให้เขา เปลี่ยนแปลงการเรียนรู้
๘	<ul style="list-style-type: none"> - การทำโครงการเป็นการจัด เรียนการสอนที่สามารถ เปลี่ยนนักเรียนมาเป็นผู้สร้าง ความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ตาม สภาพจริง ก่อให้เกิดทักษะ ชีวิต ทักษะการทำงาน ทักษะ การเรียนรู้ สื่อสารกับผู้อื่นได้ - ทำโครงการเป็นการเรียนรู้ที่ ก่อให้เกิดความยั่งยืน และ 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการสร้างแรงบันดาลใจ การใช้เทคนิคในกระบวนการ เรียนการสอน - เป็นกำลังใจและสนับสนุนให้ นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตัวเอง - ชี้ให้เห็นปัญหาทุกปัญหาที่ เกิด สามารถหาทางออกได้ - ครูต้องมีความอดทน เข้มแข็ง เป็นที่พึ่งของนักเรียน ได้ ไม่หนีปัญหาและทิ้ง 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ของนักเรียนไม่ใช่ อยู่ที่ห้องเรียนแคบๆ เท่านั้น - ผลสำเร็จของงานไม่ได้อยู่ที่ ความยิ่งใหญ่ของงานหรือ ชี้นำให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้น หรือสะท้อนกับตัวนักเรียนเอง - กลุ่มนักเรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน - การลงมือทำโดยเรียนรู้จาก วิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมี 	<ul style="list-style-type: none"> - การหาหัวข้อโครงการไม่ จำเป็นต้องใหญ่ตัว หูรห่า และไกลตัว - การลงพื้นที่ให้นักเรียนได้ เรียนรู้จากสถานที่จริง และ ประสบการณ์จริง - จัดกิจกรรมที่ส่งเสริม นักเรียนให้กล้าคิดให้รู้วิธีการ แสวงหาความรู้และการคิด อย่างเป็นระบบ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทักษะคิดต่อการทำโครงการ ของนักเรียนและผู้ปกครอง - ความไวใจและเชื่อใจในการ ทำโครงการและการแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นของนักเรียน - เวลาว่างของสมาชิกแต่ละ คนในกลุ่ม ไม่ค่อยตรงกัน - การบ้านจากวิชาต่างๆ ที่ ต้องใช้เวลานานในการทำ และบางครั้งต้องออกไปทำใน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้โดยการใช้แหล่ง เรียนรู้นอกห้องเรียน และการ ปฏิบัติจริง เพื่อให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ที่ยั่งยืน ส่งผลต่อ การคิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาเป็น - การส่งเสริมให้นักเรียนเกิด กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ ความคิดแก้ปัญหา ความคิด สร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์ และความคิดวิจารณ์ญาณ โดย

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>ความต่อเนื่องของกระบวนการเรียนการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝึกให้เด็กเขียนไดอารี่ของการทำงาน เป็นการเขียนที่สามารถสะท้อนคิดได้หลายอย่าง - การสะท้อนคิดด้วยตัวเองก่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต - การลงมือทำโครงการให้สำเร็จไม่ใช่เรื่องง่าย - การจัดการเรียนการสอนควรสอนให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งใกล้ตัวครูและนักเรียนต้องตั้งตัวและมีสติในการตั้งรับปัญหาและอุปสรรคที่เกิด ใช้ความพยายามและความอดทน - กระบวนการเรียนการสอนโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนในห้องแคบๆ ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียน 	<p>นักเรียนให้เผชิญปัญหาเพียงลำพัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไปพร้อมกับนักเรียน - เป็นที่ปรึกษา เป็นผู้ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องหรือหน่วยงาน ชุมชนที่เกี่ยวข้อง 	<p>คนในชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้จากประสบการณ์จริง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การบูรณาการการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ - เป็นแหล่งเรียนรู้อันทรงคุณค่า 		<p>สถานที่ต่างๆ ทำให้มีเวลาในการปฏิบัติโครงการน้อยลง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทักษะการคิดของนักเรียน - กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู 	<p>การใช้กิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเฉพาะพันธูปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
๙	<p>- ระบบการศึกษาไทยควรเปลี่ยนบทบาทของนักเรียนและครู โดยครูต้องมีหน้าที่เป็นผู้ที่คอยดูแล อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือ เพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด การเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติ กิจกรรม การแสวงหา หรือ การสืบค้นด้วยตนเอง</p> <p>ตลอดจนสามารถสรุปและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้อื่นได้</p> <p>- สมุดบันทึกการเรียนรู้ (Diary) เป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยฝึกทักษะการเขียน</p> <p>การถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน เมื่อนักเรียนกลับมาอ่านบันทึกที่เขียนอีกครั้ง จะทำให้นักเรียนเกิดการทบทวน การคิดวิเคราะห์ และสามารถหยิบยกความรู้นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้</p>	<p>- ครูควรปรับการเรียน เปลี่ยนการสอน โดยครูต้องทำหน้าที่เป็น coach ฝึกให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์จริง และเสริมสร้างทักษะต่างๆ ให้เกิดแก่นักเรียน เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการค้นคว้าข้อมูล ทักษะการนำเสนอ ทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และต่อยอดองค์ความรู้ต่อไป</p> <p>- ครูควรเป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้แนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่นักเรียน</p> <p>- ครูควรสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เด็กเกิดพลังในการเรียนรู้</p> <p>- ครูควรสนใจกระบวนการหาคำตอบและกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าคำตอบที่ได้จากนักเรียน</p>	<p>- ความรับผิดชอบ ความอดทน และความเพียรพยายามของนักเรียนในการค้นคว้าหาคำตอบของการวิจัย โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน ให้กำลังใจ และเสริมแรงแก่นักเรียนอยู่บ่อยครั้ง</p> <p>- กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านการปฏิบัติงานในพื้นที่จริง ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ จนทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง</p> <p>- การประสานความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เช่น ประชาชนชาวบ้าน เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นให้แก่เด็กนักเรียนในการวิเคราะห์ปัญหา และลงมือดำเนินการวิจัย</p> <p>- ความไม่ราบรื่นของการดำเนินงานวิจัย อันเกิดจาก</p>	<p>- การสร้างความร่วมมือกับชุมชน และการนำแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์</p> <p>- การปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความตระหนักในเรื่องการสร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการวิจัย</p> <p>- การนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ PBL มาใช้ในการทำโครงการฐานวิจัย</p>	<p>- ความต้องการและจุดมุ่งหมายของผู้ปกครองและเด็กที่เน้นการเป็นผู้รับความรู้ เพื่อเข้าสู่สนามการสอบแข่งขันเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันที่ต้องการให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเน้นที่กระบวนการในการเรียนรู้ของผู้เรียน</p> <p>- การเอาชนะความกลัว และการเปลี่ยนระบบการคิดของนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการวิจัย เพื่อให้เด็กนักเรียนเห็นว่ากระบวนการวิจัยเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม และช่วยให้นักเรียนบรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการในอนาคต</p> <p>- การปรับเปลี่ยนแนวคิดของเพื่อนครูในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญของการเรียนแบบ</p>	<p>- การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ในสภาพพื้นที่จริง จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ตามความมุ่งหมายของการเรียนในศตวรรษที่ ๒๑</p> <p>- การประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ “Teach Less Learn More” ในการจัดการเรียนการสอน</p> <p>- การประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ของครูแบบ “ถามคือสอน”</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	- ในกระบวนการทำโครงการ ทั้งการคิดหัวข้อเรื่อง และการลงมือปฏิบัติ อาจทำให้นักเรียนบางคนรู้สึกท้อใจ เมื่อผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ครูควรมีการเสริมแรงหรือให้กำลังใจนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเอาชนะอุปสรรคดังกล่าว		ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการทดลอง		PBL มากกว่าการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง	
๑๐	- ดิฉันเพิ่งได้มาสอนนักเรียนในโครงการนี้ (ภาคเรียนที่ ๑ / ๒๕๕๘) ปกติจะสอนโครงการวิทยาศาสตร์ การอบรมครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้มารับทราบ ว่า โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นอย่างไร - โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นสิ่งที่ต้องใช้ความพยายามและความอดทนเป็นอย่างมาก ได้พบเจออุปสรรค ปัญหา ทั้งครูและนักเรียนจะต้องฟันฝ่าไปให้ได้ ท้อได้แต่อย่าถอย เมื่อทำสำเร็จทุกคนจะมี	- ครูเป็นผู้ชี้แนะ ให้คำปรึกษา เมื่อเด็กเกิดปัญหาหรือคิดไม่ออก ใช้คำถามเพื่อให้เด็กคิดหาคำตอบได้ด้วยตัวเอง จะทำให้เด็กภาคภูมิใจมากกว่าที่ครูคิดให้ - ครูเป็นผู้ให้กำลังใจ และคอยเสริมแรงให้นักเรียนมีกำลังใจและสู้ต่อไป - ครูคอยช่วยหา วัสดุ อุปกรณ์ทุนและอื่นๆ ที่เด็กต้องการใช้	- ได้เห็น เริ่ม ในการทำโครงการนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น - ได้เห็นว่าพื้นที่เล็กๆ ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นนาข้าวจริงๆ ที่มีขนาดใหญ่โต - ไม่ใช่เด็กกลุ่มนี้เท่านั้นที่จะได้เรียนรู้ แต่เป็นเด็กทั้งโรงเรียนที่สามารถมาศึกษาได้ เพราะอยู่ในโรงเรียน - ได้เห็นความภาคภูมิใจ ความสุข ของ เด็กๆ คณะครู ผู้บริหาร ชุมชน	- ยกตัวอย่าง รร. นี้ให้นักเรียนได้ทราบ ว่า เขาได้ฝ่าฟันอุปสรรค จนกระทั่งประสบความสำเร็จ - ฝึกให้เด็กคิดเอง ทำเอง แก้ปัญหาเอง โดยครูเป็นผู้ชี้แนะและให้การสนับสนุน - หาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการทำโครงการนี้ให้สำเร็จ - ให้กำลังใจเด็กๆ เมื่อเขาท้อ	- เด็กขาดประสบการณ์ เนื่องจากอยู่ในครอบครัวที่ให้ลูกเรียนอย่างเดียว - เด็กไม่มีเวลา บางคนตอนเย็น เสาร์ – อาทิตย์ก็เรียนพิเศษ และเด็กมีการบ้านเยอะ - ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ - เด็กไม่ยอมคิด	- การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทำให้เด็กได้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ไม่น่าเบื่อและยังเกิดความภาคภูมิใจอีกด้วย

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจาก การสะท้อนความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไร ของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไร จากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา อย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้อง เอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน
	<p>ความสุขและภาคภูมิใจอย่าง ที่เห็นจากเด็กๆในวันนั้น</p> <p>- โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เด็กๆ จะได้ใช้ทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อย่างมาก ทำให้เด็กคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น</p> <p>- โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ทำให้เด็กได้เรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง</p> <p>- การให้เด็กๆ ได้เขียน Diary เป็นการบันทึกความทรงจำใน วันต่างๆที่ได้คิด ได้ทำมา เมื่อ ย้อนกลับไปอ่าน จะทำให้ เด็กๆ สามารถนำข้อมูลนั้นมา วิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาและ ดำเนินการต่อไป ภาคเรียนที่ ผ่านมามีฉันก็ได้ให้เด็กเขียน มันเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อน ความคิด ความรู้สึกของเด็ก ให้กับคุณครูได้ทราบเป็นอย่าง ดี</p> <p>เด็กกลุ่มนี้โชคดีที่มีผู้ใหญ่ให้ การช่วยเหลือ ดูแล ซึ่งปกติ</p>					

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเฉพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	การทำโครงการในโรงเรียนต่างๆ จะมีแต่เด็กกับครูที่ปรึกษา เด็กๆ เก่งมากค่ะ					
๑๑	<p>- การทำโครงการไม่ใช่การบอกให้นักเรียนจดบันทึกและทำตามที่ครูสั่ง เพราะเมื่อถึงเวลาที่เกิดปัญหานักเรียนจะไม่มีคำถาม ทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่จะรอคำตอบและวิธีการแก้ปัญหาจากครูเท่านั้น ถ้าหากผลที่ได้จากทดลองทำยังไม่สำเร็จทำให้นักเรียนท้อ หหมดกำลังใจ ไม่อยากทำโครงการต่อไป และขาดทักษะชีวิตที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง</p> <p>การทำโครงการจึงควรมีการจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพราะประสบการณ์จากการลงมือทำจะเป็นบทเรียนที่ช่วยสอนให้รู้จักการใช้ทักษะชีวิตที่อาจหาไม่ได้จากในตำราและห้องเรียน</p>	<p>- แนะนำแนวทางให้นักเรียนได้คิดและลองทำ</p> <p>- เป็นกำลังใจและสนับสนุนให้นักเรียนแก้ปัญหาด้วยตัวเอง</p> <p>- เข้มแข็ง เปิดใจ และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ไปพร้อมกับนักเรียน</p> <p>- ใส่ใจและเชื่อใจในการแก้ปัญหาของนักเรียน</p>	<p>- การลงมือทำโดยเรียนรู้จากวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้จากประสบการณ์จริง</p> <p>- การแก้ปัญหาและทดลองทำด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยมีครูเป็นผู้สนับสนุน</p>	<p>- การลงพื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริง และประสบการณ์จริง</p> <p>- การลงกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและกล้าแสดงความคิดเห็น</p> <p>- เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความสามารถจากการค้นคว้าและฝึกแก้ปัญหาด้วยตัวเอง</p>	<p>- เวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดของครูและนักเรียน</p> <p>- ทักษะคิดต่อการทำโครงการของนักเรียนและผู้ปกครอง</p> <p>- ความไวใจและเชื่อใจในการทำโครงการและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของนักเรียน</p>	<p>- การเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติในการสอนโครงการให้นักเรียน จากการลงเพียงทฤษฎีและชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหา แต่ท้ายที่สุดมักเป็นการบอกให้นักเรียนทำตามที่ครูบอกเพราะคิดว่าเร็วกว่าการรอให้นักเรียนคิดเอง และนักเรียนมักจะรอคำตอบจากครูเช่นกันเพราะคิดว่าหนทางการแก้ปัญหาง่ายกว่าและแก้ปัญหาได้มากกว่าการคิดเอง</p> <p>- “ตัวอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” และ “ไม่มีอะไรที่เป็นเป็นไปได้ ถ้ายังไม่ลงมือทำ”</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
๑๒	<ul style="list-style-type: none"> - แแรงบันดาลใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ - การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของเด็ก - การพัฒนาระบบการศึกษาของไทย - การเรียนรู้ที่ได้ทั้งองค์ความรู้และทักษะที่จำเป็น 	<ul style="list-style-type: none"> - การเป็นครูที่คอยให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่นักเรียน - ให้นักเรียนเรียนรู้จากกาปฏิบัติ - คอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจแก่นักเรียน - เป็นผู้ให้อำนวยความสะดวกในการประสานงาน ติดต่อแหล่งความรู้ - ไม่ปิดกั้นความคิดของนักเรียน - ทุ่มเททั้งเวลา ความคิด กำลังกายใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือของครูในโรงเรียนแจ่มวิทยา - ความตั้งใจในการทำงานของครูนักเรียน - ความภาคภูมิใจของนักเรียน - ทักษะที่ประจักษ์ในตัวนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการกับปัญหาของนักเรียนกับทัศนคติต่อโครงการ - เทคนิคการให้กำลังใจในการทำงานของครู - การเขียนบันทึกประจำวันของนักเรียน - การสะท้อนความคิดหลังกิจกรรม - การดูแลเอาใจใส่ ทุ่มเทในการทำงานทั้งครูนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการกับทัศนคติต่อการทำงานกับผู้อื่น - การอยู่ร่วมกันในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากเดิม - การแบ่งเวลาจัดการกับภาระงาน - แก้ปัญหาในขั้นตอนการทำงาน - ความรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนเอง - ความทุ่มเทในการทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการแก้ปัญหาในการทำงานของนักเรียน ทั้งการทำงานเป็นทีมร่วมกัน ทักษะชีวิตของนักเรียนเอง - สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน - ความภาคภูมิใจในความสำเร็จของผลงานของตนเอง ทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง - นักเรียนได้เรียนรู้ในการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือกัน เกิดทักษะชีวิต - การจัดการปัญหาของครูในการทำงานของนักเรียน คอยชี้แนะแนวทาง ให้กำลังใจช่วยเหลือนักเรียน
๑๓	<ul style="list-style-type: none"> - สิ่งที่ทำลงไปแล้ว ได้ผลลัพธ์เป็นอย่างไรนั้น ให้อึดว่าผลที่ออกมาไม่ว่าจะสำเร็จ หรือล้มเหลว - สิ่งสำคัญคืออย่าหลอกตัวเองว่าที่ทำลงไปแล้วนั้นมันจะสำเร็จทุกครั้งไป 	<ul style="list-style-type: none"> - การเอาใจใส่ ทุ่มเทเวลาในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนโดยผ่านกระบวนการของเพาะพันธุ์ปัญญา - ความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ และการ 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนออิทธิพลการที่เรียบง่าย แต่เห็นความสอดคล้องร้อยเรียงกันของบริบทความเป็นวิชาการที่อยู่บนพื้นฐานของชีวิตจริง - ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับทัศนคติในการทำงาน ซึ่งจากเดิมที่เคยทุ่มเท ตั้งใจให้กับการสอนโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาที่ต้องทำให้มากขึ้นกว่าเดิม - การขยายแนวคิด หรือทัศนคติที่ตนเองมีหรือได้รับ 	<ul style="list-style-type: none"> - เอาชนะใจตนเอง โดยต้องเตือนตัวเองทุกครั้งว่า ห้ามท้อแท้ ต้องทำจริง ทุ่มเทให้กับนักเรียน และที่สำคัญต้องทำอย่างมีความสุข - ปัญหาอุปสรรคทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในขณะที่ทำโครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออก แสดงให้เห็นถึงทักษะด้านการสื่อสารของนักเรียน กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้ผ่านการปฏิบัติจริง

ครูท่านที่	ภาคเข้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>- การพัฒนาระบบการศึกษาของไทย การพัฒนาครูถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยพัฒนา นักเรียนอย่างแท้จริง การพัฒนาระบบคิด และทัศนคติของครูจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพราะเมื่อครูเปลี่ยนแนวคิด และทัศนคติในการทำงานที่มุ่งเน้นมาที่นักเรียนโดยตรง เลิกเอาทัศนคติในการทำงานไปแขวนไว้กับการจัดการระบบการศึกษาของประเทศ ซึ่งไร้แนวทางที่ชัดเจน และสร้างความสับสนและบั่นทอนอุดมการณ์ของครูในการพัฒนานักเรียน ครูมีเป้าหมายชัดเจนและมั่นใจว่าสิ่งที่ทำนั้นจะเป็นประโยชน์จริง ครูยอมเปลี่ยนแปลงแนวคิดได้ไม่ยาก และนี่เป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในวงการศึกษาดึงกลับมาคิดว่าจะทำอย่างไรให้ได้ครูที่มีทัศนคติในการ</p>	<p>เอาชนะปัญหาด้วยหัวใจที่ไม่ยอมแพ้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีส่วนร่วมกับชุมชน - การสร้างสถานการณ์และโอกาสในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยการพาไปเรียนจากแหล่งเรียนรู้จริง ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น จะทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการคิดได้ขึ้น 	<p>เพาะพันธุ์ปัญญา และมีทัศนคติที่ดีที่จะนำระบบการเรียนรู้แบบเพาะพันธุ์ปัญญา มาใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความร่วมมือกันของคณะครูและนักเรียน โรงเรียนแจ่มวิทยา - การให้ความร่วมมือของชุมชนกับโรงเรียน - เป็นเวทีที่สร้างให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในการทำงานกล้าแสดงออก กล้าคิดมากขึ้น 	<p>จากการเข้าร่วมโครงการให้กับเพื่อนครูและสร้างเครือข่ายครูเพาะพันธุ์ปัญญาให้เพิ่มขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพาะพันธุ์ปัญญาให้กับนักเรียนกลุ่มใหม่ โดยนำมาเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเดิม - อาศัยระบบพี่เลี้ยง เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ การเรียนรู้ระหว่างกัน 	<p>เพาะพันธุ์ปัญญา ซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดปัญหาอะไรบ้าง แต่การจัดการกับปัญหาอย่างมีสติ และมีเหตุผล จะช่วยให้แก้ปัญหาเหล่านั้นได้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาด้านการขยายแนวคิดนี้ให้กับครู จะทำอย่างไรให้ครูหันมาสนใจ และมีทัศนคติที่ดีในการจัดการเรียนรู้แบบโครงการฐานวิจัย ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน มากกว่ามุ่งที่ผลงานของนักเรียน ซึ่งปัจจุบันเมื่อครูให้นักเรียนทำวิจัยส่วนใหญ่ มักต้องการผลงานของนักเรียนมากกว่า พุดง่าย ๆ คือระหว่างทางของนักเรียนนั้นไม่สนใจว่าจะทำได้อย่างไร แต่สนใจแค่สุดท้ายต้องมีผลงานหรือชิ้นงานมาส่งครู การเปลี่ยนทัศนคติของครูนั้นเป็นเรื่องยากมาก เพราะแค่ชวนให้มาเรียนรู้ด้วยกัน มาเป็นครูรุ่น 	<p>- เกิดการเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น และเข้าใจว่า การสะท้อนคิด การพูดคุย จะทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกัน และเราสามารถนำมาปรับใช้กับการทำงานของเราได้</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	ทำงานที่มุ่งเน้นมาที่นักเรียนโดยตรง				๓ ชวนไปตั้งหลายคน แต่ที่จะมาเข้าร่วมนั้นได้มาแค่ ๑ คน ซึ่งเหตุผลที่ครูปฏิเสธ ส่วนใหญ่คือ ไม่มีเวลา ต้องมาทำงานในวันหยุด เห็นเราทำแล้วเหนื่อย ฯลฯ	
๑๔	<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการจัดการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ มาจากความมุ่งมั่นตั้งใจของ ครูผู้จัดกิจกรรม - ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถนำมาเป็นประเด็นในการศึกษา - ประชาชนชาวบ้านมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และประสบการณ์ตรงต่อครูและนักเรียน - การบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ทำให้เห็นร่องรอยแห่งการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และยังเพิ่มทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูมีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะพัฒนาการเรียนรู้อ - ครูมีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น - ครูเป็นนักติดต่อประสานงานที่ดี - ครูมีความเมตตา และโอบอ้อมต่อนักเรียน - ครูเป็นนักการจัดการที่ดี จึงทำงานหรือการจัดการกิจกรรมออกมาอย่างมีระเบียบ - ครูเป็นคนที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ได้เป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบ และมีขั้นตอน - เชื่อว่าการทำงานทุกอย่างหากเรามีความมุ่งมั่นตั้งใจและพยายาม งานทุกอย่างที่ออกมาจะประสบความสำเร็จ - การทำงานหากผลไม่เป็นไปตามต้องการ มีปัญหาอุปสรรค เพียงเราไม่ท้อ สู้กับสิ่งที่เกิดขึ้น ทุกอย่างก็จะผ่านไปด้วยดี - ความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียวส่งผลถึง สิ่งที่เกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - นำแนวคิดการจัดการเรียนการสอนไปใช้ในบริบทของโรงเรียนและตัวนักเรียน - การกระตุ้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว - นักเรียนสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่น นำความรู้มาเผยแพร่ แนะนำ ให้เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นของนักเรียนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การกระตุ้นให้นักเรียนเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการคิด และเห็นประโยชน์การทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา - การให้ทั้งครู บุคลากรและนักเรียนได้เห็นถึงความสำคัญ และมีส่วนร่วม ของกระบวนการคิด - เวลาที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยามีทักษะการนำเสนอและการตอบคำถาม โดยได้บอกว่าถ้าหนูไม่กล้าพูด คนอื่นก็จะไม่รู้ ว่าหนูทำอะไรมาบ้าง - ประชาชนชาวบ้าน เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในการเรียนรู้ของนักเรียน

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	- การสะท้อนคิดเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
๑๕	- นักเรียน เรียนรู้ผ่านปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ และมีปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็น "ครูนอกห้องเรียน" เข้ามาช่วย และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ - นักเรียนและครูต่างใคร่ครวญตนเอง และมองเห็นคุณค่าในตัวเอง - นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน	- ครูคอยชี้แนะ และร่วมกันแก้ปัญหาแก่นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสภาพจริงมากที่สุด - ส่งเสริมให้นักเรียน เรียนรู้ นอกห้องเรียน	- นักเรียน เรียนรู้ร่วมกันทั้งห้อง จากการลงมือปลูกข้าว แล้วค่อยแยก ศึกษาตามหัวข้อโครงการที่ตนเองสนใจ	- จะนำชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น	- การมีวินัย ในตัวของนักเรียน - การทำงานตามแผนงานที่วางไว้	- การฝึกให้นักเรียนตั้งโจทย์วิจัย - วิธีการที่จะนำกระบวนการ RBL ไปสู่ครูท่านอื่นๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน บนความเชื่อที่ว่า "ครูต้องเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียน" ให้เป็นระบบ และ "ครูเรียนรู้จากลูกศิษย์"
๑๖	- จากการสะท้อนของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ทำให้เห็นถึงมุมมอง และความ ต้องการเกี่ยวกับการศึกษาของผู้ใหญ่แต่ละคนนั้นต่างกัน - เห็นด้วย อยากให้เด็กเกิด คือ การเรียนรู้ที่เปลี่ยนจาก Passive Active Learning ด้วยกระบวนการวิธีใดๆ ก็ได้ ที่เด็กได้ลงมือทำ ไม่อยู่แต่ใน	- ผู้เริ่มการเปลี่ยนแปลง เมื่อครูเริ่ม และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเด็กก็จะเปลี่ยนได้ - เป็นผู้อำนวยความสะดวก เอื้ออำนวยความสะดวก เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปได้ - เป็นเพื่อนคู่คิด คือ คนที่อยู่เคียงข้างเด็กตลอดไม่ว่าจะเจอเจอปัญหา จะทำให้เขากล้าที่จะแก้ปัญหา	- การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้ปฏิบัติเอง ไม่ต้องอ่านหรือท่องจำ จากคำบอกเล่าของใคร ดังนั้น ความรู้ที่ได้จะแน่นและเป็นตัวเขาเอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และอนาคตได้	- การจัดการเวลา - รูปแบบการเป็นผู้ที่ใช้วิธีการอย่างเหมาะสม - การใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น มาใช้ในการสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ อย่างมีคุณค่า - การปรับบริบทของโรงเรียน ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ โดยไม่ทำลายสภาพเดิมที่ติดอยู่แล้ว	- สิ่งรอบข้างที่จำเป็นแต่ไม่เอื้ออำนวย - ทิฐิของเพื่อนครู ผู้บริหาร - ความล้มเหลวที่เกิดจากความพยายามแล้ว - ในใจครูที่อยากได้นั้นนั้นจนเกินความเป็นไปได้ - ความไม่รู้ของเด็ก และของครู	เริ่มจากการการที่เด็กนักเรียนให้ข้อมูลในสิ่งที่คิด ได้ปฏิบัติ และสิ่งที่พวกเขาได้รับ พอสรุปได้ว่า - เด็กนักเรียนที่มีศักยภาพในทุกๆระดับ ล้วนแล้วแต่มีสิ่งท้าทายไปต่างกัน และควรได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับบุคคลด้วยกระบวนการหลากหลาย

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>กรอบ แต่ฉีกกรอบ ฉีกรั้ว ออกมา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างองค์ความรู้จากการเขียน แล้วกลับมาอ่านใหม่ แล้วจะเกิดความรู้ แต่ก็เน้นไปที่การเรียนรู้เกิดจากปฏิบัติ - การคงรูปแบบการศึกษาเดิมที่ดีๆ แต่ให้เติมสีสันของยุคสมัยที่มีความสร้างสรรค์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นกำลังใจ ให้ความอุ่นใจในการทำงาน - เปรียบเสมือนนางฟ้า ที่มีความจำเป็นต้องดลบันดาลให้เขาชื่นใจ สุขใจที่มีครูอยู่ในทุกๆ เวลา ที่เขาเจออุปสรรคปัญหา เขาต้องการความช่วยเหลือ 				<ul style="list-style-type: none"> - การลงมือทำเอง จะได้องค์ความรู้แบบไม่ต้องจำ หรือไปท่องสอบแบบมีความจำเป็นให้ใครฟัง แต่มันคือ สิ่งที่มีในความคิด ติดตัวแน่นไปตลอด เพราะเขาได้สร้างขึ้นมาเอง และจะอยู่ยั่งยืน - ความภูมิใจ พอใจ เห็นคุณค่าในตัวเองเกิดขึ้นกับเด็กส่วนมาก เพราะฉะนั้นกลุ่มนี้เมื่อเจออะไรที่เกิดกับชีวิตต่อไปนี้จะ เป็นบุคคลที่แก้ไข ปัญหา ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค - ถ้าเขาสอบได้เรียนหมอ จบเป็นแพทย์ เช่นเดียวกับเพื่อนที่ไม่ได้ร่วมโครงการนี้ แต่คงเป็นหมอที่แตกต่างจากคนอื่นฯ แน่แน่นอน ในด้านการเข้าใจชีวิต และจิตวิทยาชั้นสูงขึ้นไป - การให้การสนับสนุนของครูอื่นๆ ที่อาจไม่ได้เข้ามา มีบทบาทโดยตรง แต่คอยให้ความร่วมมือต่างๆ ให้

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
						<p>คำปรึกษากับเด็กในสิ่งที่อยากเรียนรู้เพิ่มเติมนั้นเป็นสิ่งที่ดีมาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครูแต่ละคนควรใช้สไตล์ที่น่าสนใจของตนเองมาใช้ให้กลมกลืน กับกระบวนการ เพราะคงทำได้ในลักษณะต่างกันกับการจัดการเรียนรู้รูปแบบ RBL - ควรมองเห็นเด็กทั้งห้อง ไม่เชิดชูแต่กลุ่มที่โดดเด่น เพราะการผลิตคนจะล้มเหลวตั้งแต่ต้น - สิ่งประเสริฐสุดที่มนุษย์พึงให้กัน คือ โอกาส ผอ.ให้ครู ครูให้ศิษย์ ผู้ใหญ่หยิบยื่นให้ผู้น้อยบ้างตามความเหมาะสม จะเห็นการทำงานด้วยใจจริง - กระบวนการนี้จะยั่งยืน โรงเรียนต้องบริหารการเรียนรู้ของครู - การใช้วิธีจัดการเรียนรู้นี้ผ่านเรื่องราวที่เป็นทุกข์กับสุข อันไหนมากกว่า สมควรทำต่อ

ครูท่านที่	ภาคเข้า		ภาคบ้าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
						หรือไม่ คงนำมาเทียบค่าไม่ได้ เพราะสุขที่เกิดภายหลังมัน กลายเป็นคุณค่าที่งดงามในจิตใจ หากมองย้อนหลังไปมอง เคยทุกข์มาแค่ไหน ก็จะเป็นเพียงความประทับใจที่ได้พยายาม
๑๗	<p>- ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยความสุข มากกว่าการตีกรอบเรียนรู้เพียงในห้องแคบๆ</p> <p>- นักเรียนจะเรียนรู้ได้ดี คือได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และผ่านประสบการณ์จริง โดยมีครูเป็นเพียงผู้แนะนำ และนักเรียนคิดและต่อยอดการเรียนรู้ ความคิดเอง</p> <p>- แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ภูมิปัญญาและปราชญ์ คือครู และผู้ที่คอยแนะนำ ให้งานผ่านไปได้ดี เมื่อเผชิญปัญหา เพราะบุคคลเหล่านี้เคยผ่านประสบการณ์จริงมาก่อน</p>	<p>- ครูเป็นเพียงผู้จัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้เผชิญกับสถานการณ์จริง และเคยทำหน้าที่เป็นโค้ช เมื่อผู้เรียนเกิดหรือพบปัญหา ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเชื่อมโยงได้</p> <p>นักเรียนทุกคนมีพลัง ความคิด และสิ่งที่ดีๆ อยู่ในตนเอง ครูมีหน้าที่ว่าจะทำอะไร จึงจะสร้างแรงบันดาลใจ หรือระเบิดพลังที่มีอยู่ในตัว ดึงเอาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนออกมา</p>	<p>- ได้เห็นความพยายาม และความตั้งใจจริงของนักเรียน อดทนที่จะเรียนรู้ แม้สิ่งที่ได้จาก การเรียนรู้จะต่างกัน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ผู้เรียนได้เหมือนกัน คือทักษะชีวิต การอยู่ร่วมกัน ในสังคม การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น</p>	<p>- การเขียนไดอารี่ รู้สึกว่าตัวเองยังขาดการเขียนที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตัวครูเองและนักเรียน อาจประชุมหรือสะท้อนคิดหลังการทำงาน แต่เมื่อวัน เวลาที่จะสะท้อนผ่านไป สิ่งเหล่านั้นอาจทำให้เราลืมเลือนได้ การเขียนไดอารี่จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะสะท้อนคิด และเป็นสิ่งเชื่อมการทำงาน และการเรียนรู้ของครูกับนักเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และสิ่งที่สำคัญคือเจตคติ</p> <p>- ไดอารี่จะเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะทำให้ครู ได้รู้จักนักเรียนเป็น</p>	<p>- “ใจของตัวเราเอง” อุปสรรคจะผ่านไปได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับใจของเรา ถ้าเราไม่ถอดใจไปก่อนงานที่ทำงานจะไม่มีคำว่าล้มเหลว แม้ล้มกี่ครั้งก็สามารถลุกมาใหม่ได้ ทุกอย่างต้องมีทางออกและหนทางแก้ไข ยิ่งเราเผชิญอุปสรรคมากเท่าไร เรายิ่งเห็นคุณค่าของงานที่ทำ เมื่อเราพบความสำเร็จ เราจะภาคภูมิใจ และยิ่งเห็นคุณค่าของมัน</p>	<p>- พิสูจน์ได้ว่ากระบวนการเรียนรู้แบบ RBL สามารถทำได้จริง</p> <p>- การเรียนรู้แบบ RBL ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายเรื่อง โดยเฉพาะ ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น</p> <p>- ผู้เรียน กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ และมีภาวะผู้นำ</p> <p>- การเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากสถานการณ์จริง สามารถทำให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทักษะชีวิต บทบาทตัวเอง เข้าใจผู้อื่น และเชื่อมโยงความรู้ เมื่อถึงเวลาที่เผชิญกับปัญหา ก็สามารถแก้ไขปัญหาจาก</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
				รายบุคคลได้มากกว่า การจดบันทึกธรรมดา		<p>สถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่ใกล้เคียงได้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ครู เป็นเหมือนพี่เลี้ยง ที่คอยแนะนำ และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักตั้งโจทย์ - ทำอย่างไรถึงจะให้การเรียนรู้เกิดขึ้น กับครูทุกคน <p>โรงเรียนต้องบริหารการเรียนรู้ของครูให้เป็นระบบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการเรียนรู้แบบ RBL จะยั่งยืน หรือโรงเรียนจะเดินต่อหรือไม่ นักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ <p>โรงเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องเข้าใจและช่วยกันสนับสนุน</p>
๑๘	- จากการสะท้อนของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน มีประเด็นที่น่าสนใจ คือเรื่องข้อระวังในการเขียน Diary เมื่อนักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ดังนั้นการบันทึกจะเป็นร่องรอยของการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ถ่ายทอด	- ครูมีบทบาทที่สำคัญต่อการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ไม่เพียงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมองนักเรียนให้รอบด้าน และรู้จังหวะในการส่งบทเรียนให้นักเรียน เช่น ครูและนักเรียนที่แจ่มหวิทยา	- พื้นที่การเปลี่ยนแปลงนาสาคิตของนักเรียน ค่อนข้างใหญ่ และน่าสะพรึงเกินกำลังของนักเรียนกลุ่มนี้จริงๆ เหตุที่กล่าวเช่นนั้นเป็นเพราะบริบทเดิมของนักเรียน ห้องเรียนลักษณะนี้ไม่เคยสัมผัสการทำานมาก่อน สืบเนื่องจากความตื่นเต้น	- หาทีมงานอย่างจริงจังและชัดเจน งานนี้ต้องมีทีมจึงจะสำเร็จตามเป้าหมาย - นำสิ่งที่ฝึก/อบรม มาจัดให้กับนักเรียนจริง ให้ถ่ายทอดถึงนักเรียนทันที	- ทีม ต้องหาทีม “ทำ” ให้ได้ และให้เกิดความรักในเพาะพันธุ์ปัญญา - ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ชัดเจน มีแผน มีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน	- การเรียนรู้ภาคค่ำ เกิดจากการกลับมาทบทวนสิ่งที่เรียนรู้อมาในวันนี้ ถอดบทเรียนของตนเองออกมาจากสมุดบันทึก มีประเด็นที่น่านำมาเขียนและนำมาทบทวน บางประการดังนี้

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>ออกมาจากภายใน ต้องเขียนจากใจ จากสิ่งที่เป็น จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ ไม่ใช่เขียนอวดคนอื่น การนำเสนอบนเวทีก็เช่นกัน</p> <p>- อีกประเด็นคือ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่เรา กำลังพยายามขับเคลื่อนที่ผ่านมานั้น เด็กเก่งจะถูกส่งเสริมเพื่อเข้าสู่ระบบแข่งขัน เพื่อนำชื่อเสียงให้โรงเรียน โดยที่เราลืมไปว่าเด็กอื่นๆ ที่เหลือในห้องจะเป็นอย่างไร ดังนั้น เพาะพันธุ์ปัญญา จะทำให้เรามองเห็นเด็กทั้งห้อง คนที่เก่ง เราส่งเสริม คนกลางๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น คนอ่อนทำให้เค้ามีพัฒนาการที่ดีขึ้น จากไม่สนใจ ทำให้เค้ากระตือรือร้นในการเรียนรู้ให้ได้</p> <p>- และข้อคิดในการทำงาน เพาะพันธุ์ปัญญา “ไม่ว่าอะไร</p>	<p>หากครูไม่สามารถสร้างกิจกรรม (เปิดใจ) เพื่อดึงนักเรียนกลับมาทำงานนี้ อาจไม่สำเร็จและหากครูสร้างการเสริมแรงผิดจังหวะ อาจไม่เกิดผลดังที่เห็น</p> <p>- ครูต้องดึงศักยภาพภายในตัวของนักเรียนออกมาให้ได้ รู้จักใช้วิธีในการสร้างบทเรียนรู้ให้กับนักเรียน ทำให้เกิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่นักเรียนไวใจ รู้สึกปลอดภัย และกล้าที่จะสะท้อนตัวตนของนักเรียนออกมา</p> <p>- ครูตรีนุช ทุ่มเทกกับงาน อื่น จนนักเรียนสัมผัสได้ และเกิดการเปลี่ยนแปลง ครูซื้อนักเรียนด้วยหัวใจ และเป็นจังหวะที่ดี ที่นักเรียนเห็น ตรงจุดนี้ทำให้ได้ข้อยืนยันอีกอย่างหนึ่งว่า แท้จริงแล้วก็ไม่มีใครอยากเป็นต้นเหตุให้ใครเดือดร้อนหรืออก เช่นเดียวกับ</p>	<p>แววตาที่มีความสุขที่เค้าได้ถ่ายทอดสิ่งที่เค้าได้ทำเองได้ ลงมือเองทุกอย่าง จนกระทั่งเกิดผลสำเร็จ</p> <p>- แม้นักเรียนจะยังไม่ได้ อธิบายการเกิดกระบวนการเรียนรู้จากสิ่งที่ทำเท่าใดนัก แต่เราเห็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุด ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ห้องนี้คือ “ภายใน” ของเค้า เปลี่ยนไป จับความรู้สึกได้เลยว่าทุกคนเปลี่ยน บุคลิกเปลี่ยนนิสัยเปลี่ยน การอยู่ร่วมกัน เปลี่ยน มีความรักความสามัคคี เสียสละ ซึ่งทุกคนถ่ายทอดจุดนี้ได้อย่างชัดเจน</p>	<p>- พบนักเรียนสม่ำเสมอ ทำอย่างต่อเนื่องให้เป็นเหมือนกิจวัตร</p> <p>- นำเข้าสู่โรงเรียนอย่างแท้จริง ทำให้เห็นเป็นรูปธรรม ให้เกิดการยอมรับ</p> <p>- ทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ให้ทุกคนมองเห็นทะลุเป้าหมายของ เพาะพันธุ์ปัญญา</p> <p>- ดึงชุมชน ผู้ปกครอง มาร่วมมือกันอย่างสมบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งของ เพาะพันธุ์ปัญญา</p> <p>- ออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนรู้สึกสนุกด้วยการลงพื้นที่บ่อยๆ</p> <p>- มีตารางการปฏิบัติงานชัดเจน ทำระบบทีมให้เข้มแข็งและลุยผ่านไปด้วยกัน</p>	<p>- จัดอุปสรรคที่จะขัดขวางไม่ให้พบกับนักเรียนห้องเพาะพันธุ์ปัญญา</p> <p>- จัดทำข้อมูล รายงาน ฯลฯ ให้เป็นระบบ ที่ทุกคนในโรงเรียนต้องรู้จักเพาะพันธุ์ปัญญา</p> <p>- ผู้ปกครอง ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ได้</p> <p>- สร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างครุนอกห้องเรียน ต้องหาให้เจอ</p> <p>- ทำอย่างไรให้นักเรียนสนุกกับการเรียนรู้ ทำอย่างไรให้เกิดความต่อเนื่อง</p> <p>- ต้องเอาชนะ “ความเคยชิน” ของคนบางคนให้ได้</p>	<p>- การเปิดใจด้วยแรงสะท้อนจนร้องไห้ของครู จะต้องมียึดจำกัดใหม่ เช่น กระทบได้บ่อยเพียงใด คือถ้าตลอดเวลา อาจจะเป็นความเคยชินสำหรับนักเรียน หรือไม่</p> <p>- เป้าหมายที่นักเรียนจากแจ้งมหาวิทยาลัย “ลุยผ่าน” เป็นด้านของจิตตปัญญา คือการมองย้อนเข้ามาภายในตนเอง แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น</p> <p>๑) เห็นครูร้องไห้ เพราะงานที่ทำงานกับนักเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย จึงอยากทำงานนี้ให้สำเร็จ เพราะรู้สึกผิดต่อครู รีเปลา</p> <p>๒) เห็นเพื่อนทำแล้วกลัวว่าต้องเป็นคนเห็นแก่ตัวใหม่ ถ้าเราไม่ทำ ฯลฯ</p> <p>ดังนั้นจากประเด็นที่นักเรียนเปลี่ยนตนเองน่าจะเริ่มจากกิจกรรมเปิดใจจากคุณครู จนนำไปสู่การสำนึกและเริ่มหันกลับมาทำงาน</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	เราก็ทำได้ ถ้าเราอดทนกับมัน” (ได้มากพอ)	นักเรียนที่ไม่อยากทำให้ครูเสียหน้าตา จึงหันกลับมาทำงานเต็มที่				<ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการเรียนรู้จากการทำงานของนักเรียนแจ่มเข้มวิทยา ที่เกิดขึ้น คือการได้ทำแปลงนา ดำนา เกี่ยวข้าว หรือมีเนื้อความรู้ อะไรที่เกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนต่างๆ วันนี้ยังสะท้อนตรงนี้ได้ไม่ชัด อาจเป็นเพราะประเด็นที่นักเรียนเปลี่ยนแปลงตัวเองชัดเจนมากๆ จึงทำให้กลับประเด็นอื่นๆ - โรงเรียนแจ่มเข้มวิทยา มีความพร้อมในการนำเสนอ บูธต่างๆ ได้ดี มีร่องรอยการทำงาน และการเตรียมความพร้อมอย่างดี - ในด้านของตัวนักเรียนทั้ง ๒๙ คน (เขื่ออย่างนั้น) ทุกคนสามารถอธิบายการทำงาน และการเปลี่ยนแปลงในตนเองที่เกิดขึ้นได้ ผ่านดวงตาที่ฉายแววแห่งความสุข ทำให้คนเป็นครูมั่นใจว่า เพาะพันธุ์ปัญญา นำเรามาถูกทางแล้ว

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
						เพราะประเทศชาติ ต้องการนักเรียนที่เรียนรู้ด้วยความสุขแบบนี้ - ขอบคุณการเดินทางสู่ดินแดนทางเหนือ ณ ลำปาง ที่คุ่มค่ามาก ๆ ต่อการเรียนรู้ พล. ยังชอบคำพูดของนักเรียนคนหนึ่งว่า “เมื่อเราเปิดใจยอมรับ เราจะเรียนรู้ได้เร็ว”
๑๙	- การสะท้อนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละท่าน จากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ RBL ส่งผลให้ทุกคนได้เห็นความสำคัญ ของการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อครู นักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ แต่ก็ยังมีสิ่งที่จะต้องแก้ไข หรือสร้างให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นจริง ข้อเท็จจริงที่ได้ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อตัวผู้เรียน ชุมชน โรงเรียน และ	บทบาทที่สำคัญของครู มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ เกิดการเรียนรู้จากโครงการนี้ คือ - ครูต้องมีความอดทน - ครูต้องทำงานด้วยใจ - ครูต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงาน ทำกิจกรรมไปพร้อมกับนักเรียน - ครูเป็นผู้ชี้แนะ หรือให้คำแนะนำ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ - ครูส่งเสริม และให้กำลังใจนักเรียน เพื่อนครู รวมทั้งตัวเอง	- การเอาใจใส่ แก้ปัญหาในกระบวนการทำงานของครู นักเรียน ราษฎรชาวบ้าน - ความภาคภูมิใจของนักเรียนในการทำงาน - กล้าแสดงออก - งานจริงที่ไม่ใช่ส่วนที่บอกถึงกระบวนการทำโครงการทั้ง ๑๐ เรื่อง แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดความคิด ปัญหา นำไปสู่กระบวนการแก้ไข ทำให้ประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี - ความเอาใจใส่ของครูและนักเรียนในการทำงาน	- พยายามให้นักเรียนได้ลงสู่กระบวนการปฏิบัติให้มากขึ้น - ใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และราษฎรชาวบ้านมาร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน	- แรงต้านจากภายนอก เช่น บุคลากรอื่น ชุมชน ผู้ปกครอง - ขาดแรงจูงใจที่นักเรียนจะทำกิจกรรม - แนวความคิด อุปนิสัยของนักเรียน	- การปรับเจตคติ ใช้กิจกรรมจิตตปัญญา การทำงานเป็นทีม รู้จักตนเอง - การมีส่วนร่วมของหน่วยงานอื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือสนับสนุน ศูนย์พี่เลี้ยง ให้คำปรึกษา และเห็นความสำคัญ งบประมาณ แหล่งเรียนรู้ สืบค้นข้อมูล ราษฎรชาวบ้าน - ผลที่เกิดต่อตัวนักเรียน ปรับตัวเองในทางที่ดีขึ้น ตรงเวลา กล้าแสดงออก เข้ากับเพื่อนได้

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไร หน่วยงานที่เป็นผู้บังคับบัญชาตามลำดับ น่าจะมีส่วนในการรับรู้ และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุน					<ul style="list-style-type: none"> - ผลต่อห้องเรียนอื่นๆ โรงเรียน ไม่ชัดเจน ห้องเรียนอื่นๆไม่รู้ ขาดการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนได้ผลงาน บุคลากร นักเรียนมีความภาคภูมิใจ - ปัญหา อุปสรรค ขาดความสามัคคี ขาดความอดทน เรียนเยอะ งานเยอะไม่มีเวลา ผู้ปกครองไม่สนับสนุน - การนำไปใช้ การบวนการจัดกิจกรรม วางแผน ความร่วมมือครู นักเรียน การลงมือปฏิบัติจริง
๒๐	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เกิดการเรียนรู้มากขึ้นและสามารถเพิ่มความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนในเวลาราชการที่เหลืออีกสิบหกปี ผศ.ดร. เลขา ปิยะอัจฉริยะ มีมุมมองที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน เมื่อนั้นเขาจะระเบิดความรู้ออกมาด้วยตนเอง การพัฒนาการเรียนรู้จึงเกิดจากภายในของ 	<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง - มีความสนใจเด็ก ทั้งการเรียน พฤติกรรม และความสนใจของนักเรียนและชี้แนะนักเรียนเป็นรายกลุ่มรายบุคคล - ส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ตรง 	<ul style="list-style-type: none"> - ประโยชน์ของการสอนแบบโครงงาน ฐานวิจัยที่เปลี่ยนบุคลิกภาพนักเรียน เป็นเด็กกล้าคิดกล้าทำ และไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้จากสภาพจริงนอกห้องเรียน - ชมเชยความตั้งใจ และมุ่งมั่นในการสอนแบบใหม่ที่คุณครูตรีนุชใช้ความพยายามจากการอ่านและชวนนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - การสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ที่สร้างเอง รวบรวมโดยการเขียน จะสามารถเพิ่มเติมความรู้ต่างๆ ไปโดยไม่ลืมหรือทิ้งไป สิ่งที่จะนำมาเพิ่มเติมคือ ให้นักเรียนจดบันทึกการเรียนรู้และให้ครูประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนแต่ละคนจนจบปีการศึกษาและให้นักเรียนใช้เทคโนโลยี และ 	<ul style="list-style-type: none"> - แบ่งเวลาให้การศึกษาเอกสารที่ได้รับแจกให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อพัฒนาการทำโครงการของนักเรียนที่รับผิดชอบ - หาวิธีการจัดการเรียนการสอน ที่ช่วยให้เปิดสมองการคิดและเน้นทักษะชีวิตแก่นักเรียนทุกคน และครูมีการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลให้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ “Teach Less Learn More” ในการจัดการเรียนการสอน - การประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ของครูแบบ “ถามคือสอน”

ครูท่านที่	ภาคเข้า		ภาคบ้าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	ตนเองที่ก้าวออกจากขีดความสามารถที่เรามากจำกัดไว้ เพราะตนเองไม่ได้รู้จักและดึงออกมาใช้ได้โดยง่าย - ความสำคัญของการเรียนผ่าน “การเขียนสะท้อนคิด” ช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดการทบทวนความเข้าใจให้ลึกซึ้ง ครูที่ดีควรจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ และให้นักเรียนฝึกการสะท้อนความคิด หลังจากจบการเรียนรู้ ผ่านการเขียน และช่วยอภิปราย เพื่อเป็นการสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และไม่หลุดหายไป แต่สามารถออกมาเพิ่มขึ้นในตนเอง ตลอดเวลาในการเข้าร่วมประชุม – มีความประทับใจต่องานสอน	ก่อให้เกิดทักษะ สำหรับการเรียนรู้ - ตระหนักถึงความหวังดี และมองเด็กในมุมกว้าง เพื่อยอมรับความแตกต่างของนักเรียน - เน้นการเรียน จาก การถาม – การตอบ เพื่อร่วมกันอภิปรายในห้องเรียน และถ่ายทอดความเข้าใจโดยการเขียน ให้ครูสำรวจความเข้าใจ	เขียนบันทึก เพื่อเกิดการเรียนรู้เก็บไว้เป็นหลักฐาน - เมื่อการจัดการเรียนการสอนจนเกิดนักเรียนบุคลิกภาพใหม่ก็สามารถเชื่อมสะพานเพื่อฝึกทักษะการคิด การนำเสนอ และวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ได้ง่าย	ทำงานให้เกิดการบูรณาการวิชาภาษาไทย, วิทยาศาสตร์ ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้คิดและเชื่อมต่อกับความรู้ด้วยตนเอง	รวดเร็ว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงและยอมรับการเรียนรู้ใหม่ - จัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำโครงการ และมีเวลาว่างมาพบปะนักเรียน ซึ่งค่อนข้างมีน้อย เนื่องจากภาระงานประจำของโรงเรียนมีมาก ทำให้มีเวลาพบปะนักเรียนน้อยลง	
๒๑	- พลังในการปฏิรูปการศึกษาของครู แต่ละโรงเรียนควรนำไปแชร์แบ่งปัน ขยายผล	- ครูเป็นผู้กระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กโดยใช้ทักษะต่างๆ เช่น ทักษะคำถาม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ หากคำตอบด้วย	- เห็นร่องรอยการเรียนรู้ของนักเรียน	- เอาเป็นบทเรียนในการใช้กับเด็กในห้องว่า “ ไม่มีการทำอะไรที่ไม่ได้อะไร ”	- การงานครูเยอะ ต้องแบ่งเวลาจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ	- พยายามเปลี่ยนรูปแบบการสอน แบบเก่าๆ เป็นแบบใหม่

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	เสริมกำลังใจกันในเวทีกกลางแล้วจะเกิดความยั่งยืน	ตัวเอง จากการลงมือทำ และค้นหา			- ทักษะต่างๆ ที่ไม่เคยทำ ไม่นัด ต้องนำมาใช้บ่อยๆ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ คิด ให้มากที่สุด	
๒๒	- แ่งคิด, ทศนคติ ของผู้ทรงคุณวุฒิในการเรียนรู้ให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้อย่างมากในเรื่องของครูผู้สร้างแรงบันดาลใจและทุ่มเททำงาน และเรียนรู้ไปพร้อมลูกศิษย์	- ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ที่จะนำนักเรียนไปสู่จุดหมาย การเรียนรู้ หากครูไม่ทอดทิ้งครูมีใจสู้ และครูเก่ง นักเรียนย่อมเกิดการเรียนรู้อย่างแน่นอน	- ความร่วมมือของครูและนักเรียนในการร่วมกันทำโครงการ - การให้การสนับสนุนของฝ่ายบริหาร และเพื่อนครูในโรงเรียน	- การลงมือค้นหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความรู้ที่คงทนถาวร - การใช้จิตตปัญญากับนักเรียน	- การสร้างกำลังใจให้ครูและศิษย์มีความเข้มแข็งในทุกสถานการณ์	- การประสานความร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม - การประสานขอความร่วมมือกับเพื่อนครู
๒๓	- การพัฒนาเด็กให้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างเด็กให้รู้จักคิด วางแผน และปฏิบัติ ประเมินผล เกิดการร่วมมือ ร่วมใจในการทำงาน ต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดในกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีทักษะในการดำเนินชีวิต ในกลุ่มเมื่อนักเรียนไปอยู่ในสังคม สามารถใช้ประสบการณ์จริงที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้โดยอย่างมีความสุข	- ครูต้องเป็นผู้ที่มีวิถียุทธศาสตร์ของความเป็นครู มีคุณสมบัติหลายอย่างในตัวครู ที่สำคัญที่สุด คือ มีความตั้งใจ มุ่งมั่น มีจิตวิทยาที่ใช้กับนักเรียนให้มีพลังใจ พลังกาย ในการสร้างองค์ความรู้ - ครูเป็นผู้ประสานงาน. มีมนุษยสัมพันธ์, มีวิธีการคิดหลากหลาย - เห็น รู้ ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกอย่างที่เกิดขึ้นในการทำโครงการ	- ความพยายามของนักเรียนที่อยากเรียนรู้ด้วยตนเอง - การทำงานอย่างเป็นกระบวนการ ทำให้เกิดความสำเร็จ - ความสำเร็จกว่าจะได้มาต้องพบปัญหาอุปสรรคมากมาย - ความสามัคคีของกลุ่มทำให้งานสำเร็จ - กระบวนการกลุ่ม การปรับตัว ก็ทำให้ประสบความสำเร็จ	- การทำงานของครูต้องเสียสละ - การทำงานเป็นทีมยอมทำให้ประสบความสำเร็จ - การเห็นตัวอย่างความสำเร็จของครู และนักเรียนช่วยเป็นพลังที่จะทำงานต่อ - ให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับโดยไม่ต้องมีการท่องจำ เป็น การได้รับความรู้ที่คงทน	- ผู้บริหาร และครูทุกคนในโรงเรียนเห็นความสำคัญของโครงการ - นักเรียน มีพลังในการเรียนรู้ และต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ - ชุมชน ให้ความร่วมมือและเห็นความสำคัญของโครงการ	- การเห็นตัวอย่างความสำเร็จของครู และนักเรียนช่วยเป็นพลังที่จะทำงานต่อ - กระบวนการกลุ่ม การปรับตัว ก็ทำให้ประสบความสำเร็จ และพลังการคิดร่วมกัน การทำงานแบบเพื่อนแบบเปิดใจและตั้งใจจริง จะทำให้สามารถผ่านพ้นปัญหาทุกอย่างไปได้ ถ้ามีพลังที่เข้มแข็ง

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
		<ul style="list-style-type: none"> - ครูเป็นผู้ให้ ให้กำลังใจ ให้เวลา ให้คำปรึกษา - ครูเป็นผู้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาทุกอย่างสามารถผ่านพ้นไปได้ถ้ามีพลังที่เข้มแข็ง 			
๒๔	<p>- การทำงานภายใต้โครงการ “เพาะพันธุ์ปัญญา” บนพื้นฐานของ RBL โดยกลุ่มนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นภาพของการทำงานที่เรียกว่า learning by doing อย่างแท้จริง แม้ภาพสะท้อนและผลที่เกิดขึ้นนั้นไม่สมบูรณ์แบบ แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงในตัวผู้ทำโครงการ ทั้งครู นักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง นั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะเขาเหล่านั้นได้เติบโตไปพร้อมกับข้าวที่ปลูก</p> <p>การเปลี่ยนแปลงทางกระบวนการคิดที่เป็นระบบและพยายามแก้ปัญหาตลอดจนการเอาชนะความขัดแย้งทางความคิดของผู้ทำ</p>	<p>- ครู คือ ผู้ชี้นำทางความคิดของนักเรียนและเป็นที่ปรึกษาของกระบวนการทำงานต่างๆ ตลอดจนคอยปรับระดับประคองสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการเรียนรู้ ทั้งจากตัวงาน ความลำบากของแต่ละขั้นตอนที่จะต้องประสบแบบหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความขัดแย้งทางความคิดและความเหนื่อยท้อของนักเรียน กระบวนการทำงานแบบ RBL ผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง ที่เรียกว่า learning by doing ล้วนทำงานภายใต้ปัญหาต่างๆ ลำพังตัวนักเรียนที่ติดอยู่ในวังวนของปัญหาและคำถามนานับการ ล้วนต้องการผู้ชี้นำคือ “ครู” ที่จะนำพาทุกคนไปสู่กระบวนการ</p>	<p>- เห็นสถานที่จริงที่นักเรียนกลุ่มนี้ร่วมเรียนรู้จากการลงมือทำ เห็นร่องรอยของการเปลี่ยนแปลง พื้นที่ที่มีการพัฒนาและใช้งาน ภาพที่เห็นอาจจะดูไม่สมบูรณ์แบบและผลผลิตอุดมสมบูรณ์ แต่ความไม่สมบูรณ์เหล่านั้นคือสิ่งที่เด็ก ๆ กลุ่มนี้ได้ร่วมกันหาสาเหตุว่าทำไม ? และเกิดองค์ความรู้จากการลงมือจริง</p> <p>- ภาพที่เห็นคือ “โอกาส” โอกาสที่พวกเขาได้เรียนรู้ และโอกาสที่คนภายนอกได้มองเห็นร่องรอยของการเรียนรู้</p>	<p>- การเรียนรู้จากสิ่งที่ไม่รู้, การคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาที่มีการไตร่ตรองและปรับตัวในการทำงานร่วมกัน ภาพสะท้อนที่เห็น องค์ความรู้ เกิดจากความคิดที่มีการลงมือทำเอง แต่แรงบันดาลใจ กำลังใจ ความเข้าใจของกลุ่ม คณะทำงานคือตัวผลักดันให้การทำงานนี้สามารถประสบความสำเร็จในที่สุด</p>	<p>- ความขัดแย้งทางความคิดของนักเรียนกับนักเรียน หรือนักเรียนกับครู แม้กระทั่งกับตัวเอง</p> <p>- ความอดทน ที่เราจะต้องพบกับความล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำอีก ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะและพร้อมต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นโดยที่ไม่ได้คาดหมาย</p> <p>- ภาระงานอื่น นอกจากการทำงานหลัก</p> <p>- งบประมาณและความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จะช่วยให้งานผ่านพ้นไปได้ด้วยดี</p>	<p>- การเรียนรู้ตัวอย่างที่ดีจากครู ตรีสุขและนักเรียนนั้น เป็นตัวอย่างและแรงบันดาลใจที่ดีให้กับโรงเรียนอื่นๆที่กำลังเริ่มต้นหรือกำลังประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ เป็นแนวทางที่ดีสำหรับโรงเรียนอื่นๆ ในการเตรียมตัวรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจาก การสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไร ของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไร จากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา อย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้อง เอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน
	<p>โครงการ สิ่งเหล่านี้ล้วนผ่าน กระบวนการลองถูกลองผิด และต้องการที่จะยกเลิกการทำงานนับครั้งไม่ถ้วน ในที่สุด เมื่อทุกคนผ่านการทำกิจกรรม “จิตตปัญญา” ระหว่างครูและ นักเรียน ทำให้ทุกคนเปิดใจ และเอาปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งหมดมาหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมกัน เป็นการเพาะพันธุ์ของ ปัญญา โดยแท้จริง</p> <p>- งานที่เกิดขึ้นและเป็นภาพ แห่งความสำเร็จชิ้นหนึ่ง จาก การเอาใจใส่ในงานของทุกฝ่าย และการเรียนรู้ เนื่องจากทำ เพราะทำไม่ใช่เพียงเพื่อ ประมวลและคะแนน</p>	<p>คิด และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยต้อง <u>ไม่ใช่</u> คน ให้คำตอบ แต่จะเป็นคนคอย ตระล่อมองค้ความรู้ที่เกิดจาก ตัวนักเรียนทั้งโดยตั้งใจและไม่ ตั้งใจ ครูต้องชี้ให้นักเรียน ค้นพบด้วยตนเองให้ได้ แม้แต่ ตัวครูเองก็ต้องไปเรียนรู้ไปกับ เด็กๆ ด้วย</p> <p>- ดังนั้นบทบาทของครู คือ ที่ปรึกษาทางความคิด</p> <p>ผู้ออกแบบกระบวนการให้ นักเรียนเกิดองค์ความรู้ด้วย ตนเอง ครูเป็นเพื่อนที่นักเรียน สามารถเปิดใจได้เมื่อมีปัญหา ครูคือผู้ชี้แนะ แต่ไม่ใช่ผู้บอก องค์ความรู้ และต้องเป็นผู้ที่ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี</p>				
๒๕	<p>- การแสดงของนักเรียน โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาที่สะท้อน ให้เห็นว่าปัญหามีอยู่ทุกขณะ แต่ระยะเวลาของการทำงานคู่ กับปัญหาทำให้เกิด กระบวนการแก้ไขปัญหาและ</p>	<p>- การข้ามช่วงเวลาปล่อยให้ นักเรียนเผชิญปัญหา แก้ปัญหา และเกิดการพัฒนา ความคิดทางปัญญาดด้วยตัว นักเรียนเอง ครูไม่ได้เป็นผู้ แก้ปัญหาให้นักเรียนโดยตรง</p>	<p>- เพาะพันธุ์ปัญญาเป็นสนาม ประลองชีวิตการทำงาน แต่จะ ทำให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะ เติบโตในสนามจำลองชีวิต แต่ เป็นการจำลองสถานการณ์ที่ Perfect คือการจัดการเรียนรู้</p>	<p>- การเรียนไดอารี่ที่จะทำให้ นักเรียนเกิดการพัฒนาและ เป็นบันทึกการสอนและ การประเมินผลการสอนที่ดีที่สุด</p>	-	<p>- การเรียนรู้กรณีศึกษา โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาวินที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ (บันทึกหลัง การแสดงละคร นักเรียน แจ้ห่ม) “ไม่มีอะไรที่ทำแล้ว ไม่ได้อะไร</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	ทำให้เกิดทางออกของปัญหา ผลตามมาคือการเจริญทางปัญญา แม้เป็นเพียงจุดเล็กๆ แต่มันเป็นการเจริญเติบโตที่ยิ่งใหญ่ของเด็กแต่ละคน	แต่ควรมีบทบาทในการแนะนำแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการต่อยอดทางปัญญาแก่นักเรียน	แบบเพาะพันธุ์ปัญญาจะส่งให้ผู้เรียนค่อยๆ ก้าวไป เรียนรู้ไป เรียนรู้ทุกเรื่อง ทั้งทักษะชีวิต และพัฒนาการทำงาน ซึ่งเป้าหมายจริงๆ คือการเปลี่ยนแปลงทุกวินาทีแห่งการทำงานในโครงการของนักเรียนนั่นคือเป้าหมายจริงๆ			<ul style="list-style-type: none"> - ความยากลำบากของครูในโครงการนี้คือการมองดูนักเรียนทำงานแล้วทะเลาะขัดแย้งซึ่งเป็นสถานการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้วค่อยๆ พัฒนา - ความใกล้ชิด เอาใจใส่ เคียงคู่กับการทำงานของนักเรียนตลอดเวลา ทำให้ครูและนักเรียนค่อยๆ สร้างและพัฒนา นักเรียนไปตามธรรมชาติของชีวิต นักเรียนจะร่วมกันเรียนรู้ทุกอย่างในการทำงาน ส่วนครูได้พัฒนาทักษะการสอนและทักษะชีวิตของครู เป็นประสบการณ์ที่เรียนรู้ได้โดยตรงจากการปฏิบัติเท่านั้น
๒๖	- จากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้เห็นความสำคัญของการเขียนการสะท้อนความรู้สึกร่วมกัน ความคิดจากการเขียนซึ่งทำให้เห็นว่าการศึกษา การวิจัยต่างๆ จากการศึกษาเราจะ	- บทบาทสำคัญของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ใช่ครูเป็นผู้สอน นักเรียนเป็นผู้เรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน โดยที่ครูเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความรู้	- ได้เห็นสถานที่จริงจากการปฏิบัติงานจริงของนักเรียน โดยการได้ความรู้ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันของนักเรียนได้เห็นการเปลี่ยนแปลง จากกิจกรรมการปลูกข้าว เห็นความรัก	- กระบวนการเรียนการสอนที่ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันของนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นการเขียนความในใจเพื่อจะได้กลับมาอ่านอีกครั้ง เพื่อให้ทราบถึง	- ความไม่รู้ ความขี้เกียจ ความขัดแย้ง	-

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	เห็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน จากการสังเกตการทำงานและจากความรู้สึกผ่าน diary ของนักเรียน	และเป็นกลไกในการศึกษา การสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนของนักเรียน	ความผูกพัน จากความขัดแย้ง ความอดทนของนักเรียนที่เกิดขึ้นร่วมกันในระหว่างการทำงาน	สาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้น		
๒๗	<p>- สิ่งที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงความคิดเห็น รับรู้ได้คือ ได้เห็นถึงความคาดหวัง ที่ครูจะต้องปรับบทบาทการเป็นผู้สอน และใช้การถามคือสอน เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ และการร่วมมือกันของชุมชน รวมถึงการทำงานของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ที่ครูสามารถสร้างแรงจูงใจเพื่อให้งานผ่านไปได้สำเร็จ</p> <p>ท่ามกลางอุปสรรคต่างๆ</p> <p>- นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิยังชี้ประเด็นให้เห็นว่า การจัดกระบวนการโดยวิธีนี้เป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนได้ความรู้ที่ฝังแน่น เรียนจากการปฏิบัติ จะจำได้นาน</p>	<p>- บทบาทอย่างหนึ่งคือ ครูมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน สามารถนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน</p> <p>- ครูสามารถ แก้ปัญหาให้เด็กเกิดความรับผิดชอบ อดทน เพื่อให้งานสำเร็จ ซึ่งตรงนี้คงเป็นเพราะครูแสดงให้เห็น ด้วยการเขียนจดหมายระบายความรู้สึก และอุปสรรคในการทำงาน จนได้ใจนักเรียน ทำให้นักเรียนต้องการที่จะต่อสู้ไปพร้อมๆกับครู</p> <p>- การที่ครูใช้จิตตปัญญากับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสามัคคีที่จะดำเนินงานให้เสร็จ</p>	<p>- เมื่อได้ดูงานจริงในภาคบ่าย ทำให้ทราบว่า ประเด็นหนึ่งที่ปราชญ์ชาวบ้าน ห่มเทเสี่ยสละ น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็ก ไม่ย่อท้อต่อการทำงาน รวมทั้งครู...จำไม่ได้ว่าใช้ครุศิลปะหรือสังคมศึกษา ที่นักเรียนชื่นชมมากกว่า เสี่ยสละและช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นแบบอย่างด้านความมีมานะ และขบขี้ขมมาก เมื่อได้ถามนักเรียน นักเรียนหลายคนสามารถลดทิวทัศน์ความเห็นแก่ตัวของตน เพื่อให้งานสำเร็จ</p> <p>- สำหรับปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้มีจิตอาสา ที่ช่วยให้นักเรียน เกิดความรู้และเห็นคุณค่าของความรู้ที่</p>	<p>- สิ่งที่คุณผู้ทรงคุณวุฒิ ต้องนำไปปรับใช้คือ ด้านจิตตปัญญา การจดบันทึกเป็นตัวอย่าง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตั้งใจมากกว่าเดิม คอยกับนักเรียนให้มากขึ้น และให้นักเรียนจดบันทึกประจำวันให้ได้ โดยเริ่มจากบันทึกวิถีโอก่อน กรณีที่เด็กยังไม่อยากเริ่มต้น ให้อัดคลิปวิดีโอก่อน แล้วถอดเป็นการเขียน แต่ตั้งใจจะเขียนจดหมายถึงนักเรียนก่อน แต่สิ่งหนึ่งที่กลับจากอบรม ก็รู้ว่าการตักเตือนนักเรียนที่เรียนเก่งนั้นยาก เพราะนักเรียนจะเชื่อมั่นความคิดของตนเองมากกว่า มีอัตราสูง จึงใช้วิธีพูดคุยกับกลุ่มเล็กๆ ที่ละกลุ่มจะได้ผลมากกว่า และการลงมือปฏิบัติงาน ให้อ่างแผนให้ดี</p>	<p>- อุปสรรคที่ต้องเอาชนะเป็นลำดับแรก คือ กระตุ้นให้นักเรียนคิดมากขึ้น อันดับสองคือ เขียนบันทึกทุกวัน อันดับสาม ต้องเข้าถึงใจนักเรียนให้ได้</p>	<p>- ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แต่เสี่ยสละคือ ไม่ได้สัมภาษณ์ครูให้ลึกซึ้งกว่าเดิมในบางประเด็น แต่ครูบางท่านได้สอบถามครูในโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ว่า รู้สึกอย่างไรกับโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นครูอยู่ในวัยใกล้เกษียณอายุราชการ เล่าว่ามีอุปสรรค การไม่ให้ความร่วมมือ แต่จุดใหญ่ที่งานวันนี้สำเร็จ คงเพราะความรักในสถาบัน การหันหน้าคุยกัน แสดงความจริงใจต่อกันอย่างกัลยาณมิตร ทุกคนเหนื่อย เครียด แต่การที่ชุมชนให้ความร่วมมือ งานก็จะสำเร็จได้</p> <p>- ครูหลายคนมีความคิดว่า แต่ละโรงเรียนจะช่วยเหลือกัน</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
			<p>ปราชญ์ชาวบ้านมอบให้ ทั้งยังเป็นสิ่งใหม่ที่นักเรียนเพิ่งสัมผัสได้ หลายคนจึงเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง ลดความเป็นอึดอัด และเสียสละมากขึ้น</p> <p>- ได้เห็นเด็ก มีความพยายามและไม่ย่อท้อต่อโครงการที่มักเป็นจิตสำนึกอย่างหนึ่ง ที่เห็น ครู ปราชญ์ชาวบ้าน มีความตั้งใจ จริงใจ ทำเพื่อลูกศิษย์ รวมทั้งนักเรียนเริ่มมีแรงของความพยายามที่ต้องการให้งานสำเร็จ</p>	<p>ก่อน จึงลงมือปฏิบัติ ซึ่งจากการทำงานที่ผ่านมา ได้พบว่า นักเรียนทำโครงการเมื่อไม่สำเร็จ ก็จะฝืนทำอยู่ อย่างนั้น ไม่หาสาเหตุว่าทำไมผลจึงเป็นอย่างนั้น เมื่อเริ่มคุยกับกลุ่มเล็กๆ ทำให้นักเรียนได้คิดไตร่ตรองมากขึ้น</p>		<p>ในกรณีที่บริบทของงานคล้ายคลึงกัน</p>
๒๘	<p>- ผู้ทรงคุณวุฒิสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนการสอน RBL ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษา การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของครูและนักเรียน ดังที่ได้เห็นตัวอย่างจากโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ซึ่งเป็นสิ่งที่บอกกับวงการการศึกษาไทยว่าเรา</p>	<p>- บทบาทที่สำคัญที่เห็นได้ชัดของครูที่ได้จากโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา คือ การที่ครูเป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือนักเรียน ไม่ว่าจะปัญหาใดๆ เข้ามารายล้อม ครูสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยไหวพริบ และใช้จิตวิทยากับนักเรียนได้ดี ถูกที่ ถูกเวลา การที่ครูคนหนึ่งจะเปลี่ยนให้เด็กกลุ่มที่มุ่งแต่แข่งขันกัน</p>	<p>- จากการลงไปพื้นที่ที่นักเรียนทำนา ได้เห็นความภาคภูมิใจของนักเรียน ความร่วมมือร่วมใจของคณะครู และชุมชน ทำให้โครงการนี้ตอบโจทย์ให้หลายๆ คนได้ว่า การเรียนรู้แบบ RBL ทำให้เกิดอะไรขึ้นบ้าง ผมความชื่นชมนักเรียนทุกคนที่สามารถตอบคำถาม</p>	<p>- สิ่งที่จะนำไปปรับใช้จะเน้นเรื่องของจิตตปัญญาศึกษา ที่ครูในโครงการทุกคนจะต้องนำไปใช้ให้เกิดผลจริง เพื่อให้ครูกับนักเรียนสามารถ connect กันได้เสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ รวมไปถึงการนำมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ ที่</p>	<p>- การทำความเข้าใจกับ ผู้ปกครอง รวมไปถึงครูภายในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการ เพราะยังมีคำถามจากผู้ปกครองบางท่านว่า ทำแล้วได้อะไร ทำแล้วรบกวนเวลานักเรียน เป็นภาระเพิ่มเติม เพราะทุกคนดูที่ผลงานจากตัวชิ้นงานหรือโครงการ ไม่ได้รับรู้หรือสัมผัสกับความ</p>	-

ครูท่านที่	ภาคเข้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>ควรปฏิรูปการศึกษาไปในทิศทาง หรือรูปแบบใด</p> <p>- การจัดบันทึก การเขียน ไดอารี่เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของนักเรียน เวลามาอ่านย้อนอ่านก็เป็น การศึกษาความคิดของตัวเอง ผมถูกใจคำพูดของนักเรียนคนหนึ่ง ที่กล่าวว่า ตอนเขียน ไดอารี่มันเป็นการบอกความรู้สึก ณ ขณะนั้น ถ้ามานึกย้อนภายหลังความรู้สึกมันจะไม่เหมือนเดิม และเห็นด้วยกับความเห็นของคุณหมอ วิจารณ์ ที่กล่าวไว้ว่า เวลาเขียนลงบน social network ให้ระวังการเขียนอวด</p>	<p>เรียน กลายเป็นกลุ่มก้อน สามัคคีกัน ไม่ใช่เรื่องที่จะทำได้ง่าย ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องหา คำตอบในภาคบ่ายว่า คุณครู ทำได้อย่างไร มีหลักคิดการ แก้ปัญหาอย่างไร</p>	<p>ของผู้เยี่ยมชมได้อย่างไหลลื่น แสดงให้เห็นว่านักเรียนทำจริง ได้พูดคุยกับครูในโครงการ ก็ได้เรียนรู้ว่าจิตตปัญญาศึกษามีบทบาทมากในการเติมพลังให้กับนักเรียนให้มีกำลังใจในการแก้ปัญหาต่างๆ แต่เสียดายว่าเวลาในการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ค่อนข้างจำกัด จึงยังไม่ทราบถึงเทคนิค รายละเอียดเวลาครูจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าครูมีหลักการจัดการอย่างไร</p>	<p>จะเกิดขึ้นระหว่างการทำโครงการ</p> <p>- การให้นักเรียนเขียนไดอารี่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำมาก่อน จากกรณีของโรงเรียนแจ้ห่ม วิทยา และความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเขียน</p>	<p>เปลี่ยนแปลงของนักเรียน ระหว่างทำโครงการ</p> <p>- การที่ครูนำจิตตปัญญามาใช้ ในการแก้ปัญหา และเทคนิค ในการแก้ปัญหาของครู ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจน เพราะเวลาค่อนข้างจำกัด</p>	
๒๙	<p>- ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านได้กล่าว เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา สรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นการ ทำโครงการบนฐานวิจัย</p>	<p>- ครูคือพี่เลี้ยง เป็น ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือ ให้ความรู้ ให้กำลังใจในการเรียนรู้ของเด็ก การใช้หลักจิตวิทยาใน</p>	<p>- ที่เด่นชัดที่สุด คือ นักเรียนมีความกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง พวกเขาค้นพบตัวเองว่า กระบวนการทำงานเป็นทีม</p>	<p>- การฝึกให้นักเรียนมีความ กล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ฝึกฝนในการหาข้อมูลมาตอบ</p>	<p>- การฝึกให้นักเรียนคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล การฝึกการ นำเสนอ การบันทึกผลการ เรียนเป็นไดอารี่</p>	<p>- ทีมพี่เลี้ยงสนทนากับครู ๕ คน สรุปได้ว่า จุดเด่นของ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา คือ การ บันทึกไดอารี่ การทำงาน ร่วมกันจนนักเรียนเกิดความ</p>

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก โดยเฉพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์	การสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ครูยังแสดงบทบาทความเป็นครูมืออาชีพ ด้วยการจัดหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ การบันทึกไดอารี่ประจำวัน ของครูและนักเรียน โดยครูเป็นผู้เริ่มต้นก่อนและขอให้นักเรียนได้เขียนโต้ตอบและบันทึก ทำให้มีหลักฐานเรื่องกระบวนการเรียนรู้	มีความสำคัญมากกว่าความสำเร็จในเบื้องหน้า การลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนตระหนักในคุณค่าของตนเอง จากการพูดคุยกับนักเรียน ทำให้ทราบว่ากระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าผลความสำเร็จของชิ้นงาน	คำถามอย่างเป็นเหตุเป็นผล การฝึกคิดหาเหตุผล		ผูกพัน รักกันและมุ่งมั่นให้งานสำเร็จ - กระบวนการเรียนรู้ การคิดที่เป็นระบบสำคัญกว่าเนื้อหาการเรียนรู้
๓๐	- โรงเรียนแจ้ห่มวิทยามีการสอนโดยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ learning by doing มีการประสานงานกับครูทุกคน สอนตามสภาพจริง - นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ ผ่านกระบวนการคิดและแก้ปัญหาพร้อมกัน	- ครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้พบกับปัญหาด้วยตนเอง และคอยชี้แนะให้นักเรียนแก้ปัญหา เปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้เป็นผู้ชี้แนะ และเรียนรู้ปัญหาไปพร้อมกับผู้เรียน จนผู้เรียนเกิดปัญหา ครูจะต้องอดทนหาทางให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเอง	- เห็นบริบทของโรงเรียนจริง และตรงกับที่นักเรียนได้เล่าเรื่องบนเวที - นักเรียนและคุณครูทำจริง เพราะเวลานักเรียนแต่ละกลุ่มที่พาคุณครูและนักวิชาการไปดูสถานที่จริงนั้น สามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะถามในรูปแบบไหนก็ตาม นักเรียนสามารถตอบคำถามได้หมด	- นำไปออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนเพราะแต่ละโรงเรียนมีบริบทที่แตกต่างกัน - ให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญของการเขียนไดอารี่ และคอยกระตุ้นให้นักเรียนเขียนสะท้อนความคิด ทุกครั้งที่ทำกิจกรรม	- ตัวนักเรียน ที่ไม่ค่อยชอบหรือสนใจสักเท่าไร ส่วนใหญ่จะบอกว่ายาก และใช้เวลาานาน	-

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<ul style="list-style-type: none"> - ครูคอยชี้แนะและปฏิบัติจากการแก้ปัญหาจากกระบวนการคิดของเด็ก - คิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการแก้ปัญหาในการปลูกข้าว - เป็นการให้เด็กลงมือทำในเรื่องใกล้ตัว ครูคอยชี้แนะพัฒนาทักษะการคิดโดยกระตุ้นให้ตั้งรับกับปัญหา - มีแหล่งเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ในชุมชน - การเขียนเป็นหลักฐานสำคัญเป็นการสะท้อนความคิด ความรู้สึก จากการได้ลงมือปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยให้เด็กที่ไม่ชอบพูด ได้แสดงความคิดเห็นเห็นโดยการเขียน - แจ่มเป็น active learning ที่เป็นประจักษ์พยานที่พิสูจน์แล้วว่าได้ผล 		<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนมีสีหน้า แววตาที่มีความสุขมากที่ได้ต้อนรับคณะผู้มาศึกษาดูงาน มีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง - โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการคิดได้จริง - เมื่อเห็นผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนกลุ่มนี้แล้ว ผู้บริหารก็สนับสนุนให้มีการขยายผลทั้งโรงเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกกระบวนการให้นักเรียนได้คิด และมีสติในขณะที่เรียนรู้ตลอดเวลา 		

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<ul style="list-style-type: none"> - แจ้ห่มเริ่มต้นเครียดแต่จบลงด้วยความสุข ฟ้าหลังฝนย่อมสวยงามเสมอ - เป็นการสอนแบบ Cooperative Learning และ Problem Solving Method - การเกิดความรู้ที่ระเบิดมาจากข้างใน - การเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น หากเด็กที่ปฏิบัติโดยไม่ได้คิดก็เหมือนไม่ได้เรียนรู้ การเขียนต้องเขียนมาจากใจ ไม่ใช่ลอกตัวเอง ครูควรหาทางให้เด็กเขียนออกมาจากใจจริงๆ 					
๓๑	<ul style="list-style-type: none"> - จิตตปัญญาศึกษา ช่วยพัฒนาปัญญานักเรียนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่น - ควรมีการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้มากขึ้น หาพื้นที่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริง - ครูต้องสร้างสุขให้นักเรียนเมื่อนักเรียนเกิดความทุกข์ให้นักเรียนแก้ด้วยตนเองก่อน 	<ul style="list-style-type: none"> - วิธีการของครูตรีนุชเริ่มแรกเลย คือ สร้างความภาคภูมิใจให้กับนักเรียน โดยบอกนักเรียนว่า “ห้องเราได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา” วิธีการนี้เป็นการสร้างความสนใจ ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจ เพราะโดยธรรมชาติของเด็กต้องการการเป็นที่ยอมรับ 	<ul style="list-style-type: none"> - โดยปกติการทำนาวิธีการทำก็คล้ายๆ กัน ทุกพื้นที่ แต่จุดของโรงเรียนแจ้ห่มก็คือ กลุ่มนักเรียนเป็นนักเรียนห้องเรียนพิเศษที่เป็นนักเรียนเรียนดี อาจจะมุ่งเน้นการเรียนมากๆ แต่การทำให้นักเรียนได้ทำจริง ปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> - นำเรื่องของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยามาสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน เนื่องจากเป็นนักเรียนห้องเรียนพิเศษเหมือนกัน ลักษณะนักเรียนใกล้เคียงกัน - พยายามหาบริบท / หาพื้นที่ให้นักเรียน ให้พบ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใจตนเอง คืออุปสรรค ต้องเอาชนะใจตนเอง ไม่ท้อ และมีเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียน มีการเปลี่ยนแปลงสามารถตอบคำถามได้ด้วยตนเองอย่างละเอียด เพราะเป็นสิ่งที่เขาทำมากับมือ - “ฟังครูเล่าไม่เท่ากับการเห็นของจริง ฟังครูเล่าไม่เท่าทำจริง” - นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารและการทำงานเป็นกลุ่ม - ครูต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>- เมื่อมีการจัดการเรียนรู้ตามโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเมื่อทราบว่านักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองแล้วควรตรวจสอบด้วยว่า ในส่วนของผลการเรียนนักเรียนเป็นอย่างไร</p>	<p>- ให้นักเรียนนำเสนอประเด็นและเลือกประเด็นหลัก</p> <p>- จัดหาสนามเด็กเล่น พื้นที่ให้นักเรียน ผนวกกับได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่น มาช่วย นักเรียนทำกิจกรรมมีการจัดบันทึกการทำงาน โดยครูเป็นตัวช่วยในการจัดบันทึกการทำงาน</p> <p>- เมื่อเกิดปัญหา ครูตรีนุชเป็นผู้ชี้แนะแนวทางแก้ปัญหา แต่นักเรียนจะได้แก้ปัญหาโดยการคิดร่วมกัน</p> <p>- ชอบคำพูดครูตรีนุช “ ไม่มีอะไรทำแล้วไม่ได้อะไร”</p>		<p>- สอนโดยใช้คำถาม ฝึกกระบวนการคิดนักเรียนให้มากขึ้น</p> <p>- ให้นักเรียนฝึกบันทึกให้มากขึ้น โดยปกติทำอยู่แล้ว เพียงแต่ทำให้เป็นระบบมากขึ้น</p> <p>- สร้างบรรยากาศ และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน</p> <p>- สร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน</p>		<p>- การทำงานร่วมกัน</p> <p>การทำงานเป็นทีม ไม่มีงานของฉันทัน งานของเธอ มีแต่งานของเธอ</p> <p>- “สิ่งวิเศษสุดที่มนุษย์จะให้ได้คือ โอกาส”</p>
ผู้บริหารท่านที่ ๑	<p>- ผู้บริหารและครูในฐานะผู้อำนวยการเรียนการสอน ผู้ดูแลประสานงานอำนวยความสะดวกในการเรียน การสอนจะต้องเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนใหม่ในลักษณะ การเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์จริงจากการทำโครงการบนฐานวิจัย ซึ่งจะ</p>	-	<p>- การสร้างประสบการณ์จากการเรียนรู้จริง ครูจะต้องคอยเป็นที่เลี้ยงดูช่วยเหลือปลูกเร้าพลังภายใน</p> <p>- ครูจะต้องทำการบ้าน มองปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างทะลุ โดยคอยถามนำ หรือถามกระตุ้นให้เด็กกล้าตอบที่ต้องการ</p>	<p>- ปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอนทั้งโรงเรียน</p> <p>- ต้องเอาจริงเอาจังและเห็นความสำคัญของจัดการเรียนการสอน</p> <p>- ครูมีอาชีพจะต้องไม่เป็นผู้บอกความรู้แต่จะต้องทำตนในลักษณะชวานาที่ใช้คำพูดเป็น</p>	-	-

ครูท่านที่	ภาคเข้า		ภาคบ้าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจากการสะท้อนความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไรของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไรจากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้องเอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
	<p>ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียนหลายอย่าง ได้แก่ รู้จักวางแผน รู้จักแบ่งเวลา และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักการแก้ปัญหา รวมไปถึงเกิดการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์</p> <p>- การเรียนรู้แบบประสบการณ์จริงให้นักเรียนช่วยกันคิด การทำ ร่วมเผชิญปัญหา และอุปสรรคในการลงมือทำ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตวิญญาณ เช่น เกิดความรับผิดชอบ ความเสียสละ มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดมิตรภาพระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนกับครูและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ</p> <p>- เครือข่ายแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน มีความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียนและช่วยให้</p>		<p>- แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างดี</p> <p>- การเผชิญปัญหาร่วมกันในการเรียนรู้สามารถเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะผู้เรียน เกิดทักษะชีวิต มีความรัก ความเห็นใจในความรู้สึกของผู้อื่น เห็นคุณค่าของความเป็นครู</p> <p>- ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์จริงและนำมาบันทึก มาบอกเล่า ซ้ำแล้วซ้ำอีก ทำให้นักเรียนสามารถจดจำได้หมดทั้งยังสามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติมจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าสิ่งที่พบเจอในชีวิตได้</p>	<p>จบในการขุดร่องน้ำเพื่อขังน้ำเข้านา</p>		

ครูท่านที่	ภาคเช้า		ภาคบ่าย			
	ได้เรียนรู้อะไรจาก การสะท้อนความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ?	เห็นบทบาทที่สำคัญอะไร ของครูบ้าง?	ได้เรียนรู้อะไร จากการเห็นงานจริง	ครูจะเอาไปปรับใช้กับการทำ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา อย่างไร?	มีอุปสรรคอะไรที่เราต้อง เอาชนะ?	บันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน
	<p>การเรียนรู้เป็นไปอย่างลึกซึ้ง ได้</p> <p>- การบันทึกในลักษณะ สะท้อนความรู้ที่ได้รับ และจะ ทำให้ได้ข้อมูล รับรู้ความรู้สึก ของผู้ที่ไม่กล้าพูด ไม่กล้า แสดงออก โดยครูควรเขียน ด้วยเพื่อเป็นตัวอย่างใน ลักษณะของ ไลน์ หรือเฟสบุ๊ก มีการถามนำให้เด็กได้เรียนรู้ พร้อมกับการบันทึกในลักษณะ การสนทนา ซึ่งจะทำให้เด็ก เกิดองค์ความรู้โดยไม่รู้ตัว</p>					

บันทึกการเรียนรู้และความเข้าใจบางส่วนของนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาและครูตรีสุข เพชรแสนงาม

วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ เป็นวันที่หนูรอคอย หลังจากที่พวกเราเตรียมงานกันมาหลายวันกับการต้อนรับผู้มาเยี่ยมชมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ซึ่งวันนี้หนูและเพื่อนๆ ก็ได้แสดงละคร ถูกลูกเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา ซึ่งเป็นการแสดงที่สะท้อนกระบวนการทำงานของพวกเรา

หลังจากที่การแสดงของพวกเราเสร็จสิ้น ก็มีเสียงปรบมือดังขึ้น ความรู้สึกที่หนูปลื้มใจมากที่สุดที่ได้ถ่ายทอดการทำงานของหนูและเพื่อนๆ ผ่านการแสดง หลังจากนั้นก็มีคำถามคำถามสะท้อนคิดกับผู้ที่มาเข้าร่วมอบรม ว่าการที่ได้รับชมการแสดงนั้นรู้สึกอย่างไร และการแสดงนี้ให้อะไรกับท่าน หนูก็นั่งฟังคำตอบอย่างปลื้มใจเพราะมีหลายๆ ท่านบอกว่า ท่านได้เห็นถึงการทำงานของพวกเรา ได้เห็นว่าพวกเราได้เจออุปสรรคมากมาย ในการทำงาน แต่ละคำพูดและหลายๆ ความรู้สึก ที่กลั่นกรองออกมาเป็นคำตอบนั้น มันทำให้หนูได้รู้ว่าอย่างน้อยๆ ก็ยังมีคนที่เข้าใจเรา มีคนที่มีความฮึดสู้ขึ้น เพราะเห็นการทำงานของเร หนูรู้สึกดีใจที่ปัญหาอุปสรรค และการทำงานหนักของหนู เพื่อนๆ และคุณครู ทำให้คนอื่นมองเห็นว่า พวกเรายังผ่านมันมาได้ แล้วทำไมอุปสรรค ปัญหา ที่เขาเจอ เขาจะผ่านมันไปไม่ได้ หลังจากนั้นทุกคนก็ออกเดินทางไปยัง โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา เพื่อมาเรียนรู้การทำงานของหนู และเพื่อนๆ อย่างใกล้ชิดมากขึ้น ระหว่างการเดินทาง หนูรู้สึกว่ามันยาวนานเหลือเกิน หนูและเพื่อนๆ ก็พูดคุยและหัวเราะกันอย่างสนุกสนาน และหลายๆ คนก็ตื่นเต้น เมื่อใกล้จะถึงโรงเรียน พอมาถึงโรงเรียนเจอการต้อนรับที่อบอุ่น จากคณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ซึ่งหนูรู้สึกดีใจ และมีความสุขมากที่เห็นการต้อนรับอย่างอบอุ่นเช่นนี้

จากนั้นก็มีการเยี่ยมชมบูท นิทรรศการของแต่ละสาขาวิชา ที่นำมาบูรณาการกับโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เกี่ยวกับเรื่องข้าว ได้มีผู้เข้ามาเยี่ยมชม ซักถาม และมีหลายๆ ท่านที่ให้ความชื่นชม จากนั้นก็มีการเยี่ยมชมนิทรรศการแปลงนาสาธิตของพวกเรา หนูก็ได้อธิบาย และเล่าเกี่ยวกับกระบวนการทำงานต่างๆ ที่หนู คุณครู และเพื่อนๆ ได้ลงมือทำ และคุณหมอวิจารณ์ พานิช ได้บอกกับหนูว่าการเขียนช่วยเราได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด ทำให้เรารู้จักตัวเองมากขึ้น ดังนั้น การเขียนจึงมีประโยชน์มาก ท่านจึงแนะนำให้หนูฝึกเขียนบ่อยๆ และท่านได้แนะนำความรู้ใหม่ๆ ให้หนูอีกหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของข้าว ท่านบอกกับหนูว่าเดี๋ยวนี้ เขามีวิธีการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวแบบใหม่ ที่ทำง่ายและสะดวก ท่านจึงแนะนำให้หนูไปศึกษาดูในเว็บไซต์มูลนิธิข้าวขาว และท่านยังแนะนำให้นำต้นกล้วยมาปลูกที่แปลงที่เคยปลูกปอเทือง ท่านบอกว่าเพราะกล้วยช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้กับดิน สุดท้ายนี้ หนูอยากบอกว่าหนูรู้สึกมีความสุขมากที่ได้แบ่งปัน และถ่ายทอดประสบการณ์ดีๆ ให้กับผู้ที่สนใจได้ศึกษาและเรียนรู้ ซึ่งมันทำให้หนูได้รู้ว่า บางสิ่งที่เราอาจคิดว่ามันยากแต่เมื่อเราได้ทำมันจริงๆ เราจะรู้ว่ามันไม่ได้ยากอย่างที่เราคิด แต่มันกลับทำให้เรามีความเชื่อมั่นมากขึ้นเมื่อเราสามารถผ่านอุปสรรค ปัญหา และสิ่งที่เรากลัวได้

นางสาว ธัญชนก ลำคำ
นักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ความรู้สึกของหนูในระยะเวลาเตรียมงานและในวันงาน

สำหรับหนูตั้งแต่ตอนแรกที่ได้ทราบข่าวจากคุณครูว่าจะมีคณะครูผู้อำนวยการและผู้หลักผู้ใหญ่จำนวนมากเขาจะมาดูงานมาดูสิ่งที่เราทำมาเยี่ยมชม ตอนนั้นหนูรู้สึกตื่นเต้นมาก และไม่คาดคิดเลยว่าวันหนึ่งจะมีคนมาสนใจงานเราหรือสิ่งที่เราทำถึงกับจะมาดูงานมาถึงโรงเรียนไม่คิดว่าเราจะมาไกลถึงขนาดนี้ และหลังจากนั้นครูก็ได้ให้พวกเราไปคิดว่าเราจะนำเสนออะไรจะสื่ออะไรในสิ่งที่เราได้ทำให้คนที่เขามาชมมาดูได้เข้าใจและได้เรียนรู้ไปกับสิ่งที่เราทำ เหตุการณ์ในตอนนั้นมันช่างวุ่นวายเพราะพวกเราก็ไม่รู้ว่าจะวางธีมงานยังไง จะสื่อยังไงให้เข้าใจและรับรู้ความรู้สึกของเราได้พวกเราก็ได้โต้แย้งกันและได้ปรึกษากันอยู่หลายอาทิตย์ สุดท้ายเราก็ได้ข้อสรุปว่าเราจะนำเสนอแบบจัดเป็นกลุ่มสาระในรายวิชาต่างๆ ซึ่งเราแบ่งได้อยู่ ๗ กลุ่มสาระ ได้แก่ ชีวะ เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ อังกฤษ ภาษาไทย และสังคม พอเราแบ่งกลุ่มกันเสร็จแล้วเราก็ได้แบ่งหน้าที่กันไปเตรียมของทำสื่อทำอะไรมากมาย ในแต่ละคนก็จะมีหน้าที่กันในแต่ละวิชา ซึ่งหนูก็ได้รับมอบหมายให้อยู่กลุ่มวิชาชีวะ

ในช่วงระยะเวลาในการเตรียมงานนี้เป็นช่วงที่วุ่นวายที่สุดและเป็นช่วงที่เราไม่ค่อยมีเวลาด้วยในช่วงนั้นต่างคนต่างก็เครียดกันมากกลัวทำงานไม่เสร็จเพราะเหลืออีกไม่กี่วัน แล้วมาทำงานกันที่โรงเรียน บางคืนเรไปถึงกับต้องมานอนโรงเรียนเพราะไม่มีเวลา ไหนจะเรียน ยิ่งเราไม่มีคาบว่างด้วยเอาเวลาหลังเลิกเรียนมันคงยังไม่พอ เราจึงมานอนที่โรงเรียนและในเวลาที่เราทำงานก็มีบางกลุ่มทะเลาะกัน บางกลุ่มเถียงกันบางและบางคนก็ต้องไปทำงานอื่นอีก เช่น ต้องไปตัดหญ้าบริเวณแปลงนา ไปถอนหญ้าบ้าง บางคนก็ต้องไปทำความสะอาดบริเวณหอประชุมเพื่อเตรียมสถานที่ เลยไม่ได้มาช่วยงานกลุ่ม จึงทำให้คนในกลุ่มก็เครียดกลัวไม่เสร็จ งานก็เยอะยอมรับจริงๆ เลยว่ามันเหนื่อยมากๆ จริงๆ ต่างคนต่างรีบเร่งทำงานของตนเองที่ได้รับมอบหมายและมีข้อบ้างเพราะเราต้องทำงานทั้งวันทั้งคืนและหลายวันบางวันก็ไม่ได้นอนเลย บางคืนก็ได้นอนตีสี่ตีห้าและตื่นมาโรงเรียนหกโมงเจ็ดโมงพักผ่อนไม่เพียงพอ ไหนจะงานการบ้านและในเวลาเดียวกันทางโรงเรียนก็ได้มีกิจกรรมวันไหว้ครูอีก ยิ่งหนักเข้าไปใหญ่เลยในสถานที่ที่เราจะต้องเตรียมของอีก จะจัดของเตรียมของก็ไม่ได้เพราะจะต้องจัดทำพิธีไหว้ครูเราจะต้องรอให้เขากิจกรรมไหว้ครูเสร็จก่อนเราถึงจะได้ขึ้นไปเตรียมของทำบูทได้และมันก็ใกล้มาถึงวันนั้นเข้ามาเราเหลือเวลาอีกไม่ถึงสองวันบูทเราก็ยังไม่เสร็จ และอีกอย่างหนึ่งคือการแสดงละครเราก็กังขังไม่ได้ไปซ้อมเลย พอถึงคืนสุดท้ายอะไรๆ มันก็วุ่นวายไปหมด

และในคืนนั้นเป็นคืนที่หนูยังจำภาพจำเหตุการณ์ทั้งหมดได้และจะไม่ลืมเลย เป็นภาพที่ทุกคนทำงานร่วมกันช่วยกันรู้ว่าทุกคนเหนื่อยแต่ทุกคนยังคงทำงานของตัวเองด้วยความตั้งใจ เพื่อนบางคนก็ได้นำผู้ปกครองมาช่วยทำบูททำอะไรมากมาย ให้ ในเวลานั้นมีเพื่อนคนหนึ่งได้แอบไปเห็นครูตรีชูร้องไห้ ตอนแรกหนูไม่รู้หรือว่าครูร้องไห้ทำไม แต่หนูคิดว่าที่ครูร้องไห้ครูคงเหนื่อยเหมือนกัน บางทีครูก็คงเหนื่อยกว่าพวกหนูเพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาระยะเวลาในการเตรียมงาน หนูไม่เคยเห็นครูได้พักเลยและครูคงเครียดด้วยเพราะเหลืออีกคืนนี้คืนเดียว แต่งานเราก็กังขังไม่เสร็จสมบูรณ์เลยและในคืนนั้นก็ยังมีกลุ่มพี่ๆ ศิษย์เก่าได้มาช่วยซ้อมละครให้พี่ๆ เขาก็มารอนั่งคอยที่จะรอซ้อมละครให้พวกหนู ตอนนั้นหนูรู้สึกว้าปี่เค้าก็คงเหนื่อยเหมือนกันเพราะเวลาที่พี่ๆ เขาเรียกพวกเรามาซ้อม เราก็กังขังไม่ครบบ้าง พี่เขาก็เรียกมาซ้อมกันอยู่หลายรอบเพราะบางคนที่เขาไม่ยอมมาซ้อมเพราะยังทำบูทของตัวเองอยู่ กลัวทำไม่เสร็จแต่เราก็ต้องขอขอบคุณพี่ๆ เขามากจริงๆ ที่ยังอดทนรอ รอพวกเราว่าจะได้ซ้อมกันก็จะเกือบเที่ยงคืนละ และอีกอย่างบ้านของพี่ๆ ที่มาช่วยก็อยู่ไกลแต่พี่เขาก็ยังเสียสละเวลามาช่วย แต่พอซ้อมกันจริงๆ มันก็เหมือนพวกเราทำกันไม่เต็มที่ เราซ้อมกันอยู่หลายรอบเพราะเราไม่มีเวลาแล้วเหลืออีกคืนนี้เท่านั้นพรุ่งนี้เราต้องไปแสดงแล้ว หนูคิดว่าที่เราทำกันไม่เต็มที่นี้เป็นเพราะเราเหนื่อยและอยากพักผ่อนด้วยแต่สุดท้ายเราก็กังขังกันเสร็จในการซ้อมละครที่จะไปแสดงให้คุณครูอาจารย์ดูเราซ้อมกันแค่คืนนั้นคืนเดียวจริงๆ ถ้าแสดงออกมาไม่ดีก็ต้องขอโทษด้วยนะค่ะ พวกเราไม่มีเวลาจริงๆ พอซ้อมละครเสร็จครูตรีชูก็ได้ให้พวกเรานั่งล้อมวงกันและให้เทียนมาคนละหนึ่งเล่มเพื่อที่จะให้เราจุดต่อ พุดคุยเปิดใจแชร์

ความรู้สึกของเราในระยะเวลาที่เราเตรียมงานมาทั้งหมดนี้ว่า เราคิดยังไง รู้สึกยังไง และครูก็เป็นคนแรกที่เริ่มจุดเทียนพูดความรู้สึกของครูซึ่งครูได้พูดว่า

“ครูรู้ว่าพวกเราเหนื่อย เราทำงานมากันหลายวันไม่ได้พักกันเลย ครูขอโทษที่พาพวกเรามาไกลขนาดนี้ ครูเห็นทุกคนทำงานกันหนัก ครูขอโทษนะนักเรียน และครูก็เจ็บไปแล้วจุดเทียนส่งให้คนต่อไป ทุกคำพูดของครู ครูพูดออกมาทั้งน้ำตา ตอนนั้นหนูเองก็พูดอะไรไม่ออกเหมือนกันมันรู้สึกจุกอยู่ที่อก ทุกคนก็ได้พูดความรู้สึกของตัวเองออกมาจากบางเรื่องที่อัดอั้นมานาน ก็ได้ปลดล็อกพูดออกมาเปิดความในใจ และในวันนี้หนูคิดว่าถ้าไม่มีคืนนั้น ถ้าไม่มีกิจกรรมนั้น หนูไม่มีทางรู้เลยว่าเพื่อน ๆ แต่ละคนเขาคิดยังไง รู้สึกยังไง มันเป็นเรื่องที่ทำให้เราเข้าใจกันมากที่สุด ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น การอยู่ร่วมกัน การเอาใจเขามาใส่ใจเราและทำให้เรารักและเป็นแรงที่ทำให้เราพร้อมที่จะสู้ไปด้วยกันอีกครั้งแม้ข้างหน้ามันจะเหนื่อยแค่ไหน

หลังจากเสร็จกิจกรรมนี้ก็เกือบจะตีหนึ่ง แต่ทุกคนก็ยังคงทำงานกันต่ออย่างเต็มที่ด้วยสีหน้าที่หนูสังเกตเห็นเพื่อนๆ ทุกคนทำงานด้วยความสุขแตกต่างจากตอนที่ไม่ได้ทำกิจกรรมนี้ สุดท้ายเราก็ทำกันจนเสร็จเพราะความร่วมมือร่วมใจกันทำ ด้วยคำพูดของครูตรีนุช คำพูดหนึ่งว่า **อย่าคิดว่างานของฉันทัน งานของเธอ แต่เราเปลี่ยนให้มาเป็นงานของเรา** เราจึงช่วยกันจนเสร็จ และวันนั้นก็มาถึง วันที่ ๑๑ วันที่พวกเรารอคอย หนูรู้สึกตื่นเต้นมากตื่นเต้นกว่าครั้งไหนๆ เพราะนี่เป็นงานของเรา งานที่พวกเราได้จัดขึ้นและหนูคิดว่าเพื่อนๆ ก็คิดไม่ต่างจากหนูแน่นอน หลังจากที่เราได้แสดงละครเสร็จก็มีผู้ใหญ่ คุณครู รุ่นน้องในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาจากโรงเรียนต่างๆ ได้ชมว่าพวกเราแสดงออกมาได้ดีเข้าใจ ตอนนั้นหนูรู้สึกดีมากๆ ที่สามารถถ่ายทอดแสดงออกมาในสิ่งที่เกิดขึ้นกับเราให้คนอื่นเข้าใจว่าสิ่งที่เราทำ เป็นเหตุการณ์จริงที่พวกเขาสัมผัสได้

พอมาถึงตอนบ่ายเราก็ได้มาทำกิจกรรมกันที่โรงเรียนซึ่งหนูก็ได้อยู่บูทของชีวะ ก็ได้แนะนำเสนอเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบๆ แปลงนา ครูเขาก็ได้ซักถามต่างๆ ซึ่งพวกหนูก็สามารถตอบได้คุณครูเขาก็ชมซึ่งทำให้หนูและเพื่อนๆ ยิ้มไม่หุบกันเลยทีเดียว และพอมาถึงกิจกรรมสุดท้ายเป็นการพูดคุยแชร์ความรู้สึกซึ่งหนูรู้สึกเกร็งและกดดันมาก กลัวว่าเวลาที่เขาสอบอะไรมาหนูจะตอบเขาไม่ได้แต่คุณครูของเราก็ได้ย้ำตลอดว่าให้ตอบไปเลย ตอบไปตามความรู้สึก ตอบตามความจริงที่เราได้ทำได้สัมผัสไม่ต้องกลัว ตอนสุดท้ายหนูก็รู้สึกว่าคุณครูที่เขามาดู หนูรู้สึกว่าเขายอมรับและรับรู้ทุกอย่างที่เราทำไปรู้ว่าเราผ่านอะไรมาบ้างกว่าจะมาถึงวันนี้ได้จึงทำให้หนูคิดและจำคำของครูตรีนุชขึ้นมาเลยว่า **ไม่มีสิ่งไหนที่ทำแล้วไม่ได้อะไร** ซึ่งในวันนี้มันก็ได้พิสูจน์แล้วว่า คำๆ นี้มีอยู่จริง

การเรียนรู้ในครั้งนี้มันยิ่งใหญ่จริงๆ เราได้ทำงานกันเป็นทีมทำกับเพื่อนๆ กับหลายๆ คน รุ่นพี่รุ่นน้อง ได้ทั้งมิตรภาพ ความสามัคคี การคิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ได้กระบวนการคิดอะไรหลายๆ อย่างจริงๆ หนูต้องขอขอบคุณโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาจริงๆ ที่ให้ประสบการณ์ครั้งนี้กับหนู และขอบคุณคุณครู เพื่อนๆ ทุกๆ คน และที่ขาดไม่ได้เลยที่ทำให้หนูมาถึงจุดๆ นี้ได้คือ คุณครูตรีนุช เพชรแสนงาม ครูที่เสียสละ คอยอยู่ข้างๆ มาตลอด ไม่ว่าเราจะสุขจะทุกข์และทำให้หนูเกิดการเรียนรู้มากมายหลายอย่างหนูจะขอจดจำเรื่องราวเหล่านี้เอาไว้ และไม่มีวันลืมเลยคะ

นางสาวพลอยไพลิน ดีโต

หนูเป็นเด็กใหม่สำหรับโครงการเพาะพันธ์ปัญญา โดยที่หนูไม่เคยเรียนรู้อะไรเกี่ยวกับโครงการเพาะพันธ์ปัญญามาก่อน หนูไม่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการนี้เลย แต่พอหนูได้เข้ามาอยู่ในโครงการนี้ หนูก็ได้ทราบข่าวจากครู ว่าจะมีคณะผู้อำนวยการและผู้ใหญ่จำนวนหลายท่านจะมาดูงานและเยี่ยมชม โดยคุณครูจะให้พวกเราแบ่งบุททำกันในแต่ละวิชา

วันนั้นที่หนูได้ทราบข่าว รู้สึกตื่นเต้นและแอบกดดัน ตื่นเต้นที่หนูจะได้เริ่มงานเพาะพันธ์ปัญญานี้เป็นครั้งแรก และนอกจากหนูและพวกเพื่อนๆ จะต้องเตรียมจัดบุท แล้วก็ต้องเตรียม การแสดงเพื่อโชว์ ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ และการแสดงในครั้งนี้ เป็นการแสดง ที่มีความหมายกับพวกเรา คุณครู และโรงเรียน ทุกคนให้ความสำคัญ ทุกคนมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น ขยัน หมกมุ่น อยู่กับการจัดบุทของแต่ละกลุ่ม ทุกๆที่ทุกคนรู้สึกเหนื่อย ไม่มีเวลาพักผ่อน นอนหลับไม่เต็มที กินไม่อิ่ม แต่ทุกคนก็ต้องทำงานของตนเอง เพื่อให้งานที่ตนเองได้รับมอบหมาย ประสบผลสำเร็จ และทำออกมาได้ดี ทุกๆที่ ทุกคนต่างก็เจออุปสรรคและปัญหา ไม่ว่าจะเป็อุปสรรค ปัญหา ในการทำงาน ในขณะที่ทุกคน จะต้องช่วยกันคิด ว่าบุทของตนเอง จะนำเสนอเกี่ยวกับอะไร จะสื่ออะไร ให้กับคนที่มาดู ให้ได้เข้าใจ เรียนรู้มันได้ตรงประเด็น เราจะสื่อให้ผู้มาดูงานยังไงให้เขาได้รับรู้และเข้าใจในความรู้สึกของเรา แต่เพราะว่า ความคิดเห็นของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ในความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน แต่ทุกคนก็สามารถผ่านและแก้ปัญหาตรงจุดนั้นมาได้

ทุกคนสามารถพูดคุยเปิดใจ และนำความคิดของแต่ละคนมาแลกเปลี่ยน ผสมผสานความคิดกัน และได้ผลงานที่ออกมาดี และดีกว่าที่คิดไว้ นอกจากการเตรียมบุทแล้ว พวกเราทุกคนต้องเจียดเวลาจากการทำบุทเพื่อมาซ้อมละครแต่การเรียกรวมเพื่อนๆแต่ละคนให้มาซ้อมละครเพื่อจะแสดงในวันจริงนั้น ต้องใช้เวลาานกว่าจะพร้อมและครบคน เพราะแต่ละคนก็อยากจะทำบุทของกลุ่มตัวเองให้เสร็จเร็วๆ แต่ถึงมันอาจจะเป็อุปสรรคในตรงนั้น เราก็ยังสามารถผ่านตรงจุดนั้นมันมาได้ แต่สำหรับพวกเราสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้พวกเราผ่านตรงจุดนั้นมาได้ นั้น คือ คุณครูตรีนุช เพชรแสนงาม ซึ่งหนูเห็นครูนิมนั่งร้องไห้คนเดียวอยู่ตรงไม้หินอ่อน เพราะเห็นบุทของพวกเรายังไม่เสร็จดี และยังไม่ริบมาซ้อมการแสดงเนื่องจากตอนนั้นมันตึกมากๆ แล้ว ครูนิมอาจจะเสียใจที่พวกหนูไม่สามารถแบ่งเวลาได้ถูก แยกเรื่องงานส่วนตัวกับส่วนรวมได้ไม่ดี แต่ทุกคนคงจะเห็นครูนิมนั่งแอบร้องไห้คนเดียวที่ไม้หินอ่อน นั้นอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เพื่อนๆ ทุกคนและหนูรู้สึกผิดต่อคุณครูและเสียใจที่ทำให้ครูนิมร้องไห้ จึงทำให้ทุกคนรวมตัวกันเร็วและซ้อมละครออกมาได้ดี

แต่สำหรับหนู สิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเราผ่านปัญหาและอุปสรรคมันมาได้ นั้นเป็นเพราะกำลังใจ คำพูดที่คอยเตือนสติพวกเรา ให้คิดได้ และเพราะกิจกรรมการเปิดใจของครูนิมมันทำให้ทุกคนมีความเข้าใจกันมากขึ้น นักเรียนได้รู้ถึงความรู้สึกครู และครูก็ได้เข้าใจในความรู้สึกของนักเรียน ทุกคนมักจะมีข้อผิดพลาดเสมอ แต่เราสามารถแก้ข้อผิดพลาดตรงจุดนั้นได้มันมาได้ ถ้าไม่มีครูนิม หนูเชื่อว่าพวกเราทุกคนจะไม่สามารถมายืนตรงจุดนี้ได้ ณ ตอนนี้

นางสาวมูชิตา สุตรเลข

ความรู้สึกและได้เรียนรู้อะไรบ้าง

ครั้งแรกที่ได้รู้ว่าจะมีคุณครูหลายท่านจากหลายโรงเรียนมาดูงานที่โรงเรียน ผมรู้สึกเป็นกังวลอย่างมาก และพอต้องรู้ว่าต้องทำบุทจาก ๗ กลุ่มสาระอีก ซึ่งไม่รู้ว่ามันจะออกมาเป็นยังไง แต่พอเราเริ่มที่จะทำโครงการก็ต้องคิดเรื่องของโครงการที่เกี่ยวกับนาข้าวอีก และพอเราได้ทำโครงการนั้นเป็นรูปเป็นร่าง จากการอดหลับอดนอนกับเพื่อนในคืนนั้น ทำให้ผมรู้สึกมีกำลังใจเป็นอย่างมากที่เห็นเพื่อนมีความสามัคคี และพร้อมใจกันที่จะทำให้โครงการนั้นให้เสร็จ และในคืนนั้นก็ยังมีคุณครูอีกหลายท่านที่อยู่เป็นเพื่อนเราซึ่งจนเราทำเสร็จและผมขอขอบคุณคุณครูนี้เป็นอย่างมากที่ได้จัดกิจกรรมเล็กๆ ในคืนนั้นที่ทำให้คืนนั้นเป็นคืนที่รู้สึกสบายใจเป็นอย่างมากคือกิจกรรมที่เราทุกคนจะมานั่งล้อมวงกันและระบายความรู้สึกของเราออกมา ซึ่งถ้าให้เราพูดกันเองคงจะไม่มีใครพูดแน่แต่คุณครูกลับเป็นคนพูดก่อนซึ่งทำให้ผมอยากระบายสิ่งต่างๆ ออกมาบ้าง

จากที่เรากลับจากการที่แสดงที่ราชภัฏ ผมต้องรู้สึกกังวลอีกครั้งว่างานที่โรงเรียนจะเป็นยังไงบ้างและพอกลับมาถึงโรงเรียนทำให้ผมรู้สึกสบาย ดีใจมากเพราะได้มีรุ่นพี่ทั้งศิษย์เก่าและรุ่นพี่หลายๆ คนและรุ่นน้องได้เข้ามาช่วยในงาน และยังมีคุณครูอีกหลายท่าน ซึ่งถ้าหากไม่มีรุ่นพี่ รุ่นน้องและคุณครูเข้ามาช่วยงานนี้คงไม่สำเร็จ และในตอนแบ่งกลุ่มที่จะนำคุณครูไปดูงานผมรู้สึกตื่นเต้นมากเพราะเป็นครั้งแรกที่ได้พาคุณครูมาดูงานของพวกเราและยิ่งพอตอนที่ได้ขึ้นไปบนหอประชุมซึ่งในตอนนั้นผมตื่นเต้นมากๆ เพราะเราต้องตอบคำถามจากคุณครูหลายๆ โรงเรียน ซึ่งผมไม่มีการเตรียมคำถามและไม่มีการซ้อมมาก่อน และตอนนั้นผมคิดว่าคงต้องเจอกับคำถามแบบวิชาการแน่ซึ่งถ้ามันเป็นจริงผมอาจจะตอบมันไม่ได้แน่ แต่พอได้ฟังคำถามก็รู้สึกว่าคุณครูนั้นเรามีคำตอบอยู่ในตัวเราอยู่แล้วจึงตอบออกไปได้

และในตอนสุดท้ายนี้ผมขอขอบคุณคุณครูจากหลายโรงเรียนที่มาแลกเปลี่ยนความรู้ แลกความคิดเห็นและได้เสนอแล้วทางต่างๆ ให้ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่คอยให้กำลังใจกัน ขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ ที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันละกัน ขอขอบคุณคุณครูที่คอยให้ทำปรีक्षा และขอบคุณตัวเองที่เปิดโอกาสให้กับตัวเองที่ได้เจอกับโครงการนี้ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา.....

นายเชมชาติ กล้าแข็ง

ถึงตอนนั้นผมรู้สึกเหมือนเพิ่งดูหนังจบ แต่ความสนุกเข้มข้นยังคงตราตรึงในใจของผม มันเหมือนกับหนังเรื่องหนึ่งที่มีทุกรสชาติ ความสุข ความเศร้า ยังแอบมีความรักเกิดขึ้นอีกด้วย ในที่นี้เป็นรักแบบมิตรภาพนะครับ ซึ่งก่อนวันที่โรงเรียนแจ้งมหาวิทยาลัยจะมีการศึกษาคุณงาน พวกเราก็จัดเตรียมสถานที่กันวุ่นวาย เพราะมีเวลาให้แค่หนึ่งอาทิตย์ แถมครูบางวิชาก็นัดสอบ

ทุกๆ อย่างถ้าโถมเข้ามาด้วยกัน กลุ่มของเราก็ได้แบ่งหน้าที่แล้ววางแพลนไว้เรียบร้อย ซึ่งมีทั้งหมดสามหัวข้อ ผมและเพื่อนอีกสองคนก็รับหน้าที่หนึ่งหัวข้อ อีกหนึ่งให้เพื่อน อีกสองคนทำอีกหนึ่งหัวข้อ แต่พอมาเริ่มทำ แต่ละคนก็ ทำไม่เป็น ผมก็เลยอธิบายข้อมูลต่างๆ แล้วค่อยช่วยกันลงมือทำ แต่ก็ไม่มีทีท่าว่าจะเสร็จ พอถึงวันพุธพวกเรารวมถึงเพื่อนในห้องบางส่วนจะต้องไปช่วยกันจัดพานไหว้ครู และอีกส่วนจะต้องไปจัดเตรียมบูท วันนั้นเป็นอะไรที่วุ่นวายมาก แต่ก็ผ่านไปด้วยดีแถมพานห้องยังได้รางวัลชนะเลิศอีกด้วย ก็รู้สึกดีที่ไม่ได้เก็บเงินเหมือนห้องอื่น แถมยังได้รางวัลอีกด้วย หลังจากเสร็จกิจกรรมไหว้ครูในวันพฤหัสบดี ก็กลับมาทำงานกันต่อซึ่งวันนี้มีการนัดซ้อมละคร ซึ่งบูทของผมยังไม่ถึงไหน และวันนั้นทุกคนมาค้ำที่โรงเรียนกันหมด แต่ผมไม่ยอมมาค้ำเลยไม่ได้กลับบ้าน ในคืนนั้น ครูนิมร้องให้อีกแล้วเพราะบูทของแต่ละกลุ่มยังไม่เห็นเป็นรูปเป็นร่าง ครูนิมเครียดมากกินพาราไปหกเม็ด คืนนั้นเราซ้อมละครกัน พอเสร็จ ครูนิมก็ ขอให้ทุกคนมานั่งล้อมวงกันแล้วก็ปิดไฟทั้งหอประชุม จากนั้นครูนิมก็แจกเทียนไขกันคนละเล่ม แล้วครูก็จุดเทียนของตัวเองแล้วพูดขึ้นมาว่า “ให้ทุกคนบอกความในใจที่อยากจะบอก เมื่อไฟไปอยู่ที่ใคร” คืนนั้นหลายๆ คนก็บอกซะหมดเปลือกซึ่งชอบของหัวหน้าห้องมากเขาพูดว่า “ถ้าหากคืนนี้กลุ่มไหนเสร็จ ควรที่จะไปช่วยกลุ่มที่ยังไม่เสร็จ บลาๆ” แต่ละคน ร้องให้กันใหญ่ แต่ผมก็ไม่ได้บอกอะไรไปมาก เนื่องจากไม่กล้าพอ ถ้าพูดไปแล้วมันอาจจะไม่ดีก็ได้ ผมจึงอุปไว้ หลังจากเหตุการณ์นั้น เราก็แยกย้ายกันไปทำบูทของกลุ่มตัวเองอย่างเต็มที่ไปด้วยพลัง แต่พอทำไปซักพักสามคนแรกกลับตั้งแต่เที่ยงคืน ผมก็นั่งทำกับเพื่อนอีกคน และมีรุ่นน้องมาช่วยทำด้วย เลยนั่งทำด้วยกัน พอใกล้เช้าผมก็ผลอหลับไปบูทหนึ่ง ตื่นอีกที หกโมงเช้า เลยรีบกลับบ้านเพราะน้ำไม่ได้อาบตั้งแต่เย็นแล้วพอมาถึงบ้านก็หลับสองชั่วโมง ไปโรงเรียนสายมาก สิบโมงกว่าๆ จากนั้นก็ เริ่มทำงานกันต่อ วันนั้นมีรุ่นน้องและรุ่นพี่มาช่วยกันเยอะแยะ รวมถึงคุณครูนักศึกษาฝึกสอนมาช่วยกันอย่างร่วมแรงร่วมใจ

ยังไงก็ขอขอบคุณมากนะครับสำหรับทุกๆ อย่าง ถ้าไม่มีทุกคนแล้วกลุ่มของผมต้องแยแน่ ผมจัดบูทกันวันศุกร์ จนตึกสุดท้ายก็เสร็จทุกอย่าง โลงอก พอวันเสาร์ในตอนกลางวันก็ออกเดินทางไปในเมืองแล้วไปลองเวทีแสดงละคร รอบนี้อ่อนซ้อมมาก พอมาถึงวันจริงก็ มีผิดพลาดกันนิดหน่อย ก็ไม่เป็นไรพวกเราไม่ใช่นักแสดงนิ แต่ทุกคนก็ ทำเต็มที่แล้ว หลังจากนั้นในตอนกลางวัน ก็กลับโรงเรียน เราก็ไปหาอะไรทาน แต่ก็ไม่ได้กินไรมาก เพราะไม่ค่อยหิวกัน จากนั้นก็เดินไปแปลงนา ซึ่งวันนั้นอากาศร้อนมาก แต่ผมนี้ไม่ร้อน รู้สึกดีมาก ที่ได้มาทำอะไรแบบนี้ จากนั้นก็ขึ้นไปบนหอประชุมใหญ่ ก็นั่งอธิบาย ตอบคำถาม ซึ่งถือว่าเป็นคำถามที่ไม่ยาก เพราะคำถามพวกนี้มันอยู่ในกรอบเพาะพันธุ์ปัญญา ถ้าใครถามอะไรมาก็ตอบได้หมดเป็นธรรมดา เพราะเราลงมือทำกับมือ และเราเรียนรู้จนเกิดปัญญา ซึ่งไม่เหมือนในห้องเรียนที่เราเรียนแบบ จำๆ แล้วหลงๆ ลืมๆ ก็เลยผ่านไปด้วยดี แบบธรรมชาติ ไม่วิตกที่จะทำอะไรหน้าแตก ถึงจะหน้าแตกก็ตาม เราก็มีพลาดบ้างเป็นธรรมดา หลังจากวันนั้น เราก็รู้สึกโล่งและผมรู้สึกที่อยากจะดูหนังเรื่องนี้ ให้ภาคต่อไปอีกด้วย

เรื่องราวพวกนี้เกิดจากการที่ผมได้เข้าร่วมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ถือว่าเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ตัวเองได้ผ่านมาด้วยความลำบาก ความสุข และเข้มข้นอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่อยากมาก ที่เราจะสามารถ ลืมมันไปได้ ขอขอบคุณครับ

นายเปี่ยมพงศ์ ปันรูป

ในช่วงเตรียมงานวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

ผมรู้สึกว้าว...โอ้ มันใกล้เข้ามาแล้ว วันงานจะเป็นอย่างไรนะ จะต้องทำอะไรบ้างล่ะ ไม่เห็นคนในโรงเรียน ตื่นเต้นกับเราเลย

ม.๕/๑ และครูแกนนำจะไหวไหม รับมือกันเองจะพึ่งใครได้ล่ะ และเพื่อนๆ ก็ตั้งใจทำนิทรรศการ มากๆ แต่ละคนแบ่งหน้าที่ตามความถนัดและรับอาสา ยังไม่พอเพื่อนๆ บางกลุ่มยังช่วยเหลือส่วนอื่นๆ ส่วนผม ถนัดด้านคอมพิวเตอร์มากกว่า ซึ่งผมชอบรับงานนี้มาทำ ผมดีใจที่คุณครูและเพื่อนๆ ไว้วางใจ และยอมรับกับความถนัดของผม และด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะ วาดภาพ ระบายสี เขียน หรือตกแต่ง ผมรู้สึกว่าไม่ค่อยได้ช่วยเพื่อนๆ เลย แต่เพื่อนๆ สามารถเติมเต็มให้ผมไม่รู้สึกรู้ว่าไม่ได้ช่วยอะไร และเรายังมีค่าในหน้าที่และงานที่ตัวผมรับมา ส่วนเพื่อนบางส่วนก็ทำนา ตกแต่ง ทำห้าง และอื่นๆ ที่เขาถนัดเช่นกัน ยังไม่พอเขายังมาช่วยงานในส่วนของผม อีก ผมยังรู้สึกได้ว่า นี่ไม่ใช่งานของเราคนเดียว แต่คืองานของพวกเราทุกๆ คนที่เกี่ยวข้อง และผมอยากถาม เขามากๆ เลยว่า “ไม่เหนื่อยเลยหรือ?” ผมก็ไม่กล้าถามเขาตรงๆ และผมได้เห็นคนที่กำลังมองเราอยู่ ที่ไม่เคย ทั้งพวกเรา ท่านยังดูแลเราอย่างเสมอมา ครูอ้อ และทีมครูพี่เลี้ยง ม.ราชภัฏลำปาง ครูอ้อไม่เหนื่อยเลยหรือ ครับครู ผมเคยถามครูอ้อครับ แต่ครูอ้อบอกกับผมว่า ไม่เหนื่อยค่ะ มาสและเพื่อนๆ เหนื่อยกว่าเยอะ ผมมอง คุณครู ผมรู้สึกว้าวท่านจะหวังกับพวกเรามาก และทำให้ผมสัญญากับตัวเองว่า ผมจะไม่ทำให้ครูทุกๆ ท่าน ผิดหวังเป็นแน่ และครูตรีสุข ต้องวิ่งไปทางโน้น ทางนี้ ครูต้องเหนื่อย ต้องเสียน้ำตา และที่สำคัญ ครูสู้ ครูไม่ ท้อ แม้อุปสรรคจะรุมเร้า ทั้งแปดด้านก็ตาม และพวกเราจะไม่ยอมให้ครูต้องเหนื่อย ต้องสู้คนเดียวแน่ๆ แต่ก็ยัง ดีครับ :) ที่ครูหลายๆท่าน ที่หวังดี คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือทั้งกำลังกาย และกำลังใจ ผมเข้าใจถึงความ อบอุ่นที่ยังมีให้กันภายในโรงเรียน

พอมาถึงวันที่ ๑๑ ซึ่งงานส่วนใหญ่จะต้องเสร็จให้ได้ แต่บางส่วนก็ไม่เสร็จ T_T เรายังไม่ได้ซ้อมละคร สักรอบเดียวเลย เราจะทันไหม เราจะได้โชว์หรือเปล่า คำถามนี้เข้ามาปั่นหัวเรื่อยๆ แต่เราโชคดีครับที่มีพี่ๆ ชั้น ม.๖/๒ ปีที่แล้ว ศิษย์เก่าโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ที่คอยช่วยเหลือเรื่องละคร เรื่องการแสดงขอบคุณพี่ๆ จริงๆ ครับ ที่เต็มใจช่วยและสละเวลาคอยช่วยเหลือมาตลอด และส่วนอื่น พี่ๆ ม.๖/๑ และน้องๆ ม.๔/๑ เพื่อนๆ ชั้นม.๔ และหลายๆคนที่มาช่วยตกแต่งนิทรรศการ จัดสถานที่ และวันนี้เป็นวันไหว้ครู คุณครูหลายท่านก็ให้นักเรียนที่ ครูสอนมาช่วยงานเพาะพันธุ์ปัญญา แต่วันนี้ผมช่วยงานเต็มวันเลยครับ และนอนที่โรงเรียนอีกด้วย วันนี้พี่ๆ นัดมาซ้อมละคร พวกเราอยู่กันเกือบเช้า ผมก็ทำงานส่วนของผม เพื่อนๆ ก็ซ้อมละคร และพวกเราให้เวลาอัน น้อยนิดนี้ปรับความเข้าใจและทำให้เพื่อนๆ พุดความในใจและผมก็พุดความในใจไปแต่ผมพุดไม่หมดจริงๆ ครับ ผมรู้สึกผิดที่ผมมัวทำงานที่ผมรับมามากเกินไป จนงานกลุ่มผมไม่ได้ช่วยอะไร แต่อย่างน้อยผมก็รับงานมาจัด บอร์ดของกลุ่มชีววิทยา แต่เพื่อนผมคนหนึ่งบอกกับผมว่า ไม่ได้ช่วยที่ไหนกัน “วิถีโอบาสก์ทำนี่” ผมน้ำตาไหล เลยครับ วันนี้สามารถทำให้ผมและเพื่อนอีก ๒๙ คน ครูอีกหลายท่าน ลูกขึ้นสู้อีกครั้ง และจะทำให้งานออกมา ดีที่สุด ผมกับเพื่อนๆ อีกบางส่วนนอนตอน ตี ๓ แต่ก็นึกถึงบางคนที่ยังไม่ได้นอน ก็ทำให้เราเร่งทำงานให้ได้ เยอะๆ จะได้ไปช่วยกลุ่มอื่นบ้าง แต่ก็ไม่ไหวครับ สลบกันหมดตอนตี ๓

วันที่ ๑๒ วันนี้เป็นวันศุกร์ครับ ทีมงานพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนๆ ยังสู้ต่อไปไม่ท้อถอยครับ และบางคนที่ไม่ค่อยสนใจ ว่าเพาะพันธุ์ปัญญาคืออะไร แต่วันนี้เราได้เห็นแล้วว่า สามัคคีคือพลังจริงๆ ครับ

วันที่ ๑๓ วันนี้ครึ่งวันที่ต้องเตรียมงานให้เสร็จ แต่เหลืออีกหลายเปอร์เซ็นต์เลยที่ยังไม่เสร็จ เราก็ต้อง รีบขึ้นรถ ต้องวางใจให้พี่ๆ และน้องๆ ทำ ทำให้หลายคนลดความกังวลไปส่วนหนึ่ง และวันนี้เราไปฝึกซ้อม ละครที่หอประชุม ม.ราชภัฏลำปาง กลับไปพักที่โรงแรมเวียงทอง

วันที่ ๑๔ จริงผมตื่นเต้นมากๆ เพราะจะต้องแสดงวันนี้และผมเสียใจที่ผมพุดผิดๆ ถูกๆ มันคงเป็น เพราะผมไม่ได้ฝึกพุดบ่อยๆ ทำให้ผมเสียใจมากๆ และเสร็จจากเวทีละคร พวกเราได้ถ่ายทอดสู่ผู้ชมทุกท่านได้

เห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจน และ อ.สุธีระ และ อ.วิจารณ์ ยังเติมเต็มให้ครบสมบูรณ์ และที่สำคัญคุณครูที่มาชม
ละครมองเห็นทั้งแรกเริ่ม อุปสรรคที่พวกเราพบเจอ ผลที่ได้พวกเราเปลี่ยนแปลงอย่างไร และเวทีต่อจาก
ม.ราชภัฏลำปาง ก็ไปที่โรงเรียนแจ่มวิทยา ครูที่มาศึกษาดูงานจำนวนเยอะมากๆ ครับ และพี่ๆ น้องๆ ครูที่
โรงเรียน รอต้อนรับอย่างอบอุ่น ครูที่โรงเรียนมาถามนักเรียน ม.๕/๑ ว่า เหนื่อยไหม ทุกคนตอบอย่างมั่นใจว่า
ไม่เหนื่อย และวันนั้นมีทางร้านค้าจากสินค้าโอท็อป และอาหารขึ้นชื่อใน อ.แจ้ห่ม และ จ.ลำปาง วันนี้
ครอบครัวผมก็มาทุกคนเลยครับทั้งคุณพ่อ คุณแม่ พี่ชาย มาร่วมขายของด้วย และวันนี้ได้คุยกับ อ.วิจารณ์
พานิช และ อ.สุธีระ และผู้ทรงคุณวุฒิ ใหญ่โตทั้งนั้นเลยครับ (ผมตื่นเต้นมากกว่าบนเวทีอีกครับ) ได้ร่วมโต๊ะ
รับประทานอาหารด้วย ผมสารภาพเลยครับ วันนี้ผมกินข้าวไม่ลงเลยครับ ผมเขินมากๆ ครับ และในแปลงนา
คุณครูที่มาศึกษาดูงานดูสนใจและคอยแลกเปลี่ยนความรู้ และให้ข้อเสนอแนะดีๆ อย่างมากมาย ทั้งการเก็บข้อมูล
การเปรียบเทียบอื่นๆ อีก ขอบคุณครูที่เกี่ยวข้อง ครูที่ให้โอกาส ครูที่ให้ความรู้ ครูที่เป็นเหมือนโค้ช และครูที่ไม่
มีใบประกาศวิชาชีพครู แต่เป็นครูที่เรียนรู้จากประสบการณ์ ลงบัน ครูตรีนุช ครูอ้อ ครูแกนนำ ครูพี่เลี้ยง และที่
สำคัญที่สุด อ.สุธีระ และ อ.วิจารณ์ ดูแลเราอย่างดี เสมอมาครับ

นาย วีชระพงษ์ สุขพรรณ เลขที่ ๗ ม. ๕/๑

ถึงแม้การศึกษาดูงานในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาจะจบลงไปแล้วเกือบหนึ่งอาทิตย์ แต่เชื่อว่า งานของคุณครูหลายๆ ท่านที่ได้มาร่วมเรียนรู้กับพวกเราชาวแจ้ห่มวิทยากำลังจะเริ่มต้นขึ้น... หลังจากเสร็จงาน มีเพื่อนครูหลายท่านที่ได้มาศึกษาดูงานของพวกเราแล้วเกิดแรงบันดาลใจน่ากลับไปทำที่โรงเรียน และได้ติดต่อเข้ามาขอคำแนะนำในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบโครงงานฐานวิจัย (อยากจะแนะนำให้ทุกท่านไปหาหนังสือของท่าน อ.สุธีระ ประเสริฐสรรพ มาอ่านค่ะ มีหลายๆ เล่ม อ่านแล้วดีมาก) อาจารย์จะอธิบาย RBL ได้อย่างลึกซึ้งกว่า คุณครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนตัวเองได้ค่ะ)...รู้สึกยินดีและเป็นเกียรติอย่างมากนะค่ะที่ได้มีโอกาสบอกเล่าประสบการณ์จากการลุยงานเพาะพันธุ์ปัญญาที่ผ่านมา ก่อนอื่นขอถือโอกาสในโพสต์นี้กล่าวขอบคุณ สกว. บมจ.กสิกรไทย ท่านอาจารย์สุธีระ ประเสริฐสรรพ คณะอาจารย์จากศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ผู้ทรงคุณวุฒิจากทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมศึกษาดูงานและให้ข้อเสนอแนะดีๆ กับพวกเรา คณะครูจากศูนย์พี่เลี้ยงทั้ง ๘ มหาวิทยาลัย และกัลยาณมิตรทางการศึกษาทุกท่าน ขอขอบคุณจากหัวใจจริงๆ ค่ะ และที่ขาดไม่ได้ขอขอบคุณพลังของคณะครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองนักเรียนแจ้ห่มวิทยาทุกคน ที่ทำให้งานในวันนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ความสำเร็จในครั้งนี้...ถือเป็นการรางวัลตอบแทนในความพยายาม และความอดทน มุ่งมั่น ถือเป็นการพิสูจน์ความเชื่อของตัวเองที่ว่า "ไม่มีอะไรที่ทำแล้วไม่ได้อะไร" และเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่า...การเรียนรู้ไม่ควรเกิดขึ้นตลอดชีวิต การเรียนรู้ไม่ควรถูกจำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนหรือแค่คำว่า "ถูก" หรือ "ผิด" และ "การเปลี่ยนแปลงของนักเรียน คือ รางวัลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของครูค่ะ"

ขอบคุณโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาอีกครั้งที่ได้มอบโอกาสสำคัญนี้ให้กับพวกเราทุกคน และได้ทำให้ครูตัวเล็กๆ คนหนึ่ง ได้กลับมากำลังใจและมีพลังในการมุ่งมั่นทำในสิ่งดีๆ ต่อไป... ทัศนคติที่แข็งแกร่งขึ้น และความคิดที่เป็นระบบมากขึ้น เป็นแรงผลักดันที่ให้อยากจะเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆ ...ไม่รู้จบ...ขอขอบพระคุณมากๆ ค่ะ Cr.ภาพสวยๆ จากครูปีค่ะ

พลังแรงใจ พลังร่างกาย พลังแรงร่วมแรง...ทำงานร่วมกันอย่างมีพลังและความสุข...

พลังจากการร่วมเรียนรู้ กรณีศึกษาโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ถึง พี่เลี้ยงทุกท่าน

ที่ส่งมาเป็น email ของอิวที่ติดตามความก้าวหน้าหลังดูงาน ผมเห็นว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการหลังดูงาน (AAR) โดยธรรมชาติแล้วแรงบันดาลใจจากการดูงานจะค่อยๆ หายไป เพราะครูมีงานประจำมาก แต่การทำกิจกรรมต่อเนื่องจะพุงไว้ได้ ผมขอให้ส่งต่อให้ครูที่อยู่ในโครงการทุกท่านด้วย

การรับทราบข่าวจากที่อื่นก็เป็นวิธีการรักษาแรงบันดาลใจให้คงอยู่จากการเรียนรู้ว่าที่อื่นทำอย่างไร อย่างน้อยก็ให้ได้คิดว่าเราน่าจะทำได้บ้าง ศูนย์พะเยาอยู่ใกล้จึงเอานักเรียนไปด้วยได้ แต่สำหรับศูนย์อื่นคงต้องทำที่ครู

ผมเรียกการทำอย่างนี้ว่าเป็น KM อย่างหนึ่ง ไม่ใช่ tacit knowledge แต่น่าจะลึกกว่านั้น เป็น KM เพื่อ inspiration motivation mgnt

เรียน อ.สุธีระ

หนูได้คุยกับพี่อร (เจ้าหน้าที่ของพะเยา) เรื่องโรงเรียนภูซางที่จัดกิจกรรมสะท้อนคิดจากการเข้าร่วมเรียนรู้ที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาในคาบ IS เมื่ออาทิตย์ที่ผ่านมา กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนจัดขึ้นตัวเอง เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนเองได้เรียนรู้มาจากการเข้าร่วมงานที่แจ้ห่มให้เพื่อนๆ และครูที่ไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมได้รับรู้และเข้าใจ จนทำให้คุณครูบางท่านถึงกับน้ำตาซึม จากแต่ก่อนที่เคยสงสัยและแปลกใจว่า "ทำไมคุณครูตรีนุชถึงต้องร้องไห้กับการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนเช่นนี้?" แต่เมื่อมาเจอกับตนเองก็ถึงกับต้องร้อง อ้อ! และรู้ซึ้ง ว่าการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนที่เกิดขึ้น มันเป็นความรู้สึกที่ยากจะอธิบายเป็นคำพูดจริงๆ นอกจากนี้ นักเรียนทุกคนกำลังเริ่มฝึกเขียนไดอารี่กันอยู่อีกด้วยค่ะ

ทราบมาว่าในวันที่ ๓ นี้ นักเรียนของโรงเรียนภูซางจะมาเข้าค่ายธรรมะที่หลังโรงเรียนพะเยาพิทยา เพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าร่วมกระบวนการจิตตปัญญาต่อไปค่ะ

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอบคุณมากค่ะ

ชญาณี (อิว)

ข้อความสื่อสารในเมลนี้ สะท้อนพลังการเรียนรู้และกัลยาณมิตรในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ การเรียนรู้ร่วมกันจากทุกพื้นที่ของกัลยาณมิตรโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาและผู้สนใจ ทั้งนี้ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ์ ท่านยังกรุณาถ่ายทอดออกมาเป็นงานเขียนสั้นๆ ที่สะท้อนพลังแห่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

เรื่องน่ายินดี

เรียน พี่เลี้ยงทุกท่าน

ผมเชื่อว่าครูได้แรงบันดาลใจหลังจากที่เห็นตัวอย่าง PBL ที่แจ้ห่ม หากเป็นไปได้ขอให้จุดไฟแรงบันดาลใจไว้ตลอด วันนี้ผมทราบข่าวดีจากศูนย์พะเยา ว่าโรงเรียนแม่ตำบาคควัน ซึ่งอยู่ไกลมากเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาเรื่องหล้าหวาน และลงมือทำแปลงกันแล้ว ตามรูปที่ อ. ต้อง ส่งมานี้

อย่าลืมว่า transformative learning จะเกิดได้ งานต้องมีอุปสรรคให้ “ลุยผ่าน” และต้องเขียน diary จากความรู้สึก นอกจากนั้น ผมขอให้เขียนถาม-ตอบตนเองที่โยงเข้าหาสาระ ผมได้ส่งตัวอย่างไปทาง email ไปแล้ว ๕ ข้อ แต่วันนี้นึกได้น่าจะมีข้อที่ ๖ จึงส่งมาใหม่ ศูนย์ที่เลี้ยงสามารถใช้เงินที่มีอยู่ทำเป็นสมุดจด diary ให้นักเรียนได้ เขียนได้ ๒ ทางในเล่มเดียว ด้านหน้าเขียน reflection ด้านความรู้สึกกับตัวเอง ครูใช้ส่วนนี้ทำจิตตปัญญาแก่นักเรียนได้ด้วย เป็นจิตพิสัย พลิกด้านหลังเขียนอธิบายประสบการณ์ด้วยความรู้ที่เรียน (คำถาม ๖ ข้อ) ตามที่ผม list มาให้ข้างล่างนี้ ครูใช้ด้านนี้ทำพุทธิพิสัย (cognitive) กับนักเรียน โดยใช้หลัก RBL “ผลเกิดจากเหตุ” ส่วนทักษะพิสัยนั้นนักเรียนได้จากการลงมือทำงานกลุ่มอยู่แล้ว

คำถาม ๖ ข้อมีดังนี้ (พร้อมตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ)

คำถามที่ ๑ "เห็นอะไร?"

ตอบ ๑ “เห็นนาแต่กระแวง”

คำถามที่ ๒ "สิ่งที่เห็นนั้นเกิดจากอะไร?"

ตอบ ๒ “เกิดจากขาดน้ำ ดินแห้ง”

คำถามที่ ๓ “มีความรู้ใดที่เรียนแล้วที่ใช้อธิบายได้?”

ตอบ ๓ “ดินเหนียวพองตัวเมื่อมีความชื้น การหดตัวเมื่อแห้งจึงทำให้เกิดช่องว่าง เป็นรอยแตก”

คำถามที่ ๔ “มีสิ่งอื่นที่เทียบเคียงได้หรือไม่?”

ตอบ ๔ “เมล็ดแมงลักเต็มถ้วยเมื่อพองตัว ถ้าทิ้งให้แห้ง มันก็หดเหลือนิดเดียว”

คำถามที่ ๕ “เอาไปประยุกต์ใช้ประโยชน์อะไร?”

ตอบ ๕ “เรื่องทำนา เรื่องเซรามิกส์แตกร้า เรื่องกินเมล็ดแมงลักก่อนอาหารช่วยลดความอ้วน”

คำถามที่ ๖ “มีอะไรที่ยังไม่รู้?”

ตอบ ๖ “จุดเริ่มต้นรอยแตกกระแหงอยู่ที่ไหน? รู้ได้อย่างไร? ดินที่บ้านมีทรายมากกว่านี้ รอยแตกจะกว้างหรือแคบกว่านี้? รากข้าวจะเป็นอย่างไร? หอยเชอร์รี่ตายไหม?”

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ได้กรุณาเขียนบทความเรื่องหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา เพื่อสานต่อการเรียนรู้ต่อไป ดังนี้

การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ ๒๑ : Transformative Learning ณ โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

ในสายตาของผม นี่คือการปรากฏการณ์ “การผุดบังเกิด” (emergence) ที่มาจากการได้มีโอกาสทำสิ่งที่ไม่น่าจะทำได้สำเร็จ จนเกิดผลที่ไม่คาดคิด

ผลที่ไม่คาดคิดคือ เหล่านักเรียนชั้น ม. ๔/๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๗ เกิด Transformative Learning เรียนโดยการปฏิบัติ (ทำนา) แล้วสะท้อนคิดด้วยการบันทึกไดอารี่ส่วนตัว เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และโลกทัศน์ต่อสิ่งรอบตัว เปลี่ยนจาก “ดักแด้” ที่มองโลกในกรอบการเรียนวิชา เป็น “ผีเสื้อ” ที่มองโลกกว้าง

ผลยิ่งใหญ่ขนาดนี้ไม่เกิด หรือเกิดไม่ได้ หากการทำนารอบริ้น หากไม่เกิดความขัดแย้งอึดอัดขัดข้องในหมู่นักเรียน ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนที่เรียนเก่ง ห่วงแต่ผลการเรียนของตนเอง ตามที่นำเสนอในละครเพลง เรื่อง ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา ที่ผมไปชมในวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ ที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยที่เราต้องนั่งรถขึ้นเขาไปจากตัวจังหวัดเป็นเวลา ๑ ชั่วโมงเต็ม คุวิดิทัศน์ การทำนาของนักเรียนกลุ่มนี้ได้ที่ ๑, ๒, ๓ โปรดดูรูปละครเพลงที่ภาพประกอบบันทึกนี้

ผมขอคัดข้อความจาก PowerPoint ของ รศ.ดร. สุธีระ ประเสริฐสรรพ ผู้อำนวยการโครงการ เพาะพันธุ์ปัญญา ที่ฉายประกอบการชมละครเพลงนี้

“ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา เป็นการแสดงกึ่งละครเพลง ที่ถอดออกมาจาก diary บันทึกเหตุการณ์ที่ครูและนักเรียนบอกเล่าการทำงานของตนเอง เพื่อเล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้น ในการทำโครงการเพื่อเรียนรู้ และพัฒนาตนเองตามแนวทางเพาะพันธุ์ปัญญา

จากนักเรียนห้องเรียนเก่ง ที่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง สนใจแต่การเรียนในห้อง ยิ่งมุ่งมั่นในการเรียนมาก และรับรู้โลกภายนอกผ่าน ICT เท่านั้น จึงขาดโอกาสพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ความเชื่อเดิมเรื่องวิธีการเรียนค่อยๆ เปลี่ยนไป เมื่อครูนำนักเรียนออก เรียนรู้จากการทำนาในสถานที่จริง จากความแปลกและสนุกมาสู่การหักล้างถ่วงพง สร้างนาของตนเองในโรงเรียน

ท่ามกลางการทำงานที่เผชิญปัญหาทั้งงานหนักเกินคำว่า ‘สนุก’ และความบีบคั้น จากการเรียนปกติ ได้สร้างความขัดแย้งทางความคิด แต่เพราะมีครูและปราชญ์ชาวบ้าน ที่คอยสร้างแรงบันดาลใจ สงครามระหว่าง ความท้อ ความรับผิดชอบ และความมุมานะ ต่อสู้กันทั้งภายในแต่ละคนและในกลุ่ม ความทุกข์ ความเศร้า ความลึกลับ ความอึดเหนี่ยว ที่สลับกันผ่านเข้ามาในช่วงเวลา ๕ เดือนของการทำงาน ได้หล่อหลอมครูและนักเรียน ทั้งห้องให้เป็นหนึ่งเดียว เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี ความเคารพกัน ที่พัฒนา มาเป็นทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และทักษะในการจัดการการเรียนรู้ แบบเพาะพันธุ์ปัญญา”

“ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา” สอนผมว่า การเรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ไม่สามารถเกิดได้ ในบรรยากาศการเรียนที่มุ่งเรียนวิชาเท่านั้น ยิ่งเกิดไม่ได้ในสภาพ “เรียนเพื่อสอบ” “สอนเพื่อสอบ” (teach to test) เพื่อยกระดับคะแนน O-NET อย่างที่ผู้บริหารการศึกษาไทยกำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน แต่จะเกิดขึ้น

ได้ เมื่อมี “พื้นที่เรียนรู้” แบบใหม่ ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริง เรียนจากความซับซ้อน ไม่แน่นอน และที่สำคัญที่สุด เรียนจากผัสสะของตนเอง จากการปฏิบัติของตน นำมาสะท้อนคิดตีความเป็นหลักการขึ้น ภายในใจของตน แล้วนำกลับไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง หมุนเป็นวงจรของการเรียนรู้จากการ ลงมือปฏิบัติ ตามด้วยการไตร่ตรองสะท้อนคิด

ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา นำไปสู่ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เปลี่ยนความคิดความเชื่อ ทั้งของนักเรียน ครู ผู้บริหาร ประชาชนชาวบ้าน และผู้ปกครอง ดังที่เราไปสัมผัส ที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยาเมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

ผมขอเสนอว่า “ทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบเพาะพันธุ์ปัญญา” น่าจะพัฒนาการยกระดับขึ้นไปอีก ต่อยอด “ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา” โดยเครื่องมือต่อยอดอย่างหนึ่งคือ การไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflection) เพื่อโยงเหตุการณ์จริง เข้าสู่การเรียนรู้วิชา หรือการเรียนรู้ทฤษฎี เพื่อตอบคำถาม Why

ที่จริง นักเรียนชั้น ม. ๔/๑ ในปีการศึกษาที่แล้วได้ทำอย่างที่ผมเสนออยู่แล้ว โดยการทำโครงการย่อยรวม ๑๐ โครงการ แต่ผมคิดว่า ยังมีโอกาสใช้การเขียนไดอารี่ส่วนตัวให้เกิดการไตร่ตรองสะท้อนคิด ประเด็นเล็กๆ ที่ตนสัมผัส เชื่อมกับวิชาที่เรียน

วิธีการทำได้มากมายหลากหลาย โดยวิธีการหนึ่งคือบอกนักเรียนว่า การเขียนไดอารี่ส่วนตัวเขียนได้ ๒ แบบ วันไหนจะเลือกเขียนแบบไหนก็ได้ แบบแรกก็คือแบบที่ครูตริชแนะนำให้ศิษย์เขียนจน ดร. สุธีระจับ emergence ของ transformation ในกลุ่มนักเรียน ได้ แบบที่ ๒ คือเลือกเขียนตอบคำถามใดคำถามหนึ่งใน ๑๐ คำถามที่ครูทำรายการคำถามให้ โดยที่คำถามเหล่านี้เป็นคำถามโยงสู่วิชาที่เรียน ว่าเอาหลักวิชามาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างไร นักเรียนอาจต้องค้นคว้าหาคำอธิบาย หรือนักเรียนจะตั้งคำถามเอง เพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง หรือจับกลุ่มกันค้นคว้าเองก็ได้

ทั้งหมดนั้น ต้องไม่เป็นภาระหรือทำให้นักเรียนเครียด ต้องสร้างบรรยากาศความสนุก ตื่นเต้น เร้าใจ ให้ถูกใจวัยรุ่น

ผมขอแสดงความยินดี และชื่นชมทีมงานของโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ชื่นชมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และ ดร. สุธีระ ที่มีพลังในการทำงานชิ้นนี้ ผมเชื่อว่ามียุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ทรงพลังอีกมากมาย รอการค้นพบ ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างการเรียนรู้ในมิติที่ซับซ้อน ที่เรียกว่า ทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑

คาถาที่ขอให้ไว้คือ จงทำจริง อย่าทำหลอกๆ จงทำเพื่อเรียนรู้ อย่าทำเพื่ออวด

วิจารณ์ พานิช

๑๖ มิ.ย. ๕๘

๕๘๐๘๐๕, เพาะพันธุ์ปัญญา, แจ้ห่มวิทยา, ลำปาง, สุธีระ ประเสริฐสรรพ, สกว., การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่

๒๑, การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง, Transformative Learning

สำหรับในจังหวัดลำปาง ลำพูน แพร่ และจังหวัดใกล้เคียงแล้ว พลังจากการเรียนรู้ดูงานกรณีศึกษา โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ยังก่อให้เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตรผู้สนใจมาเรียนรู้ร่วมกับโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน

มีโรงเรียนในลำปางจำนวนมากขอเรียนรู้จากครูตรีบุษ เพชรแสนงาม และสนใจศึกษาหนังสือ เอกสารของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรณ์ และหนังสือต่างๆ ของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา และในการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน “การพัฒนาความคิดเชิงเหตุผลและความคิดเชิงระบบ เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนแบบโครงงานฐานวิจัย” วันเสาร์ที่ ๒๗-วันอาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยมี รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรณ์ เป็นวิทยากร ณ ห้องประชุมเวียงแก้ว ชั้น ๒ โรงแรมลำปางเวียงทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นั้น มีผู้ร่วมการประชุมประกอบด้วย ครู นักเรียน และผู้บริหารโรงเรียน รวมจำนวน ๔๕๔ คน มีคุณครูและผู้บริหารจำนวน ๙๒ คน นักเรียนจำนวน ๓๖๒ คน จากเดิมที่มีแผนการดำเนินงานการประชุมเพียง ๕๐ คน นอกเหนือจากโรงเรียนที่เข้าร่วมการประชุมซึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ศูนย์พี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ๑๑ โรงเรียน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ลำพูน แพร่ แล้ว ยังมีโรงเรียนขอเข้าร่วมเรียนรู้เพิ่มอีก ๕ โรงเรียน รวมเป็น ๑๖ โรงเรียน โดยมีโรงเรียนจากจังหวัดพิษณุโลกมาร่วมเรียนรู้ด้วย และโรงเรียนต่างๆ ขอร่วมเป็นเครือข่ายเรียนรู้ไปกับโรงเรียนในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาด้วย ทั้งนี้ยังได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภาคเอกชน คือ โรงแรมลำปางเวียงทอง ที่ให้ความอนุเคราะห์ลดราคาที่พัก ราคาอาหารและอาหารว่าง สำหรับการจัดกิจกรรมการประชุม ด้วยมองเห็นคุณค่าของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาที่มีคุณูปการต่อลูกหลานลำปาง

ในท้ายที่สุดของรายงานฉบับนี้ เป็นข้อเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่โดยสื่อมวลชนฉบับต่างๆ ดังนี้

คม ชัด ลึก

Khom Chad Luek
Circulation: 900,000
Ad Rate: 2,200

Section: First Section/การศึกษา สาธารณสุข วัฒนธรรม

วันที่: พุธ 17 มิถุนายน 2558

ปีที่: 14

ฉบับที่: 4988

หน้า: 12(ล่างขวา)

Col.Inch: 37.26

Ad Value: 81,972

PRValue (x3): 245,916

คลิป: ลีลี

คอลัมน์: สังคมราชภัฏ

หลวง ฤทธิ รiddhee@hotmail.com

●● “สังคมราชภัฏ” ผ่าน “คม ชัด ลึก” ขึ้นเหนือกับ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผู้ก่อตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) นำผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.สุวัจ ศิลป์อนันต์ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) ลัดฟ้าไปเมื่อรณมาติดตามผล ณ มรก.ลำปาง ของ ผศ.เล็ก แสงมีอานุกาพ ในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาสอนครูนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง ให้อัจฉริยะกระบวนการคิดสังเคราะห์ผ่านโครงการงานวิจัยเกี่ยวกับการทำนา 1 วันเต็มๆ

●● งานนี้น่าสนใจว่า เป็นการสร้างทักษะใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่นักเรียนหนึ่งในแนวคิดสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาประเทศไทย ผลงานของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสร มหาวิทาลัยสงขลานครินทร์ หัวหน้าโครงการ เข้าคอร์สชี้แจง โดยมีคณะนักเรียนและครูโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา นำโดย คุณครูตรีบุษ เพชรแสนงาม เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงถ่ายทอดความสำเร็จผ่านละครเพลงด้วยความปลื้มปิติ เจื่อน้ำตาทั้งผู้แสดงและผู้ชม

●● โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาสอนครูนักเรียน เป็นหนึ่งในโครงการวิจัยที่ได้รับรางวัลผลงานดีเด่น สกว.ด้านสาธารณะ ปี 2557 ที่สกว. ร่วมกันผลักดันให้เป็นตัวอย่างใน 88 โรงเรียนทั่วประเทศ มีบมจ.ธนาคารกสิกรไทย ร่วมสนับสนุนทุนวิจัย นอกจากนี้

มรก.ลำปาง ร่วมแล้วยังมี มรก.ศรีสะเกษ ของ ผศ.ดร.ประกาศิต อานุกาพแสนยากร มรก.สุราษฎร์ธานี ของ ผศ.ดร.ประโยชน์

ประกาศิต อานุกาพแสนยากร

บดินทร์ รัศมีเทศ

นิเวศน์ นันทจิต

วุฒิชัย กปิลาภญณ์

วิจารณ์ พานิช

คุปต์กาญจนากุล เป็นเครือข่ายสถาบันร่วมวิจัยคู่ไปกับ ม.พะเยา ม.อุบลราชธานี ม.มหิดล ม.ศิลปากร และ ม.สงขลานครินทร์ ด้วยนะ ขอบอก

●● เข้าสู่เรื่องน่ายินดีกับการประกาศจาก QS University Rankings Asia 2015 ให้ ม.มหิดล ติดอันดับ 1 ของประเทศนับเป็นปีที่ 6 ติดต่อกันแล้ว ยังยกให้ติดลำดับที่ 44 ของเอเชีย เล่นเอา ศ.คลินิก นพ.อุดม คชินทร อธิการบดีและผู้บริหาร เหล่าคณาจารย์ ตลอดจนนักศึกษาศิษย์เก่า-ปัจจุบัน ยึดดอกได้อย่างสง่างามกับมหาวิทยาลัยที่ติดอันดับครั้งนี้

●● ขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยไทยที่ติด 150 อันดับของเอเชียในการจัดอันดับของ QS World University Ranking by Subject 2015 ครั้งนี้ ยังมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของ ศ.นพ.ภิรมย์ กมลรัตนกุล เป็นอธิการบดี ติดอันดับที่ 53 ส่วน ม.เชียงใหม่ ของ นพ.นิเวศน์ นันทจิต อันดับที่ 99 และ ม.ธรรมศาสตร์ ของ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ติดอันดับที่ 143 ของเอเชีย ยินดีกับทุกแห่งนะ

●● จบไปที่ ม.เกษตรศาสตร์ หลังจาก รศ.ดร.บดินทร์ รัศมีเทศ รักษาการแทนรองอธิการบดี ม.เกษตรฯ ผู้ผ่านกระบวนการสรรหาเป็นผู้สมควรนั่งเก้าอี้อธิการบดีคนใหม่ แทน รศ.วุฒิชัย กปิลาภญณ์ อธิการบดีที่หมดวาระการดำรงตำแหน่งไปเมื่อ 15 ก.พ. 2558 จะรุ่นเหมือนราชภัฏบางแห่งหรือไม่ ต้องรอดู

ภาวพรมจุดอ่อนของเด็กไทยก็ คือ การขาดทักษะในการคิด วิเคราะห์ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ผลการทดสอบระดับนานาชาติของเด็กไทย จึงอยู่ในอันดับท้ายๆ เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ และโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ที่มีสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก

จุดมุ่งหมายหลักของโครงการนี้ก็คือ สอดคล้องกับชื่อของโครงการ เพราะมุ่งหวังให้เกิดปัญญาแก่ผู้เรียน และปัญญาที่เกิดขึ้นจะไม่ได้งอกงามเฉพาะผู้เรียนคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องสืบต่อขยายแพร่พันธุ์ไปยังผู้เรียนรุ่นอื่นๆ เรียกว่าเป็นการเรียนที่ก่อให้เกิดปัญญาและยั่งยืนอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายหลักของโครงการจึงอยู่ที่นักเรียนและครูผู้สอน และในการดำเนินโครงการปีที่ 3 ซึ่งถือว่าเป็นช่วงครึ่งทางของโครงการที่กำหนดไว้ 5 ปี ก็มีการจัดงานเสวนาครั้งใหญ่ โดยหยิบยกกรณีโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จ.ลำปาง มาเป็นตัวอย่าง สะท้อนให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จของการเรียนรู้แบบ Research Base Learning หรือ RBL ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีผู้ทำวิจัยอันหมายถึงนักเรียนเป็นตัวตั้ง และเป็นการคิดย้อนจากผลลัพธ์เพื่อไปหาสาเหตุ ซึ่งผลที่ได้ก็คือ การนำไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดสังเคราะห์ สร้างองค์ความรู้โดยนักเรียนเอง และในการลงมือปฏิบัติ RBL ก็คือการทำโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติ ซึ่งจะมีครูที่โรงเรียนและมีอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นครูที่เลี้ยง

นักเรียนชั้น ม.4 ห้อง Smart Science โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จำนวน 29 คน ได้เลือกทำการวิจัยเกี่ยวกับการทำนา เหตุผลหลักคือ เป็นอาชีพที่ใกล้ตัวนักเรียน และชุมชนที่อยู่อาศัย ถึงแม้จะเป็นเรื่องใกล้ตัว แต่การทำนาของเด็กๆ ไซ้ว่าจะประสบความสำเร็จ ประสบปัญหามากมาย ชาวในนาไม่งอกงาม หรือส่วนที่งอกก็ได้แต่เมล็ดลีบๆ ไม่มีแป้งข้างใน อีกทั้งยังมีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า เพราะเด็กๆ ต้องเริ่มจากหักกล้าถางพงพื้นที่ที่มีหญ้าท่วมสูงจำนวน 2 ไร่ พลิกพื้นที่กลายเป็นผืนนา พอผลผลิตออกมาไม่เป็นที่คาดหวังทำให้เด็กๆ บางคนเริ่มท้อใจ บางคนถอดใจคิดเลิกทำโครงการวิจัยนี้ เพราะการทำโครงการวิจัยไม่ได้มีเกรดหรือคะแนนให้ อีกทั้งการเรียนสายวิทยาศาสตร์ชั้น ม.ปลายก็ยังเป็นการเรียนที่หนัก มีการบ้านมากมาย แลมีผู้ปกครองบางคนไม่สนับสนุนเพราะคิด

'วิจัยพัฒนา' ณ รร.แจ้ห่มวิทยา บทเรียนชีวิตล้ำค่านอกห้องเรียน

ว่าเป็นการเสียเวลา

แต่แล้วด้วยจดหมายจาก "คุณครูตรี นุช เพชรแสนงาม" คุณครูโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาที่ริเริ่มนำวิธีการ RBL มาใช้ จนนำมาสู่โครงการทำนาของนักเรียนชั้น ม.4 ที่มีมาถึงลูกศิษย์ที่กำลังท้อแท้อย่างหนัก ส่งผลพลิกสถานการณ์ เด็กๆ เริ่มกลับมาคิดว่า ทั้งคุณครูตรีและคุณครูที่เลี้ยง ต่างทุ่มเทแรงกายและแรงใจ กำลังทรัพย์ ที่มีความเชื่อและแรงศรัทธาเป็นแรงผลักดัน และที่สำคัญที่สุดคือ "การเสียสละ" เพื่อหวังให้โครงการประสบผลสำเร็จ โดยหวังว่าโครงการนี้จะ เป็นบทเรียนที่ทำให้เด็กๆ ได้การเรียนรู้ที่แท้จริงกลับคืนมา

จดหมายจากใจของคุณครูทำให้เด็กๆ

รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ

ได้คิดและกลับมาริเริ่มโครงการใหม่ คราวนี้มีปราชญ์ชาวบ้านอย่างคุณลุงสุบัน ที่ไว ที่เสียสละแปลงนา 3 ไร่ของตนเองมาเป็นพื้นที่ห้องเรียน ให้เด็กๆ มาทำแบบฝึกหัดนอกตำรา มาเป็นที่ปรึกษาแนะนำเด็กๆ ในที่สุดการปลูกข้าวก็สัมฤทธิ์ผล

รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ นักวิจัย สกว. หัวหน้า

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา กล่าวว่า ได้สัมผัส

กับโครงการที่โรงเรียนแจ่มฯ มาตลอด แต่ในวันที่ทำนาประสบผลสำเร็จและในวันที่คุณครูกับลูกศิษย์เปิดใจซึ่งกันและกัน โดยคุณครูตรีนุชร้องไห้ต่อหน้าลูกศิษย์ สะท้อนความในใจของคุณครูออกมา ขณะที่ลูกศิษย์ก็ร้องไห้เข้ามาออกคุณครู เป็นความรู้สึกประสบการณ์ของคนที่ยืนด้วยกันมาจนถึงจุดหมายปลายทาง เป็นภาพที่ประทับใจมาก

“หลังจบโครงการ นักเรียนหลายคนได้เขียนบันทึกบอกเล่าความรู้สึกถึงสิ่งที่ได้จากโครงการนี้ หลายคนบอกว่าชีวิตเขาเปลี่ยนไป มีระเบียบวินัยในตัวเองมากขึ้น รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าในตัวเอง พวกเขาได้ประสบการณ์ที่ล้ำค่ามากที่หาไม่ได้ ไม่มีสอนในห้องเรียน ต้องผ่านความทุกข์ร้อน ซึ่งคนที่ประสบปัญหาด้วยตัวเองเท่านั้นจึงจะเข้าใจ เป็นบทเรียนชีวิตที่ยิ่งใหญ่ เปลี่ยนเป็นพลังที่เกิดขึ้นจากข้างในตัวเด็กแต่ละคน แม้อาจจะเป็นสิ่งมองไม่เห็น แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการทำวิจัยจริงๆ” รศ.ดร.สุธีระกล่าว

หัวหน้าโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา กล่าวอีกว่า จากทำวิจัยคือกระบวนการพัฒนาปัญญาผู้ทำวิจัยและผู้ทำวิจัยควรเป็นนักเรียน ไม่ใช่ครู เพราะประสบการณ์พบว่าถ้าให้ครูทำวิจัยแล้วจะไม่เกิดผลต่อการศึกษา และการทำวิจัยสมัยใหม่ก็คือการคิดย้อนศรจากผลไปหาเหตุ ซึ่งจะแตกต่างจากการทำวิจัยที่ใช้แบบสอบถาม อันเป็นการวิจัยรูปแบบโบราณ ไม่ทำให้ผู้ทำวิจัยเกิดปัญญาหรือความรู้จริงๆ และความสำเร็จของโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ก็คือเด็กจะสามารถพัฒนาตัวเองได้

“การพัฒนาการศึกษาเราต้องถอนพิษบางอย่าง เลิกเสียที่การสอนแต่ผลโดยไม่รู้สาเหตุ และการทำ RBL ไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงตัวเด็กเท่านั้น คุณครูก็เปลี่ยนด้วย เปลี่ยนทัศนคติ หลายกรณีพบว่านักเรียนเปลี่ยนก่อน คุณครู คุณครูต้องทบทวนพัฒนาตัวเอง

เมื่อรู้ว่านักเรียนเปลี่ยนไปแล้ว”

ถึงแม้กรณีโรงเรียนแจ่มฯ จะเลือกเด็กห้องเรียนที่เก่งมาทำโครงการ แต่ รศ.ดร.สุธีระยืนยันว่า การเพาะพันธุ์ปัญญาไม่ได้มีแค่โครงการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีโครงการวิจัยด้านสังคมด้วย ที่สำคัญคือ เป้าหมายของโครงการไม่ได้หวังแค่สร้างเด็กให้เก่งเพื่อให้ออกไปแข่งขันกับต่างประเทศ แล้วทิ้งเด็กไม่เก่งไว้ข้างหลัง แต่ต้องทำให้เด็กนักเรียนทั้งหมดมีปัญญาความรู้ที่แท้จริง สามารถคิดสังเคราะห์ความรู้ได้ด้วยตัวเองอย่างมีเหตุมีผล

“ผมคาดหวังให้ RBL สามารถทำให้เยาวชนมีความคิด หรือคนไทยสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่เชื่ออะไรที่ใครมาบอกแต่เรียนรู้อยู่ด้วยตัวเอง ศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์พิสูจน์สิ่งต่างๆ ได้ เรียกว่าเป็นอิสระทางความคิด เมื่อนั้นสังคมภายใต้ระบอบประชาธิปไตยก็คงดีขึ้น ระบบอำนาจระบบอุปถัมภ์ก็จะหายไป และเราต้องนำการวิจัยมาใช้ในการศึกษาของเรา และรอให้เด็กกลุ่มนี้เติบโต” รศ.ดร.สุธีระกล่าว

รวมทั้งตบท้ายด้วยว่า การสร้างนิสัยการวิจัยให้กับเด็ก จะต้องเริ่มตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ถ้าเริ่มในมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะมาเริ่มในระดับมหาวิทยาลัยถือว่าไม่ทันแล้ว ที่จะสร้างเด็กให้เป็นนักวิจัย.

เลาะเลียบบ คลอพงตุบๆ

เพาะพันธุ์ปัญญาที่แจ่ม

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เพื่อปัญญาที่งอกงามของครูและนักเรียน เพื่อสร้างพลังการเรียนรู้ให้กับเยาวชน เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างช.กสิกรไทย จำกัด (มหาชน) กับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เริ่มขึ้นเมื่อปี 2556 ก้าวถึงวันนี้ นับเป็นปีที่ 3 ในช่วงระยะเวลาของโครงการที่วางไว้ 5 ปี

แรกนั้นมองเผินๆ เหมือนมีวัตถุประสงค์ค้นหาสุดยอดงานวิจัยระดับโรงเรียน แต่จริงๆ แล้วโครงการนี้หวังก่อให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับโรงเรียนม.ต้น-ม.ปลาย ที่ถือว่าเป็นรากฐานการศึกษาที่สำคัญ

ได้มีโอกาสลงพื้นที่ตามดูผลการดำเนิน ณ ร.ร.แจ่มวิทยา อ.แจ่ม จ.ลำปาง ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการวิจัยที่ได้รับรางวัลผลงานวิจัยเด่น สกว.ด้านสาธารณะ ปี 2557 เมื่อเร็วๆ นี้ ทั้งในภาควิชาการในห้องประชุมก่อนเคลื่อนออกไปสู่พื้นที่ในแปลงนาทดลองที่ คุณลุงสุปิ่น ที่ไ้ว ปราชญ์ข้าว สละแปลงนา 3 ไร่ ของตนเองให้เป็นห้องเรียน ให้เด็กได้ลงมือทำแบบฝึกหัด และเรียนรู้หลักคิดจากคำราดูความเข้าใจและปฏิบัติ

เด็ก 29 คนจากนักเรียนห้อง smart science หรือห้องเรียนที่รับรู้ถึงความพิเศษ สำหรับเด็กที่มีอะไรพิเศษทางด้านคณิต/วิทยาศาสตร์มากกว่าเด็กธรรมดาทั่วไป รวมไปถึงการเลี้ยงดูจากครอบครัวที่เห็นแดดแล้วเพลีย เป็นคุณหนูในสายตาพ่อ แม่ ผิวพรรณดี หน้าใสเป็นสิวมพู่ มีแว่นสายตาเป็นสัญลักษณ์ให้เห็น

กว่าจะได้ลงมือเอาข้าวไปดำนาสาธิตที่แปลงนา ต้องเปลี่ยนพื้นที่รกร้างให้เป็นนาข้าวท่ามกลางแดดร้อนที่แผดเผา ทั้งจอบเสียม มีดพร้าในมือของนักเรียนกลุ่มนี้ที่ทำหน้าที่กับดินที่แข็งเอามากๆ ก็ทำได้สำเร็จ

วันนั้นได้ฟังและเห็นคุณครูตริณช เพชรแสนงาม ซึ่งเป็นครูแกนนำของโรงเรียนมาตั้งแต่เริ่มต้น เล่าถึงเรื่องราวว่าจะสำเร็จ หลายครั้งที่ถอดคอร้องไห้กับนักเรียนที่พร้อมใจสู้และให้กำลังใจแก่กันในยามที่มีใครท้อแท้กับการเอาชนะธรรมชาติและรับรู้ถึงความยากลำบากของชาวนาที่กว่าจะได้ข้าวมาลิ้มลิ้มเพื่อเลี้ยงผู้คน

ด้วยหลักคิดของเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นโครงการที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในชุมชนที่ใช้ผ่านโครงการฐานวิจัยพัฒนากระบวนการคิดของครูและนักเรียน ซึ่งจะมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในการเรียนรู้ที่งดงาม มีใจเนื้อความรู้ที่กำหนดมาแล้วอย่างตายตัวว่าไม่ถูกก็ต้องผิด

จุดเน้นของโครงการมุ่งไปที่การเกิดการปฏิรูปการทำวิชาโครงการระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูเข้าใจการวิจัยที่เป็นเครื่องมือที่สร้างปัญญาให้กับเยาวชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่สพร.ควรให้ความสนใจ

ตุลย์ ณ ราชดำเนิน

tulacom@gmail.com

3 การศึกษาที่สร้างความเปลี่ยนแปลงในส่วนตัว

เราคงได้ได้ยินคำว่า “ก้าวข้าม” หมายถึงอย่าไปติดอยู่กับข้อขัดข้องที่มีอยู่ ก้าวข้ามความขัดแย้ง

การลุยผ่านหมายถึงการมี
ประสบการณ์ที่โชกโชนกับความ
ยากลำบาก ที่มีความฉลาดกล้วเป็น
ทุน เมื่อลุยผ่านแล้วจะ “เติบโต”
อีกขั้นหนึ่ง เหมือนการผลิใบใหม่
เช่นเดียวกับต้นไม้ในป่าที่ผ่านไฟ
ป่าหน้าแล้งมาได้ มันจะเติบโต
อย่างรวดเร็วในหน้าฝน

หมายถึงอย่าเอาความขัดแย้งมาเป็นสิ่งขวางกั้นในการเดินไป
ข้างหน้าด้วยกัน คือให้เลิกคิดถึงความขัดแย้งที่มีต่อกัน อย่า
เอามาเป็นเงื่อนไขของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ไม่เช่นนั้นก็จะ
ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้

วันนี้ผมเสนอคำว่า “ลุยผ่าน” ในโครงการ
เพาะพันธุ์ปัญญาการลุยผ่านหมายถึงการมีประสบการณ์ที่
โชกโชนกับความยากลำบาก ที่มีความฉลาดกล้วเป็นทุน
เมื่อลุยผ่านแล้วจะ “เติบโต” อีกขั้นหนึ่ง เหมือนการผลิใบ
ใหม่ เช่นเดียวกับต้นไม้ในป่าที่ผ่านไฟป่าหน้าแล้งมาได้
มันจะเติบโตอย่างรวดเร็วในหน้าฝน (เช่นผักหวานป่า)
นานๆ ไปมันวิวัฒนาการอยู่กับไฟได้ เช่น เมล็ดมีเปลือกทน

ไฟ และจะเพาะงอกง่ายเมื่อผ่านไฟป่า (ต้นไม้ในออสเตรเลียเป็นเช่นนี้)

การฝึกครูและนักเรียนใน โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาไม่สามารถทะนุถนอมด้วยจิตตปัญญาศึกษา
อย่างเดียว แต่ต้อง “ลุยผ่าน” การ challenge กับงานยาก ผ่านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และคิดวิพากษ์
อย่างเข้มข้นในบรรยากาศการถกเถียงทางวิชาการที่เต็มไปด้วยเหตุผลและตรรกะ ทำให้เติบโต มีความกล้า
ทางความคิดเป็นของตนเอง

เราจะพบนักเรียนจำนวนมากที่โชกโชนกับการทำโครงการประกวดหลายเวที แต่ก็ยังไม่พัฒนา
ความกล้าความเชื่อมั่นทางความคิด เพราะโครงการไม่ได้ให้ประสบการณ์ลุยผ่านความคิด

นักเรียนห้อง smart science โรงเรียนแจ้ห่มเติบโตอย่างมากเมื่อเขาทำนา 2 ไร่ที่ต้องเอาชนะ
อุปสรรคสภาพมากมาย แต่การทำนาต้องใช้เวลา 4 เดือน ตลอดเวลานี้นักเรียนต้องเรียน ต้องสอบ ฯลฯ
ผมบอกครูเสมอว่าผมเป็นห่วง ถ้าสิ่งที่นักเรียนต้องทำทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเหตุให้เขาไปไม่ถึงเกี่ยวข้าว
เพราะจะไม่มีเมล็ดผลองชัย เหมือนต้นไม้ที่ตายเพราะไฟป่า เขาจะได้เพียงความสนุกชั่วคราวช่วยยามจาก
ความแปลก ที่ได้สัมผัสกับสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนเท่านั้น ซึ่งปกติสิ่งทำนองนี้ก็มีมากมายในวิถีชีวิตปัจจุบัน
อยู่แล้ว เขาจะไม่ได้รับการฝึกให้อดทน มีความเพียร มีวินัย และอีกสารพัดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 แต่
ถ้าหากระยะ 4 เดือนนี้พวกเขาทั้งห้องลุยผ่านไปด้วยกัน เขาจะเติบโตแบบก้าวกระโดด

ข้อติดขัดของการไม่ยอมลุยผ่านคือ ไม่มีเวลา ครูภาระมาก เด็กติดสอบ โรงเรียนติดงาน ฯลฯ จะ
เรียกว่าเป็นข้ออ้างที่เป็นจริงก็ได้ แต่ถ้าเราคิดมุมใหม่ ข้อติดขัดเหล่านั้นคือสิ่งขัดขวางการลุยผ่าน เหมือน
ไฟป่าที่ร้อนแรงมากเป็นพิเศษ ที่หากเราลุยผ่านได้ เราจะยิ่งแข็งแกร่งแบบเดียวกับไม้ที่รอดตาย

ตอนเรียนหนังสือ ทุกคนมีจังหวะลุยผ่านความร้อนแรงพิเศษมากมาย อย่างน้อยก็ตอนสอบ แล้วมาลุยผ่านอย่างหนักตอนแย่งกันเข้ามหาวิทยาลัย นักศึกษาปี 4 อดหลับอดนอนลุยผ่านการทำ *final year project* ที่ต้องทันเวลา ใครที่เรียน ป. โท ป. เอก ก็ยังต้องลุยผ่านด้านวิทยานิพนธ์ ลูกศิษย์ผมคนหนึ่งไปเรียนต่อปริญญาเอกที่ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นที่ทราบดีว่าการศึกษานั้นต้องลุยผ่านงานหนักและความเครียด เจอกันก่อนจบเขาคูโทรมมากเหมือนไม่มีเวลาดูแลตนเองเลย ผมบอกเขาว่า เขากำลังถูกทดสอบการ “ลุยผ่าน” อย่างรุนแรง หากแพ้กี้หมดรูป หากชนะก็เป็นกำไรชีวิตที่หาประสบการณ์ให้เติบโตแข็งแกร่งอย่างนี้ไม่ได้ อีกแล้ว ชีวิตการงานของเขาตอนนี้รุ่งเรืองมาก

ผมจึงเชื่อว่าการทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาควรฝึกนักเรียนและครูให้ *mature* ทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งด้านวิชาการและการทำงาน มันช่วยเปลี่ยนบุคลิกหรืออุปนิสัยได้

การลุยผ่านของเรานอกจากต้องผ่านข้อคิดขัดในกระบวนการของโรงเรียนดังกล่าวแล้ว เรายังต้องลุยให้ทะลุกระบวนการทัศนคติการทำวิจัยที่ครูเคยชินอีกด้วย ถ้าครูไม่เปลี่ยน RBL เพาะพันธุ์ปัญญาก็สำเร็จยากสำหรับนักเรียน เขาต้องผ่านทะลุความเคยชินกับชีวิตสมัยใหม่ที่ทุกอย่างง่ายและเร็วทันใจไปหมด เด็กถูกหล่อหลอมมาในสภาพที่ไม่รู้จักการรอคอย ไม่รู้จักอดทน ไม่รู้จักการยับยั้งตนเอง

ด้วยเหตุนี้ ผมจึงมักชื่นชมโครงการที่เห็นว่าเด็กและครูต้อง “ลุยผ่าน” อะไรบางอย่าง และชื่นชมมากขึ้นหากเป็นการลุยอย่างหนักที่แสดงหลักฐานการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงส่วนที่เป็น *non-cognitive*

บทความข้างต้นชื่อ “การลุยผ่าน” ที่ผมเขียนส่งให้ทีมงาน โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาเรียนรู้ เขียนจากประสบการณ์ที่เห็นนักเรียนโรงเรียนแจ้ห่มวิทยาทำนา เรื่องราวของพวกเขาถูกถ่ายทอดครั้งแล้วครั้งเล่าให้แก่ผู้สนใจการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลง/เปลี่ยนสภาพ (*transformative learning*) ดังที่ผมเขียนให้ประชาคมวิจัยมา 2 ตอนแล้ว

การลุยผ่านในการศึกษาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมิใช่มีเพียงการทำงานหนักทางกายอย่างเช่นที่พวกเขาทำนาในโรงเรียนเท่านั้น ที่สำคัญคือการลุยผ่านทางจิตวิญญาณ ความเหนียวและการปะทะทางความคิดในกลุ่มเพื่อนจากงานหนักสร้างความรู้สึกละเอียดและอารมณ์หลากหลาย และนั่นจึงเกิดผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกละเอียดและจิตใจของครูและนักเรียน หากผลกระทบนี้ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมมันจะสร้างการเรียนรู้อย่างมาก การจัดการนี้อาจมีปรากฏในตำราการเป็นครู แต่ผมเชื่อว่าเป็นความรู้เพียงนิยามการจัดการเป็นทักษะ หากครูไม่นำมาปฏิบัติและเรียนรู้จากการปฏิบัติ นิยามที่จำได้ก็ไม่ช่วยอะไร

ผมเชื่อว่าการจัดการ อันเป็นทักษะที่สำคัญของครูที่จะสร้างลักษณะอุปนิสัย (*character*) ให้แก่นักเรียนในกรณีเช่นนี้ นอกจากจะสร้างพันธะแน่นเหนียวระหว่างครูกับนักเรียนแล้ว ยังก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวตนนักเรียน (*transformation*) อีกด้วย

Transformative learning เห็นได้ไม่ยากจากพฤติกรรมของนักเรียน พฤติกรรมคือสิ่งที่สื่อตัวตนภายใน หากเปลี่ยนไปในทางบวกก็หมายความว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยกระดับจิตใจจากการเรียนรู้

เมื่อหลายปีมาแล้วผมอ่านหนังสือพิมพ์เรื่องนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนที่ถูกจัดว่าเป็น “คุณหนูไฮโซ” เปลี่ยนตัวเอง ตลอด 20 กว่าปีที่ใช้ชีวิตมานั้น “คุณหนู” รู้จักแต่มาลาภาพของควมศิวิไลย์ในเมืองหลวง คุณหนูผู้ซึ่งไม่เคยเห็นโลกข้างนอกเกินเลยศูนย์การค้าและแหล่งบันเทิงได้ยื่นเพื่อนคุยเรื่องออกค่ายอาสาพัฒนาฯ เธอจินตนาการถึงความสนุกสนานมีสีสันเหมือนงานปาร์ตี้ จึงขอร่วมงานด้วยโดยไม่รู้ว่าจะเจออะไร การเห็นสภาพจริงและไป “จุ่มตัว” ในสภาพจริงเป็นเวลา 10 กว่าวันได้ shock จิตใจจนต้องหันมาพิจารณาตนเอง เปลี่ยนแปลงตนเอง ละทิ้งสินค้าแบรนด์เนมที่เคยเป็นตัวแทนของเธอ หันมาใส่เสื้อจากสวนจตุจักรแทน ตัวตนเดิมของเธอหายไปกลายเป็นคนใหม่ เราเรียกสิ่งนี้ว่า transformation หรือ การเปลี่ยนสภาพ

Transformative learning เกิดจากประสบการณ์และการทบทวนตนเอง หรือที่เราเรียก reflection การได้สะท้อนย้อนคิดเป็นการเรียนรู้กับตนเองที่มีพลังกว่าให้คนอื่นบอก การทำงานยากลำบากที่ใช้เวลานานและเป็นกลุ่มใหญ่ทำให้นักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาโรงเรียนแจ่มวิทย์ที่กลุ่มเกิดการทบทวนตนเอง จึงทำให้นักเรียนกล่าวว่าตนเปลี่ยนจากเด็กแต่เป็นผีเสื้อ คือ เกิด transformation ไปสู่สภาพใหม่

นักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาอันเป็นที่รักทุกคน

ครูตัดสินใจส่งความในใจผ่านจดหมายฉบับนี้ถึงพวกเราทุกๆ คน เพราะบางครั้งครูรู้สึกว่าการเขียนมันสามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ครบถ้วนมากกว่าการพูด ครูก็ไม่รู้จะเริ่มตรงไหนดี แต่ที่ตัดสินใจส่งจดหมายฉบับนี้เพราะต้องการขอใจสำหรับกำลังใจที่หลายๆ คนส่งถึงครู และอยากจะขอโทษในช่วงนี้ครูรู้สึกท้อแท้กับอะไรหลายๆ อย่าง การทำงานหนักมันไม่ได้ทำให้ครูท้อ แต่การทำงานโดยมองไม่เห็นจุดหมายปลายทางและปราศจากความสุขมันทำให้ครูเริ่มเหนื่อยกับการต่อสู้

ครูยังเชื่อมั่นว่าเพาะพันธุ์ปัญญา กับ RBL เป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่ครูเคยใช้มา ที่สามารถสร้างทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิตให้กับนักเรียนได้มากที่สุด แต่ครูรู้ว่ามันไม่ง่ายเลยที่ครูจะทำให้ทุกคนเชื่อในแบบที่ครูเชื่อ การเปลี่ยนระบบจากความเคยชินไปสู่ระบบใหม่ที่เป็นสิ่งใหม่ยังคงเป็นเรื่องยากสำหรับใครอีกหลายๆ คน จึงเห็นได้ว่าหลายคนยังคงพันนาการตัวเองยึดติดกับสิ่งที่ตัวเองคุ้นเคยมากกว่ากล้าออกไปเผชิญความเปลี่ยนแปลง

การเริ่มต้นกับเพาะพันธุ์ปัญญา ครูเริ่มต้นมันด้วย “ใจ” และพลัง “ศรัทธา” ครูดำเนินการด้วย “ความเชื่อ ความอดทน และความรัก” ทุกอย่างขับเคลื่อนผ่าน “การเสียสละ” และยึดผลประโยชน์ส่วนรวมและนักเรียนเป็นหลัก ครูทุ่มเททั้งกำลังกายกำลังใจและกำลังทรัพย์เพื่อต้องการให้หลายๆ คนได้เห็นผลที่เกิดขึ้นมันคุ้มค่ากับการเหนื่อยจริงๆ แต่สุดท้ายครูก็ได้พบว่า การเปลี่ยนระบบของความเคยชินเป็นเรื่องยากเกินกำลังครูตัวเล็กๆ คนหนึ่งจะทำได้ เมื่อพลังกายและพลังใจเริ่มลดลง ความเหน็ดเหนื่อยท้อแท้ก็เกิดขึ้น หลายอาทิตย์ที่ผ่านมา จนถึงวันนี้ครูพยายามต่อสู้กับความคิดทั้งทางบวกและลบของตัวเองอย่างหนัก ณ ตอนนี้นักครูตัดสินใจอย่างแน่วแน่แล้วว่า ครูจะพยายามสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาในตัวเองกลับมาอีกครั้ง

ครูจะยึดมั่นในสิ่งดีๆ ที่ครูทำอีกครั้ง เพราะอาชีพครูคือสิ่งที่ครูเลือกเอง ครูคงจะมาที่อถอยแบบนี้ไม่ได้ เพราะมีนักเรียนอีกหลายคนที่รอครูอยู่ ถ้านักเรียนคนใดเชื่อมั่นในตัวครูและเชื่อมั่นในเพาะพันธุ์ปัญญา...ขอให้สู้ไปพร้อมกันอีกครั้งนะคะ

-รักทุกคนมากคะ -

เพาะพันธุ์ปัญญาเป็นคั้งน้ำยาอุทัย
ทิพย์ ที่เพียงหยดเดียวก็เปลี่ยนสี
เปลี่ยนกลิ่นน้ำดื่มให้หอมชื่นใจแก่
ทั้งครูและนักเรียนได้ แต่ที่ปฏิบัติ
ยากเพราะทุกคนนิยมคั้งน้ำอัดลม
หรือกาแฟกันเป็นส่วนมาก

เนื้อความในจดหมายอธิบายความลึกซึ้งที่ซ่อนเร้นอยู่ในโรงเรียน แม้ครูจะไม่ได้กล่าวถึงสิ่งนั้นอย่างชัดเจน แต่ผู้อ่านก็ sense ได้ถึงความยากลำบากของการทำหน้าที่ครูตามแนวทางเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นเรื่องที่คุณนอกยกเข้าใจได้ เพราะคนนอกเข้าใจว่าโรงเรียนเป็นองคาพยพที่เล็ก

องคาพยพที่เล็กหมายถึงเป็นสถานศึกษาที่มีภาพว่ามี ผอ. มีครู และนักเรียน ที่เป็นผู้มีบทบาทหลัก ครูมีหน้าที่สอน นักเรียนมีหน้าที่เรียน นักเรียนทำการบ้านให้ครูตรวจ สั้นเทอมสอบขึ้นชั้นสูงขึ้น ในความเป็นจริงนั้น โรงเรียนเป็นสังคมที่ซับซ้อนยุ่งเหยิงจากคนนอกจำนวนมากที่

แทรกแซง (ด้วยความหวังดี) นำภารกิจใหม่และความหวังใหม่มาให้ทำ โดยมีเหตุผลว่าเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์การศึกษาของนักเรียน ไม่เว้นแม้แต่โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาที่เคยถูกรังเกียจมาแล้ว (และโรงเรียนจำนวนมากยังคงรังเกียจอยู่) ครูเพาะพันธุ์ปัญญาจึงเป็นเพียงครูส่วนน้อยของโรงเรียน หากไม่แกร่งจริง ไม่สัมผัสถึงการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนก็คงถอยออกไปแล้ว

เคยมีคนถามผมว่า เราจะขยายแนวคิดเพาะพันธุ์ปัญญาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างไร? เป็นคำถามที่คำตอบง่ายมาก แต่ปฏิบัติยากมาก ที่กล่าวว่าตอบง่ายเพราะเรามีหลักฐานแล้วว่าเพาะพันธุ์ปัญญาเป็นคั้งน้ำยาอุทัยทิพย์ ที่เพียงหยดเดียวก็เปลี่ยนสีเปลี่ยนกลิ่นน้ำดื่มให้หอมชื่นใจแก่ทั้งครูและนักเรียนได้ แต่ที่ปฏิบัติยากเพราะทุกคนนิยมคั้งน้ำอัดลมหรือกาแฟกันเป็นส่วนมาก เครื่องดื่มถูกเจอปนด้วยรสและกลิ่นที่แรงกว่า น้ำยาอุทัยทิพย์เพียงหยดเดียวจึงไม่สามารถแทรกซึมเปลี่ยนแปลงได้

จดหมายที่ครูเขียนถึงนักเรียนทั้ง 29 คนของห้อง smart science โรงเรียนแจ้ห่มวิทยากระทบความรู้สึกแก่นักเรียน มีนักเรียน 20 คนเขียนจดหมายตอบครู ผมขอยกมาสักเพียง 2-3 คน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจส่วนที่ขาดหายไปจากการจัดการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนสภาพ (transformative education)

“...ครูเป็นเหมือนแม่อีกคนของหนู ครูคอยสอนและให้ความรู้มากมาย ให้ประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิตที่ผ่านมามีครูแค่ไม่กี่คนที่หนูสนิทมาก รักมาก ห่วงมาก และร้องไห้ตาม หนูไม่เข้าใจตัวเองว่าทำไมหนูต้องร้องไห้ตามครูทุกครั้ง มันเป็นเรื่องที่อธิบายยากมากคะ ถ้าไม่เจอด้วยตัวเองก็จะไม่เข้าใจ

ถ้าไม่มีครูหนูก็คงจะไม่ได้ทำโครงการนี้ หนูก็มีทัศนคติแบบเดิม เมื่อก่อนหนูเป็นคนที่ไม่ชอบสังเกต ไม่ชอบตั้งคำถาม จี๋อาย ไม่ชอบงานกลุ่มหรือโครงการงาน แต่พอมาเข้าโครงการนี้ ก็ทำให้ทัศนคติ

ของหนูเปลี่ยนไป หนูไม่ชอบเวลาที่ครูร้องไห้เลยคะ หนูรู้สึกผิดเหมือนหนูทำให้ครูร้องไห้ออกมา ครู
ท้อได้แต่ครอย่าถอยนะคะ หนูไม่รู้หรือคะว่าครูกำลังคิดถึงกับหนู แต่หนูอยากบอกว่าหนูยังคงรักและ
ห่วงใยครูนะคะ และหนูจะเป็นแบบนี้ตลอดไปไม่เปลี่ยนแปลงคะ...”

“...หนูรู้ว่าครูเหนื่อย ครูท้อ หนูก็ท้อเหมือนกัน ดูเหมือนโครงการ 10 โครงการของเราไม่ค่อย
คืบหน้าไปไหนเลย เวลาครูร้องไห้ หนูก็อยากร้องไห้ตามครูเหมือนกัน แต่หนูก็ทำเต็มที่แล้ว ถึงแม้จะ
ทำแล้วล้มอีก หนูก็ลุกมาทุกครั้ง ถึงแม้จะล้มอีก หนูก็จะพยายามลุกขึ้นใหม่เพื่อสู้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิด
หนูไม่รู้ว่าความพยายามของหนูจะสูญหายไปเปล่าไหม แต่เราก็จะทำให้ถึงที่สุด ถ้าครูลุกขึ้นมาสู้กับ
ปัญหาอีกครั้ง หนูก็จะสู้ด้วย ครูสู้ หนูก็สู้นะ หนูจะขอไปกับครูอีกครั้งหรือหลายๆ ครั้งก็ตาม หนูก็จะ
สู้เพื่อโครงการของเราจะสำเร็จ หนูจะพยายามสร้างความมั่นใจให้แก่ตัวเองนะคะ สู้ๆต่อไปคะ...”

ครูร้องไห้เพราะต้องการให้นักเรียนได้ดีเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของนักเรียนในยุคสมัยที่การศึกษาเข้า
ใกล้บริการเชิงพาณิชย์ ปรากฏการณ์นี้ทำให้นักเรียน shock และสะท้อนกลับมาพิจารณาตนเอง เข้าใจ
ความสัมพันธ์ในฐานะมนุษย์ของการเป็นครูและนักเรียน ความมุ่งมั่นในการเป็นครูอย่างเดียวไม่สามารถ
ทำให้ครูร้องไห้ได้ การร้องไห้เกิดจากจิตวิญญาณการเป็นครู Transformative leaning เกิดในตัวนักเรียน
เมื่อครูปรับบทบาทตนเองใหม่ จากระบบที่ครูมีอำนาจ และใช้อำนาจมากำกับ ควบคุม เปลี่ยนมาเป็น
เปิดใจให้เห็นว่า “ครูก็เป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งเหมือนกัน กับนักเรียน” จนสามารถถอดกันร้องไห้ด้วยปิติ
ได้ อย่างที่ผมเขียนมา 2 ตอนแล้ว

“...หนูเชื่อมั่นในตัวครู หนูเชื่อมั่นในเพาะพันธุ์ปัญญา หนูเชื่อมั่นในเพื่อนๆ ทุกคน หนูเชื่อมั่นใน
ตัวเอง และหนูก็เชื่อมั่นในสิ่งที่ทำคะ ถึงแม้ว่าในการทำงานอาจมีบ้างที่เหนื่อยและท้อมากๆ ต้อง
ประสพกับปัญหามากมายที่พวกเราทำไปแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ เราทำงานไปอย่างทุ่มเท แต่ความทุ่มเท
และความตั้งใจที่มองไม่เห็นจุดหมายปลายทางมันเป็นสิ่งที่ทำให้ท้อจริงๆ คะ ที่ผ่านมามีพวกหนูทำงานกัน
อย่างไม่วางแผน คิดจะทำก็ทำ โดยที่ไม่คิดให้รอบคอบและคำนึงถึงผลที่จะตามมาทีหลัง แล้วสุดท้ายก็มา
ประสพกับสถานการณ์แบบนี้ ซึ่งสิ่งที่ผ่านมามีเราที่ไม่สามารถกลับไปแก้ไขได้คะ ในปัจจุบันผลที่เราได้รับ
บทเรียนที่เราได้รับจากการทำงานที่ไม่รอบคอบ ไม่วางแผนให้ดี ก็คือ ความล้มเหลวคะ

แปลงนาสาธิตที่โรงเรียน ที่พวกเราช่วยกันสร้างมันขึ้นมา ทั้งทำคันนา ไถนา ใส่น้ำลงนา ใส่น้ำปุ๋ย
พวกเราจะได้ปลูกข้าวแล้วจริงๆ ไร่ใหม่คะ แต่ถึงสิ่งที่ผ่านมามีเราจะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่สิ่งที่หนูคิด
ว่าคุ้มค่าที่สุด และหาที่ไหนไม่ได้แล้ว ก็คือประสบการณ์คะ หนูจะไม่คิดว่าสิ่งที่ได้ทำลงไปไม่
ประสบผลสำเร็จคะ เพราะสิ่งที่จะบ่งบอกได้ว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่สำหรับหนูไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ทำคะ
แต่สิ่งที่จะบอกได้ว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่ นั่นมันอยู่ที่เราเลือกจะมองคะ สำหรับหนู หนูคิดแบบนั้น
คะ หนูคิดว่าประสบการณ์ที่หนูได้รับนั้น คือ การที่หนูประสบผลสำเร็จแล้วคะ หนูได้อะไรมากมายจาก
การทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาในครั้งนี้คะ

หนูเห็นครูท้อแล้วหนูก็รู้สึกผิดนะคะ เวลาครูท้อ ครูเหนื่อย หนูเห็นครูเหมือนจะร้องไห้ หนูอยากบอกครูว่าพวกหนูขอโทษนะคะ ที่ครูต้องรู้สึกแบบนี้ก็เพราะพวกหนูเอง แต่ครูเคยบอกกับทุกคนนะคะว่า ปัญหาจะทำให้เราได้ความรู้ใหม่ ครูเคยบอกกับพวกหนูทุกคนนะคะว่าให้สู้ๆ เราจะสู้ไปด้วยกัน ต่อไปนี้หนูจะทุ่มเทและตั้งใจให้มากกว่านี้นะคะ ความรู้สึกไม่ดีที่ผ่านๆ มาจะค่อยๆ เลือนหายไป หนูยังเชื่อเสมอว่าเราจะทำได้และทำได้ดีด้วย เหมือนกับคำที่ครูเคยบอกหนู ใจคะ “เราจะสู้ไปพร้อมกันอีกครั้งนะคะ...”

การประกวดโครงงานจึงเป็นกิจกรรมกระพี้ของการศึกษา การตบรางวัลความดีความชอบให้ครูจึงเป็นตัวเสริมให้ครูคิดที่กระพี้ การประเมินที่เอากระพี้มาเป็นหลักฐานยิ่งทำลายการศึกษาในส่วน “การเรียนรู้ของนักเรียน”

ความในย่อหน้าที่สองนักเรียนผู้นี้ทบทวน ถกเถียง (debate) กับตนเองว่าความสำเร็จไม่ใช่เห็นผลงานข้างนอกตัว

แต่กลับเป็นผลงานข้างในตัวผู้เรียนที่เรียกว่า “ประสบการณ์” ต่างหาก ประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับคือการได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากการทำงาน นักเรียนผู้นี้เก่งมากที่เห็นว่าประสบการณ์คือความสำเร็จ “หนูคิดว่าประสบการณ์ที่หนูได้รับนั้น คือ การที่หนูประสบผลสำเร็จแล้วคะ” ทำให้ผมได้ทบทวนว่าครั้งหนึ่งในเวทีบอกเล่าเรื่องเพาะพันธุ์ปัญญาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มีคนถามว่า “รู้ได้อย่างไรว่าทำแล้วสำเร็จ?” คำตอบสั้นๆ จากทีมงานผมคือ “การได้ลงมือทำก็ถือว่าสำเร็จแล้ว เพราะได้เรียนรู้จากการทำ” หมายความว่าความสำเร็จไม่ใช่ปรากฏเป็นชิ้นงาน (โครงงาน Project-Based Learning ที่ส่วนมากเป็นสิ่งประดิษฐ์) แต่คือการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนเป็นผู้บอกเอง

ดังนั้น การประกวดโครงงานจึงเป็นกิจกรรมกระพี้ของการศึกษา การตบรางวัลความดีความชอบให้ครูจึงเป็นตัวเสริมให้ครูคิดที่กระพี้ การประเมินที่เอากระพี้มาเป็นหลักฐานยิ่งทำลายการศึกษาในส่วน “การเรียนรู้ของนักเรียน”

วันนี้นักเรียนชายหลายคนมาช่วยกันตัดหญ้าบริเวณแปลงด้านข้าง ไร่ทั้งมีดและเครื่องตัดหญ้า ตัดได้ไม่มากแคะ ไร่ ส่วนอีกหนึ่งไร่คงต้องขอยาไปก่อน เพราะหญ้าขึ้นสูงมากและลำต้นก็แข็งและเหนียว ลักษณะใบคล้ายใบอ้อย เห็นความเหน็ดเหนื่อยของเด็กๆ ก็รู้สึกสงสารจับใจจริงๆ คิดในใจอยู่ว่า เราคิดผิดหรือเปล่าที่ให้นักเรียนลงมือทำงานหนักขนาดนี้ แต่พอได้ถามไถ่ทุกคนบอกว่ายังสู้ไหว หายห่วงรู้สึกเลยว่าเค้าเหนื่อยแต่ภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำและตั้งใจที่ทำให้ครูมีความสุข ใช้เวลาครึ่งวัน จากป่าหุบผารกๆ ก็กลับมาโล่งสะอาดตาเลยคะ มันสุดยอดจริงๆ พลังแห่งความมุ่งมั่นและความสามัคคี..... ตอนนี่ก็เหลือแต่จ้างรถมาไถเพื่อพลิกฟื้นหน้าดิน เตรียมหว่านต้นปอเทือง ซึ่งเราเชื่อว่าจะช่วยปรับดินของเราให้มีสภาพที่ดีขึ้นตามคำแนะนำของลุงบัน รออีกแคะไม่กี่วันเท่านั้นคะ

บันทึกนี้เป็นของครู ครูไม่เคยทำนา นักเรียนไม่เคยทำนา แต่การชวนกันลุกขึ้นมาเปลี่ยนที่ดินรกร้างหญ้าสูงท่วมหัวขนาด 2 ไร่ให้เป็นแปลงนามันเกิดไม่ได้เลยหากขาดแรงบันดาลใจ ผมไม่ทราบว่าขณะนั้นครูและนักเรียนทราบอนาคตที่ต้องรับผิดชอบไปอีก 4-5 เดือนหรือไม่ ที่นักเรียนยังต้องเรียน ต้องสอบ และมีกิจกรรมที่ทราบกันดีว่ามันขโมยเวลาไปจนหมดสิ้นแล้ว ผมมองเห็นภาพที่นักเรียนแบกจอบเสียมมาจากบ้านมาฟิงผนังห้องเรียน รอเวลาว่างไม่ว่าเที่ยงที่แดดแผดเผาหรือเย็นที่เหนื่อยล้าจากการเรียนเพื่อลงไปพลิกพื้นผิวดินนี้ ต้องยกคานน้ำขึ้นเป็นแปลงทดลอง ต้องจัดการเรื่องน้ำเข้านา ต้องสู้กับวัชพืชและศัตรูข้าว ผมเชื่อว่ายังมีการเรียนรู้อีกมากที่นักเรียนยังไม่ได้สะท้อนออกมาในบันทึกการทำงาน นั่นคือ “การเป็นผู้สร้างชีวิต (ต้นข้าว)” ผมเห็นเรื่องเหล่านี้ใน Facebook ด้วยความตกใจ และประหลาดใจว่าเมื่อเจออุปสรรคเกินกำลังแก่ งานจะล้มเหลว และจะเป็นความทรงจำที่ไม่ดีของการเรียนแบบ Project-Based Learning (PBL)

ผมเรียกกิจกรรมนี้ว่า PBL (ไม่ใช่ RBL) เพราะ mode การเรียนรู้เกิดจากการสะท้อนย้อนคิดหลังการทำงาน เป็นการเรียนรู้จากอารมณ์ความรู้สึกของการทำงานหนักที่มีอุปสรรค ทำเป็นกลุ่มที่มีการปะทะทางความคิดจากการแสดงออกของความคิดของตนเองของปัจเจก และสิ่งที่ผมคาดไว้ก็เป็นจริง ตัวตนที่แท้จริงของนักเรียนแสดงออกเมื่อวันเวลาของการทำงานผ่านไป นับว่าเป็นโชคของนักเรียนที่ครูรู้จักการจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากอารมณ์และความขัดแย้ง โดยครูเป็นผู้นำ ดั่งบันทึกของนักเรียนในเหตุการณ์ต่อไปนี้

เรารู้แจ้งแล้วว่า การกำกับห้องเรียนด้วยอำนาจของครูนั้น ไม่ได้หมายถึงการมีความกล้าแต่อย่างใด แต่การแสดงออกเช่นที่ปรากฏนี้ต่างหากสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นความกล้าของผู้เป็นครู อย่างน้อยก็กล้าที่จะออกมาจากกรอบจารีตเดิม

“...แล้วครูก็มีกิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ กิจกรรมเปิดใจจะมีเก้าอี้ 1 ตัวตรงนี้ เป็นเก้าอี้ที่ใครมานั่งแล้วจะต้องพูดความลับในสิ่งที่คนอื่นไม่รู้ ครู님은คนที่ไปนั่งคนแรก ครูได้พูดถึงความจริงที่เคยเป็นและรู้สึกเปลี่ยนแปลง ครูพูดไปด้วยและร้องไห้ไปด้วย ไม่เอาๆ ไม่อยากให้ครูร้องไห้ นี่ฉันยังไม่รู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งที่ฉันกำลังเรียนรู้ นี่พวกเรา ม.4/1 ต้องทำโครงการนี้นะ !!! เหมือนทุกคนคิดจะทำ แต่แค่หัวข้อยังมีนๆ อยู่...”

ถ้าการทำเช่นนี้เรียกความกล้าหาญ การกระทำของคนเป็นครูต้องได้รับการยกย่องว่ายิ่งกว่าความกล้าหาญใดๆ

เรารู้แจ้งแล้วว่า การกำกับห้องเรียนด้วยอำนาจของครูนั้น ไม่ได้หมายถึงการมีความกล้าแต่อย่างใด แต่การแสดงออกเช่นที่ปรากฏนี้ต่างหากสมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นความกล้าของผู้เป็นครู อย่างน้อยก็กล้าที่จะออกมาจากกรอบจารีตเดิม เปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน Transformative learning ได้เกิดกับครูด้วย

วันนี้พวกเราทำนาปลูกข้าวกัน ฉันได้มาปลูกด้วย พวกเราทำนาแบบปลูกเป็นต้น ค่อยๆ ปลูก กับปลูกแบบนาโยน เป็นอะไรที่สนุก แต่ว่านี่พวกเราปลูกข้าวผิดฤดูใช่ไหม? ตอนนี้น้ำข้างๆ เริ่มแตกกอ แล้ว พวกเรากำลังจะปลูก ฉันเรียกตามความเข้าใจแบบแปลกละกัน...ตอนนี้มีน้ำท่วมนาใช่ไหม?

วันนี้ทางคันท่าน้ำท่วม เพื่อนบางคนตรงหน้าฉันขึ้นหลังกันแล้วตกคันท่าน้ำ... ฉันเพิ่งเคยมา ทุ่งนาตอนข้าวโตๆ มีน้ำครั้งแรกเลย เพราะฉันไม่มีนาเป็นของตนเอง เลยไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรมากนัก กำลัง ศึกษาอยู่ไปพร้อมๆ กันนี่ละ ตอนปลูกข้าวพวกเราช่วยกัน มีรุ่นพี่มาช่วยด้วย ตอนพวกเราช่วยกันนี้เสร็จ ใจจริงเลย งานที่พวกเราทำถ้ามีความสามัคคีก็จะเสร็จไว พอปลูกข้าวเสร็จเป็นอะไรที่เหนื่อยจริงๆ มี เพื่อนที่ไถนเป็นด้วยแถมๆ ดูล่องยังงไม่รู้ว่า เขาจะทำบ่อย ไถนากลัวมาก พอเวลากลับก็ต้องผ่านน้ำ อีกเห้อ...เหนื่อยปวดขาปวดเท้า แต่สนุกมากจริง วันนี้พวกเราได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สะกดคำว่า “สามัคคี” ได้เลย ส่วนพวกที่ยังก่อนนิคหน้าแต่ก็ช่วยกันอยู่ เป็นอะไรที่รู้สึกดีจริงๆ

ท้องฟ้าและอากาศเหมือนเป็นใจให้กับพวกเรา อากาศในช่วงเช้ามีฝนปรปรายมานิดหน่อย เจอ ปลูกบ้าง ด้วย เจอด้วยแรงๆ ฉันได้กินน้ำโคลนด้วย อยู่ดีๆ มันเข้าปาก รสชาติไม่ดีเลย ปลูกข้าวเสร็จ แล้วก็กลับบ้านไปอวดพ่อแม่ว่า “วันนี้หนูไปปลูกข้าวมานะ มันแตกต่างกับตอนไปยุวกาชาดศูนย์เศรษฐกิจ พอเพียงจัง ทำไมคะ” แตกต่างกันไป ไร่ซึ่งคำตอบ... แล้วต้นข้าวของพวกเราจะแตกกอได้มั๊ย? พวกเรา แค่มือใหม่ที่เริ่มทำครั้งแรก จะมีอะไรที่เป็นปัญหามะ? คำถามซึ่งหาคำตอบ

วันนี้ครูก็ได้นัดมากับเพื่อนๆ มาปลูกข้าวไร่ อากาศก็ยังคงร้อนเหมือนเดิม แสงแดดแผดเผา แต่ทุกคนก็ยังยิ้มได้ วันนี้แต่ละคนก็ได้เตรียมทั้งจอบและเสียมมา ฉันเอาเม็ดพร้ามาด้วย เอามาตัดไม้ไผ่ไปทำ โครงงาน แต่ละคนก็ช่วยกันขุดดินโดยใช้จอบและเสียมขุด บางคนไม่ได้เอาจอบกับเสียมมาก็เอาปลาย ไม้ไผ่แหลมขุดเอา แต่ก่อนข้างจะขุดยาก เพราะดินที่ใช้ปลูกแข็งมาก แข็งมากๆ มีกรวดก็เยอะ แต่พวกเรา ก็ปลูกได้ พอขุดหลุมเสร็จก็ช่วยกันหยอดเมล็ดข้าวลงไป 3-4 เมล็ด แล้วก็เอาดินกลบเบาๆ ไม่ต้อง กลบแน่น และแล้วก็เกิดเหตุการณ์น่าตกใจ มดขนาข้าวที่ปลูกไป มดขนาเมล็ดข้าวที่พวกเราปลูก แต่ก็ขน ไปไม่ได้เยอะ เป็นอะไรที่ตลก และน่าตกใจมาก มดตัวเล็กนิดเดียวช่วยกันขนเมล็ดข้าวที่ฉันและเพื่อนๆ ช่วยกันปลูก

บันทึก 2 ฉบับผมเลือกมาสะท้อนความรู้เพียงสาขาของนักเรียน บันทึกฉบับแรกคือประสบการณ์ แรกเริ่มที่นักเรียนสัมผัสฝันนา บรรยากาศของ authentic learning สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนทั้งห้อง สร้างฝันของตนเองในโรงเรียน นาฝันใหม่ต่างจากนาในประสบการณ์เดิมอย่างสิ้นเชิง มันจึงเป็น บทเรียนล้ำค่าที่นำไปสู่ transformative education ขณะที่ทำงานนั้นเขาเห็นเป็นความสนุก ไม่ใช่การเรียนรู้อ เพราะการเรียนรู้จะยังไม่เกิดขึ้นหากไม่มีกระบวนการของครูจัดให้นักเรียนได้สะท้อนคิด

แม้ว่ามีความขัดแย้งจำนวนมากจากการบอกเล่าผ่านละครเพลง “ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ่มวิทยา” แต่นำแปลกที่บันทึกของนักเรียนทุกคนไม่บรรยายถึงความขัดแย้งอย่างชัดเจน ส่วนมากเขียนถึงความรู้สึก

หากจะถามผมว่า Transformative Education คืออะไร? คำตอบคือ.....

ของตนเอง และความรู้สึกที่ตนเองได้รู้จักเพื่อนอย่างแท้จริง คือ เห็นตนเองและตัวตนของเพื่อนที่ไม่เคยเห็นมาก่อน

หากจะถามผมว่า Transformative Education คืออะไร? คำตอบคือ “การศึกษาที่จัดให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง (transformation) การจัดการการศึกษาแบบนี้ต้องการครูที่เข้าใจว่าการศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ให้มี

ปัญญารอบด้าน ไม่ใช่พัฒนาปัญญาที่รู้วิชาการด้านเดียว เป็นการเรียนผ่านการปฏิบัติให้ผู้เรียนเกิดพหุปัญญา (multiple intelligences) การใช้ PBL ที่เป็นการทำงานใหญ่ ใช้เวลานาน มีอุปสรรคให้แก้ อย่งที่เกิดที่โรงเรียนแจ้งห่มวิทยาก็เป็นวิธีหนึ่ง ขั้นตอนการเรียนรู้ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลงสภาพ คือ ให้ผู้เรียนทบทวนอารมณ์ความรู้สึก และเรียนรู้ส่วนที่ลึกของจิตใจในการเป็นสังคมมนุษย์จากสิ่งที่ได้ ทบทวนนั้น จนเกิดเป็นทักษะชีวิตและการทำงาน”

รูปประกอบบทความ (แทรกตามความเหมาะสมของการจัดหน้า)

วันพักผ่อนที่แจ่ม

รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ
หัวหน้าโครงการหน่วยจัดการกลาง “โครงการเพราะพันธุ์ปัญญา”
ภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
suteerapsu@gmail.com

ผมห่างหายการเขียนในประชาคมวิจัยไปหลายปี จำได้ว่าเขียนเป็นเรื่องเป็นราวตอนที่เป็นผู้อำนวยการฝ่ายอุตสาหกรรมเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ซึ่งต่อมาพิมพ์รวมเล่มชื่อ “วิจัย...ยังมีอะไรที่ไม่รู้ (ว่าไม่รู้)” หลังจากกลับไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผมมีโอกาสดูแลโครงการเพราะพันธุ์ปัญญา เป็นโครงการที่หากพูดให้ถูกสมัยก็ต้องใช้คำว่า “ปฏิรูปการศึกษา” โดยใช้วิจัยเป็นเครื่องมือการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่องนี้ต้องอธิบายกันยาวมากสำหรับประชาคมวิจัยที่ส่วนใหญ่เป็นคนในมหาวิทยาลัย

ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่ายๆ ก็ต้องบอกว่าวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาในเมื่อชาวบ้านทั่วไปยังทำวิจัยแก้ปัญหาของตนเองได้ ทำไมครูและนักเรียนจะทำได้...หลายคนคงนึกในใจว่าครูทำวิจัยในชั้นเรียนแล้วผมไปยุ่งอะไรด้วย!!

เรามีครูประมาณ 500,00 คน หลายปีที่ผ่านมาจะมีวิจัยในชั้นเรียนนับล้านชิ้น งานทุกชิ้นมีคาถาเดียวกันหมดว่า “เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน” เรามีนักเรียนประมาณ 10 ล้านคน แต่ทำไมผลสัมฤทธิ์ไม่ว่าจะอ้างอิงจากการประเมินใดจึงถดถอยทุกขณะ...นั่นเพราะการศึกษาของเราเข้าใจวิจัยผิด

วิจัยเป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญาแก่ผู้ทำ หากเราต้องการให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนจริงๆ (ไม่ใช่โรงเรียนสอน) คนที่ทำวิจัยต้องเป็นนักเรียน ไม่ใช่ครู ที่สำคัญคือ ครูต้องรู้จักวิจัยแบบใหม่

ผมเรียกวิจัยแบบที่ครูทำขณะนี้ว่าเป็นวิจัยสมัยก่อนพุทธกาล คือ อยากรู้อะไรก็ไปถามคนอื่นเขา ด้วยวิธีนี้เจ้าชายสิทธัตถะจึงเสียเวลาไป 6 ปีจากการถามหาความรู้จากดาบส วิจัยของครูก็เช่นกัน ติดเครื่องมือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิจัยที่เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาต้องใช้ระบบคิด “ผลเกิดจากเหตุ” อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ (cause) กับผล (effect) ด้วยเหตุผล (reason) ที่อิงวิชาความรู้อย่างมีตรรกะ วิจัยที่เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาของนักเรียนจึงต้องสมทานกระบวนการคิดหลังการตรัสรู้เมื่อ 2,600 ปีที่แล้ว

ไม่ยากที่ต้อง detox ความคิดวิจัยแบบก่อนพุทธกาลออกจากความคิดของครูและนักเรียน โครงการนี้จึงมีเรื่องเรียนรู้อีกมากมาย...

บทความตอนที่ 1 “วันพักผ่อนที่แจ่มใส” จะทำให้ผู้อ่านทราบความสุขปลายทางที่ผมสัมผัสจากงานนี้ จากนั้นตอนต่อไปจะคลี่คลายให้เห็นว่าการปฏิรูปการศึกษาด้วยกระบวนการเพาะพันธุ์ปัญญาเป็นอย่างไร

ช่วงวันที่ 29 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 57 ผมอยู่ลำปาง ใช้เวลา 2 วันพบกับครูและนักเรียน 100 กว่าคน เพื่อฝึกการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลให้งานวิจัยของเขามีความหมายมากกว่าที่ตาเห็น ผมพบว่าครูและนักเรียนเรียนรู้เรื่องนี้อย่างน่าตื่นตามาก เหมือนกับไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน จบปฏิบัติการแล้วผมนั่งพักที่โซฟา มีนักเรียนมาเข้าคิวถามงานของตนเอง ผมไม่ได้อธิบายอะไรเลย แต่ถามแหย่ให้นักเรียนตอบเอง ทำได้ 2-3 คนนี่ถือว่ายังมีอีกจำนวนมากในห้อง ที่น่าจะจะได้เรียนรู้ร่วมกัน ผมจึงชวนลากเก้าอี้ 2 ตัวไปนั่งหน้าห้องคุยออกไมค์ให้ได้ยินทั่วกัน งานที่กำลังจะจบจึงไม่สามารถจบได้ กระทั่งหมดเวลาจริงๆ เพราะต้องออกเดินทางต่อไปอำเภอแจ่มใส มีครูเขียนเล่าในเฟซบุ๊กว่า นักเรียนดีใจมากที่งานของตนถูกผมแก้ไขให้ ทำนองว่าเล่าอวดเพื่อนได้

ผู้หวังดีจำนวนมากเตือนให้ผมพักผ่อน ดูแลสุขภาพ เพราะมักจะเห็นผมหมดต้นคอเมื่อว่าง เป็นอาการของคนนั่งทำงานหน้าคอมพิวเตอร์ การออกมาทำงานเช่นนี้คือการพักผ่อนอย่างหนึ่งในความคิดของผม อย่างน้อยก็เป็นเหตุให้ถอยออกจากจอคอมพิวเตอร์ ความเพลิดเพลินในการทำงานกับครูและนักเรียนกลับฝังความรู้สึกเหนื่อยหมดสิ้น ความเหนื่อยปรากฏเมื่อเข้าที่พัก รู้สึกว่าร่างกายต้องการพักผ่อนเห็นเตี๋ยง

การเดินทางที่ผมชอบคือทางรถยนต์ โดยเฉพาะเส้นทางที่ไม่เคยผ่าน เส้นเล็กๆ ที่แยกเข้าอำเภอ ตำบลเล็กๆ เพราะได้เห็นทัศนียภาพต่างๆ การได้เดินทางในเส้นทางแบบนี้เป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่งเช่นกัน ผมจึงถือว่าการมาทำงานที่แจ่มใสครั้งนี้คือการพักผ่อน แต่ก็เกรงใจโรงเรียน ถ้าหากต้องเตรียมการวุ่นวายเพื่อต้อนรับ ก่อนหน้านี้เห็นข่าวจากเฟซบุ๊กว่าครูต้องประชุมนักเรียนเพื่องานนี้ ผมได้แต่บอกไปว่าทำงานตามปกติ ผมอยากเห็นความปกติอย่างที่เป็นอย่างอยู่ทุกวันมากกว่า...อย่างไรก็ตาม การต้อนรับที่เป็นทางการดูเหมือนเป็นธรรมเนียมที่ห้ามกันไม่ได้ หากการจัดความสัมพันธ์ของบุคลากรการศึกษาเน้นเอางานเป็นหลัก เอาการต้อนรับเป็นรอง ครูจะลดภาระงานไปได้มาก ภาพที่ผมเคยเห็นผู้อำนวยการโรงเรียนและครูเต็มสนามบินเพื่อต้อนรับ “นาย” จากส่วนกลางตอน 3 ทุ่ม ก็จะไม่หายไป

งอเล่าเบื้องหลังการมาเยือนก่อนเพื่อปูเรื่องกึ่งเขียน

เมื่อ 2 สัปดาห์ก่อนหน้านี้นี้ผมไปร่วมงาน “ลำปางวิจัย” ได้เห็นครูตรีสุข (โรงเรียนแจ่มใสวิทยา) นำเสนองานวิจัยการทำงานเพาะพันธุ์ปัญญาของตน ครูชะงักพูดต่อไม่ได้เมื่อต้องสรุปโลดสุดท้ายว่า ผลการทำงานนี้ทำให้นักเรียนเปลี่ยนไปอย่างไร? ครูหยิบหนังสือที่นักเรียนเขียนสะท้อนความคิดบอกเล่าการเปลี่ยนแปลงของตนเองให้ที่ประชุมดูแล้วร้องไห้ ต้องยุติการนำเสนอไปโดยปริยาย นับว่าเป็นการสรุปที่ตรงเนื้อหามากที่สุดโดยไม่ต้องพูด ผมได้หนังสือสะท้อนความคิดของครูและเด็กมา 1 เล่ม อ่านแล้วจึงเข้าใจว่าครูร้องทำไม? ไม่ใช่ครูทุกคนจะร้อง แต่มันต้องมีอะไรบางอย่างที่สะกิดจิตใจได้สำนึกที่ซ่อนอยู่ ผมจึงตั้งใจไปค้นหา...

ความสุขอย่างหนึ่งของการออกต่างจังหวัดคือได้ไปนอนในบรรยากาศชนบท คืนวันอาทิตย์ผมเข้าพักที่รีสอร์ทผสมร้านอาหารชื่อ “แอ่วอิม” ได้นอนบ้านหลังเกือบในสุด สงบเงียบ ติดทุ่งนา ไปถึงเมื่อเกือบ 6 โมงเย็น ยังพอมองให้ถ่ายรูป ชาวบ้านข้างเรือนพักยกร่องแปลงนาเตรียมปลูกพืชหลังนา เดว่าน่าจะเป็นกระเทียมหรือหอม ฟางข้าวที่เหลือจากการนวดเตรียมไว้คลุมแปลงกองอยู่ริมคันนา ในผืนนามีเปลวไฟเผาตอซังที่เหลือเป็นหย่อมๆ

ที่พักของผมอู่หลังรองสุดทาง เดินอีก 10 เมตรก็ลงแปลงนา

วันจันทร์เราออกตั้งแต่ 6 โมงเช้า ฟ้ายังมืดอยู่ ได้เห็นแสงทองขอบฟ้าระหว่างทางขึ้นเขาไปวัดเฉลิมพระเกียรติ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (https://www.youtube.com/watch?v=laJrZ0g_TSg) เราไปถึงวัดเมื่อสว่างแล้ว เข้ากราบพระประธาน ออกไปที่ลานข้างโบสถ์ ชมวิวทุ่งนาและเทือกเขาจากมุมสูง แสงสีทองจับขอบฟ้าที่มีเทือกเขาเป็นฉากกัน พระอาทิตย์ยังไม่ทันพ้นเหลี่ยมเขา ก็มีเสียงเรียกให้ออกมาขึ้นรถ เมื่อเดินออกมาด้านนอกได้เห็นเจดีย์ขาวๆ จำนวนมากตั้งอยู่บนยอดเขาสูงลิบ นึกชมว่าช่างเป็นศรัทธาของชาวแจ้ห่มที่ขนอุปกรณ์ขึ้นไปสร้างไว้ ไม่ได้นึกเลยว่านั่นคือสถานที่ที่เราจะเดินทางขึ้นไปจนถึง การเดินทางช่วงต่อจากนี้ต้องใช้รถกระบะขับเคลื่อน 4 ล้อป้ายแดงใหม่เอี่ยม (เข็มไมล์ยังไม่ถึง 300 กม.) ที่ทางวัดจัดให้ ทางขึ้นเขาแคบ โค้ง และชันเป็นทางยาว ผมนั่งคู่คนขับสังเกตเห็นว่าเขาไม่ยอมใช้ระบบขับเคลื่อน 4 ล้อเลย ใช้จิ้งหะเร่งเครื่องพุ่งทะยานขึ้นเนินที่ทั้งชันและแคบเลียบหน้าผา บางคราวเปลี่ยนเกียร์กลางทางชัน เขาต้องใช้เทคนิค “เลี้ยงคลัตช์” จนกลิ้งใหม่เข้ามาในห้องโดยสาร มันจึงทำให้ผมนั่งภาวนาด้วยความหวาดเสียว แต่ก็วางใจว่าเขาน่าจะรู้ทางจึงกล้าขับแบบนี้ คนนั่งกระบะหลังจับราวกระบะกันแน่น รถมาจอดส่งที่พักรถดอยผาหมอกเพื่อให้พวกเราเดินเท้ากันต่อ ขึ้นไปยังยอดดอยที่มองเห็นลิบๆ อยู่ฉากหลัง

พระอาทิตย์กำลังพ้นเหลี่ยมเขาที่คานวัดโบสถ์วัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จุดหมายคือยอดเขาสูงมีเจดีย์ขาวปกคลุมยอดนี้

ทางยอดดอยผานมอก เห็นยอดที่จะขึ้น และทางขึ้นดอย

ทางเดินขึ้นยอดดอยค่อนข้างสะดวกเพราะเป็นหน้าหนาว ดินแห้ง เส้นทางส่วนมากได้รับการปรับปรุงให้เดินง่าย ด้วยทางเดินโครงเหล็ก เดินบ้าง พักบ้างประมาณ 30 นาทีก็หายเหนื่อยเมื่อเห็นธรรมชาติเบื้องล่างจากยอดดอย เมื่อเทียบกับศรัทธาผู้คนที่ขวนขวายขึ้นมาก่อสร้างแล้ว การเดินขึ้นของผมเป็นเรื่องเล็กน้อยเหลือเกิน อากาศเย็นสบาย ท้องฟ้าโปร่งมองเห็นทัศนียภาพเบื้องล่างได้ 360 องศา เราทานข้าวเหนียวหมูปิ้งเป็นอาหารเช้าที่ศาลาริมหน้าผา ซึ่งมีค่าเตือนว่าอาคารเหล่านี้ไม่ได้รับการรับรองจากวิศวกร จึงไม่รับรองความปลอดภัย ผมไม่ใช่วิศวกรโยธา แต่ด้วยตรรกะว่าศาลานี้ น่าจะเคยบรรทุกคนจำนวนมากก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้น พวกเราไม่ถึง 10 คนไม่น่ามีปัญหาอะไร ความจริงแล้วเสี่ยงน้อยกว่าการนั่งรถขึ้นเขาเสียอีก เมื่อเราทราบความจริงบางอย่าง ที่เฉลยว่าทำไมคนขับไม่ใช้ระบบ ขับเคลื่อน 4 ล้อ และคลัตช์ใหม่

ทัศนียภาพของดอยผานมอกเห็น 360 องศา เป็น 1 ใน 10 Unseen Thailand

เมื่อรถขึ้นมาพร้อมคนขับคนใหม่ เราจึงทราบว่าเพราะพวกเราขึ้นมาเข้าเกินไป คนขับประจำยังไม่มาทำงาน ขาชั้นเขานั่นเรานั่งรถใหม่พร้อมคนขับใหม่ที่ขับขึ้นเขาครั้งแรกให้เรา ฟังแล้วทุกคนขอบคุณโชคชะตา ที่รอดมาได้

เราเดินทางออกมาถนนใหญ่พบกับวินมอเตอร์ไซด์เฉพาะกิจของนักเรียนที่ไต่ต้นไม้ข้างทาง จากนั้นเห็นภาพการเดินทางเป็นแถวตามกันไปตามทางแคบจนถึงผืนนาที่เป็นแหล่งวิจัยของนักเรียนกลุ่มนี้ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ (rice berry) ที่พวกเขาปลูกไว้เริ่มตั้งท้องได้เวลาทำพิธีบูชาพระแม่โพสพที่นำโดยคุณสุนัน ประชาชนท้องถิ่นที่ “อิน” กับโครงการ

เพาะพันธุ์ปัญญา ผมเองก็เพิ่งได้ร่วมพิธีนี้เป็นครั้งแรก มีโอกาสเป็นผู้โปรยกลีบดอกดาวเรืองใส่แปลงนา ตามด้วย บทคำกล่าวของคุณสุบัน จะว่าสวดก็ไม่ใช่ เป็นคำธรรมดาถิ่นเหนือที่บอกแม่โพสพ แม่พระธรณีว่าได้อาศัยผืนดินนี้ ปลุกข้าว ขอฝากฝังให้ดูแล อย่าให้มีศัตรูมาทำอันตราย

ผมสนใจที่นักเรียนห้อง smart science ลงแรงปฏิบัติ เพราะสวนทางกับกระแสหลักที่นักเรียนกลุ่มนี้มักจะเน้น การเรียนในห้อง เน้นการจำข้อสอบ เสริมด้วยการติว ที่โรงเรียน เมื่อท่านผู้อำนวยการกล่าวต้อนรับเสร็จก็ถึงคราว ครูตรีษชอุออกมาพูดเรื่องการทำการเพาะพันธุ์ปัญญา พูดได้ไม่กี่ประโยคครูก็ร้องไห้ คิวถัดไปคือตัวแทนนักเรียน ออกมากล่าวสิ่งที่ตนเองเปลี่ยนไปหรือได้จากการทำงานนี้ พูดไม่กี่คำนักเรียนร้องไห้ ผมค่อนข้างมั่นใจว่าเกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงที่กินลึกเข้าไปข้างในจิตใจแล้ว มันต้องมีปัจจัยบางอย่างที่หนุนการเกิดเช่นนี้

หลังอาหารเที่ยง พี่เลี้ยง (อาจารย์คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง) อยู่กับนักเรียน ส่วนผมพบกับกลุ่มครู ทั้ง 2 รุ่น สอบถามการทำงานและให้คำแนะนำการออกแบบโครงการที่กำลังทำปีนี้ เพราะผมเกรงว่าการลงมือปฏิบัติ ขนาดใหญ่ที่เห็นนั้นจะหยุดที่ Problem-Based Learning (PBL) ไม่ใช่ Research-Based Learning (RBL) ผมพบว่า ครูยังขาดทักษะการมองเห็นทะเลาะไปที่การออกแบบงานวิจัยที่เหมาะสมกับนักเรียน ส่วนใหญ่ยังติดรูปแบบและเครื่องมือ ที่เคยชิน ได้ทำงานที่ตอบเพียง what? ไปไม่ถึงการบูรณาการสาระให้ตอบ why? ผมเชื่อว่ามี barrier ใหญ่มากที่ โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ยังไม่สามารถทะลายกรอบคิดวิจัยของครูได้ อธิบายไปได้ 3-4 โครงการ ก็ถึงเวลาไปลง แปลงนาในโรงเรียน

ครูและนักเรียนมาพบกันอีกครั้งหนึ่ง จึงทราบว่าพี่เลี้ยงให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงครูที่เห็นครูร้องไห้ 2 ครั้งแล้ว เมื่อครูมาถึง นักเรียนบอกความในใจด้วยการร้องเพลงให้ แล้วภาพต่อจากนั้นคือทั้งครูและนักเรียนก็กอดกันร้องไห้ เป็นกลุ่มใหญ่

นักเรียนล้อมวงร้องเพลงขอบคุณครู จับเข้าไปกราบไหว้ แล้วกอดกันร้องไห้ (ผู้ข้างคือคุณสุบัน)

เมื่อน้ำตาแห้ง ก็ได้เวลาลงแปลงนาของนักเรียน ผมแทบไม่เชื่อสายตาที่เห็นหญ้ารกสูงท่วมหัวอยู่โดยรอบแปลงนาขนาดพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ เพราะพงหญ้าสูงบังซึ่งสภาพเดิมที่นักเรียน 29 คนลงแรงเปลี่ยนให้กลายเป็นนาตัวเอง ไม่น่าเชื่อว่าเป็นฝีมือของนักเรียนห้อง smart science ที่น่าจะมี learning style แบบเรียนในห้อง ไม่ใช่เรียนจากการลงมือทำหรือใช้แรง ประมาณ 1 ไร่ยกทรงเป็นแปลงย่อยเพื่อทดลองทำนาตัวเอง แปลงนามีน้ำขังพร้อมทำพิธี “แฮกนา” อีก 1 ไร่เป็นดินเหนียว พวกเขาปลูกปอเทืองและไถกลบแล้ว

ที่ดินประมาณ ๑ ไร่ไถกลบปอเทืองแล้ว อีก ๑ ไร่สูบน้ำเข้ามาทำนาดำ วันนี้เรียงหญ้าพิธี “แฮกนา”

เห็นปริมาณงานที่ทำกันแล้ว ผมจึงเข้าใจว่าความเปลี่ยนแปลงเกิดได้อย่างไร? งานขนาดนี้ แบบนี้ คล้ายกับการออกค่ายอาสาสมัครของนักศึกษาที่ออกไปสร้างโรงเรียนสมัยที่ผมเรียนมหาวิทยาลัย การออกค่ายมีการกิจกรรมกันตั้งแต่หาทุนไปจนการอยู่ร่วมกันอย่างมีวินัย มีกฎกติกาค่ายกำกับ คนที่ไม่ปฏิบัติตามอาจถูกลงโทษถึงขั้นให้ออกจากค่าย ที่นักเรียนทำคือการลงมือปฏิบัติแบบใช้แรง แม้ยังไม่เข้มข้นในวินัยแบบค่ายอาสาพัฒนา แต่ผมเชื่อว่าเมื่องานใหญ่ขนาดนี้สำเร็จมันก็บ่มเพาะทักษะการทำงานร่วมกัน จากความรู้สึกเดิมที่อยู่แยกเป็นปัจเจกบุคคลก็กลับมาเข้าใจเพื่อน

สภาพการเป็นกลุ่มเกิดขึ้นจากการต้องฝ่าฟันอุปสรรคไปด้วยกัน ทำให้พวกเขามีประสบการณ์ตรง กระบวนการของครูที่ให้ถอดบทเรียนและทำ self-reflection ทำให้แต่ละคน “เรียนรู้” ในมิติที่ตนเองไม่เคยประสบมาก่อน คือ เรียนรู้ชีวิต สังคม ได้ทักษะชีวิต พวกเขาได้ส่วน non-cognitive คือสร้างลักษณะนิสัย (character) ของการเป็นคนในศตวรรษที่ 21 ถ้าผมเข้าใจถูกต้อง ก็ต้องแปลความกลับอีกด้านหนึ่งว่า การศึกษาปัจจุบัน (โดยเฉพาะห้องเด็กเก่ง) กำลังบ่อนทำลายคุณค่าความเป็นคนที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมใหญ่ ไม่ตระหนักของการเป็นอยู่ร่วมกัน เห็นแก่ตนเองเป็นหลัก ช่างอันตรายแก่นาคตของประเทศยิ่งนัก PBL แบบนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ถึงภายในผู้เรียน (experiential learning) นักเรียนเปลี่ยนกระบวนทัศน์เรื่องการเรียน ครูเปลี่ยนกระบวนทัศน์เรื่องการทำหน้าที่ครู เพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดทั้ง 2 ฝ่าย ครูและนักเรียนจึงกอดกันร้องไห้

ขณะกำลังกลับจากแปลงนา ครูตรีณัฐชวนเข้าไปดูเตาเผาถ่านที่นักเรียนสร้างไว้ศึกษา จึงอยู่ต่ออีกเกือบชั่วโมง เพราะเตาเผาถ่านที่เห็นนั้นสร้างการเรียนรู้ใหม่แก่ผม ผมได้เรียนรู้ว่านักเรียนทำตามที่เห็นมา โดยขาดความเข้าใจในหลักการว่ากระบวนการเผาถ่านคืออะไร จึงไม่สามารถทำให้การเผาถ่านเป็นการเรียนรู้ได้ เรียกว่าได้แค่ทำการได้ทำเช่นนี้เกิดการเรียนรู้ระดับหนึ่งเท่านั้น แต่ไปไม่ถึงการเรียนรู้ที่บูรณาการสาระเข้ามาอธิบาย ในการทำโครงการ เราต้องตั้งเป้าให้นักเรียนเห็นว่าวิชาความรู้ที่เรียนในห้องนั้นเชื่อมโยงอธิบายชีวิตจริงได้ การเผาถ่านต้องบูรณาการวิชาฟิสิกส์ เคมี คณิตศาสตร์ ชีววิทยา สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์

อธิบายเรื่องการเผาถ่านให้เป็น RBL ได้อย่างไรกับครูและนักเรียน

การเปลี่ยน carbon dioxide (CO₂) ให้เป็นต้นไม้และเกิดองค์ประกอบของไม้ คือ วิชาชีววิทยาผสมกับเคมี (biochemistry)

กระบวนการทางความร้อนและการเผาไหม้เป็นเรื่องฟิสิกส์และเคมี กระบวนการเปลี่ยนเป็น carbon สีดำๆ คือ วิชาเคมี (thermochemical process)

การเกิดควัน การสูญเสียน้ำหนัก คือวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และเคมี

ไม่มีคาร์บอนหมายถึงการเป็น CO₂ capture and storage เป็นสาระวิชาสิ่งแวดล้อม

ไม้ส่วนที่เป็นป่าคือระบบนิเวศ ที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนคือสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ แต่ในสภาพการเป็นต้นไม้ มันคือสาระชีววิทยา การสร้างอินทรีย์สารจากพลังงานดวงอาทิตย์

ฟางข้าวคืออินทรีย์สารที่มาจากธาตุลม (CO₂) เป็นคำอธิบายว่าการทำเกษตรอินทรีย์ที่ยั่งยืน เราไม่ควรเผาฟางข้าว ให้กลับไปเป็นธาตุลม (ก๊าซ CO₂) เพราะเป็นการสูญเสียอินทรีย์สาร

ดังนั้น การทำโครงการเรื่องเผาถ่านจึงไม่ใช่แค่เพียงได้สร้างเตาได้เผาถ่าน แต่ต้องเต็มไปด้วยความเข้าใจศาสตร์ต่างๆ ที่อยู่ในต้นไม้และกระบวนการแปลงสภาพเป็นถ่านอย่างบูรณาการ แล้วเอาศาสตร์ต่างๆ เหล่านั้นมาประกอบการตั้งโจทย์ เพื่อให้ข้อมูลจากการวิจัยได้ใช้ศาสตร์ต่างๆ กลับมารวมอธิบายจนเกิดการหยั่งรู้ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งอย่างมีเหตุ-ผล มีตรรกะ ด้วยตนเอง

ครูต้องเข้าใจ content ต้องสามารถตั้งโจทย์ที่เป็น content-based ต้องเข้าใจกระบวนการวิจัยแบบ “ผลเกิดจากเหตุ” ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกระบวนการหาคำตอบที่ท้าทาย ต้องเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ต้องรู้จักการอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในฐานะ coach ต้องมีพื้นฐานทางจิตใจของความเป็นครู และต้องรู้จักการเขียนและอ่านงานวิชาการอย่าง critical reading เหล่านี้จึงจะทำหน้าที่ครูสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 หากครูขาดสมบัติเหล่านี้ การเปลี่ยน PBL ให้เป็น RBL แทบจะเป็นไปไม่ได้

สรุปประสบการณ์พักผ่อน 1 วันที่โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ทำให้ผมเกิดความเข้าใจว่า

1. ครูตรีชญาเคยบอกว่าที่เลือกนักเรียนห้อง smart science มาทำโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา เพราะนักเรียนมีศักยภาพทำโครงการ แต่อยู่อย่างตัวใครตัวมัน เรียนก็แข่งกัน ไม่มีทักษะอื่นนอกจากทักษะจำ เมื่อครูมาเข้าโครงการนี้ ครูได้ตะลุมตะลอนหนังสือของผม จึงเห็นคุณค่าของ RBL รู้แล้วว่าที่ทำกันมานั้น เป็นการทำ

ตามๆ กันมาทำไมถูก ผมเชื่อว่าครูมีความเข้าใจการเรียนรู้แบบสร้างปัญญาเองของมนุษย์ และครูเชื่อมั่นในวิธีการเพาะพันธุ์ปัญญาและเครื่องมือ RBL ผมเชื่อว่า workshop ที่เข้าร่วมทำให้ครูได้คิดว่าการเรียนของมนุษย์คืออะไร? และบทบาทครูต้องเปลี่ยนไปอย่างไร?

2. ครูตรีษณาจะเป็นคนมีอุดมการณ์การเป็นครู แต่ก็เป็นคนอ่อนไหว จึงสะท้อนใจเมื่องานในอุดมการณ์บรรลุผลเห็นเป็นการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นของใหม่ที่ unexpected มาก และตระหนักไว้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เคยทราบว่าจะตนเองแสวงหาอยู่ ข้อเขียนของนักเรียนที่บอกเล่าการเปลี่ยนแปลงของตัวเองเป็นหลักฐานที่ครูซาบซึ้ง จึงกลั่นน้ำตาไม่อยู่ แม้จะเป็นเวทีต่อหน้าสาธารณชนและนักเรียนของตนเอง ผมยังเชื่อว่าการกล่อมเกลาจิตใจด้วยจิตตปัญญาศึกษาที่ปลูกวิญญาณความเป็นครูให้ลูกโป่งขึ้นมาใหม่ มีส่วนหนุนปรากฏการณ์ครูร้องไห้
3. การที่ครูตรีษณาต้องให้ต่อหน้าสาธารณชนในขณะที่นักเรียนอยู่ด้วยน่าจะส่งผลสะท้อนถึงขั้น shock แก่นักเรียน เพราะเป็นปรากฏการณ์ใหม่เหนือความคาดหมายของนักเรียน ตอนนีภาพของครูเปลี่ยนไปจากระบบอำนาจมาเป็นระบบเอื้ออาทร ยิ่งเมื่อสาเหตุของการร้องไห้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน พวกเขาจึงหวนกลับมาทำ reflection กับตัวเอง นักเรียนตระหนักในคุณค่าการเรียนของตนที่เกิดจากครูตรีษณา จึงเป็นเหตุให้เขียนจดหมายกลั่นจากใจ กล้าบอกในสิ่งที่เขาเคยรู้สึกไม่กล้า กล้าแสดงออกต่อครูในลักษณะที่เขาไม่กล้ามาก่อน และในที่สุดลงท้ายด้วยการกอดกันร้องไห้
4. ผมได้สัมผัสกับนักเรียนกลุ่มนี้ที่มาร่วม workshop การคิดวิเคราะห์-สังเคราะห์ ต่อมาได้เห็นเขาในท้องนา ได้เห็นเด็กหญิงหน้าใสสีชมพู (เหมือนลูกคนมีฐานะในเมือง) ไม่กลัวแดด ได้เห็นแววตามุ่งมั่นไม่กลัวงานหนัก (ผมกล่าวว่าทำนาพื้นที่มากขนาดนี้เป็นเรื่องหนักในภายนอก เพราะเราต้องดูแลทั้งไม่ได้ ทั้งศัตรู วัชพืช เขาตอบอย่างมั่นใจว่าพวกเขามีตั้ง 29 คน ไม่กลัว ช่วยกันแปบเดียวก็เสร็จ) สิ่งเหล่านี้ทำให้ผมมองออกว่าพวกเขาเปลี่ยนไป ยิ่งได้มาอ่านจดหมายที่พวกเขาเขียนถึงครูก็ทำให้มั่นใจว่าผมพบหนทางกิจกรรมเพาะพันธุ์ปัญญาที่สร้างการเปลี่ยนแปลงถึงภายในได้ มันเป็นกิจกรรมขนาดใหญ่ที่เด็กไม่เคยทำ ต้องเอาชนะอุปสรรคไปด้วยกัน ผมแอบอ่านเฟซบุ๊กของนักเรียน ได้เห็นอารมณ์น้อยใจ ไม่พอใจ ความเหนื่อยยากขณะทำงาน ความรู้สึกท้อถอย ต่อมาได้อ่านที่ครูตรีษณาเขียนทำความเข้าใจกับกลุ่มเด็กในเฟซบุ๊ก เห็นการเสริมแรงบวก แสดงว่าครูรู้จังหวะและหน้าที่ตามจังหวะการเป็น coach
5. ผมเชื่อว่าความสำเร็จเช่นนี้ไม่ได้มาโดยง่าย มันต้องการความพร้อมของปัจจัย จังหวะ เวลา (กาละ เทศะ) บรรยากาศ เช่น มีครูที่เข้าใจ มีผู้บริหารที่สนับสนุน มีเพื่อนครูที่ร่วมหัวจมท้ายด้วย มีประชาชนชาวบ้านที่สร้างประสบการณ์นอกห้องเรียนให้เด็กๆ มีพี่เลี้ยงเป็นที่พึ่งยามมีปัญหา มีเครื่องมือเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (จิตตปัญญาศึกษา และ workshop ทักษะการคิด) และที่ขาดไม่ได้ คือ มี “ปัญหาให้แก้” ทุกครั้งที่แก้ปัญหามาชนะอุปสรรคได้ ก็จะเกิดบรรยากาศฮึกเหิม เชื่อมมั่น ทุกคนที่ร่วมงานกันจึงเติบโตและเรียนรู้ไปเป็นกลุ่ม ดังนั้น ผมจึงคิดว่าที่กระทรวงศึกษาธิการ ปฏิรูปการศึกษาไม่บรรลุผลเพราะขาดความเข้าใจในเรื่องกาละ เทศะ และบรรยากาศของกระบวนการจัดการให้เกิดปัจจัยเหล่านี้ และเราไม่อดทนพอที่จะร่วมกันทำ ไม่อดทนพอที่เข้าไปเรียนรู้ไป เป็นวงจรพัฒนา กล่าวอีกประการหนึ่งได้ว่า การจัดการของผู้รับผิดชอบขณะนี้ **เขามองการศึกษาเหมือนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ที่กำกับควบคุมได้จากระบบอำนาจ จึงมองไม่เห็นความเป็น “มนุษย์” ไม่ได้เข้าใจ สื่อสารกันในฐานะมนุษย์ นั่นเอง**

ไทยมองไทย

สมหมาย ปาวิจิตรดี

ครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปี (4)

การแสดงละครสะท้อนเบื้องหลังกระบวนการเรียนรู้แบบเพาะพันธุ์ปัญญา การทำโครงการฐานวิจัยของนักเรียนและครู ทุกชุด จบลงด้วยเสียงปรบมือดังต่อเนื่องทั่วห้อง ก่อนแยกย้ายกันไปเพื่อจะกลับมาพบกันใหม่ในช่วงบ่าย

ทุกคนรอยยิ้มด้วยความไคร้รู้ ครูและเด็กๆ จะแสดงอะไรให้เราชมอีก ในรายการ Master Classroom สาธิตการสอน Based on true story

กระบวนการเพาะพันธุ์ปัญญา เป็นอย่างไร

อิงเวลาคุณครูผู้ทรงคนแรก ออกมาหน้าเวที คือ ครูอรุณวรรณ กลั่นกลิ้ง โรงเรียนห้วยทาด จ.สมุทรสงคราม ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนครูสายวิทยาศาสตร์ เทคนิค ฝีมือการสอนเป็นที่ยอมรับและกล่าวขาน สอนวิทยาศาสตร์โดยไม่ใช้หนังสือเป็นสรณะตายตัว

ครูบอกว่าสื่อต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราเป็นแหล่งให้เราเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

รูปแบบการสื่อสาร พูดคุยโต้ตอบกับพิธีกรและเด็กๆ สร้างความสนุกสนานกับการเรียนรู้วิธีการสอน ที่ทำให้เด็กไม่เบื่อ ไม่เครียด แต่ซึมซับความรู้ไปตามธรรมชาติและจดจำได้เอง

“ผู้บริหารเชื่อว่าครูไม่ค่อยชอบสอน นั้น

เล่นกันบ้าง เด็กถามบ้าง ครูถามบ้าง” ครูเล่า พร้อมฉายภาพประกอบขึ้นจอให้ชมสะท้อนบรรยากาศ เรียนสนุก มีความสุข ครูตั้งคำถามต่างๆ ยั่วให้เด็กคิดและตอบ

การคนต่อมา ครูวิลาวัลย์ แก้วก้อ โรงเรียนวังเหนือวิทยา จ.ลำปาง เป็นตัวแทนครูสายสังคมศึกษา เธอว่า ให้เด็กเรียนจากสิ่งที่เด็กอยากเรียน หรือครูให้ไปศึกษา เช่น เรื่องต้นไม้มีชีวิตในโรงเรียน

เธอเริ่มชั่วโมงสอนด้วยบทเพลง โอลิวัน ลิวา ฮิบยา ยา เฮ เฮ ทุกคนในห้องเหยียดแขนสองข้างออก

มือขวาจับจุมูก มือซ้ายจับหู แล้วร้องเพลงเปลี่ยนสลับ ท่าทาง ฝึกสมองให้ทำงานพร้อมกัน มีพลังในการเรียนรู้ ก่อนเข้าสู่บทเรียน บางครั้งก็ชวนเด็กเล่นเกม

จากนั้นชวนผู้ชมในห้องประชุมทำไปพร้อมกับนักเรียนบนเวที เด็กหัวเราะอย่างมีความสุข ไม่ต่างจากห้องเรียนจริงในโรงเรียนที่เธอสอน เริ่มถามเด็ก “เธอจะศึกษาเรื่องอะไร ใช้วิธีอะไรไปศึกษา สิ่งที่คุณมอบหมาย”

“ใช้วิธีศึกษาแบบจิตปัญญา” เด็กช่วยกันตอบ ครูทรงวุฒิ นิรัตน์สุข จากศูนย์พี่เลี้ยง

มหาวิทยาลัยศิลปากร ช่วยขยายความเพิ่มเติมกับผมว่า “เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัส ทั้ง 5 ตา หู จมูก ลิ้น กาย สัมผัส แรงบรรดาลใจจากภายในสู่ภายนอก ด้วยกิจกรรมที่ผู้สอนออกแบบเพื่อสนองตอบการเรียนรู้”

เด็กกลุ่มแรกบอกว่าอยากศึกษาเรื่องกล้วย กลุ่มสองเรื่องมะละกอ ครูโยนคำถามต่อ ทำไมถึงเลือกเรื่องนี้ และถ้าให้เลือกรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นหลัก จะเลือกเอาเรื่องอะไร

ทุกคนแสดงกระบวนการระดมความเห็น เพื่อให้เกิดฉันทามติ หลังแลกเปลี่ยนเหตุผลกันแล้วเด็กตกลงเลือกศึกษาเรื่องมหัศจรรย์แห่งกล้วย เพื่อแตกออกเป็น 10 หัวข้อย่อย

การแสดงสาธิตการสอนจบลง ผู้ชมต่างสรุปบทเรียนถึงบทบาทของครูที่ควรจะเป็น ปรับเปลี่ยนการสอนที่เคยชินกับการบอกความรู้ บรรยายฝ่ายเดียว เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด และปฏิบัติ ค้นพบความจริงด้วยตัวเองเป็นหลัก

ครูใหญ่สุธีระ ยืนชมอยู่ข้างๆ ช่วยเสริมกระบวนการที่ครูควรทำ “การเตรียมพร้อมนักเรียนให้สมองเปิดก่อนเข้าสู่บทเรียน บางที่ใช้การนอนชั่วคราวหนึ่ง เพื่อให้เด็กได้ผ่อนคลายจิตใจสงบ รู้สึกว่าอยู่ในพื้นที่ที่ปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ครูต้องแม่นยำในเนื้อหาวิชา แต่จะไม่มุ่งบอกความรู้ ต้องตั้งคำถามใหม่ๆ ชวนให้เด็กคิด

“ครูจะชนะครูกูเกิ้ลได้ก็ต่อเมื่อครูถามเป็น” ครูใหญ่ย้ำ จากนั้นก็โยนคำถามเล็กๆ แต่ไม่ใช่เด็กๆ ให้ทุกคนในห้องเก็บไปคิด

“ถ่วงอกที่เรากินบ่อยๆ นั้น มันคือต้น หรือราก”

กอนรายการใหม่บนเวทีจะดำเนินต่อไป การประกาศผลการคัดเลือกครูแกนนำ ผู้เป็นครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปี รุ่นที่ 2 ปี 2557

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาประสบความสำเร็จ ดังที่ปรากฏเพราะมีครูดี ที่ทุ่มเทให้กับกระบวนการสร้างการเรียนรู้ให้ศิษย์ มีครูอยู่ในกระบวนการ

ทั้งสิ้นประมาณ 700 คน

ในจำนวนนี้จะมีผู้ได้รับการพิจารณาให้รับรางวัล “ครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปี” 1 ท่าน สำหรับรุ่นที่ 2 นี้ ขอประกาศคุณงามความดีของครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปีให้เป็นที่ประจักษ์ ดังนี้

ที่โรงเรียนอำเภอรอบนอกแห่งหนึ่ง มีคุณครูท่านหนึ่งกล้าหาญนำนักเรียนทั้งห้องทำโครงการขนาดใหญ่ อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา

โครงการนี้ได้เปลี่ยนมุมมองของนักเรียนทั้งห้อง จากการท่องจำความรู้ตามแนวนิยมของนักเรียนห้องเรียนดีทั่วไป เป็นความพึงพอใจที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน

แรงบันดาลใจจากนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนทุ่มเทเวลาและกำลังกายเปลี่ยนผืนดินในโรงเรียนเป็นแปลงนาเพื่อเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำโครงการเช่นนี้เต็มไปด้วยอุปสรรคมากมาย ทำให้การทำหน้าที่ครูเพาะพันธุ์ปัญญาสร้างความทุกข์กายทุกข์ใจให้ทั้งห้อง รวมทั้งครูด้วย

แต่ด้วยความตั้งใจจริงที่ต้องการให้ศิษย์เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติเพื่อได้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ครูสามารถพานักเรียนฝ่าฟันอุปสรรคการทำโครงการได้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างชนิดที่ไม่มีห้องเรียน หรือหลักสูตรใดให้ได้มาก่อน

โครงการเพาะพันธุ์ปัญญาจึงเห็นสมควรมอบรางวัล “ครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปี” ประจำปี 2557 ให้แก่ คุณครูตรีสุข เพชรแสงงาม โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อ. แจ้ห่ม จ. ลำปาง

การผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่งก้าวขึ้นไปบนเวที ก่อนเรื่องราวของเธอและนักเรียน ถูกถ่ายทอดออกมาเป็นการแสดงชุดต่อไป ในชื่อว่า “ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ้ห่มวิทยา” โดยนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญาชั้น ม.4/1 โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

โครงการใหญ่ที่เธอกับครูแกนนำในโครงการร่วมกับนักเรียนทำคืออะไร แตกออกเป็นหัวข้อย่อยโครงการฐานวิจัย 10 เรื่องอะไร ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งครูและนักเรียนอย่างไร

ชมจากการแสดงละครเพลงแล้ว ต้องอ่านจากบันทึกความคิดของเธอ เพื่อนครู และนักเรียนกันต่อไป

เรื่องราวของครูกับการเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียน พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยกระบวนการทำโครงการฐานวิจัย พา นักเรียน ม.4/1 ห้อง Smart Science 29 คน ไปเรียนวิชาทำนาปลูกข้าวกับชาวนา เป็นที่มาของประกาศเกียรติบัตรยกย่องให้เป็น ครูเพาะพันธุ์ปัญญาแห่งปี 2557

เหตุเกิด ณ แจ้ห่มวิทยา โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 มี นายบุญทวี วิทยาคุณ เป็นผู้อำนวยการ

ครูตรีสุขและเพื่อนครูแกนนำให้นักเรียนช่วยกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนความเห็นของแต่ละคน จนได้หัวข้อหลักชื่อว่า “พลิกพื้นที่ข้าวและวิถีภูมิปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตชาวนาแบบพึ่งพาตนเอง” และแบ่งกลุ่มแตกเป็นหัวข้อย่อย 10 ประเด็น ได้แก่

ศึกษาผลของการแกะเปลือกเมล็ดข้าวก่อนเพาะต่อผลของการงอกและการเจริญเติบโตของข้าว

การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของต้นข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่ ที่ปลูกโดยวิธีการที่แตกต่างกัน

เปรียบเทียบการเจริญเติบโตของข้าวที่ปลูกโดยใช้ดินที่มาจากกาบโลกบดต้นปอเทือง

การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของต้นข้าวด้วยถ่านและดิน

เปรียบเทียบผลของการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ชนิดต่างๆกับการเจริญเติบโตของต้นข้าวพันธุ์ไรซ์เบอร์รี่

การศึกษาเปรียบเทียบน้ำหนักหอยเชอรี่กับฟางข้าวต่อการเจริญเติบโตของข้าวในระยะแตกกอ

ศึกษาผลของการกระจายความร้อนในโพรงข้าวต่อการขึ้นข้าวให้สุกเร็วและไม่แฉะ

ศึกษาชนิดของข้าวต่อคุณภาพของไวน์ที่ผลิตได้จากการหมักข้าวไรซ์เบอร์รี่ด้วยแป้งข้าวหมาก

อุปกรณ์ช่วยทุ่นแรงในการบีบคั้นน้ำปู

ผลของการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เรื่องข้าวอินทรีย์ต่อการสร้างแรงจูงใจของนักเรียนอำเภอแจ้ห่มระหว่างนั้นก็พากันลงพื้นที่ เรียนรู้อาณาทำนาปลูกข้าว กับลุงสุบัน ที่ไร่ ชาวนาที่ยึดหลักทำนาแบบเกษตรอินทรีย์เพียงไม่กี่คนในชุมชนรอบๆ โรงเรียน

ครูตรีสุข บันทึกรายความคิดระหว่างทางว่า ลุงสุบันพาพวกเราไปที่นาของแก เด็กๆ ดูตื่นเต้นสนุกสนานเมื่อได้เดินลงไปสัมผัสแปลงนา เห็นอะไรก็พากันซักถามพูดคุย ความรู้สึกประหลาดใจก็เกิดขึ้นทันที การที่นักเรียนได้สัมผัสกับสภาพสถานการณ์จริงต่างๆ ที่เราคิดว่าน่าจะเป็นสภาพแวดล้อมที่นักเรียนคุ้นเคย แต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น นักเรียนหลายคนเป็นลูกหลานเกษตรกร แต่พ่อแม่ก็ไม่ได้ให้มาสัมผัสกับสิ่งที่พวกเขาทำ เพียงเพราะเหตุผลที่ว่าทำนาลำบากไม่อยากให้ลูกหลานลำบากเหมือนตน

สรุปคือ นักเรียนหลายคนแทบจะไม่รู้อะไรเกี่ยวกับอาชีพที่พ่อแม่และบรรพบุรุษทำเพื่อเลี้ยงชีพพวกเขาจนถึงทุกวันนี้เลย

“ไม่ใช่เพียงแค่ความรู้เกี่ยวกับนาอินทรีย์ที่มีอย่างสิ้นเหลือนจนเรียกได้เต็มปากว่าปราชญ์ข้าว” แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ลุงสุบันมีอย่างเห็นได้ชัดคือทักษะการสังเกต การตั้งคำถามและการทดลอง

ไทยมองไทย

สมหมาย ปาวิจิตต์

เรียนวิชาทำนากับปราชญ์ข้าว (5)

เพื่อหาข้อสรุปของเหตุแห่งปัญหานั้น จะเรียกว่าลุงบันเป็นนักวิจัยอย่างเต็มตัวก็ไม่ผิด เราเรียนรู้ทั้งหมดผ่านทำที่และคำพูดที่ฟังพรูอย่างดูมีความสุขและภูมิใจของลุง

ลุงบันทำให้พวกเราเปลี่ยนความคิดว่าคนที่ทำงานวิจัยได้นั้นจะต้องเป็นคนเรียนสูงๆ และมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องการวิจัยมากๆ เท่านั้น ลุงบันทำให้ฉันรู้ว่า ใครก็เป็นนักวิจัยได้ถ้าอยากจะเป็น

“ขอบพระโยคที่ลุงบันพูดกับเราก่อนกลับว่า ทุกวันนี้มีอยู่ 4 พระที่ลุงบันเคารพบูชา นอกเหนือจากศาสนาและบรรพบุรุษ คือ พระเมธีธรรมาจารย์ พระแม่คงคา พระแม่โพสพ และพระมหากษัตริย์หรือพ่อหลวงของเรา”

ทั้งครูและเด็ก ได้สัมผัส ซึมซับ จิตใจ ความยากลำบากของชาวนา พบความผิดพลาด ล้มเหลวสรุปบทเรียนความสำเร็จ นำ “ผิดเป็นครู ถูกเป็นครู” มาพิสูจน์ด้วยการลงมือทำกันเองอีกครั้ง ช่วยกันพลิกพื้นที่ว่างเปล่าในโรงเรียนซึ่งมีทั้งหมด 437 ไร่ ทำเป็นแปลงนาสาธิต บนพื้นที่ 2 ไร่

แปลงนาสาธิตในโรงเรียนนี้เอง เป็นจุดกำเนิดของมรสุมปัญหาถาโถมเข้าใส่ครูและนักเรียน เพราะเมื่อได้ลงมือทำนาเองตั้งแต่การตัดหญ้าารกสูงและขึ้นแปลงนา ไถนา จนกระทั่งถึงการปลูกได้เกิดอุปสรรคต่างๆ มากมายทั้งความคิดเห็นที่ขัดแย้ง แตกต่างกัน ภาระของนักเรียนที่ต้องเรียนหนักตามตารางเรียนปกติ บวกกับปัญหาจากการที่เพาะเมล็ดข้าวแล้วไม่งอก พวกเขาเข้าใจทันทีว่าการปลูกข้าวไม่ใช่เรื่องง่ายๆ แค่นี้ ทำให้นักเรียนหลายคนเกิดความรู้สึกท้อแท้และอยากยกเลิกการทำโครงการหลายครั้ง แต่ด้วยพลังของครูแกนนำสามารถพลิกความรู้สึกและปลูกให้กลับมาต่อสู้ฮึกเหิมอีกครั้ง จนข้าวออกรวงและเก็บเกี่ยวได้สำเร็จในที่สุด

จนกลายมาเป็นข้อความในบันทึกต่อมาของครู “สิ่งที่ได้เรียนรู้ในวันนี้ไม่ใช่แค่การปลูกข้าว แต่ฉันกลับได้เรียนรู้และค้นพบว่าห้องเรียนที่ครูเราพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นห้องเรียนเสมือนจริงและหวังว่านักเรียนจะได้

เรียนรู้จริงโดยให้นักเรียนนั่งอยู่แค่ในกรอบของห้องเรียน มันไม่ได้มีพลังอำนาจที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้เทียบเท่ากับห้องเรียนจริงแม้แต่น้อย ทุกๆ สิ่งก็ตามมองเห็น หูได้ยิน จมูกได้กลิ่น มือและเท้าได้สัมผัส มันสร้างพลังแห่งการเรียนรู้ได้อย่างน่าอัศจรรย์”

ก่อนตอบท้ายว่า “You never know how close you are never give up on your dreams.” คุณไม่รู้หรอกว่าคุณเดินทางมาไกลแค่ไหนแล้ว เพราะฉะนั้น อย่าหยุดความฝันของคุณ

ขณะที่นักเรียนของครูพากันเขียนเล่าความรู้สึกของพวกเขาว่า “พ่อแม่สอนเสมอ เป็นชาวนามันเหนื่อยและลำบาก ถ้าไม่อยากลำบากก็ให้ตั้งใจเรียน วันนั้นผมรู้แล้วว่าพ่อแม่ผมลำบากแค่ไหน ฟังจนน้ำตาคลอมาเลย เพาะพันธุ์ปัญญาไม่ได้แค่เปิดให้พวกเรามีโอกาสได้เรียนรู้เท่านั้น แต่ยังสอนทักษะชีวิตหลายๆ อย่างให้กับพวกเรา”

“วันนี้ได้ไปอบรมโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พอมาถึงโรงเรียนของเราคุณครูก็ได้ขึ้นไปพูดถึงรายละเอียดโครงการและก็มีภาพกิจกรรมต่างๆ มาประกอบ แล้วครูก็พูดถึงความรู้สึกในการทำโครงการ ครูร้องไห้ ฉันเห็นครูร้องไห้ ครูบอกและพูดว่าพวกเราเหนื่อยจริงๆ ก็เพราะลงแรง ลงมือ ลงใจและตั้งใจความหวังในการทำโครงการ ฉันอธิบายความรู้สึก ณ ตอนนั้นไม่ถูกเลย รู้แต่ว่าฉันเข้าใจความรู้สึกของครู ครูเหนื่อยมากจริงๆ ฉันและเพื่อนๆ อยากให้ครูภูมิใจ ฉันหวังว่าสิ่งที่เราตั้งใจทำมันจะไม่สูญเปล่า พวกเราจะต้องจริงจังมากขึ้น”

“โครงการนี้ทำให้ผมได้เรียนรู้อะไรหลายๆ อย่างที่เกิดจากการพูดคุย สนทนากัน ตั้งปัญหาและแก้ไขปัญหาไปพร้อมๆ กัน ทำให้เรามีทักษะกระบวนการคิดที่เป็นขั้นเป็นตอน ได้คิด ได้ปฏิบัติ ได้ทำอะไรด้วยตัวเองมากขึ้น ได้ทำงานด้วยกันเป็นทีม ได้ทั้งความสามัคคีและความผูกพันในหมู่คณะ ได้ริเริ่มกับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้รู้ถึงปัญหานั้นว่าทำไมถึงเป็นแบบนี้เพราะอะไร จนรู้ว่าสาเหตุของปัญหานั้น ที่จริงแล้วมันเกิดจากอะไร”

“การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติเองทำให้เรารู้ถึงปัญหา การแก้ไขด้วยตัวเองได้ดีกว่าในห้องเรียน คุณครูจะเป็นผู้คอยแนะนำและให้คำปรึกษามากกว่าครูสอนก็เข้าใจ แต่พอครูออกไปก็ลืม”

ผลสำเร็จขอโครงการและรางวัลที่ได้รับเป็นเหตุจูงใจให้คณะกรรมการกำกับดูแลทิศทางโครงการเพาะพันธุ์ปัญญา ศ.นพ. วิจารย์ พานิช และสื่อมวลชนกลุ่มหนึ่งเดินทางไปเยี่ยมชมแปลงนาสาธิต ตามรอยความสำเร็จ ชื่นชมความเปลี่ยนแปลงของครู นักเรียน และโรงเรียน เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2557 ได้เห็น ได้ฟัง เสียงสะท้อนนำสนใจหลายแง่มุมทีเดียว ●

ไทยมองไทย

สมหมาย ปาริจฉัตต์

ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ่มวิทย์ (6)

เช้าวันนั้น 14 มิถุนายน 2558 แม้เป็นวันอาทิตย์ที่ควรจะสบายๆ ต่างคนต่างอยู่ ก็มึนหน้าดูไลน์ แต่บรรดาครู นักเรียน คนหนุ่มคนสาว อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาในเทศก์ นักการศึกษา นายกสมาคมผู้ปกครองครู สมาคมนักเรียนเก่าหลายร้อยชีวิตพากันมารวมตัวที่ห้องประชุมไอฟาร์ ไรจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง

เพื่อร่วมเวที การประชุมเรียนรู้ดูงานการศึกษา โครงการเพาะพันธุ์ปัญญา กรณีศึกษาโรงเรียนแจ่มวิทย์ฯ กับคณะกรรมการกำกับดูแลทิศทางโครงการ

ทุกคนมาพร้อมคำถามในใจว่า ทำไมถึงมาที่นี่ แจ่มวิทย์มีดีอะไร

คำตอบก็คือ เพื่อหาคำตอบและร่วมเรียนรู้ถึงปัญหาและความสำเร็จการทำโครงการ ที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับนักเรียนและครู โดยการลงมือปฏิบัติงานขนาดใหญ่ คือการทำนาเองในโรงเรียน

ทำแปลงนาเป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้รองรับทุกกลุ่มสาระวิชา ฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิต

แม้จะมีอุปสรรคที่ต้องฝ่าฟันจำนวนมาก จากความไม่เข้าใจของนักเรียนห้อง smart science แต่ด้วยความสามารถของครูแกนนำ จึงประคองการทำงานจนนักเรียนเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตนเอง

รศ.ดร. สมเกียรติ สายธนู อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำปาง ทำหน้าที่เจ้าบ้าน กล่าวต้อนรับทุกคนด้วยความอบอุ่นเป็นกันเอง ก่อนชมภาพสไลด์พร้อมคำบรรยายประกอบของ ดร.สุธีระ ผู้จัดการโครงการ ถึงความเชื่อพื้นฐานในการทำโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ด้วยแนวทางทวิวิจัย

วิจัยคือกระบวนการพัฒนาปัญญาของผู้ทำ ดังนั้น นักเรียนคือผู้ทำวิจัยไม่ใช่ครู

วิจัยที่พัฒนาปัญญา คือ ที่ทำถึงความคิดสังเคราะห์ ทำโดยหลัก “ผลเกิดจากเหตุ” ทำเอง คิดเอง ไม่ใช่งานแบบสอบถาม/สัมภาษณ์ การพัฒนาการศึกษาในแนวทางนี้ต้องถอนพิษครู ดังนั้น พิษวิจัยที่ครูรับมาก่อนหน้านี้ การถอนพิษต้องทำต่อเนื่องด้วยระบบ coaching ของพี่เลี้ยง (ใช้การฝึกคิดเชิงเหตุผล)

พิษความสัมพันธ์และบรรยากาศการเรียนเชิงอำนาจในห้องเรียน (ใช้จิตตปัญญา) ใช้โครงการฐานวิจัย (Research-Based Project) ท้องละ 1 theme หลัก ที่เป็นเรื่องใกล้ตัวในชุมชน แยกเป็น 10 โครงการ 3 ศาสตร์หลัก วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์-เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์-ประวัติศาสตร์ ครูหลายสาระ 4-5 คนร่วมบูรณาการตามหลักสูตรสถานศึกษา เช่น วิชา IS

โครงการจัดเวลาให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3 ชม. ต่อสัปดาห์ จัดให้มีกระบวนการ reflection และวิพากษ์ด้วยกระบวนการวงสนทนาสนทนาวิชาการ ผลที่ได้รับ ทุกคนมีทั้งทุกข์ เครียด แต่จบด้วยความสุข เป็นโครงการที่ครูกล้าการเริ่ม แต่จบด้วยไม่ถอยหนีและขอขยายผล เป็นโครงการ

ที่นักเรียนเกลียด แต่จบด้วยเรียกร้องขอทำต่อ ครูใหญ่บรรยายจบ ภาพและเสียงของนักเรียนปรากฏขึ้น “โครงการสอนกระบวนการทางความคิด สอนให้เราสร้างความรู้ด้วยตัวเอง สอนความเป็นประชาธิปไตย แต่ก่อนเอาตัวเองเป็นตัวตั้งตลอด ทำให้มีเหตุผลมากขึ้น ความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ไปจนผิดพลาด แต่ก่อนไม่ค่อยกล้าแสดงออก ทำโครงการต้องกล้า แต่ก่อนไม่ค่อยชอบวางแผน ต้องวางแผน ล้มเหลว ต้องสู้ ต้องทำใหม่ คิดก่อน หาข้อมูลก่อน”

“แต่ก่อนเพื่อเจ๊ ตอนนี้เป็นระบบมากขึ้น แต่ก่อนเปิดคอมพิวเตอร์ดูหนัง ฟังเพลง เล่นเกม เดี่ยวนี้ใช้หาความรู้เพิ่มขึ้น กระบวนการความคิดเราดีมาก ได้ความพยายาม ความอดทน”

คิ ยืนยันความเปลี่ยนแปลงของเด็กแต่ละคนจนจบลง นักเรียนชายหญิงห้องเพาะพันธุ์ปัญญาย่อยออกมาหน้าเวที เปิดการแสดงกิ่งละครเพลงที่ถอดออกมาจาก diary บันทึกเหตุการณ์ที่ครูและนักเรียนบอกเล่าการทำงานของตนเอง เพื่อเล่าเรื่องจริงที่เกิดขึ้นในการทำโครงการในชื่อว่า “ฤดูกาลเรียนรู้ที่แจ่มวิทย์ฯ”

เริ่มฉากแรกบรรยายที่ห้องเรียนวิทยาศาสตร์จากนักเรียนห้องเรียนเก่ง ที่มีความเชื่อมั่นตนเองสูง สนใจแต่การเรียนในห้อง มุ่งมั่นในการเรียนมากและรับรู้โลกภายนอกผ่าน ICT เท่านั้นจึงขาดโอกาสพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

ความเชื่อเดิมเรื่องวิถีการเรียน ค่อยๆ เปลี่ยนไปเมื่อครูนำนักเรียนออกเรียนรู้จากการทำงานในสถานที่จริง จากความแปลกและสนุกมาสู่การหักล้างพงสร้างนาของตนเองในโรงเรียน

ท่ามกลางการทำงานที่เผชิญปัญหาทำงานหนักเกินคำว่า “สนุก” และแรงบีบคั้นจากการเรียนปกติ ได้สร้างความขัดแย้งทางความคิด แต่เพราะมีครูและปราชญ์ชาวบ้านที่คอยสร้าง

แรงบันดาลใจ สงครามระหว่างความท้อ ความรับผิดชอบและความมุ่งมั่นต่อสู้กันทั้งภายในแต่ละคนและในกลุ่ม

ความทุกข์ ความเศร้า ความลึกลับ ความอึดกุม ที่สลัดกันผ่านเข้ามาในช่วงเวลา 5 เดือนของการทำงาน ได้หล่อหลอมครูและนักเรียนห้องให้เป็นที่หนึ่งเดียว เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสามัคคี ความเคารพกัน ที่พัฒนามาเป็นทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และทักษะการจัดการการเรียนรู้แบบเพาะพันธุ์ปัญญา

ละคร ปิดฉากสุดท้ายด้วยเสียงเพลง ฟางเส้นสุดท้ายกำลังจะขาดหายไป บทเรียนชีวิตที่ยิ่งใหญ่เมื่อใจของเราเปลี่ยน เด็กๆ ยืนเรียงแถวเกาะกัน มีครูอยู่ตรงกลาง หลายคนแอบซ่อนน้ำตาไม่อยู่ หลังจากพิธีกรตั้งคำถาม การแสดงนี้สอนอะไรเรา

ติ ังคิวครู ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ผู้ทรงคุณวุฒิสภาการศึกษา องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และธนาคารพัฒนาเอเชีย

เธอว่า “เมื่อดอกไม้บานที่ตรงตามมารวมกัน ทุกโรงเรียนประสบความสำเร็จไม่มากนัก น้อย หน้าที่เราต้องตอบแทนคุณแผ่นดิน ประเด็นที่ 2 ยืนยันว่าเราต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ ปฏิรูปการศึกษาต้องปลดทุกข์ สร้างสุข ไม่ใช่ไปสร้างความทุกข์ แก่ด้วยการทำให้เกิดด้วยตัวเขาเองและร่วมมือกันต่อเนื่อง แต่เมื่อสมองไม่เปิดจะเรียนรู้อย่างไร จึงต้องทำให้ผู้เรียนมีความสุข”

น.ส.เมษา มาเบ็ง หนึ่งในนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญารุ่นสอง พูดถึงแรงบันดาลใจในการเขียนบันทึกของเธอ “หนูเขียนตามความรู้สึกของตัวเองในเวลานั้น เพราะเมื่อเวลาผ่านไปมันอาจจะไม่เป็นเช่นนั้น มันย้อนกลับมาอีกไม่ได้” เสี่ยงปรบมือดังก้องทั่วห้องอีกครั้ง

ก่อนที่ครูวิจารย์ พานิช สะท้อนถึงการเขียนไดอารี่ บันทึกความคิด ว่า การเรียนรู้ที่ประเสริฐสุด เรียนรู้จากการสัมผัส จากการปฏิบัติ เราเขียนบันทึกจากการเรียนรู้ของตัวเอง ศาสตร์การเรียนรู้ การเขียนจากใจ จากความรู้สึกเกิดการเรียนรู้ที่ลึก อารมณ์ ความรู้สึกจากใจ วันหลังมาอ่านได้อีกขึ้น

“แต่ระวังเขียนอวดคนอื่น ข้าแค้น ข้าเก่ง ไม่ได้เขียนจากใจ หลอกคนอื่น จริงๆ หลอกตัวเอง”

เวทีสะท้อนคิดยังคงติดกัก แต่เวลาครึ่งวันไม่พอจึงต้องปิดลงก่อน เพราะรายการต่อไปลงสนามจริง แปลงนาสาธิตที่โรงเรียนแจ่มวิทย์ ช่วงบ่ายวันเดียวกัน ●

ไทยมองไทย

สมหมาย ปาโรจฉัตต์

ให้โอกาสคือ Passport ชีวิต (จบ)

सानฝันวันใหม่

อรุณรุ่งพรุ่งนี้ยังมีฝัน
มีน้อยๆ ร้อยเรียงเคียงดวงใจ

มาร่วมกันสรรค์สร้างทางสดใส
ทอสายใยแห่งฝันพลันเป็นจริง

บทกลอนสะท้อนคิดบนผนังด้านนอกอาคารโรงเรียนแจ่มทวีทยา จ.ลำปาง ปรากฏแก่ทุกสายตาระหว่างรถเคลื่อนผ่านประตูเข้าไป ใครเป็นเจ้าของบทกลอนที่ว่า เสียตายไม่ได้บอกไว้ให้ชื่นชม

ในห้องประชุม นักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา นายกสมมาคมนักเรียนเก่า ครู ผู้บริหาร รอรับอยู่อย่างอุณหานผาดั่งครูบุญทวี วิทยาคณ ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวต้อนรับ กระชับชัดเจน "ขอบคุณโครงการเพาะพันธุ์ปัญญาที่ให้โอกาสนักเรียน ครู และโรงเรียน กระบวนการเรียนรู้ด้วยการทำโครงการฐานวิจัย ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีให้กับนักเรียน ทำให้เด็กมีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการแก้ปัญหา โรงเรียนจะสนับสนุนให้ดำเนินต่อไปเรื่อยๆ"

จากนั้นคณะผู้มาเยือนกว่าร้อยคน แบ่งกลุ่มตามเด็กลงไปแปลงนาสาธิตที่นักเรียนและครูช่วยกันพลิกพื้นผิวดินว่างเปล่าเพื่อเรียนรู้วิชาทำนาปลูกข้าวด้วยการลงมือทำจริง นอกจากได้ความรู้ประสบการณ์นอกภาคทฤษฎีแล้วทำให้เด็กหวนคิดถึงความเหน็ดเหนื่อย ยากลำบาก เม็ดเหงื่อแรงกายของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทำไร่ ไถนา ส่งเสียพวกเขาให้เติบโตใหญ่มีการศึกษามาถึงวันนี้

แต่ละกลุ่มเดินย้ายจนเหี่ยวห่มโซกกันไปตามๆ ก่อนกลับมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ได้จากการตามรอยนักเรียนและครูที่ทำโครงการขนาดใหญ่

สถาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เธอว่า "งานใหญ่ขนาดนี้เกิดไม่ได้ถ้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่พร้อม คุณบัณฑิต สนใจการศึกษา ลงขันกับ สกว. ให้เงินเกือบ 100 ล้านบาทสนับสนุนให้เกิดโครงการเหมือนเราปลูกต้นไม้ผลิดอก กำลังจะออกผล"

"ความมุ่งมั่น การกล้าแสดงออก ความเห็นแก่ตัวลดลง กระบวนการจิตปัญญาส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากที่สุด ทำให้เกิดการเปิดใจ พ่อแม่จะเห็นความสำคัญกับสิ่งนี้ยิ่งกว่าเกรดระบบประเมินวัดผลคนเข้าเรียนต่อจากเกรดคงไม่พอ ต้องการทักษะชีวิต กลไกไทยทำให้ทรัพยากรบุคคลของเรามีศักยภาพมากขึ้น"

ครูสุรัฐ ศิลปอนันต์ ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวสั้นๆ แต่คม "สิ่งที่มนุษย์พึงให้ได้แก่กันคือให้โอกาส การทำโครงการนี้เป็นโอกาสพิเศษที่จะติดตัวไปตลอดชีวิตอะไรไม่เท่าความมั่นใจในตัวเองจะเป็นพาสปอร์ตชีวิตพาให้เขารุ่งโรจน์ต่อไปในอนาคต"

นพ.วิจารณ์ พานิช เดินท่อมๆ อยู่ในแปลงนาขนาดใหญ่กว่าใครๆ บอกว่า "ผมเป็นลูกชาวนา ลูกเกษตรกร ได้อยู่ในบรรยากาศอย่างนี้แล้วมีความสุข มีโจทย์ 2 ข้อฝากเด็กนักเรียนที่ผ่านกระบวนการนี้แล้ว 1.ทำอะไรให้ฝึกตั้งโจทย์ประเด็นต่างๆ มากขึ้น 2.เกี่ยวกับครู ทำอย่างไรได้เห็นการเรียนรู้ของครูแบบลงมือทำ ทำอย่างไรให้กระบวนการเรียนรู้แบบนี้ติดกับครูในโรงเรียนเดียวกัน ครูต่างโรงเรียน ความสำเร็จที่ดีเกี่ยวกับครูทำให้ชัดเจนขึ้น ทำให้ยั่งยืน โรงเรียนต้องบริหารการเรียนรู้ของครูที่เป็นระบบ ต้องเรียนรู้อยู่กับศิษย์"

ตามด้วย ตรีนุช เพชรแสนงาม ครูแกนนำรุ่น 2 สะท้อนถึงคำถามที่ว่า "ครู นักเรียน โรงเรียน จะเดินต่อไปอย่างไร ครูต้องเปิดใจที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงตัวเอง เปลี่ยนกระบวนการทัศน์ ครูเริ่มเปิดก่อน นักเรียนเปิดตาม เมื่อนักเรียนเปลี่ยน ครูเปลี่ยน เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน การทำโครงการที่ผ่านมาอยู่ในระดับ PBL Project based Learning ยังไปไม่ถึง RBL Research based Learning กระบวนการคิดแต่สิ่งที่ได้มา ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานร่วมกัน นักเรียนไม่มีของฉัน ไม่มีของเธอ แต่เป็นงานของเรา"

ครูฉวีล มิ่งสมร ครูแกนนำรุ่น 1 ขอไม้ค้ำต่อบอกว่า "รุ่น 1 มีครูแกนนำ 4 คน รุ่น 2 มี 5 คน รุ่น 3 อีก 5 คน รุ่นแรกภาระสาหัสสาครรวิจเหลือเกินต้องอดทน ทั้งเมืองบน เมืองล่าง ต่อไปครูเราทุกคน นักเรียนทุกคนจะเป็นนักเรียนเพาะพันธุ์ปัญญา กรรมการสถานศึกษาเห็นด้วยให้กำลังใจ เราจะไม่ทิ้งกัน จะไม่ปล่อยให้ขาดไปถึงรุ่น 5"

ก่อน รศ.สุธีระ ตบท้าย "ขอบคุณโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สร้างตัวอย่างที่ดียิ่งขึ้น ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น ผมไม่เชื่อว่าเส้นสุดแค่นี้ เมื่อทำแล้วเกิดผลต้องมีคนอยากทำต่อ ทรัพยากรมี โรงเรียนมี ชุมชนมี สำคัญคือมีครู ปีต่อไปให้ครูพัฒนาไปพร้อมกับนักเรียน ขอครู 72 ท่านจาก 8 ศูนย์เป็นผู้ปฏิบัตินำกลับมาทำที่โรงเรียน ทำแบบครูวิจัย เมื่อครูเกิดก็จะเดินได้เอง ความยั่งยืนมันมี เราสามารถเดินต่อได้ หากองค์กรภายนอกหยุดสนับสนุน โรงเรียนยังเดินได้ด้วยตัวเอง"

สอดรับกับที่ อมรรวิชัย นาครทรรพ เลขาธิการรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงก้าวต่อไปของเพาะพันธุ์ปัญญาว่า จากประสบการณ์สอนกว่า 20 ปีที่ผ่านมาพบว่า ปฏิรูปการเรียนรู้

ต้องคืนความสุขให้แก่ทุกคน แก่ผู้เรียน ทำให้กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความสุขของผู้เรียน คั้นเวลาครูให้ศิษย์ คั้นกระบวนการเรียนรู้ให้วงการศึกษไทย สิ่งทีโครงการทำคือ ทักษะการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย สร้างความรู้ด้วยตัวเอง"

"เมื่อสมองในส่วนที่จดจำอารมณ์กับส่วนที่จดจำความรู้ทำงานร่วมกันทำให้มีพลังมากเทียบกับการที่ครูสอนแบบบรรยายอย่างเดียวอะไรทำให้เราจำได้มากกว่ากัน ความทรงจำที่เกิดจากการมีอารมณ์ผูกพันอยู่ด้วย สัมผัสผู้คนจริง ภาพจริง จะติดแน่น ทานทานไปกับผู้เรียน เพราะผ่านประสบการณ์ที่แท้จริง"

"ทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ใหม่ คุณครูคงตกผลึกร่วมกัน ไม่ใช่สิ่งที่ยากจนเกินไป แต่ก็ไม่ใช่เราไม่ต้องวางแผนอะไรเลย ต้องวางแผนเรามีโอกาสในพื้นที่ สร้างพื้นที่ใหม่ๆ ขยายต่อไปได้กับคุณครู การสร้างเครือข่ายสำคัญมาก"

"ความสุข ความรักในการเรียนรู้ ให้พื้นที่ผู้เรียนเลือกสิ่งที่เขาสนใจ ให้เด็กเกิดหัวข้อที่เขายกมา ครูกับนักเรียนอาจคิดไม่เหมือนกัน น้องๆ อาจตั้งคำถามอีกแบบ เช่น อยากรู้ว่าคนสมัยก่อนมีกี่กมัย มีเด็กแว่นมัย เป็นความน่ารักของเด็ก เป็นเสน่ห์ เช่น อยากรู้ว่าผู้ใหญ่สมัยก่อนโตดเรียนแล้วไปไหน ผู้ใหญ่เขารักกันอย่างไร จีบกันอย่างไร อาจได้งานวิจัยออกมา

เป็นความรัก 4 ยุค ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ถ้าเราไม่มีความรักในการเรียนรู้เราจะไปไม่สุดของการเรียนรู้"

"เพาะพันธุ์ปัญญาจากหน่ออ่อนที่ริเริ่มไว้ทำให้เกิดชุดความรู้เชิงกระบวนการที่ชัดเจน เข้าใจง่ายๆ เครื่องมือวัดประเมินผลการเรียนรู้ ผ่านวิจัยปฏิบัติการ เครือข่ายผู้ปฏิบัติ และจุดจัดการ จะเป็นสมบัติที่ล้ำค่า การเรียนที่มีความหมายต่อชีวิต ปรับเนื้อหาเอาทุกกระบวนการวิชาไปบูรณาการในเรื่องเดียว ขณะเดียวกันกระจายอำนาจสู่ฐานพื้นที่ อย่างเศรษฐกิจพิเศษไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกพื้นที่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับภูมิสังคม การผลักดันสภาการศึกษาจังหวัดใน 15 จังหวัดเวลานี้ก็เช่นกัน"

ถี่วันนี้ก้าวของเพาะพันธุ์ปัญญายังดำเนินต่อไปสู่ปีที่ 4 แต่หลังจบโครงการสิ้นปีที่ 5 สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาไทยจะเป็นอย่างไร คำตอบไม่ได้อยู่ที่ผู้ร่วมโครงการฝ่ายเดียวเท่านั้น

ผู้บริหารการศึกษาไทยจะอย่างไรไม่มีที่โมเดลการพัฒนาการศึกษาทำนองนี้ หรือโมเดลอื่นๆ ที่มีร่องรอยความสำเร็จแล้วมีอันเป็นไปอย่างน่าเสียดาย เสียโยหยวนหากกระบวนการปฏิรูปการศึกษาที่ยังตั้งอิงจะนิ่งต่อไปไม่มีวันอ่อนเบาลง ●

